

Thomas Erskine

Linlathen.

~~K 000 84~~

FA-084

v. 3

K 000 153364

R. 96111

HISPANIAE ILLVSTRATÆ

SEV

RERVM IN HISPANIA ET
præsertim in Aragonia gestarum Scripto-
res varii.

In Germania nunquam hætenus excusi.

EX BIBLIOTHECA REVERENDISSIMI DOMINI
IOANNIS PISTORII SS. Theologiæ Doctoris, Cathedralis
Vratislaviensis Ecclesiæ Præpositi, S. Cæs.
Maiest. Consilarii.

Tomus III.

*Librorum series post præfationem ascripta: addita regiarum Aragoniæ
& aliarum Hispaniæ familiarum tabulæ genealogicæ: subiunctus sub
finem index copiosissimus.*

FRANCOFVRTI,

Apud Claudium Marnium, & Hæredes
Iohannis Aubrii.

MDCVI

Cum Gratia & perpetuo Cæs. Maiest. Privilegio.

HISPANIAE
LITVSTRA

REXVM IN HISPANIA ET
LITVSTRA

EX BIBLIOTHECA REVERENDISSIMI DOMINI
CAROLUS DE...
LITVSTRA

Tomus III

LIBRARIUS...
LITVSTRA

Apud... & Haredes

Libraria...

M. 271

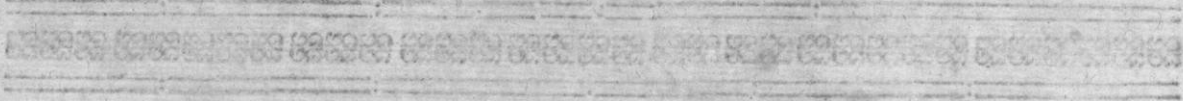
...
LITVSTRA

Insignia

ILLVSTRISSIMI DOMINI, D.
GWILHELMI DE S. CLEMENTE, RE-
GIÆ HISPANICÆ MAIESTATIS IN IMPERATO-
RIA PRAGËNSI AVLA ORATORIS PERPE-
TVI, EQVITIS ORD. S. IACOBI.

Indignis

ILLVSTRISSIMI DOMINI D.
GWILHELMI DE S. CLEMENTE, R.E.
ORD. PRAEDICATORUM M. A. S. IN IMPERATO.
RIA TRAGENSIS AULA ORATORIS PERPET.
T. I. EVANGELII ORD. S. IACOBI.

Illustrissimo Domino

D. G V I L I E L M O D E S.
C L E M E N T E , O R D I N I S S.
I A C O B I E Q V I T I , R E G I S H I S P A N O R V M
apud Inuictissimum Cæsarem legato.

*V*M authorum, qui res Hispanicas literis latinis illustrarunt, tomi duo ante biennium publicati, magnos illos Aragonensium rerum scriptores Curitam & Blancam non complecterentur, & D. Schottus in præfatione editionem eorum vehementer desideraret, existimaui gratum me facturum omnibus si ex bibliotheca mea, in qua erant, in publicum proponerem, addito ad priores tomos nouo tertio. Feci vero tanto libentius & librum simul sub nomine tuo in apertum retuli, quod & tu, vir Illustrissime, eiusdem consilii suator peneque impulsor esses, & ego gauderem dari occasionem tum in te, tum in uniuersam Hispaniam, qua tuo adiumento facta mihi ab Inuictissimo Rege altera patria fuit, testandi in omnium hominum conspectu gratum memoremque beneficiorum animum: quod utrunque ut possem, diu hæcenus optaui. Sic enim me nihil meritum ab aliquot iam decursis annis cumulasti beneficiis, ut nisi gratias publice agerem, officio non satis viderer perfunctus esse meo. Tu beneuolentiam, quantam petere nunquam ausus fuisset, sponte tribuisti: tu ut honoris mei passim patronus & propugnator esses, adlaborasti: tu Sereniss. primū ALBERTI Archiducis, & ipsius deinde Inuictiss. potentissimique Hispaniarum Regis nostri conciliasti gratiam: tu illa, qua in meminima sed ad seruitutem Regis & Archiducis comparata erant, prædicatione tua extulisti: tu in ius ciuitatis Hispanica ut Rex peregrinum liberalissime reciperet, & tum pensionem Romæ Ecclesiasticam mihi & filiis decerneret, tum de suo alteram solueret, intercessione Serenissimi ALBERTI & aliorum Hispania principum, quibus me laudaueras, impetrasti: tu nuper in filii nuptiis, designando legato & mittendo honorario amplissimo, me familiamque meam cohonestasti: nec

E P I S T O L A

*semel susceptum amorem desinis: erigis ipse quotidie me in literis ad maioris gratia expectationem, & ad flustrissima Hispania lectissimos proceres eorumque in me propensionem viam aperis. Nec tamen cum hac dixi, expressi omnia: supersunt multo plura, quae, ne commemoratione aquasse beneficentiam tuam vel equare voluisse videar, silentio libentius inuoluta sino, & palam fateor, quae reliqua sunt, multo esse maiora, neminemque esse cui post Casarem, Regem, & Archiducem plus debeam. Idigitur ut in totum mundum inclamaretur, & ut omnes, quantis beneficiis quantum me obligasses, compertum haberent, magna cum voluptate & humilitate morem tibi gessi: occasionem arripui: libros publici iuris feci: & amplissimum nomen tuum (quo nihil mihi antiquius) in aditu vestibuloque libri inscripsi: totumque iam volumen consecro & mitto, seruitutis & gratiae memoria testimonium sempiternum. Deinde noua patria Hispania ciuis tuo beneficio nuper regis literis designatus, videbam rursus ab officio requiri meo, ne quid eorum in parietibus meis inclusum tenerem, quod in lumine totius orbis terrarum ad colendam illuminandamque regiam peneque prouinciarum omnium caput prouinciam, palam collocari praestaret. Quid enim cum ipse totam vim facultatemque ingenii quotidie ad laudandam, laudibus omnibus superiorem, Hispaniam libenter conuertam, an fortissima gentis res praclare laudabiliterque gestas, quas alii patria grati ciues ante me publicis monumentis consignarunt, tegere me velle silentio & arcere ab hominum notitia, probabile veroque videri simile potest? Utinam vero plus mihi esset ad testandum animum & occasionis & virium? Sic enim & Inuictissimus Rex & Illustrissimi proceres totaque ciuium multitudo, quam gratum in ciuitatis societatem recepissent ciuem, clarissime perspicerent: qua de causa & in proximi anni Francofurtensibus nundinis adiungere quartum tomum, voluntatemque meam bene de patria merendi locupletare statui: praesertim si tu, patrone maxime, conquirendis ex Hispania latinè de Hispania scriptis historiis, ut hactenus soles, manum porrexeris. In quem usum iam diu à nostris expetitus Lucas Tudensis & alii quidam ex lingua Hispanica in latinam transferendi expectant, donec aliorum accessione ad iustam molem volumencrescat. Ad dam fortassis aliquid de meo, si atas valetudoque patietur, nec tamen sic omnes obiuisse me officii mei partes existimabo. Inexhausta enim est Hispania laudatio: & quo magis sermone extollitur, hoc infantiam nostram ipsa magis prodit, semperque plus relictum, quam commemoratum ostendet. Ante librorum primam aetatem quid acciderit, quia nulla relictæ testimonia, & obruta omnia silentii tenebris, nescimus: postquam vero Carthaginensibus, & Romanis armis atque literis inclaruit, quid in Hispania non ad summum splendorem & laudem enituit? nec solum tantum, sed & incolæ. Terra fertilitas, quae Romam saepe vicini-
nasque*

D E D I C A T O R I A.

nasque gentes sola pavit : secundo, fodinarum auri, & argenti feracium non in montibus tantum, sed etiam in fluviis præstantia & supra fidem copia, ut Possidonius apud Strabonem lib. III. thesaurum (φύσσις ἀειδαίου) perennis natura, & infinitum Regium (ταμείον) ararium Hispaniam cognominet, ubi infra montes non habitet infernus, sed (diuitiarum Deus) plutus: tertio, salubritas aeris, quæ venenosas bestias non toleret, & ipsam Italiam, teste Casare, post se relinquat: quarto, ingenium situs, ut L. Florus appellat: quinto, rei pecuariae amplitudo infinita: sexto, enavigationum in uniuersum mundum oportunitas: septimo, esculentorum & potulentorum deliciae conquisitæ & similia quanto opere apud veteres celebrantur? Quot in ea miracula luxuriantis blandientisque natura? inter quæ pons nominatur natura factus (id est, septem miliarium terra Guadiana fluuium sorbens atque corpore suo contegens spacium) ubi semper decem pecorum millia reperiunt pabulum. Hæc de solo. At incolarum quanta celebritas? primo, ex literis in quibus antecelluisse semper reliquis orbis terrarum regnis fatentur Strabo, Seneca, Mela, scriptoresque plurimi, apertis passim literariis ludis & tradendis ex remotissima antiquitate sumptis disciplinis, ut Strabo loquitur: secundo, ex armis quibus domari nunquam nisi libenter potuerunt, & quorum usu militarique disciplina & animi fortitudine sic fuerunt exculti, ut ipsos Romanos rerum dominos riderent & eluderent, hostium omnium victores, nisi cum libenter cederent: tertio, ex pietate in Reges, quos ut patres amarunt, & nec quisquam visus honestior vel felicior nisi qui pro domino occumberet mortem: Tandem ex virtutum legumque studio humanitatisque consecratione, quo in genere nihil illis in hominum notitia illustrius, ut apud Strabonem ante mille abhinc & pene sexcentos annos (παλαιὰς μνήμης συγγράμματα καὶ ποιήματα καὶ νόμους ἐμμέτρος ἑξαχάλιδων ἐτησί) prisca memoria scriptos commentarios & poemata, præsertim verò leges metris ante sex millia annorum inclusas penes se possideri gloriarentur Hispani. Vbi quod de sex millibus annis ascribit, nos de prisca longissime remota antiquitate interpretamur. Nec illa antiqua & summa, vel absumpsit vel imminuit vetustas. Ad maiorem hodie amplitudinem euecta omnia & multo magis quam unquam tum regnum tum habitatores splendent. Regnorum omnium quæ olim erant plurima contracta propius in unum est coniunctio, & aucta infinitis Indiæ, Africa & Europæ accessionibus amplitudo, ut Hispanorum imperio nullus hodie vel Monarcha & nec ipse Turca comparetur: Agrorum, fluuiorum, aeris, miraculorum, terra situs, navigationum longe melior ratio: studiorum disciplinarumque accuratior tractatio, & ingeniorum præstantior indoles & cultura: armorum bellicæque fortitudinis & scientiæ supra omnes maiores superlata gloria & felicitas: virtutum quæ in moribus versantur,

frequentior ut in Christianis & sincerior usus : pietatis in Reges
 vetus & fidelior possessio : in religione vero diuinoque cultu quanta , bo-
 ne Deus , hodie laus Hispanorum floret ? floruitque sine intermissione
 post semel susceptum ab Apostolis S. Iacobo & S. Paulo eorumque so-
 cio S. Marciano , (religionis per Hispaniam satoribus & seminatori-
 bus) Christi fidem ? quam ita constanter complexa Hispania fuit , ut
 cum heretici Reges puritatem fidei contaminarent , ipsi vitam oppone-
 rent , nec facerent finem nisi conuulsa funditus & uno die deleta secta
 sicut Mauris ex Dei in Regis vindicta in Hispaniam inundantibus ,
 semper inter arma , Catholica conseruata defensioneque religio fuit , extru-
 ctis monasteriis & templis , quae supersunt , & gerendis contra fidei ho-
 stes perpetuis bellis . Hodie vero an ulla natio & ab haeresi liberior &
 in fide Catholica Christi constantior ? vocatis statim in capitis iu-
 dicium , qui adiuncti errori haeretico vel affines perfidia Saracenicæ mini-
 mo indicio deprehenduntur . Inde Dei in Regem & regnum beneuo-
 lentissima propensio , & in dilatando longissimeque per totum mundum
 proferendo Imperio concessa felicitas : ut non desint qui ab Abdia
 propheta prænunciari Hispanis totius mundi rectionem sentiant , cum
 transmigrationem ille Hierosolyma , quae in Sepharad (ספראד) est , pos-
 sessuram ciuitates Austri vaticinatur . Quicquid enim pugnant
 haeretici , liquet Sepharad à Chaldaico interprete palam nuncupari
 (ארמון vel ארמון) Hispaniam : in quem sensum Iudaei omnes consentien-
 ter interpretantur . Sed haec obscuriora sunt & nobis incomperta . Nos
 in apertis quae diximus , insistamus , & Regi regnoque florētissimo
 cumulatae Dei benignitatem gratulemur & perpetuam longeque ma-
 iorem optemus . In talis vero patriae à Rege maximo susceptum me
 ciuitatem cur non omnibus letitiis exultarem ? & cur non quicquid
 ad eius laudandam conseruandamque memoriam valeo , libenter ante
 omnium hominum conspectum constituerem ? Illa igitur altera publi-
 candi mihi libri causa fuit , ut Hispania Regi atque regno fidem noui
 ciuis obseruantiamque meam publica testificatione declararem . Nomi-
 ni vero amplissimo tuo cur nuncuparem , iam ante patefecerim . Sed
 tametsi merita illa beneficiaque non fuissent , tamen ut facerem , im-
 pulissent alia , & praesertim summa maximaque virtutes quae ex
 te clarissime ad omnium stuporem emicant , & quibus in nobilissimo
 inter tuos honorabilissimoque loco natus , adhuc altius ipse te ad Caesaris
 & Regis singularem beneuolentiam & ad honores amplissimos proue-
 xisti . Inde omnium mortalium in te , qui norunt , ex suauissimis
 moribus & incredibili humanitate suscitatus amor : inde de prudentia
 industriaque tua in obeunda diutissimeque iam cum summoh onore
 sustinenda legatione honorificentissimum Caesaris Regisque iudicium .
 Inde omnes & dignum iudicant & optant ut diutissime saluberrime-
 que viuas , periclitantemque Rempublicam exquisitis consiliis tuis fulci-
 as . Nec plura ascribam ne dare velle auribus videar , cum qua in o-
 mnium

D E D I C A T O R I A .

mnium cognitione palam continentur, coram te commemoro: satis sit obiter alteram etiam causam libasse, qua sub auctoritate nominis tui edendum librum suavit.

Accipe igitur, Illustrissime patrone, quod ab aliena manu sumptum ad te perfero, non munus sed interioris observantiae externum signum, nec moleste patere, Hispanorum doctissimorum hominum libros Illustrissimo tibi Hispania Heroi a me cliente humilimo tuo eiusdemque patria per te facto socio inscriptos, Germanicis typis excudi & ad Germanicarum aliarumque gentium notitiam atque memoriam propagari: ut sicut homines qui Hispaniam Germaniamque incolunt, sanguinis inter se veteri & nova propinquitate coniunguntur, & utraque pene gens per multas nuptias in unam transit, ita libri tum Hispani per Germaniam, tum Germani per Hispaniam ius commendi liberum habeant. Nihil de primis infessoribus Hispania & Germania attingam, qui utrinque Iapheti erant filii & nepotes. Nimis enim illa coniunctio longe ante certam hominum memoriam quaritur. Visigothi certe Reges & Suevi, Catti, Alani, Germani omnes fuerunt, & qui ab illis nati sunt, Germanicam originem ex maioribus traxerunt. Postea qui usque ad Philippum Austriacum ad gubernacula sederunt, Gothici omnes (id est Germanici) sanguinis dicuntur, ut magnam partem Hispanorum ex Germanico existisse sanguine per nuptias profeminatam non dubitemus, non Regibus solum sed & illis qui in familia erant & ex Germania adducebantur, liberos gignentibus in Hispania. Cum vero Philippus Regis nostri primus Austriacus Ioannam Ferdinandi Hispanice sed Gothica originis Regis filiam matrimonio secum deuinxisset, factum est ut, qui secuti sunt, Reges omnes Germanicam simul in se Hispanicamque naturam includerent: sicut & proceres multi Illustrissimi heroes, Manrici, Guzmanni, & alii ad Germanos initium stirpis sponte referunt. Quid quod ipse tu, Illustrissime Domine, & Hispanus simul sis simulque Germanus? antiquissima Illustrissimorum Konigseckianorum Baronum gente familia Illustrissima tua in Hispania suppeditante nascendi originem, & cum maiorum tuorum Hispanico Germanicum suum miscente sanguinem: quod relictis utrinque posteris insignia evidenter ostendunt. Nihil igitur peccatur, si vel ego Hispanicos libros typis Germanicis rursus tamquam pariam, sanguinemque utrunque coniungam, vel si tu Hispanicos in Germania renasci liberos libenti animo sinas: quod Rex ipse Inuictissimus noster & tu, patrone colendissime, in personis vestris ferre debetis libenterque vultis. Nec vero librum tantum eiusque sub nomine tuo Germanicam publicationem sed me simul ad officia omnia paratissimum seruum clementer ex Clementium & Sanctorum Clementium stirpe procreatus, suscipias, benevolentiaque qua diu soles (nec enim petere maiorem possum) prosequeris, quod rursus maiorem in modum rogo.

INDEX LIBRORVM, QVI IN
HVNC TERTIVM TOMVM CON-
ueniunt.

- I. INDICES rerum ab Aragoniæ regibus gestarum Libri III. pag. i.
- II. GAUFREDI MALATERRÆ monachi rerum gestarum a Rob. Viscardo Calabriae duce, & Rogerio &c. fratribus in Campania, Apulia, &c. Libri IV. p. 232.
- ALEXANDRI Cænobij S. Saluatoris Vallis Celestinæ abbatis rerum gestarum a Rogerio Siciliae rege Libri IV. 344.
- Genealogia Rob. Viscardi, & alior. Siciliae regum, & PTOLEMÆI DE LVCA ordinis fratrum prædicatorum excerpta. 373.
- III. BERNARDINI GOMESII MIEDIS Archidiaconi Saguntini, canonicique Valentini, de vita & rebus gestis Iacobi I. regis Aragonum, cognomento Expugnatore, Libri XX. 383.
- IV. HIERONYMI BLANCAE Casaraugustani Commentarii rerum Aragonensium. 366.
- V. Genealogica tabula aliquot, inserenda post pag. 840.
- Primum regum Aragoniæ: & familiae Aragonicae Lanuzarum.
Deinde Nordmannicorum principum, qui Apuliam, Calabriam & Siciliam rexere.
Tertio Gironum familiae, & aliarum quæ ex iis propagata, tabulis 37.
- VI. Legum Wisigothorum Codicis libri XII. 847.
- Isidori Hispalensis Episcopi de Gothis, Wandalis & Sueuis Chronicon. 847.
- Procopii Casariensis Rhetoris ex lib. V III. Histor. locus de Gothorum origine. 843.

INDICES RERVM AB ARAGONIÆ REGIBVS GESTARVM.

Liber Primus.

20

30

REGNI Gothorum initia ab Ataulfo in Hispania facta, cum huius gentis arma, maiestate primo Romani Imperij, mox opibus labentibus terra, mariq; late paterent, regio sanguine sunt polluta. Theudericus deuictis Sueuis, quorum furoris pars maxima Hispanias, vsque ad Oceani Gallatici oras peruaserat, è Narbonensi Gallia, quam Gothiam ipsi appellauere regni sede Pyrenæum traducta, primus regnum constituit. Suintilla demum exactis Romanorum armis, vniuersæ dominationi fastigium imposuit. Cum firmata iam, & stabilita in Hispania pace Gothica gens floureret, neque externo premeretur hoste, bellicosissima natio desidia, atque ignauia dedita, armorum celsatione, & inerti luxu bellis desuefacta, non ab horridis, vt antea, Scytharum gentibus, sed à totiens deuictis Afris, & Numidis, qui intra aliena Arabum arma commigrauerant, posternitur, funditusque deletur.

AERA.
NAT.
CHR.

40

SARRACENI, QUI Arabiæ partem, ab oriente in meridiem deflexi incolebant, Scenitæ Arabes antea nuncupati, vasto solitudinum recessu septi, & Mesopotamiæ adiuncti, altera totius Orbis pernicies, atque calamitas, regni Heraclij Imperatoris Anno Septimo, quem vetusta quædam monumenta in annum Incarnationis Christi DCXXXVI conferunt, Romanorum Imperio repugnantes stabili sede, ac propriis, certisque domiciliis egressi, incursionibus vicinas regiones infestissime proterunt: adeoque instant, vt Heracleus ad eos arcendos Theodorum germanum fratrem præmiserit. Hi Mahmete duce, homine improbissimo, & perfidissimo, qui se se & genere, & prudentia suæ genti, vehementi plebis concitatione vsus fallacissimè vendicaret, haud aliter, ac si sapientissimi viri animus multa in posterum præsentiret, & prælagitio eius menti diuinitus inclusa esset, cui vt veteratori, & callido duci eius belli administrandi dominatum, principatumq; detulerant, Arabiæ, Mesopotamiæ, Syriæque prouincias inuaserant. Theodoro demum cum omni nobilitate, & militiæ robore ad Gabatham Syriæ oppidum ad internecionem redacto, omnium prouinciarum, quas inuaserant, potiuntur: & Damascum splendidissimam Syriæ urbem regni sedem, atque arcem constituunt. Abubeccar Mahmetis locum, principatumque obtinuit:

664.626

50

qui in Persas arma conuertit: & Hamer eius successor vires Orientis omnes commouens, magnam Ægypti partem, Alexandriamque metropolim Imperio subiicit: & cum post Hamerem Etheman Sarracenorum Imperio princeps admoueretur, Pentapolim, Libyam Marmaricam, & Æthiopiæ, quæ supra Ægyptum vastis, ac desertis regionibus prætenditur, in suam potestatem, ditionemque redigunt. Mohabia tantiam Imperij gubernacula tractans aduersus Constantem Augustum, qui ingentem classem ornat, rem feliciter gerit. Abdalla duce Africam, & Mauritanias subigit: atque decursionibus maritimam oram deuastat: cum Wamba, cui Gothi Hispaniarum, & Galliæ prouinciæ imperium detulerant, pie, ac sancte regnum administraret. Mohabiæ Izit: huic vero eius filius Mohabia Sarracenorum imperio substituitur. Moha-

AERA.
NAT.
CHA.

- bia iuniore vita functo, Sarracenorum exercitus duos ex cunctis sibi duces deligunt Abdallam, & Maroam, atque eorum opes, ac vires in contrarias distrahuntur partes: magnisque vltro, citroque inlatis cladibus Maroa nouem annorū induciis cum Constantino Imperatore pactis, prouincias inter filios partitus, Abdebmec natu maximo Persidem, Armeniam, Mesopotamiam, Oldroenem, Arabiam, & Syrię regiones dereliquit: Abdelazizio vero Ægyptū, Æthiopię vltterioris tractus, & Tripoleos, Africam, & reliquas ad Gaditanum fretum adiacentes prouincias attribuit: exercitibus, atque classibus Mahmetem filium præficit: Sed Vli. h. Abdelmec filius, cum à patre Abdelazizius frater Regno deturbatus esset, Sarracenorum vniuerso Imperio à patre præficitur: qui hostes, ac vicinas omnes gentes contudit: atque confregit: & Indię, vt vetustus eiusdem ætatis scriptor perhibet, dominatur: atque idem auctor ita subdit. In occidentis inquit partibus Regnum Gothorum antiqua soliditate firmatum apud Hispanias, per ducem sui exercitus nomine Muzam adgressus edomuit: & regno ablato vetigales fecit. Tam paucis res tanta, taleque, ac tātum, quantum alias nunquam ea celeritate confectum est bellum, à vetusto scriptore perstringitur: & magnis tenebris incredibilis, & inaudita clades inuoluitur. Hi omnes qui summo Arabum imperio sunt potiti, suę gentis nomine, tanquam Regio, & imperatorio munere fungentes Miralmuminimi sunt cognominati. Satis constat repentinam eam calamitatem non fuisse: sed regno malis ciuilibus oppresso, Witiza Rege rerū potiente, Zemam, quem 745. 707 alii Seniam vocant, Arabum Ducem AERA DCCXLV ad irrumpendas Hispanię oras classem comparasse: eoque anno Tariffium ingentium copiarum ductorem freto transmissio Baticam inuasisse. Tariffium autem Arabum itidem ducem vetustis monumentis Tarik vocatum comperio. 20
747. 709 Ruderico regnante AERA DCCXLVII & Witizę Regis filiis arma commouentibus, quos Rudericus, regni, quod ipse inuaserat, successione deiecerat, & Iuliano Spathariorum Comite Witizę consobrino, & Egicę Regis genero acerbissimo animi sensu patratū à Ruderico adulterii dolore percito: quod Rex vxori, Faldrinam vocatam memorię proditur, probrum intulerat, siue Caizę filię illuserat, hostiū vires concitāte, ductoribus Muza militię principe Azuiri filio, & Tariffio Arabes ad Calpem, non proedonum more, sed vt in propria emigrantes irrumpunt: ac tota se prouincia 30 Bztica, & Lusitania repentinis incursionibus effundunt.
748. 710 Cum misera, & calamitosa tempora instarent Rudericus totius regni copias, non iam illo Getico, & Martio furore truces, atque insultantes, sed molles, atque eneruatas colligens, & inter Sericium, & Assidonam vrbem in extremum rerum omnium certamen, atque discrimen deueniens, non gentem modo, sed regnum in interitum, & exitium dedit: imperii enim, vitęque eius finis idem fuit. Incredibili impetu Arabes Hispaniarum potiuntur: vt non tam rerum publicarum prodicione nefaria filiorum Witizę aut Iuliani Comitum, vt ferunt, regni proditoris, extinctorisque patrię scelere conciderit, quam cęlesti ira regnum Hispanię ipsius exitio partum Gothicę gentis internecone euersam sit. Hostes, quod ex Mauritanii in Hispanias transmiserint, à nostris Mauri vocati: vt hoc quoque nomine vt, temporibus seruiētes cogamur: omnes eiusdem sectę homines Mauros appellando. 40
- Annorum præterea ratio arę nomine adscripto diuisa temporibus, & serie rerum connexa intermitteri non debuit: vt rei tot sæculis ab Hispanis vsurpatę suę exstarēt vestigia: quoad eius nominis memoria apud nostros exoleuit. Octo, & triginta annorum interuallo Christi Saluatoris nostri natalem antecedit. Hispani enim Ægyptios imitati ex eo sua notare, & conseruare tempora voluerunt, quod eo anno in potestatem, ditionemque P. R. venerint: C. Cæsare, qui Augustum nomen adeptus est, rerum potiente. Ciuitates enim quasdam Italię diem, quo primum ad se Augustus aduentasset, initium anni fecisse, alias vero Asię annorum origines ab eius nomine, & dignitate duxisse comperimus. 50
752. 714 Maior scriptorum pars hoc anno de summa rerum à Ruderico Rege decertatum prodit: exstantque vetusti annales, qui AERA DCCLII Mauros ante diem iij. Id. Nouemb. in Hispaniam appulso referant. Multo vetustiores prodidere eo ipso tempore Astures in Maurorum potestate, ac ditione fuisse: & eodem anno Pelagium filium Fafilani Ducis ex Regia progenie ortum cęlesti vi, diuinoque numine ex spelunca Asseuę montis egressum hostes profligasse: & regni initia in Asturum regione, inter ipsas gladii reliquias, & hostiles perfugas constituisse. Innumeri enim Christianorum populi Maurorum imperia perferentes, sub eorum dominatu graue seruitutis iugum perpe-

perpetiuntur. Mozarabes appellati: quod Christiani mixti Arabibus essent. Ingens enim Maurusiorum, Numidarum, & Afrorum, & earum gentium multitudo per Hispanias circumfusa immane quanta celeritate ad regiones quoque longinquas progredientes, populis ad internecionem pæne deletis late peruagantur. Iique ex Christiano populo superfuere, qui captiui aut dedititii manserant: aut quos refugia montium receperant, Nobilitas omnis ac Regio genere prognati ad Astures, & Francos confugiunt: Pyrenæique claustra obsident.

Mauri Pyrenæi saltus transgressi Aquitaniam, & Narbonensem prouinciã eodem furore perciti adoriuntur. Ea tempestate Zema siue is Senia est Burdigalam, & 10 Pictonum urbem expugnat. Volcarum Tectosagum, qui Gallia, quam nunc Gothiã vocant, continentur, potitur: & Francorum nationem bello laceffit. Cum Mauri Tolosam obsiderent, Zema interempto Dux Eudo magnam hostibus ciadem intulit. Regio, quæ ad Aragonem amnẽ, vix tunc nisi indigenis cognitum & Pyrenæi culmina pertinet, XVI. M. P. patens, & montium iugis anfractibusque conualium septa, minima Vascitaniz portio miseris, & afflictis reliquiis incolitur. Hi ab impiis gentibus ad fastidium perdomiti, sprete, & in montium vastas solitudines repulsi, in militaria munera operas conferentes, in summa omnium rerum inopia diuinos cultus neque deserunt: neque intermittunt. Sacra, ac sanctorum veneranda corpora alia cauis montium, atq; humo cælantur: alia in finitimas vrbes, trans Pyrenæum, & in editissima castella 20 arcentur: vt pie religio, ipsis etiam regionibus ab impiis possessis, coleretur. Ex eo Aragonia terra ab amne dicta. Nam nequis exquisitius reconditam nominis rationem indagare velit, id magis verisimile vetustas ipsa edocet: cum Indiæ, Ægypto, Hispaniæ vniuersæ, olim Iberiæ dicte, & insigni prouinciæ Bæticæ à fluminib. imposita nomina appareant. Iam plures in iuga Pyrenæi abscesserant: & castella rupibus indita. Bellum inde impeditum, arduum, cruentum, atque perpetuum.

Inter tot excisas, & funditus deletas vrbes, atque ipsas in perpètuum euerfas prouincias Germanorum primo incursionibus, qui XI. annis sub imperatore Gallieno Hispanias peruastauerunt, postea Wandalorum, Alanorum, Sueuorum, atque Gothorum, & Arabum bellis vastas, atque desertas, vnã legimus, inter ipsa euerfionis incendia, ab Aiubio Aboualibio Arabum Rege, supra Bilbilis vix relicta vestigia III. M. P. in Salonis amnis ripa conditam: Bilbilis enim Celtiberorũ nobilis vrbes acti montis iugo sublata, atque suspensæ, siue Gothorum, siue Maurorum incendiis conflagrauerit, præter nomen reliquæ nullæ mansere. Oppidum vero ab Aiubio conditum, & molli cliuo situm, quod eius opus esset, & populò frequentatum Calataiubium dictum.

Quæ huic loco de Augerio Catalone, & magnis illis, siue Germanicæ, siue Francorum gentis proceribus in Cataloniam transcensis, iusto coacto exercitu sacrum bellum gesturis fabula inseritur, qua ferme res antiqua alia apud vulgus non est insignior, ne incertæ, vanæque rei auctor sim, reiici mihi digna visa est: cuius neque priscis in annalibus, neque testatis rerum gestarum monumentis vlla vestigia apparent. 40 Ne pro certo traderem, cum ipsius rei, de qua agitur dignitas, tum ipsi vetusti rerum Barcinonensium auctores efficiunt: qui nihil eorum gestum prodidere: propagatamque fabulam ex vana quadam Petri Tomichij ostentatione videmus. Scio homines prudentes, & graues, & rerum vetustarum gnaros his minime oblectari: & ab iis, qui earum fabularum lenociniis, & illecebris deliniantur mihi vitio verti non posse, aut calumniam adhiberi, si res eas inanes, & futiles homo peregrinus reiecerim: quæ à Hieronymo Paulo Barcinonensi viro antiquitatis peritissimo, patrum nostrorum memoria, non sine conuitio exacte, & explosæ feruntur.

Cum æqualis illis temporibus scriptor nullus exstet, in summa obscuritate rerum gestarum versamur. Verus rerum Aragonensium auctor, qui ante CC. annos Regum facta composuit, in artificio, & opera quam tenui, & exili, quum alias nullam adhibuisse diligentiam videatur, in recensendis regni originibus longe se, & cæteros omnes superat: sed falso quæsitæ propriæ gentis laus leuiorem auctorem facit: præsertim cum Rudericus Simenius Toletanus antistes propior temporibus harum rerum scriptor, & longe vetustior, apud quẽ clariora, certioraque domi militiæq; gesta exponuntur, Reges, quos ille noster commemorat, silentio prætermiserit. Hic vero prodit Garciam Simenium cum vxore Innica primum, ex quo Mauri Hispaniarum potiti sunt, in Vasconum regione regnum constituisse: quod Nauarræ posterius vocarunt: & hoc anno Aznarium Comitem Aragonensibus præpositum fuisse: Oscæ vero regnum Abdurahamenem Maurum obtinuisse. Tamen hunc Regem Garciam, & v. ex ordine

AERA.
NAT.
CHR.

sequentes, cum à nullo alio vetusto scriptore commemorentur, & illa commentatio rerum obscuritate penitus inclusa in veritatis lucem, aut rerum gestarum, aut certa temporum ferie proferenda esset, cogimur nuda tantum nominum commemoratione recensere. Ipsa vero regni primordia in Vasconia cis Pyrenæum facta idem auctor, vt Regni à Pelagio inter Astures, & Cantabros constituti initijs adæquarentur, altius repetita hæc fuisse commemorat: vt Nauarræ regnum Garcia Simenio attribuat: Aragoniæ vero Comitatum Aznario.

Præterea, sicut ab eodem proditur, rem exponendam censeo: ne vetusto scriptori & sacris cœnobij vetustissimi Ioannis Pinnatensis additio fides abrogetur. Mauris Hispanias debellantibus, qui eorum furori superstites fuerant, alios in Asturiam, 10 Ordoniam, & Viscaiam, in montosa alios Suprabij Ripacurciæ, & Aragoniæ loca se abdidisse: arcesque, & castella exadificasse. Omnes eas regiones à Maurorum se dominatu, & imperio liberasse. Astures Pelagium sibi Regem adseuuisse. Tamen is auctor re ipsa & superiori, & inferiori sententia satis sibi constare videtur: ita enim subdit: Circiter ccc qui hostilia arma euaserant, prope urbem Vasconum Iaccam in deuos saltus recessisse: Vroelum montem obsedisse: vicinum collem obiicibus viarū difficillimo ascensu, atq; aduersus montiū arduū, & infestū Panon vocatum, vicatim habitasse: castellis, atq; arcibus cōmunisse: & omnes suas copias eo contraxisse. Ea tamē præsidia breui ab Abdemelico Abencatano Abderrahamenis Abenmôzauia Cordubensis Regis duce diruta: atq; euerfa fuisse cōfirmat. Eo tempore virum in primis vene 20 randū nomine Iohannē in spelunca delubrū D. Iohanni Baptistæ sacrum construxisse cuius & viui, & mortui insignis sanctitatis fama ad oēs vicinas regiones fuerit peruagata. Eo se mox applicuisse Othonē, & Felicem fratres: Cæsaraugusta profectos: tanquā in regionē, q̄ in oēs partes solitudines clauderent: eosq; cōsecutos fuisse Benedictū, & Marcellū: oēs sanctitate insignes viros: eiusq; sacri secessus solitudinē Garcia Simenio regnante, propter religionē loci piē, sancteque ob omnibus fuisse habitam, cultamq;. Satis hæc fuerint manifesta indicia & hostilis furoris, & communis exitij: vt nihominus Aragonia Regio à crudeli dominatu oppressa fuerit, quam reliquæ opimæ, fertilesque nationes: & æquis, planisque locis expositæ. Inde certe, & singulorum gesta, & publica monumenta rerum, si quæ existerant, prorsus interiire: vt non desint, qui 30 propius fidem esse existiment, eos sex principes, quorum is vetustus scriptor meminerit, Regiæ dignitatis apicem in Suprabienſi, & Pompelonensi regno minime fuisse adeptos: sed militari munere functos, earum regionū duces, & collectitiarum copiarū quasi signiferos fuisse: vt rerum maxime scitu dignarum memoria non modo vacillet, sed potius iaceat. Is rerum status erat: vt quicumque siue duces, siue Reges summæ rerum præfuerint, grauissima illa tempora, quæ diu perpessi sunt, fortissime sustinerent: loca idonea opportunaq; præsidij occuparent: ne hostes intrare ad se, atque interiora munire possent: oppidaque circummunire cœperunt.

GARCIA SIMENIVS.

GARCIA INNIVS.

FORTVNIVS GARCESIVS.

SANCTIVS GARCESIVS.

SIMON GARCESIVS. GARCIA SIM. F. GARCESIVS.

Simone Garcesio, & Garcia eius filio mortuis idem auctor est regnum diu custode, gubernatoreque Reip. caruisse: nulla ab eo Aragonensium Comitum mentione facta, præterq̄, q̄ Fortunio regnante Aznarius Comes Aragoniæ decesserit: cui hæres successerit filius Galindus. Ab eodē solo proditū est, penes quē fides sit, Sactio regnū adepto, Mauros Gallaicis victoriis exultantes Pyrenæū transcendisse: ac Tolosā vsq; Galliam incurrisse, copias Christianorū, quæ ad S. Iohannis speluncā conuenerant, dc. vitorum numerum compleuisse: & Innicum Aragonensem Episcopum cœnobiū consecrasse.

816. 778 Carolus Francorum Rex, qui rerum gestarum gloria, & Imperatoris, & Magni nomen est consecutus, Christianorum populis Pyrenæi saltus obsidentibus, à quibus 50 primum montium claustra, iugaque ipsa sunt perdomita, vt quisque maxime opis indiget, opitulatur: fidei hostes bello persequitur. Ad eam diem Maurorum imperiū, ac ditionem in Hispaniis Præsides obtinuisse, neque Regiam dignitatem antea fuisse consecutos à vetusto scriptore memoriæ proditum comperio: Cordubæ vrbe Patricia, vt prisca tempora tulerant, tunc vero iam Regia, regni sede constituta. His in diuersas factiones, & ditiones diffusis, atque dispersis, vt intra suam cuique patriam regnum finiretur, hoc anno Carolum in Hispaniam transgressum, inter antiquos rerum scriptores constare video. Pompelo vrbs Vasconum in primis nobilis, cum haud multum ab hostili expugnatione abesser, deditione irruptionem euasit. Cum Cæsaraugustam

augustam Aedetanorum celeberrimam urbem castris circumfedit, Mauri ingenti pecunia vi collata, & obsidibus traditis urbem dedunt: Ibnabala regulo, qui sub Regijs signis meruerat, Cæsar Augustanis præposito. Cum in Aquitaniam Carolus regressus, Pompelonis muri evertuntur: atque diruuntur. Franci Pyrenæum transcendentes à montanis male multantur: eorum copiarum funduntur: diripiunturque.

Mauri, qui Gerundæ Ausetanorum urbis potiuntur, sub Caroli imperium, ditionemque deueniunt. Barcino Laetanorum ciuitas illo sæculo amplissima, atque ornatissima Francis obtemperat. Hostes continentibus bellis Barcinonenses adoriuntur: atque vi expugnant.

10 In eum statum Asturum Reges rempublicam adduxerant, ut in iis regionibus, quæ ad Oceanum pertinent, usque ad Oeasonem Pyrenæi promontorium late dominarentur. Cum Cantabris, & Yardulis Vascitanarum finitimis qui in eorum ditione erant, Pompelonenses, & Iacetani adiungerentur, auxilia, & duces aduersus Mauros mutuo, vicissimque arcessuntur. Alfonso cui Casto cognomen perhibetur, ab Asturibus ad regnum deligitur.

Felix Vrgellitanus Episcopus, ut in annalibus rerum à Carolo Magno gestarum perhibetur, hæretica prauitate imbutus, composito libro impium, & execrabile dogma prodente, cum eius erroris, atque hæresis, præsentem Carolo Rege in Baioaria ab Episcoporum concilio esset conuictus, & Romam ad Hadrianum summum Pontificem reiectus, in eius conspectum productus in Basilica S. Petri hæresim abiurat: scelerisque detestationem deprecatur.

Cum Zaëtus Maurorum regulus Barcinonem Caroli Regis Francorum ducibus tradidisset, Aquisgranum ad Carolum pergit: seque Regi addicit.

Ludouicus Caroli F. Oream Ilergetum urbem obsidet. Azenius regulus se illius legibus, & Imperio subiectum tradit.

Prædones Mauri classibus ex Hispaniarum portibus in omnem oram maritimam peruagantes Baleares insulas incurrunt: & depopulantur.

30 Alfonso Rex Galleciarum, & Asturiarum regionibus Lusitaniam inuadens, & assiduo bello Mauros persequens, cum Olisiponem celebrem Lusitaniarum urbem oppugnasset, diripiissetque, ut Regino, & Annonius prodidere, Fruelam, & Basilicum Legatos ad Carolum cum Regis donis mittit: & tam longo locorum interuallo disiuncti, magna armorum societate aduersus impios hostes, & in republica gerenda coniunctione coiere.

Ludouicus Caroli F. Ausetanorum, & Ilergetum regionibus Mauris bellum infert. Euerfione, ac populatione agros, ac tecta vastans Ilerdam vi expugnat. Oream circumfedit: summaque virium obstinatione à ciuibus propugnatur.

Barcino biennium obfessa, quod Zaëtus à Rege defecisset, in Ludouici potestatem redigitur. Barcinonensibus BERNARDVM Comitem præficit. Is, quæ comitum ratio, munusque præcipuum erat iuridicundo, & bello gerendo dux creatur.

40 Tarraco Cosetanorum urbs non modo primaria, sed totius prouinciæ Hispaniarum ceterioris caput, firmamentum quondam imperij, dignitatisque ornamentum, Gothorum, & Maurorum bellis exinanita Ludouico deditur: qui bellum Ausetanorum, Ilergetum, & Ilergaonum regionibus promouens Hiberum traiecit: Dertosam urbem castris circumfessurus. Hisembardus, Hademarus, Bernardus, & Borellus, Ludouici copiarum ductores mediterraneis locis pugnas, & strages edunt. Villam rubeam Ilergaonum oppidum quod vndique locorum natura continebatur, diripiunt. Nostri ex eo vastare, vrere, trahere prædas.

Wigbertus Caroli copiarum præfectus hostes acri persequens bello, prope Dertosam signa conferens prælio cum hostibus decertat. Cum victor euaderet, urbis tamen non est potitus.

50 GALINDO Comes Aragonensis Aznarii Comitis F. Is, ut memorant, cum culminem Pyrenæi iam quasi perpetuæ possessionis causa occupauisset, iugaque ac prærupta montium munisset, castellatimque firmasset, Ataresiam arcem, & aliquot eius regionis oppida, quæ Vasconum, & Ilergetum confiniis continentur, condit. Acomüeri S. Martini Cercitenfis cœnobium construxit: alij D. Iohanni dicatum ferunt.

Pompelonenses, & Vasconum copiarum, qui saltus Pyrenæi obsederant, ad quos omnis aditus, qui pæne solis paruit, obstructus erat, cum à Maurorum dominatu defecissent, Francorum regno se, suaque subiiciunt. Annonius.

Mauri ex Hispania prædones, cum in sinus interni maris incurfarent, in Sardinia præ-

AERA. das facientes profligantur. Cum in Corsicam traiecissent, deuiētis, atq; in nauēs compul-
NTA. sis magnam Corsi cladem attulerunt.
CHR. Ludouicus bellum in Ilergaonibus continenter gerens, cuius ductorum Heriberti,
 847.809 Luitardi, & Hisembardi virtus egregia enituit, Dertosam eius gentis primariam urbem
 vi expugnat.

Aurelius Comes, qui à Ludouico finibus præfectus Oſcensium, & Cæsaraugustano-
 rum ditionibus imminet, à Mauris eluditur. Fraudibus enim atque fallaciis tempus du-
 centes, magnam Carolo Imperatori spem afferunt, in eius se potestatem redactu-
 ros.

Vasconum populi, quorum fines ad summum Pyrenæum pertinent, qui ditioni se, &
 regno Caroli subiecerant, ab eo deficiunt. His turbantibus Ludouicus Pyrenæum tran-
 scendit: & Pompelonem aduentat: maiorque eorum pars in eius se potestatem tradit.
 Carolus Asturum regnum Bernardo nepoti appetit: & vti ab Alfonso Rege adoptetur,
 summopere contendit. Magno comparato exercitu cum Pyrenæum esset transgressus,
 Astures, Galliaicque proceres externum dominatum formidantes Bernardo Car-
 pio Regis Alfonſi fororis F. ductore, & Marfilio Cæsaraugustani populi Rege adiuncto,
 obuiam Carolo prodeuntēs, in ipſo Pyrenæi transitu, vt prædicant, Francos calamitose
 illo, & nunquam satis decantato prælio fundunt. In eo certamine forrissimos quosque
 duces, & primarios viros interisse, & Rhollonem in primis Britanniae Ducem, in cuius
 persona, veteres heroum fabulas, & mirifica gesta, fictosque luctus imitantur, constans
 est opinio: ad vulgarem, popularemque sensum mire accommodata.

851.813 Heribertus Caroli copiarum præfectus Oſcam obſidione premit, Mauri acerrime
 propugnant.

852.814 Carolus Imperator Aquis degens K. Februa, è vita excedit. Ludouicus Caroli Au-
 gusti patris morte ad Imperii gubernacula adſcitus, rebus mox in Germania, & Gallia
 magno seditionum motu, atque impetu ruentibus, à sacro bello inferendo, & à sperata
 gloria regni in Hispania constituendi desistit. Hispanienſibus bellis ductores in Septima-
 nia, & Catalonia, atque Vascitania præficit. Cataloniam prius Catteloniam à Cattelanis
 populis, siue ii Ptolemæo Castellani sunt, dictam firma, & stabilis opinio mihi insita est:
 Gothalanorum nomine explorato: quo vſos non fuisse veteres auctores, certo scimus. Ea
 Cattelanorum regio ab oriente Aufetanis, A meridie Laleranis continetur: à septentrio-
 nibus vero, & occasu Lacetanis, & Ilergetibus terminatur: in cuius nomen vicinæ regio-
 nes paulatim cessere.

Aragonæ Comites, qui ea tempeſtate Aragonis, & Gallici fluminum ripis: & Py-
 renæi conuallibus ditionem sibi constituerant, castellaque munierant, & aditus omnes
 clauſtris, & præruptis montium obſeptos tenuerant, incredibili virtute, Aspa, Suprarbio,
 & Ripacurcia auxiliariſus copiis cōtractis, & ciuitatibus sociis in spē prædæ traductis a-
 cre, & magnum bellum summa virium contentione Mauris inferunt: cum primo ne-
 glecti, & saxorum asperitate, atque impendentium montium altitudine, ac mox inculto-
 rum locorum sterilitate, & vasta solitudine freti terribiliores virtute hostibus esse cœpe-
 re. Breui ingens coalita multitudo Gallici fluminis conualles occupat. Fons eius ex sum-
 mo Pyrenæi cacumine aquarum diuortio defluens, & magno strepitu excurrrens loco
 Salientis nomen indidit: & quasi ex ipsa Gallia maiore vi, ac mole agētem vndas, & Vas-
 citaniam ab Ilergetum regione terminantem Gallicum appellauere: qui summa tellure
 flexu deuius Cæsaraugustano in agro in Hiberum influit.

Bernardus Comes Dux, atque Marchio, ea enim cognomina rerum gestarum
 dignitate iure merito præfert, Ripacurciæ regione, quæ iugis montium cincta latis, & fer-
 tilibus agris culta atque referta est dignus potestate, & dominatu habitus Theudam Ga-
 lindonis Comitis filiam ducit. Is, vt ex vetustis annalium monumentis eruimus, Caro-
 li Magni auorum stirpe ortus, eo genus ducebat: cuius virtute, cum maiorem Suprarbii,
 Ripacurciæ, & trans Nochariam fluuium Paliariensis regionis partem Mauri poti-
 rentur, montosis, & præruptis munitionibus exturbantur: & longe, lateque eius regi-
 onis vrbes, oppidaque sub Imperium, ditionemque suam subiunxit. Suprarbia terra supra
 Arbrem mōtem, qui Vero, & Cinga fluminibus terminatur, ad Pyrenæi valles Ilergerum
 regione pertinens, & celi temperatione, & agrorum fecunditate, vbertateq; nobilis, me-
 rito his temporibus regni nomen sortitur. Eius regionis Ainsa est pernetus oppidum: &
 quodāmodo arx primaria: ipſo ſi u loci præcellēs. Quod supra Arbrem montē, Pyrenæum
 versus late patet, Suprarbium dictū. Nostri Calafanctium vsque saltus, atq; aditus omnes à
 Gradu

Gradu, quem Aras vocabant, in eum tractum, qui S. Christophori Gradus vocatur, & à fluuio Isauena ad iugum, quod incolæ Ripacuriæ castellum vocant, & munitionibus, præsidiiisque obstruunt, & regionis eius solitudinem incolarum cœtu frequentant. Plura à Bernhardo Castella atque arces construuntur. Sub Ripacuriæ montis crepidine, in ipsa Isauenæ ripa cœnobium quod Ouarram vocant, exædificat. Paliariensem in Lacetanis regionem, quæ Pyrenæo late funditur, & impendentium montium iugis continetur, ab impiorum dominatu vindicat.

AERÆ:
NAT:
CHR:

Eodem tempore Comes alter Bernardus prouinciæ Narbonensis, & Septimaniæ præses, earum regionum finibus rem bellicam administrat: Comes, & Marchio Barcinonensis sub Ludouici imperio, eius auspiciis militans cognominatur. Septimania id temporis vetus nomen retinuit: cuius quandam regionis caput Bliteræ exstiterant.

Frodoinum Episcopum Barcinonensem Ludouicus Imperator fouendum, atque ornandum in sua ditione suscipit. Ecclesia Barcinonensis sacrosanctæ Crucis inuentioni dicata, qua in æde D. Eulaliæ corpus conditum fuit, reficitur, consecraturque: carimonis sacræ summa cum religione instaurantur.

Sexto regni Imperatoris Ludouici anno omnium Sanctorum festa celebritate Sifebutus Vrgellitanæ ecclesiæ Episcopus Vrgelleti templo sacram eius diocesis sedem consecrat, dedicatque: assidente Seniofredo Vrgellitano Comite: qui Vrgellitani Comitatus ditioni, potestatique ab Imperatore Ludouico præfectus erat. Diocesis iisdem finibus constituitur, qui Caroli regno attributi fuerant: & ecclesiæ Bergensis, Cæretana, Paliariensis, Cardonensis, Ripacuriensis, Anabiensis, Erbiensis, & Gestabiensis eidem tribuuntur. Ea sanctio summorum aliquot Pontificum scito, atque decreto, & Ludouici ope firmatur.

858.820

Ermengaudus eis Pyrenæum Indigetum regione Emporitani Comites classe adornata Mauros Hispaniarum prædones piraticam facientes Gallico, & Hiberico mari feliciter euentu est persecutus: & gloriosam victoriam ab Abdurrahame Mauro ductore consequitur: qui Cataloniæ oras continuis incursionibus non destitit populari: & ferro, ignique agros vastauerat Barcinonensem, & Gerundensem.

Berga, & Ausa incolis, atque habitatoribus frequentantur: Comites earum ditionibus Ludouici sacramento præficiuntur.

Cardona, aliæque arces earum regionum incolarum præsidio firmanur. His, ut Annonius est auctor, Borellus Comes præficitur: quem Vrgellitanum principem illa ætas cognominat. Is ex Engelrada vxore Ermengaudum, & Engelradam liberos habuit. Castrum vetus ecclesiæ Vrgellitanæ condonat: quod sibi Caroli Magni successione quantum commemorat.

Res Aragoniæ à tam aduersis iniitiis, & exilibus profectæ, cum paullulum iam roboris, ac firmamenti in vastis, & desertis locis accessisset, fidei, & religionis constantia, diuino nomine omnium virtutum originem, & progressionem assequuntur.

Bernardus Barcinonensis Comes clam aula Regia Francorum aufugit: quod ij, qui Bernardi Caroli Augusti nepotis regno summæ rerum consulunt, vehementes accusatores essent, cum Augusta eum fuisse adulteratum. Neque memoriæ proditur quis Bernardo in ea præfectura successerit.

866.828

Cum Ludouicus Imperator Lotharium filium Wormaciensi conuentu dimisso, in Italiam cum Imperio præmisisset, Bernardum Comitem Barcinonensem, qui Hispano limiti, Marcham vocabant, præfuerat, Regio cubiculo præficit: scilicet uti Francorum annales memorant, camerarium in palatio suo constituit.

Idem Ludouicus Imperator Augustus Possidonio Episcopo Vrgellitano, quod hostili incursione improborum hominum audacia, aliquot Ecclesiarum ditiones, quæ ab Imperatore Carolo parente & à se Vrgellitanis Episcopis attributæ fuerant, auerterat & incuria superiorum Antistitum Cæretaniæ Comites parochiam Iulix Lybicæ inuaserant, ut amissam possessionem vsurperet, author est, ne uel aliquid de earum possessione detraherentur, aut decumas seu quas vocat, functiones aliquas ab eis extorqueant vel eripiant, edicit: Ecclesias Vrgellitanam, Bergitanam, Cæretanam, Palliariensem, Anabiensem, Turbiensem cum S. Deodatæ oppido, Ripacuriensem quoque, & Gestabiensem Ecclesias circumscriptis regionibus D. Mariæ Vrgellitanæ Ecclesiæ dicatas, à Possidonio posterisque Episcopis perpetuo retinendas, irrogato priuilegio decernit atque constituit. Eam rem Lugduni A. D. xii. Cal. Ianuarij, anno xxii Imperii Ludouici piissimi Augusti Indictione xv gestam archetypo monumento apparet.

A. D. xii. k. Jul. Ludouicus Imperator decedit. Lotharius F. ad imperium adsciscitur. Bello inter fratres cœorto, Francorum regnum Carolo Caluo cedit.

878.840

AERA.
NAT.
CHR.
882.844

Carolus Caluus Francorum Rex Barcinonensibus siue Hispani, siue Gothi essent, immunitatem, libertatemque elargitur, qua Franci, vti assueuerant: permittitque, vt Gothicis legibus iura inter se, foraque constituent. Immunitas ea à Francis in Hispania Frankitas dicta. Francorum enim nationem Germanicam Germanis reliquis & Frisiis commodiore immunitatis conditione antetulerat.

883.845

Barcinonensis, Emporitanus, Ruscinonensis, Cæretanus, Vrgellitanus, Paliariensis Bergitanus, & Ripacurciensis Comites Francorum Regi Carolo vti præfecti, copiarumque militarium ductores parent.

883.845

Ex Bigeronibus Aquitanix ciuitate Innicum cognomento Aristam Simonis filium adscitum, & ad militaris Imperii ductum ab iis, qui Pyrenæi claustra, præsidiaque firmauerant, euocatum, atque delectum vetus, & publica opinio est: quæ ex antiquissimis nostrorum litteris, atq; monumentis constitit. Eum principem virum rebus præclare è dignitate Imperatoria gestis ad regnum merito arcessitum apparet: vt cui summa totius belli, omnium voluntate deferretur, is iure regnum obtineret: quod militari concursu, atque consensu ad eum delatum esset Imperium: vt certo iure, ac legibus militaribus, & ciuilibus in Maurorum perniciem sub vnus potestatem conuenirent. Nam non abnuerim eos Principes, qui in Asturibus, & Vasconibus Hispaniarum euerfione primi Regale munus, ac nomen vsurpauere, maxime illis assimiles fuisse, quos perhibent, cum Regia dignitas primo constituta est, tanquam perpetuos militarium copiarum ductores, atque imperatores à populis delectos fuisse. Bene enim gerendæ rei, vt ferunt, & iustitiæ fouendæ causa bene morati Reges olim & cognominati sunt: & constituti: vt plane regnum Innici Aristæ concessu, & beneficio militum, non ciuitatum, quæ nullæ fere eo tempore cis Pyrenæum institutæ, aut perdomitæ erant, constitutum esse videatur. Huius tamen initia regni, certæue tempora notare non ausim: quod vetusti scriptores ea minime posteris prodiderint: neque incorruptis, quod sciam, monumentis innotuerit. Coniecturam tamen facere possumus exitiosa coniuratione aduersus Ludouicum Imperatorem à filiis summa impietate facta, & patre ab Imperio deturbato, & in cænobium incluso, postremo dissidentibus inter se filiis, & de regni ditionibus armis decertantibus aditum ad pauperis regni nomen Innico & pugnaci, & strenuo in primis viro cis Pyrenæum fuisse patefactum: quod exhorridis initiis, & abditis, & montosis sedibus, atque speluncis, cum bella finitimis, non tuendi, sed proferendi imperii causa iam inferrentur, vi, & diuino numine mirabiliter in tantum fastigium euaserit. Pampelone Vasconum vrbe primaria sedem regni, atque Imperii domicilium collocatum memorant. Nostri in Suprarbia terra Ainsæ constitutum arbitrantur: ac leges tunc latas ferunt, quibus fori Suprarbii nomen inditum sit: quas rudibus hominum animis, & militaribus ingeniis, vt pote bello viuere assuetis, montanis, atque agrestibus simplices, & militares fuisse apparet. His legibus & in Nauarræ Regno, & Guipuscoæ regione iura dici consueuisse vetustus scriptor refert. Iohannes præterea Simenius Cerdanus, qui Præfecturam, quam vocant iustitiæ Aragonum. plures annos auorum ætate gessit, cuius præstantissimi viri magna est apud omnes, & in primis grauis auctoritas, prodit eundem magistratum, cui nostri summam rerum deferunt, initio regni constitutum: vt quemadmodum apud Lacedæmonios Ephori Regibus oppositi fuerant, sic apud Aragonios is magistratus vim maiorem, atque impotentiam Regiæ potestatis coerceret: & quodammodo præses, atque custos libertatis haberetur. Inde eum magistratum introductum ferunt: præsidia communi libertati suppeditatem: cuius vis in libertate retinenda emineat: vt nemo ius suum amittere posset, nisi qui eum gerat, auctor sit factus: & in posterum certum mansisse perfugium aut intermissæ, aut retentæ libertatis: adeoque integrum, purumque esse voluerunt, vt ipsius iustitiæ nomine insignitum produxerint. Aragonensium certe legum, atque institutorum serie liquido constat, magnis interdictionum præsidiis eam præfecturam septam fuisse: atque communitam: cum regno latius patente, de libertate retinenda maiores paulatim cautum sibi decreuere: ne in posterum extraordinariis potestatibus libertas adimeretur: neue quid de eius magistratus dignitate minueretur. Huius principis præstanti virtute nostris animi adduntur: ac veluti è latebris, ac præruptis montium se eripiunt. Cum maiestatem quæsitæ dominationis firmasset, bellum aduersus hostes, qui Suprarbii, & Ripacurciæ arces obsederant, magna virium contentione infertur: & geritur. In plana Pompelonis loca, atque conualles, Nauarram incolæ vocauerunt, regni fines, terminique proferuntur: & regni nomen producitur. Nostri inaccessi primo motibus, & inuiis regionibus septi, mox veluti ex superioribus locis irruentes, tãq; turbine aliquo, aut subita cæpestate hostes proterunt: atq; peruertunt: neq; Mauri inuiti planis,

nis, & irriguis conuallibus, delicijsq; affluentibus montosas, & horridas cautes commutant. Diuinum numen, caelestiaque signa Christianorum exercitu praecelante apparuisse, vetus opinio, iam vsque a priscis temporibus aucta Aragoniam oppleuit: indeque regia insignia exorta argentea cruce in summo scuti cyanei coloris umbone dextro apposta, & cuspidatim ab imo praecuta memorant. His insignibus prisci Reges militari, regioque ornatu decorari consueuerant: indeque defluxisse constanti fama, atque omnium sermone celebratur. Hinc enim perpetuum ornamentum regni effluxit: indicium verum, & insigne caelestis numinis: cuius diuino munere tantae res gestae fuere. Inde generis, nominis, atq; decoris insignia, & ornamenta a principibus nostris praeferruntur. **10** Iam vero Innico Aristae Regi Simonem parentem Regem effingere, res plena futi litatis, summamque leuitatis esse conuincitur. Aristae praeterea nomen inditum inde commemorant: quod is esset impetus animi, ea cupiditas manus cum hoste conferendi, ut veluti spicarum aristae ardore flammae conflagraret.

INNICVS ARISTA SIMONIS F. SVPRARBIENSIVM ET POMPELONENSIVM REX. WIFRE-DVS COMES BARCINONENSIS.

Vetustus auctor rerum a Comitibus Barcinonensibus gestarum perhibet Wifredum, qui hoc tempore Barcinonis gubernandae, & finium tuendorum, & propagandorum munus obierat, castelli Arriae Caeretanae regionis ad confluentes Thelis amnis, eiusque ditionis dominatum possedisse. **887.849**

Senior Caesaraugustanus Episcopus.

Wilefendus Pompelonensis Episcopus firmo, & graui D. Eulogij testimonio praecleari antistites.

Wifredus Barcinonensis Comes in regia Francorum aula Regi assidens a Salomone Caeretanae Comite interficitur. **896.858**

30 Carolus Francorum Rex XIII Cal. Decembris Indictione IX, anno regni XXI Pagoni Guifado Vrgellitano Episcopo priuilegia a Carolo Magno & Ludwico Imp. irrogata firmat atque sancit. Decimas praeterea Andorrensis pagi, ferri & picis debitas attribuit, & quemadmodum Ecclesijs septimanae tertia pars telonij, siue id tributum, praetoriumue aut vectigal erat, quod ab iis, qui nundinarentur, conferebatur, Ecclesiae quoque Vrgellitanae contribuit. **899.861**

Cum Innici Aristae Regis obitus tempora mihi dubia sint, si pro certo, atque confeso sumerem, aut inanis operae, aut confidentiae crimen esset extimescendum. Eo fit, ut eius regni, & aliquot posterorum Principum tempora, qui regnum a iure sunt adepti, neque a me excutiantur, neque explicentur. Ad Saluatoris in Legiriensi cenobio sepultum vetus rerum Aragonensium scriptor perhibet: & ex Theuda vxore Garciam Innicum filium susceptum patri successisse. Multo vetustior earum rerum auctor prodit anno Domini DCCLXII Garciam Innici Aristae filium mortuo parente regnum obtinuisse. **900.862**

GARCIA INNICI F. IL SVPRARBIENSIVM ET POMPELONENSIVM REX.

FORTVNIVS SIMENIVS ARAGONIAE COMES.

GALINDO AZNARIVS ARAGONIAE COMES.

40 Mahomades Abdurrahamenis F. qui Hispaniarum prouinciarum Imperium sub sua ditione constituerat, & in suam potestatem redegerat, ac regale solium Cordubae collocauerat, ea namque vrbs quondam florentissima, ac potentissima Mauris victoribus, & summo eorum dominatui domicilium, ac sedem praebuit, exitiale bellum Vasconibus infert: qui Pyrenaei iugis effusi Hiberum attingunt. Nauarri postea cognominari cepti. **906.868**
50 Pompelonensem tractum Mauri vastant: regionemque circum circa depopulantur. Tris insignes arces ea irruptione expugatas ferunt: quarum nomina auctor Arabicae historiae suppressit. Is eam rem prodit hoc anno gestam: qui in CCXLVI regni Mahmetis inciderit. Vna earum arce expugnata commemorat virum primum Fortunium captum Cordubam perductum: & xx demum anno magnis cum donis, muneribusque dimissum: & ad exacta aetate confectum, ut cxxvi annum compleuerit. Sunt qui arbitrentur eo tempore nostros se in speluncam ingenti montis crepidine, cui Pano nomen erat, abdidisse: atque in eo nativae specus antro, quod omni aditu circumcisum, atque diremptum erat, veluti in religioso, ac sacro loco deserto, & ab hominum accessu femoto, templum S. Iohannis fuisse constructum. Ad DC praeterea cum vxoribus, &

AERA.
NAT.
CHR.

liberis in eum locum vltima desperatione perterritos profugisse: atque non modo in diuinarum rerum contemplationem verfos, in assiduas preces, suppliciaque se effudisse, sed in propulsandis hostibus strenuam operam nauasse: & aliis aris admotis summam venerationem sacri secessus augmentibus rem publicam ex eo instaurari cœpisse: & regni initia fuisse deducta. Temporum ratio non discrepat ab ea re gesta, quam Rudericus Tolitanus Antistes prodit, Ordonii Regis, eius nominis primi regno accidisse: sed in quem annum conferri possit, haud quaquam liquet: Muzam Gothicæ gentis virum domo, ac factione Mahmeticæ sectæ addictum à Rege Cordubensi defecisse: Toletum, Cæsaraugustam, Tudelam, & Oscam vi expugnasse: in Cataloniam, & Galliam Gothicam irrupisse: horribilesque cædes, ac strages factas: Carolum Francorum regem, ne in rerum omnium discrimen veniret, donis, ac muneribus hostes deliniuisse: & tam aduersam, & turbulentam auertisse tempestatem.

912. 874

WIFREDVS WIFR. F. COMES BARC.

926. 888

Wifredus Barcinonensis Comes Wifr. F. vt à plerisque traditum est, ditionem omnem, quam antea præfecturæ munere, & militaris imperii auctoramento, & dignitate Comites Barcinonenses obtinuerant, proprii iuris, ac dominatus functione sibi, posterisque pacto conuento quæ sitam retinet. Suprema vero iura dominatus, ac potestas integra Francorum regibus excipiuntur.

Garcias rex paterni decoris gloriam consecutus Innici patris regnum adipiscitur. Iam enim vsu inoleuerat, vt continua regna stirpi traderentur. Is & laude paterna concitatus, & diuino instinctu, promouendorum finium cupidine Mauros bello persequitur: nec suos modo fines ab hostilibus excursionibus tuetur, sed suorum virtute regnum auget: & reipublicam in dies amplificat: cuius dignitatis augendæ rebus prospere gestis impulsus finitimos armis, aut metu sub imperiū, ac ditionē cogit. Vrracā, siue vt alii volūt Enengā Fortunii Simenii Aragoniæ Comitis F. vxorē ducit. Simillimū tamē veri apparet Endregoto Galindo patre, Galindi Aznariū Comitis F. fuisse genitā. Iā verò Aragonēses Comites nulla certa tēporū cōplexione à vetusto auctore prodūtur. Tamē tabulas extare video, non archetypo exemplari descriptas, quibus testatum accepi AERA DCCLCCV Galindonem Aznarium Comitem pietatis causa aliquot prædia donasse Ecclesiæ beati Petri, quæ in pago, qui Siresia dicebatur, condita fuerat: regnante Carolo Rege in Francia, Aldefonso in Gallia Comata, & Garcia Ennecone Pompelone. Galliciā verò Galliæ Comatæ nomine designari, aut perridiculum, aut certe inauditum, reconditum uide-ri potest.

927. 889

Cœnobium in Riuipullensi pago ab Wifredo Comite Barcinonēsi D. Mariæ dicatur. Daginus Abbas monachorum conuentui præficitur. Eo in cœnobio Wifredum seniore m sepultum ferunt.

Elleca Cæsaraugustanus Episcopus A. D. II. Non. Mai consecrationi Sifnandi Compostellani Episcopi cum Naustio Conimbricensi, Argimiro Lamecensi, Recaredo Lucensi Homādo Egiditano, Theudemiro Visensi, & Iacobo Auriensi Episcopis assidet. In ea enim conditione rerum respublica Christiana constituta fuerat, ex quo fidei hostes prouinciarum Hispaniarum potiebantur, vt in eum statum perueniret, quo etsi oppressos seruitute, atque afflictos piorum cœtus tenerent, in his tamen ciuitatibus, quibus Episcoporum sedes stabilitæ fuerant, & Archiepiscopi, & Episcopi præsiderent: & terminatas dioceses ab Wamba Gothorum Rege definitas obseruarent: pios, & sacros cultus retinerent: & piorum populi, quoad eius fieri posset, tametsi aliqui à propriis sedibus extorres in Gallias profugerent, aut apud immanes, & efferatos hostes in lautumiis, & ergastulis conficerentur, acerbissimumque seruitutis iugum perferrent, in religionis cultu tuendo, atque conseruando Maurorum conatibus obuiam ire niterentur. Quamuis septi, stipati semper, atque inclusi, & non quotannis modo, sed in dies tributa conferrent, & sanguinaria impiorum iuuentus inimicissima esset, Episcoporum tamen sanctitas, & Christiani populi pietas Deum opt. Max. placatum efficere nitebantur. Statæ inde, solemnēsque cœrimonię Pontificatu continebantur: & Christiana religio pio cultu à maiorum institutis non abhorrebat. Cæsaraugustæ satis constat, reliquis sacris ædibus, siue fartistectis, siue depopulatis sanctum, & religiosum templum D. Mariæ virgini dicatum, quod vulgus de Pilari nuncupat, miseris illis temporibus sanctitatis, religionis, & consilii publici tanquam sacram aram, & perfugii portum nostris fuisse. Vnde & Ellecæ, & Senidri, ac superioribus, posterioribusque Episcopis, Ecclesiasticoque cœtui sacrosancta ea ædes sedem, ac domicilium præbuit: atque inde amplissimos, & maximos hono-

hono-

honorēs eius fani antistitibus semper habitos, & vetustis tabulis, & memoria superiorum temporum pro certo firmare possumus. AERA:
NAT.
CHR.
930. 89*

Garcias Rex ad Larumbem Nauarræ oppidum signa cum hostibus conferens prælians interficitur. Eam pugnam in Aiuaria valle pugnatam vetus rerum Aragonensium scriptor memorat. Cum regina prægnans filium aluo contineret, siue eo prælio, siue ut idem perhibet, incurstantibus postea hostibus occisam ferunt: & infantem enecta parente genitum: & cæso vtero exectum. Is enim rerum status erat, ut inter horridas cautes, ac montium claustra, & perpetuas excubias è contuberniis hostis conspiceretur: & continentibus bellis, assiduisq; incursionibus manus confererentur, cum non tyrocinia solum, verum etiam incunabula in ipsis castris ponerent: quorum pueritia inter varios bel-
10 lorum conflictus militia videri poterat. Nutricium pueri tali sorte geniti, alii ex Gueuara, ex Abarca alii familia fuisse commemorant: cuius prouido, & sagaci consilio, & educatus clam infans fuerit, & ad regni fastigium sit adscitus.

In peruetusto codice Conciliorum cœnobii S. Æmiliani Cogullensis nuncupati, quem AERA MXXXII à Belasco Sisebuti Episcopi iussu descriptum Gothicis litteris vidimus, qui nunc in Regia S. Laurentii bibliotheca magna vetustatis veneratione asseruatur, memoriæ traditum eadem librarii manu comperimus, Sanctium Regem Garcia F. Pompelone AERA DCCCXLIII. regnum obtinuisse: eamque urbem suo subdidisse iuri: territoriiq; omnis Aragonensis dominatum tenuisse: ac regionis, quam Degensem
20 nominat, cum oppidis potitum. Aliquot etiam monumentis testatum comperio in conuentu procerum virtutis ergo ad Regiam dignitatem Sanctium fuisse euectum: ea vis animi, virtusq; egregia in eo enituit. 943. 905

SANCTIVS GARCIAE F. III. SVPRARB. ET POMPELONEN. REX.

Sanctium Regem Garciae Regis F. Innici nepotem Garleanem cognominatum vetusta monumenta testantur. Galindi etiam cognomen habuisse S. Iohannis Cœnobii Pinnatensis vetustis tabulis apparet: idq; nomen Galindi Aznarii proavi Aragoniæ Comitit videtur hereditaria ditione fuisse partum: quod Aragoniæ ditio Suprarbiensi, & Pompelonensi regno subiuncta esset. Nam Abarcæ inditum cognomen non modo
30 in castris, sed pæne profligata in acie genito, & in militum contubernie educato, militari vocabulo, siue ioco accidisse verisimile est: quod eo tegmine pedum, quod ex crudo perone Hispani Abarcas vocant, vteretur: quo pastores, rusticanique homines montani niuibus maxime accommodato assuevere: neque eo nomine in litterarum monumentis fuisse appellatum quis non videat: haud aliter, atque priscis illis Imperatoribus contigit: quos Caligula, & Caracallæ nomina testatioribus posterioribus sæculis reddiderunt. Rudericus Toletanus antistes grauis in primis, & locuples auctor commemorat, quosdam qui Regio sanguine prognati fuere ab Abarca sua ætate cognomen retinuisse. Regi Sanctio fere initio regni diuina spe, ac fiducia rei bene gerendæ non continens
40 modo, sed naturale quoddam bellum, atque in animo insitum tantulis copiis cum Mauris fuit: quod magna contentione commotum, atque confirmatum calamitoso, & exitiabili exitu hostes proterit. Oppida omnia, quæ paterna clade, & regno imperatore orbatum in Ripacurciæ, & Suprarbii regionibus à Mauris direpta, & vindicata fuerant, in libertatem, & regiam ditionem asseruntur. In tam secundis rerum prouentibus virtus eminuit egregia Centulli: qui de communi libertate optime meritus, nō virtute modo, atq; animi præstatiā hostes perpetuo afflixit, sed ratione, & cōsilio incredibili inuestigandi, & persequēdi sagacitate peruertit: pluresq; ex primorib. homines barbaros, qui acerrime nostros lacefferant, insidiis circumuentos in Regis potestatem tradidit. Regē tot bella versan-
50 te, & operosis concursationibus distento, Mauri Pompelonem subita incursione oppugnant: ipse vero accelerandum ratus, & exercitum eo conuertens, montium anfractibus discussa niue patefactis, in hostes irruens, gloriosam victoriam est consecutus: ad quem omnes vndique cis Hiberum copiarū congeruntur: & proximi quique populi in-
erescēte multitudine fluxere. 943. 905

SVPRARBII ET ARAGONIÆ SVBIVNCTIO.

Beronum, & Autrigonum regiones, regni arce Naiaræ vrbe Regia, atque primaria;

AERA.
NAT.
CHR.

haud procul Tritij ruinis constituta, quæ Hiberò amne adluuntur, quas Cantabriæ Duce regere solebant, Rex in suam redigit potestatem. A Naiara enim, vti ex Belascone eius ætatis auctore, cuius supra mentionem fecimus, comperimus, in Tudelæ vsque fines, Vasconum ad Hiberi ripas oppidi, & Osæ vrbis vnam tandem piorum populorum, regni que formam perficit. Pleræque arces, castellaque ab eo constructa, ex illa rerum tenuitate in dies frequentantur: atque præfidiis tenentur. Neque inculto, atque horrido re-

952.914 gno contentus, plura Celtiberiæ, & Carpetaniæ oppida armis subigit.

Wifredus Barcinonensis Comes è vita excedit: cuius sepulchri basim cum inscriptione neglectam, & humi ad D. Paulli in Barcinonensi suburbano iacentem inuenimus. Inscriptio tamen hæc est minime disertæ: vtpote incondito illo dicendi genere, ac rudi sæculo conscripta.

I SVB HAC TRIBVNA REQVIESCIT CORPVS CON DAM WIFREDI COMITI
FILIVS WIFREDI SIMILI MODO COMITI BONÆ MEMORIÆ DIMITTAT
EI DÑS AM. QVI OBIIT VI. kl's MADI SVB ER DCCCCLII ANNI DÑI
DCCCCXIII REG. KARVLO REGE POST ODONI.

Quattuor Wifredo liberi superstites fuere. Rodulfus ex monacho cœnobij Riupul-
lensis Vrgellitanus antistes: Wifredus vi veneni, vt ferunt, sublatus: Myro, qui in Barci-
nonis, Besaluni, Ruscinonis, & Cæretanię ditionibus heres factus est: & Seniofredus Co-
mes Vrgellitanus.

MYRO COMES BARCIN.

Abenhaiæ Cæsar Augustani populi regulus Ramiro Legionensi Regi, cum Celtiberi-
am, & Ædetaniam ingenti coacto exercitu inuasisset, & aliquot arces, & castella vi expu-
gnasset, se subiicit. Postea vero rebellione facta ad Septimancas in Vaccæis memorabili
proelio ab eodem Ramiro deuincitur.

964.926 In obruta, & confusa temporum ferie, & rerum à Sanctio Rege gestarum eius mortis
memoriam in vetustis litteris exstare video: quibus testatum accepimus magno ab hoc
anno, temporis interuallo, nempe A. D. VIII K. Ian. AERAE MXXVIII fato perfun-
ctum: sepultumque in D. Ioannis Pinnatenis cœnobio: atque in eius sepulchro Vrra-
cam Reginam Ferdinandi F. vxorem fuisse conditam: quæ aliquot annos post mariti
mortem vixit. Contra vero Belasco eius ætatis scriptor magnopere dissentit: cuius ver-
ba in retam dubia, & controuersa operæpretium erit, ni fallor, referre. De rebus enim
Sanctij Regis, & morte ita subiunxit.

„ De hinc expulsis omnibus Biotenatis, forte Biothanati cognomēto hostes designat,
„ vicesimo regni sui anno migravit à seculo. Sepultus S. Stephani portico regnat cum
„ Christo in polo. Obiit Sanctio Garseanis AERA DCCCCLXIII.

964.926 Cuius temporis ratio, si ab AERA DCCCCLXII computes, quo anno regnum obti-
nuisse retulit, mirifice congruit: quæ res cogit, vt ad eam controuersiam asserendam satis
idoneus auctor videatur. Rudericus Toletanus Antistes Theudam Sanctij Regis vx-
orem tantum commemorat: ex qua Garciam Sanctium filium sustulerat: & filias quat-
tuor: Simenam, Mariam, Theresiam: quæ Ramiro secundo Legionensi Regi nupsit: fi-
liumque genuit Sanctium Crassum cognominatum regni heredem. Filiarum minima
natu fuit Velasquita: quæ in matrimonium Munioni Vizcaiz Comiti collocatur. Recta,
& à prudentissimis viris tracta ea ratio mihi semper visa est, nec culpæ, nec coarguere
quemquam ex iis, qui res gestas posteris tradidere. Fides inquit, penes auctorem esto.
Pudenter sane, ac modeste. Sed eos potissimum præferri verum est, qui adhibita in rebus
prodendis qualicumque ratione, & diligentia, earum gentium, in quibus ipsi prodidere,
facta domestica, atque quodammodo vernacula, non externa, & ab vltimis repetita ter-
ris commentantur. Gothifredus vetustus scriptor rerum illa ætate gestarum perhibet,
Othonem III. Romanorum Imperatorem Mariam vxorem duxisse: mulierem adeò
temerariam, & procacem, vt probri, atque flagitij insimulatam, atque conuictam vi-
uam Imperator comburi iusserit. Eum auctorem Cuspinianus, & alij quos à me recense-
ri non est necesse, ab Hiberò, & Aragonie annibus longo terrarum tractu remotos, & se-
iunctos sequuti, Mariam Augustam Aragoniam nuncupant. De ea tamen re ne verbum
quidem à nostris auctoribus proditum comperio. Iam vero, si rem adeò miseram, & in-
testabilem prætermitti nostræ gentis pudor cogeret, illud tamen silentio prætereundum
minime videbatur, Aragoniam feminam Othoni Imperatori Max. Augusto nupsisse.
Tempora tamen si Othonem, & Mariam Sanctij Regis filiam respicias, satis cõgruere vi-
dentur: neque quid dissideat, apparet: præter ipsius facti atrocitatem: & nostrorum ho-
minum incredibilem indiligentiam.

GARCIAS SANCTII F. IV. SVPRARB.
ET POMPELONEN. REX.

AERÆ:
NAT.
CHR.

Moritur Myro Comes Barcinonensis: Tres filios reliquit: Seniofredum Barcinonensem Comitem: Oliuam cognomento Capreram Besaluni, & Cæritaniæ Comitem: & Myronem Comitem: qui Gerundensis Episcopus fuit. Omnes à patre in tutelam Seniofredi Vrgellitani Comitris patruu traduntur: quorum ditiones, in eius virtutis bellicæ præsidio xx annos mansere.

967.929

Cum Tarraconis vrbs, quæ olim Hispaniarum florentissima, potentissimaque fuerat, siue potius illius vestigiorum, & tenuiū reliquiarum Mauri dominantur, & Ecclesia, quæ inter primarias excelluerat, pastore careret, Gothicæ prouinciæ Episcopi in conciliū conuocantur: & in ædē sacrâ D. Iuliani martyris oppidi Fontis cooperti Narbonensis territorii conducuntur. Præfuit ei concilio Arnustus metropolitanus Narbonensis Ecclesiæ Episcopus: & ex prouincia frequentes assedere Antigisus Vrgellitanus, Eudericus Barcinonensis, Wigus Gerundensis, atque Adulfus Pallariensis Episcopi. In eo sacro cœtu summa contentio, quæ inter Vrgellitanum, & Pallariensem, de tota diocesum ditione impendebat, deciditur. Erat enim inter eos non de terminis, sed de tota possessione certatio: quod Pallariensis XXIII annos Pallariam ditionem, ac diocesim inuasisset: constiteratque antea longo temporis spatio Vrgellitano fuisse attributam. De ea re patres decreuere, sanxereque: vt Adulfus, quamdiu viueret, sacris Episcopi functionibus, atque muneribus defungeretur: eaque diocesis illi assignaretur; eo vero fato perfuncto Pallaria terra vetustæ Vrgellitanæ diocesi contribueretur.

978.940

978.940

SENIOFREDVS COMES BARC.

Seniofredus Myronis F. Barcinonensis Comes, Seniofredo Comite Vrgellitano patruo libente ditionis suæ gubernacula, dignitatemque consequitur.

988.950

Seniofredus Comes Vrgellitanus moritur. In patris locum Borrellus F. succedit heres.

989.951

Bella inter Hugonem Ducem magnum Roberti F. & Ludouicum Francorum Regem de regno suscepta, & summa contentione decertata principes Francos à rebus Hispaniensibus aliquot annos auerterant. Tandem A. D. XIII. Apr. vt paci publicæ consuleretur, res ad concordiam deducitur.

991.953

K. Decembris tertio Lotharii Francorum regni anno Raimundus Comes ditionis Ripacuriæ potitur. Is ex Garsendi vxore Francorum gentis quatuor filios suscepit: Wifredum, qui patri succedit, Arnaldum, Isarnum, & Odissendum. Hic cum Rotæ Ripacuriensi oppido ecclesiastica sedes constitueretur, in Basilica D. Vincentio martyri dicata eius ecclesiæ Episcopus consecratur: & ab Aimerico Archiepiscopo ea diocesis Narbonensi prouinciæ contribuitur: quod Tarraco acerbissimum seruitutis iugum non repulisset.

995.957

Garcia Regis strenui alioqui principis res gestæ nullæ magnopere illustri laude, vel summam scriptorum incuria celebrantur: quem ferunt tremulum vocatum: non animi mollitia, aut lenitudine, sed quod bellico quodam furore incitato, cum prælia inirentur, eius artus tremere totius corporis perturbatione, & conuulsione viderentur. Ne illud quidem præmittendum. Cum Abdustrahamenus, qui Maurorum imperio terra, marique præpotens erat, adiunctis transmarinis militaribus copiis magnum exercitum conficiens, Ordonio Regi Legionensi bellum magno impetu intulisset, in Celtiberiam inde traiecit. Vascones quâ tumultuosissime adoritur: & in eum penetrat regni Pompeionensis locum, qui Muezius Ruderici Toletani antistitis ætate appellabatur. Noster vero Garcias, cui tenues opes, exiguæq; copiarum erant, non diffidens, aut rebus suis desperans, bellum ducit: accessitque Ordonii auxiliaribus copiis, cū Ordonius satis magnas comparasset, & subsidio affectis rebus accederet, Valle Iuncaria signis collatis exitioso prælio decertant. Nostri magna accepta clade funduntur: atque profligantur. Captiui in hostium potestatem venere Dulcidius Salmanticensis, & Hermoigius Tydensis Episcopi: & in Hermoigii patruu locum Pelagius obses traditus. quod Christum Seruatorem Deum viuum, & verum detestari, & eiurare nolle, Cordubæ morte cum ingenti cruciatu afficitur: & in diuorum numerum refertur. Pelagium Episcopum

1001
979

AERÆ DCCCCLXIV

1004.

966

K Septembris AERÆ MLIII: Garciam Regem decessisse vetustis aliquot monumentis proditur: quod auctoritate Besalconis falsum coarguitur: & conuincitur. Illa enim ipsa ætate, ita ab eo memoriæ traditum comperimus: Nam cum de Sanctii Regis eius patris morte tempus adnotasset, ita subdit.

AERA.,
NAT. „
CHR. „
1004. „
966 „

Item filius eius Garsea Rex regnavit annis x l. Benignus fuit: & occisiones multas egit contra Sarracenos: & sic decessit. Tumultus est in castro S. Stephani. Superfunt eius filij in patria eius: videlicet Sanctio. Reliqua desiderantur in eo codice: at in peruetusto itidem codice Alueldensi, qui in Regia etiam S. Laurentij bibliotheca asseruatur, ita legitur. Superfunt eius filij in patria: videlicet Sanctio, & frater eius Ranimirus: quos saluet omnipotens per multa curricula annorum amen: discurrenti presentia æra (tempus designat, quo hæc ab eo librario memoriae prodebantur) M XIII. Si ab initio regni Garcia Regis, æra nempe DCCCLXIII, ut idem auctor scripto prodidit, cõnumeres, in æram hanc M IV incidat necesse est: non M VIII: quod in codice Conciliorum S. Emilianii, eiusdem Belasconis manu designatum legimus: ac multo minus M LIII: facili notarum similitudine: ac depravatione. Ad D. Iohannis Pinnatensis sepultum nostri referunt: solenni q; Principũ p̄pa funeratũ: & gentili Regũ monumento conditũ: q; futuris Regum sepulchris dicatũ fuerat. Simenã vxorẽ duxit: ex qua natus est Sanctiº F. qui regnũ infans adipiscitur: Maiorisq; cognomentum inuenit. Eũ principẽ cũ vxore Simena, & Varraca Regina cœnobio Ciresiẽ Verdunũ oppidũ & saltº, q; Beraldo & Aragonẽ flumiis cõtinẽtur, q̄ auorũ Regũ tẽpore quẽsita fuerãt, cõdonasse vetustis tabulis apparet. Qui tres alios Reges, vt superiorum Regũ tẽpora inter se cohæreant, inter Innicũ Aristã, & Sanctiũ hũc Maiorẽ comminisci ausus fuerit, nempe Fortuniũ, Sanctiũ, atque Garciam, & veluti in scenam immiserit, atque produxerit, stuporis, ac quodam modo amẽtiã vetustissimos quosque rerum scriptores, qui tot sæculis in Hispania vixerunt, coarguens: quasi tres Principes, qui regnum adepti fuerant, aut obliuione, aut ignorantia prætermiserint, nã ille vere communi sensu carere videri potest. Ante hæc certe tempora, ne fando quidem est auditum, vt qui spiam qui se res vetustas penitus perferutari profiteretur, in ea versaretur, ignorantione, vt intra trecentos proximos annos, tres Principes domesticos, atque, vt ita eloquar, vernaculos, qui summã rerum præfuerint, ignarus, atque imprudens dereliquerit: atque de statu regni deiecerit. Adde tot vetustissimorum, & grauissimorum scriptorum consensum: quem qui diuellere conetur, successiones, vitas, atque obitus Regum, qui iure ciuili certi, atque constantes & ducuntur, & habentur, & rerum gestarum ordinem omnẽ perturbabit: ac vetustati, cuius magnã esse vim apparet, in signẽ notã inflixerit.

SANCTIVS MAIOR V. SVPRARB. ARAG. ET
POMPELONEN. REX.

1005.
967

Barcinonensium rerum veteres scriptores, quibus à me magna fides adhibetur, non comperio tradidisse, quam nam vxorem Seniofredus Comes Barcinonensis duxerit. Alicuius scriptis exstare video Mariam Regis Sanctij F. duxisse. Satis tamen constat nullis superstitibus liberis decessisse. In eius locum Borellus patruelis frater Comes Vrgellitanius surrogatur: nam vt quidam tradidere Oliuam Capreram legitimum successorẽ proceres ditione Barcinonensi euerterant: quem vii impium notatio, & animaduersio prudentissimorum virorum & decoris, dignitatĩq; splendore indignum decernit.

BORELLVS COMES BARCINONEN.

1008.
970

Raimundo Ripacurciæ Comite mortuo Wifredus F. Palliariensis, & Ripacurciensis ditionis fit compos: nulla iuris summã potestatis Sanctij Regis, aut supremi dominatus habita ratione: seque, ditionemque suam Francorum Regi Lothario subiicit: atque addicit: cuius ope, atque auxiliariis copiis, cum Sanctius regni iura nondum constituisset; stabilissetue, siue vt alij volunt se sacro bello implicuisset, & in interiorem Celtiberiam arma promouisset, totius fere Lacetaniã, quẽ montosis earum ditionum regionibus continetur, vi potitur: easq; posteris ex ipsius stirpe generati, non minore labore quam cõparauerat, tutati sunt: quoad Sanctius Rex ætate corroboratus, & Ramirus eius filius Ripacurciã regionem in suam redegere potestatem: & Regali nomine cohonestauere: Is fuit annus, quo Wifredus earum ditionum potitur, Lotharij regni xv: qui in hunc annũ incidit. Sanctiã vxorẽ duxit: nullisq; superstitibus liberis mortuus est. Ad D. Mariã Alao- nis, Ripacurciã regionis cœnobio sepelitur: cui monasterio multa donarãt more maiorũ. In Wifredi fratris locum succedit Isarnus: qui ad Montionem Illegetum oppidum cum Mauris prælio decertans occumbit. Palliariẽsi ditioni antea præfuerat Comes Borellus, & Lupus eius F. Suniarius Comes Lupi F. Theudam Wifredi, & Isarni Comitũ sororẽ in matrimoniũ ducit: qui & Comes, & Marchio Palliariensis est cognominatº. Suniario vira functo Theuda ex Cãtabris ad se arcessit Isarnum Isarni fratris F. qui apud auunculum Regẽ Sanctiũ, vt quẽdam testantur monumenta, degebat. Hic Ripacurciã ditioni, & Comitatuĩ præficitur: qui ab Arana vallis incolis, quam Garumna amnis interfluit, interficitur: quod eorum dominatum, cuius

cuius pater atque auus, & Atho Episcopus Bernardi Comitis frater potiti fuerant, palam appeteret. Ifarno minori Guilielmus F. Comes heres succedit.

AEſA:
NAT:
CHR:

Plures eadem tempeſtate ditionum Ripacuriæ, & Palliaris potitos comperio: ſiue ij hereditario iure, ſiue militaris muneris imperio fungerentur. Vetera enim monumenta Athonem Ripacuriæ Comitem ferme hoc ipſo tempore, & Mariam eius vxorem commemorant.

Suniario Comiti, & Marchioni Palliarieſi ex Theuda vxore Raimundus F. Comes heres fuit: qui Raimundum genuit: ex quo auitæ hereditati ſuccedit Petrus F. Comes.

10 His temporibus alterum Guilielmum Palliarieſem Comitem priſca monumenta teſtantur: Myri Comitis, & Gemmonis eius vxoris filium: qui Palliarieſem, & Ripacuriæ ditiones inuaſerant: iugaque, ac culmina montium, & ſaltus à Geſtabieſi, Liſata, & Benafca vallibus ad Anabieſem vallem, quam Nocharia fluuius intra Palliarieſem ditionem, infra Petræ blancæ, & Valentie Anabieſis ſaltus interfluit, circumſederant. Conualles vero, quæ clauſtris, faucibusque Pyrenæi continentur, & Broti, Bionis, Puertolarum, Bielfæ, & Giſtai cognomina ſumpſere, & ſupra Suprarbium ad Pyrenæi iuga pertinent, Suprarbieſi regno ſubiiciuntur.

20 A. D. III. K. Iulias in vetuſtiſtabulis Endregoti Galindij ſit mentio: qui vna cum Rege Sanctio Garcia, quem prolem ſuam nominat, & Vrraca Ferdinandi Regina eius vxore Exaberium oppidum pietatis cauſa donaſſe fertur Sirafieſi Eccleſiæ: eamque rem geſtam memorant regnante Sanctio Garcia, & Vrraca Regina in Aragonæ, & Pompelonenſi ciuitate: & ſcribendo ad fuiſſe Degium Episcopum Aragonieſem, Blaſcum Episcopum Pompelonenſem, & Benediſtum Episcopum Naiarenſem: ſed ea temporum ratio mihi in ſuſpicionem venit.

1009
971

Borellus Barcinonenſis Comes, & Marchio cum Ledgardi vxore, & Raimundo F. & Ermerueſa Vicecomitiſſa, & Witardo Ermerueſæ F. Salla Episcopo Vrgellitano, & Vicecomite Guilielmo Solſonæ arcæ, quæ Seniofredi Comitis tempore conſtructa, & colonis frequentata fuerat, tamquam earum regionum propugnaculum, firmumque præſidium militaribus copiis confirmat.

1001
973

30 Wiſfredus Ruſcinonenſis Comes, à quo Ruſcinonenſes Comitès fluxere, Lotharij Regis Francorū permiſſu Colliberim deſertū, & dirutū oppidū, trans Pyrenæi promontorium maris litori impoſitum conſtruendum, condendumque curat. Nomen ab Illiberis vetuſtæ vrbs reliquiis inuenit: quam etſi mediterranea n fuiſſe ſatis conſtet, cum vrbs ea opulentia floreret, haud longe tamen à mari ſitam fuiſſe, veſtigia ipſa teſtantur. Neque mediterraneum nomen eam vim obtinet, vt longo à mari ſpatio diſiungi conueniat. Satis enim conſtat Saguntum, & Valentiam inſignes Aedetaniæ vrbes, quæ pertenui à mari diſcrimine, nempe III. M. P. ſeparabantur, & Oliſiponem, quæ pæne Oceano ipſo alluitur, mediterraneas à priſcis vocatas.

10019
981

40 Lotharius Colliberim oppidum Wiſfredo poſterisque eius condonat: quod & ſitus acceſſu, & portus appulſu plurimas, & maximas commoditates Ruſcinonenſibus reſentat. In Archetypis tabulis à Lothario Wiſfredus Dux cognominatur, & rem eam Laudini vrbe regia Anno INCARNAT. DOM. 981. Indictione IX. VII Idus Iulij geſtam regnante D. Lothario Auguſto ſereniſſimo Anno XXVI: filio verò eius. D. Ludwico adoleſcente egregio regnante Anno I I I.

Myro Episcopus, & idem Gerundenſis Comes Myronis Barcinonenſis Comitis F. moritur.

10022
984

50 Borellus Barcinonenſis, & idem Vrgellitanus Comes, cum Mauros inſultantes coercere conatur, qui fines Laletaniæ, & Coſetaniæ depopulantur, coacto exercitu in Valleſia regione, haud longe à Moncada caſtello in patenti Matabouio Campo prælio decertat: magna que accepta clade funditur. Ad D. nobiles viros occiſos ferunt. Cum Barcinonem Comes ex prælio ſe reciperet, hoſtes vrbeſem obſident.

K. Iulij IV. Feria Mauri, qui copias omnes commouerant, denuo Barcinonem caſtris circumſident. Copiis militaribus pæne omnibus, oppidanisque longo bello vrbe exhauſta, cum Comes obſidionis periculo ciues liberare non poſſet, propugnationem deſerit: & in Manroſanos montes ſeſe abdedit.

10024
989

A. D. II. Non. Iul. Mauri Barcinonem irrumpunt: propugnatores, ciueſque omnes ad vnum cæduntur: capiunturque. Familiarum nobilium ſtirpes, quæ ante cc. annos ea in vrbe floruerant, ac nominis Francici memoria delentur. Qui gladio non cõficiuntur, & de funeſto patriæ exitio ſuperfuerunt, Cordubam delati, & in alia Maurorum regna diſperſi

AERA.
NAT.
CHR.

miserandæ seruitutis iugum perpetiuntur. Ea tam terribili, ac truculenta clade accepta, arces, castellaque omnia oræ maritimæ raptim, atque turbate amittuntur: dedunturque hostibus: solæque Moncadæ, & Ceruilionis arces natura, ac situ munitissimæ, vt fertur, à nostris propugnantur.

Borellus incredibili virtute, atque animi magnitudine aduersis rebus incitatus copias omnes militares Manresæ colligens in hostes irruens, re felicissime celerrimeque gesta Barcinonem, ingenti suorum strage, & publica calamitate ereptam horribili impetu, admirabilique conatu recuperat. Eo bello immunitas data iis qui equo militaria stipendia merent. Ad nongentos fuisse traditur: quorum ex genere eorum effluerint familie, quos de Paratico nominauere: quod non capitecensi, aut relati in ærarios, sed tanquam bene peculiatu pro ingenuis ciuibus se gererent: censerenturque.

1025.
987

In donationum regiarum, & assignationum agrorum monumentis S. Petri Tabernæ, ex quibus minutatim rerum memoriam vetustarum decerpere cogimur, hoc anno K. Ian. Sanctii Regis, & Vrracæ eius vxoris, & trium liberorum Garcix, Ramiri, & Gonzalui fit mentio. Vrracæ vero nomen ad Sanctium Abarcam Regem, liberorum ad Sanctium eius nepotem rem referendam demonstrat: atque huius etiam anni ratio vitio non caret: cum nec dum nati eâ tempestate esse videantur Garcias, Ramirus, & Gonzaluus: qui Sanctio Maiore patre mortuo, quisque regnum adipiscitur suum: vt plane ea res in annum incarnationis domini MXXV, non æræ reiicienda sit: adeo in fallaci, & ancipiti, ac lubrica temporum serie versamur.

1027.
989

Sanctius Rex Cœnobio S. Iohannis Pinnatensis, quod loci religione permoti illius sæculi principes auguste, sancteque venerabantur, Martem, Baguesium, & Huertolum oppida condonat.

1028.
990

Moritur Oliua Besaluni, & Cæretaniæ Comes. Bernardus Taliaferus F. quasi incisor ferri cognominatus, in Besalunensi succedit ditione. Minor natu Wifredus Cæretaniæ hereditario munere præficitur. Oliua eorum frater monachus ex Riuipulli Abbate Aufetanus fit Episcopus.

1031. 993

Borellus Comes Barcinonensis è vita excedit. Hunc principem primo Ledgardim vxorem duxisse, & filium ex ea Raimundum suscepisse comperimus. Secundis nuptiis in matrimoniū Aimerudim adiunxerat. A. D. VIII. K. Oct. eius testamenti tabulæ obsignantur: quibus Raimundum Barcinonensis, & Gerundenfis ditionis heredem scribit. Raimundum, Borellum, & Suniarium Comites fratris filios, & Guilelmum Vicecomitem. vna cum Raimundo filio exequendo testamento præficit. Ermengaudum natu minorem F. Vrgellitaniæ ditionis heredem instituit: à quo Vrgellitani Comites fluxere, qui Ermengaudi sunt omnes nomine appellati: quod idem videtur, q̄ Erminigildi. Cœnobium Riuipulli Borellum anno DCCCCXC instaurasse memorant: atque in eo conditum arbitrantur.

RAIMVNDVS BORELLVS COMES BARCINONENSIS.

1041.
1003.

Mauri ad Albesam maximo, & memorabili prælio funduntur: & profligantur: magnaque clade illata ciuitates pæne omnes Laleranorum, Ilergetum, & Cosetanorum, quæ ab hostibus obtinebantur, & nunc Cataloniæ finibus continentur, Raimundo Borello Comiti tributa conferunt Berengarius Episcopus Helenensis eo in prælio occūbit.

1048.
1010

Sacrum bellum Hispaniarum principes summa virium contentione gerunt. Barcinonensis magno exercitu instructo, & auxiliariis copiis Paliariensium, Ripacurciensium, Suprarbiensium, & Aragonensium adiunctis, Castellanorum, & Legionensium exercitus consequitur. In Bæticam prouinciam tanquam Imperii arcem, & propugnaculum inuadunt: ac Cordubensem agrum incurrentes, haud longe ab ea vrbe maximo, & cruento prælio configunt. In ea pugna Ermengaudus Vrgellitanus Comes, & Marchio, quem Cordubensem, ob eius cædem postera ætas nominat, & Arnulfus Aufetanus, Aëtius Barcinonensis, & Otho Gerundenfis Episcopi mortem occumbunt.

1055.
1016

Raimundus Borellus Barcinonensis Comes moritur: in cuius locum BERENGARIUS RAIMVNDVS F. succedit Barcinonensis ditionis heres.

1058.
1020

Bernardus Taliaferus Oliuæ Comitis F. Besalunensis Comes Rhodanum traiciens demerso nauigio perit. Is Guilelmum Bernardum cognomento Crassum filium reliquit Besalunensis ditionis heredem.

Wifredus Cæretaniæ comes Bernardi Taliaferri frater Raimundum Wifredum F. Cæretaniæ ditionis heredem instituit. Huius quattuor alios filios commemorant: Wifredum Narbonensem Archiepiscopum, Berengarium Gerundensem, & Guilelmum Vrgelli-

Vrgellitanum Episcopos. Vetus auctor rerum Barcinonensium, qui eos recenset, vnam tantum vxorem Wifredi Comites Caceraniae commemorat: neque cuius gentis fuerit, traditur.

AERA.
NAT.
CHR.

A. D. VI. Id. Ian. Anno incarnationis Domini MXXV, AERA MLXIII. Indict. VIII. anno XXVIII. Regni Roberti Francorum regis Berengarius Raimundus Barcinonensis Comes libertatis tuenda iura, possessiones, bonaq; ciuibus Barcinonenlibus, & totius eius ditionis incolis confirmat: atq; sancit: vna cum vxore Sanctia: vt mos genti, & illorum temporum principibus fuit: vt is vxoribus honos adhiberetur: neq; sexum in imperiis discernent. Sanctiam Infantem nominat: & filiam potentissimi Comitis Sanctii esse asserit: vt Sanctii Castellae Comitis filiam, aut Sanctii Guilielmi Vasconiae Aquitanicae Comitis fuerit: qui eadem vixere aetate. Vetus monumenta, & priuilegia extare video a Sanctio Rege hoc ipso anno irrogata, quibus Simenae Reginae eius matris, & Maioris Reginae vxoris, Garciae, Ramiri, Gonzalui, & Ferdinandi filiorum fit mentio: & Sanctius Guilielmus Vasconiae, & Berengarius Barcinonensis Comites, qui scribendo adfuerunt, commemorantur: donationesq; a Rege factas auctoritate sanxere.

10063.
10025.

Sanctio Castellae Comite, & Garcia Infante eius F. vita functis, Sanctius Rex hereditario vxoris iure, quae Garciae Infantis soror fuit, quam alii Maiorem, Eluiram alii vocant, Castellae dominatum ditionemque obtinuit. Infantes vero vocari, non regum tantum liberos iusto matrimonio genitis, sed Regio genere ortos, vti de Carrionis, & Larae Infantibus Petrus Portugalensis Comes confirmat, mos Hispaniae gentis fuit: quod vetusta consuetudine, & prisco more comprobatum comperio.

10011
1001

Regnum Suprarbii, Aragoniae, & Pompelonense tam exiguis initiis constitutum, ditione ea, quam Sanctius Regis auus vi expugnauerat, & Cantabriae Ducatus decorauerat cognomine, iam iusti regni, non finibus modo, sed decore augetur. Sanctius Pyrenaeum transgressus, vti quidam auctores prodidere, magnam Vasconiae partem imperio subiicit: quam Pictorum Comiti pretio, vti ferunt, addixit. Ex Suprarbii montosis locis Comitem quendam, siue is Ripacurciensis, siue Paliariensis erat, qui vi plura castella expugnauerat, auertit. Ad eam potentiae, & maiestatis amplitudinem, quae illorum temporum erat conditio, euectus, nullam enim maiorem, a Gothici regni euerfione meminerant, Imperatoris nomen vsurpat. Plura bella cum Veremundo Legionensi Rege gessit: plura confecit: donec reconciliatione concordiae Veremundus Sanctiam sororem Ferdinando Sanctii Regis F. non natu maximo in matrimonium tradit. Rex oppida omnia, atque arces, quas vltra Pisoracam amnem expugnauerat, & suo imperio adiecerat, Ferdinandi, & nurus ditioni attribuit. Pisoraca enim Castellae ditionem a Legionensi regno diuidit. Rex praeterea S. Victoriani caenobium in Assaniensi Ripacurciae regione situm, quod Gesaleci Regis Gothorum regno, religione loci, summa veneratione cultum, & amplificatum, & a Mauris postea violatum, ac funditus dirutum fuerat, instaurat: atque exaedificat. Id caenobium Rex ipse & antiquissimum, & religiosissimum appellat. In S. Iohannis Pinnatensis sacrae aede monachos, quos ex Cluniacensi caenobio D. Benedicti instituto addictos arcesserat, collocat: & religioso coetu ad piam communitatem confociantur Paterno Abbate praeposito: eaque res permisso Mancii Aragonensis, & Sanctii Pompelonensis Episcoporum constituitur, atq; sancitur.

10064.
10024.

Filera, Ruesta, Vllum, Penna, Sos, Lobera, Vncastellum, Luesia, Librana, Eliso, Castelmanco, Aguero, & Morillum oppida, atque arces & construuntur: & muniuntur: incolisque frequentantur.

10011
1001

Sanctius regnum sanguine maiorum traditum, & summa virtute, & gloria depulsis hostibus partum, vt inter filios stirpem, ac semina malorum omnium rescinderet, liberis diuidit. Grauiissima inter eos suborta fuere dissidia: quae eo processerant, vt ipsius facti atrocitas, siue indignitas, aut omnino culpa augeri non posset. Garcias enim, & Ferdinandus domesticis furiis exagitati Reginam parentem probri, & adulterii insimulant: & heroica quadam virtute Ramiri priuigni, qui aduersus impios, & consceleratos fratres, matris eorum innocentiam armis tueri, ac defendere audeat: eiusque flagitii poena, quam praesenti morte, quasi in manifesto facinore deprehensam, patriis legibus, & constituto iure dependere erat necesse, liberat. Garciae natu maximo Pompelonense regnum, & eam ditionem, quam Cantabriae Ducatum illa aetas nominare assueuerat, & Vadum Longum, ac tractum omnem, qui ab vrbe Naiara ad Aucae montes est interiectus, & Ruestam, atque Pitillam oppida, cum continenti vicorum ditione attribuit. Ferdinando Castellae regnum, ac Comitatum condonat: fuitque is primus, qui eius dominatus regale nomen vsurpat: nam Sanctius pater, non se Castellae, & Aragoniae Regem

10064.
10026.

10011
1001

10072.
10034.

AERA.
NAT.
CHR.

nuncupauerat: sed in eis ditionibus regnare litterarum elogiis tradebatur. Ramiro, siue Ranimiro, vt tunc loquebantur, filio, quem ex primaria Aiuarę veteris, & illustris familię femina susceperat, Aragoniam terram tradit: aliquot vero castella eius ditionis Garcie contribuit: & Pompelonensi regni alia Ramiro: quę cum vterque, vt maioris coniunctionis pignora, & fraterni fœderis, atque fiducia vincula sua haberet in potestate, magnę dissensionis inter fratres, atque exitialis dissidii causa fuit. Gonzaluo natu minimo Suprabientem, & Ripacurciensem ditiones assignat: & a Troncedo Ripacurcię oppido, ad Martinerum continentem ditionem, & Loharii, & S. Emeterii arces contribuit. Ea omnia Comitis cognomine viuente patre obtinet: eo vero mortuo, sunt qui testetur Regio cognomento fuisse vltim: cum vetustis etiam tabulis constet, Gonzaluum viuente patre mortuum: & Regem Sanctium Ramirum filium in ditione Ripacurciensi Gonzaluo fratri substituisse. Reginam ferunt, vt insigni caritate maternum officium se priuigno præstaturam ostenderet, & filios ex se se genitos, tanquam degeneres, & maioribus dedecori fuisse, veluti grauissimo iudicio, quoad eius fieri poterat, testaretur, Ramirum adoptasse: & Garciam natu maximum auita Castellę ditione euertisse. Adoptionis ius, illorum temporum instituto more, rite sancitum tradunt: qui is inoleuerat, vt quę adoptaret, per stolę fluentes sinus eum, qui adoptaretur, traduceret. Inde dotalis Aragonię hereditatem, nouerçę indulgentia eam adoptionem fuisse secutam perhibent. Inde origo intestinorum inter fratres bellorum, & exitia rerum.

11072.
1034

A. D. XV. K. Nou. Sanctius Rex summam, & perfectam gloriam consecutus illustri, & peruagata fama multorum in rempublicam meritorum, imperio, & dignitate. & maiestate amplificato è vita excedit. Oueri vrbe Asturum regia sepelitur: & a Ferdinando F. Rege in D. Isidori cœnobium ad Legionem VII. Geminam insignem Asturię urbem constructum infertur: quod sepulchrum ipsius, liberorum, posterumque eius Regum esset. Rotensis cœnobii monumenta sexagesimo quinto regni anno Sanctium Regem AERA MLXXIII decessisse testantur.

RAMIRVS VI. AB IN- NICO ARISTA ARAGO- NIÆ REX.

1073.
1035.

X eo Aragonia Regni cognomentum obtinet. Rex finitimos omnes aut bello domuit: aut condicionibus sui iuris facit.

Berengarius Raimundus Barcinonensis moritur: cui succedit RAIMVNDVS BERENGARIVS F. Duos præterea filios reliquit: Guilielmum Berengarium Manresanum Comitem, & Sanctium Berengarium: cui fratris Manresana obuinit hereditas. Berengarium Comitem imbecillum, & valde pusillanimum fuisse veteres prodidere auctores: atque eo rerum potiēte Mautos eas regiones ineurrisse, atq; vi expugnasse, quibus Catalonię nouę cognomentum fuit: eę enim erant, q̄ cis Rubricatum fluuii pater, atq; auus armis vindicauerant: & imperio, ac potestati suę subiecerant.

1074.
1036

Ricardus Episcopus Bigeronensis, Garcias Ferto, & Guilielmus itidem Ferto ex proceribus Labadanę regionis Aquitanie Augusto mense Ramiro Regi Gisbergam tradunt: Bernardi Rogerii Bigeronum Comitis filiam: & Garfendę eius vxoris. Eam Rex in matrimonium ducit. Verus rerum Aragonensium scriptor Gisbergę nomen sacri fontis baptismate sortitam fuisse perhibet: & vocitatam Ermesendam: nomine tamen Ermesendę vsam vetusta monumenta testantur.

Turbatis rebus malorum extremum discordia accessit: nam dum induci non possunt, vt intra præscriptam portionem se quisque contineat, initia ipsa regnorum inter fratres cruenta fuisse, & ad cædem, & internecionem inter se contendisse satis constat. Inter Garciam præsertim, & Ramirum non finium modo tuendorum, aut propagandorum causa, sed de tota ditione magna belli contentione est decertatum. Cum Garcias viuent, vt ferunt, patre, pia peregrinatione Romam profectus esset, vt Apostolorum Petri, & Pauli basilicas viseret, & sacra limina veneraretur, & Ramirus fœdere Cæsaraugustanum, Tudelanum, & Oscensem regulos sibi adiunxisset, vt facile appareret bellum parari, nec vltra ad arma ire dilatatum: in regnum fratris irrupit: & Taffaliam oppugnat. Frater peregre reuersus coacto exercitu obuiam illi procedit: & prælio magna virium con-

conventionem decertato, Ramirus turpi fuga, cum castra hostes diripiissent, magna accepta clade profligatur. Aragoniæ pæne totius Garcias potitur: Ramirus in Suprabium, & Ripacurciam se abdidit: & destitutum se videns cæsis suorum cateruis in montes concessit. AER. NAT. CHR.

Ermengaudus Vrgellitanus Comes, quem Peregrinum vocitauerunt, sacra peregrinatione religionis causa obita, Hierosolymis decedit. Ermengaudus F. annos V. natus ex Constantia vxore in patris locum succedit heres. 1075: 1037

Raimundus Barcinonensis erepta patris tempore armis vindicat: atque adeo feliciter rem gerit, vt laudem, & gloriam bellis partam, & imperij fines propagatos summi decoris honoribus amplificauerit. Satis constat XII. Maurorum Reges ex latis Hispaniarum prouinciis tributarios, ac stipendiarios sibi reddidisse.

Raimundus Fulcho Vicecomes Cardonensis Guila matre genitus Cardonensē sacræ adē D. Vincentio dedicat: Eribaldo Episcopo viro sanctitate insigni Vrgellitanæ Ecclesiæ præside. Eribaldo Ermengaudus succedit Episcopus: cuius religionis, & sanctitatis splendor, quasi magnum lumen per omnes Hispaniarum oras nostris gentibus eluxit. 1078: 1040

Hugo S. R. E. nuntius Apostolicus in Hispanias legatus Barcinone prouinciale munus rerum sacrarum administrat: eoque assidente Raimundus Barcinonensis, proceresque Cataloniæ ex Gothicis legibus, quib⁹ fora, & iudicia in terra Catalonia indici, & constitui superioribus sæculis consueuerant, & in Castellæ, & Legionis dititionibus Reges iura statuebant, quas Ferdinandus Rex Ramiri frater in sua dititione firmarat, aliquas tollunt: & exceptionibus leniores efficiunt: nouasque condunt: easque, quod vsu cottidiano, communique consuetudine, quæ vim legis obtinet, collocareptur, ac sancirentur, Vatica appellauere. Dignitatum, honorumque ordines Raimundum primum distinxisse, atque in Vicecomitū, Baronum, & Valuasorum gradus collocasse, edita, & corroborata opinio est: eaque ex antiquissimis litteris, & monumentis constitit: quæ sola Petri Tomichij de Augerio Catalone, & nouem illis proceribus, cum innumerabilibus copiis Arana, & Anabiensi valle in Cataloniam irrupentibus commentum, & ea quæ tamquam veteri opinione, & omnium firmata consensu prodidit, nempe à Carolo Magno Imperatore nouem Comitum, Vicecomitum, & totidem Baronum ordines distinctos, atque constitutos, plane conuellit. Nam quod persuadere nititur nouem etiam dioceses Episcopatum, Rotensi adiecta quæ Ilerdensi cesserit, ab eodem Carolo terminatas, quæ tot ante sæculis definitæ fuerant, incuriam hominis satis refellit: atque coarguit.

A. D. XV. K. Oct. Rege in arce Laquerensi assidente, cum Eribaldus Vrgellitanus antistes conquestus esset, Sanctio Rege Ramiri patre annitente Ripacurciensem, & Gestabiensem dioceses ab Vrgellitana ecclesia fuisse diremptas, quæ Ludouici Imperatoris regno illius Episcopo contributæ fuerant, vetustæ iurisdictioni restituuntur. Rota Ripacurciensis, cuius Mauri longo tempore potiti fuerant, & Sanctius Ramiri pater ab eorum dominatu vindicauerat, & Narbonensi prouinciæ contributa fuerat, Vrgellitanæ diocesi adiungitur. 1083: 1045

RIPACURCIÆ SVPRARBII ET ARAGONIÆ SVBIVNCTIO.

Gonzaluo Suprabienſi, & Ripacurciensi, siue Rege, siue Comite, vt supra memorauimus, interempto, quem Ramonetus Vasco ad Monclusi pontem insidiis circumuentum interfecerat, Ramirus fratris dititione potitur: & Regē se Ripacurciæ, Suprabij, & Aragoniæ appellat. Gonzaluus ad D. Victoriani sepelitur. 1083: 1045

Hoc ipso anno Sanctij Ramiri Regis filij si mentionio: quem ex muliere susceperat, cui cõhubij cum eo ius, fasq; non erat: & alterius item Sanctij ex Ermesenda iusta vxore eodem hoc anno geniti: qui patri regni succedet heres. Vetustæ præterea tabulæ exstare in cœnobio S. Iohannis Pinnatensis Gothicis litteris inscriptæ feruntur, quibus Ferriolus Bolea, qui se cum Nuennone fratre ei sacro cœtui addixerat, dum hostium feritatem, atque immanitatem deuitat, & Paganos vocat, perhibet hoc anno Ramirum Regem in Aragonia, Suprabio, & Ripacurcia, Almugadirium Cæsaraugustæ, & Almudafarem Ilerdæ regnare.

Sanctius Episcopus Iaccetanus. Paternus Abbas Pinnatensis:

K. Dec. obiit Ermesenda Regina: & ad D. Iohannis Pinnatensis sepelitur. Ex ea Rex alterum filium nomine Garciam habuit. Is Iaccetanus fuit Episcopus. Duas ex eo coniugio filias suscepit: Sanctiam, quæ Tol. sati Comiti nupsit: & Theresiam Guilielmi Bertrandi Prouinciæ Comitum vxorem. 1087: 1049

AERA.
NAT.
CHR.
10091.
10053.

Sanctium filium maiorem natu Aiuaris, Xabierris, & Latris heredem instituit: & vti ferunt Comitatus dignitate decorat: & Ripacurciæ præterea dominatum attribuit.

Stabile, & perpetuum bellum inter Nauarræ, & Aragoniæ Reges fratres germanos permanerat: quod reprimi nisi alterius internecione non potuit. Cum tandem summa externarum virium contentione Garcias, & Ferdinandus armis decernerent, Ramirus ereptam Aragoniam recuperat. Cum enim non mitioribus furiis Garcias, & Ferdinandus iactarentur, & Ferdinandus iam præpotens, & excellens Castellæ ditioni Legionense, & Gallaicum regnum adiecisset, de Riogiæ, & Burueuæ ditione, quæ ad Hiberum pertinet, decertantes, Garcias, vt frater ultra Aucæ montes se reciperet, cogit. At Ataporcam, id vico nomen est, collatis signis prælio cum decertarent, Garcias contumacis, & superbi animi princeps, & qui iuniorem fratrem regnorum imperio superiorem sua inuadere æquo animo pati non posset, in ea pugna mortem occumbit. Ex eo Ferdinandus regni fines Hiberi ripis terminat: & Pompelonense regnum: quod Hiberico, & Pyrenæi iugis contineretur, Sanctio Garcie fratris F. reliquum esse voluit. Aragonia, Suprabium, & Ripacurcia Ramiro libera remanent. Non tamen his finibus Ramirus contentus, mense Ianuario non Aragoniæ modo, Suprabij, & Ripacurciæ se Regem, sed Pompelonensis ditionis appellat. Tres filios Garciam Regem suscepisse veterum scriptorum testimonio apparet: Sanctium, quem regno destinatum ad Pennalenem Nauarræ vicum, viuentem patre interemptum tradunt: & alterum itidem nomine Sanctium: qui patri regni successit heres: tertium Raimundum: qui postea sibi regnum appetens Sanctium Regem fratrem interemit.

Mauris, qui Ripacurciæ penitus exacti nondum fuerant, acre bellum à Rege inferunt. Benauarrium ab eis receptum vi expugnat.

10092.
10054.

In Commentarijs rerum à Ruderico, Biuario gestarum, quem Cidum sua ætas appellauit, & heroum veteres casus imitatum illa memorant carmina, quæ multis sæculis clarorum virorum laudibus in conuiujs cantantur, scriptum reperimus summa contentione, & dissidio inter Ferdinandum, & Ramirum Reges de Calagurris vetustæ Vasconum vrbs ad Hiberum sitæ iure, ac dominatu fuisse concertatum: armorumq; discrimini eam controuersiam, vt gentis præscus mos fuit, commissam: vt Cidus Castellæ Regis, Martinus Gometius, quem totius Hispaniæ acerrimum, & fortissimum virum idem auctor gestorum commemorat, Aragoniæ Regis iura, & partes armis vindicent: & pro suo quisque regni decore ferro dimicet: vt qui certamine victor euaserit, eius nationis regnū vrbi imperitet. Martino ex prouocatione deuicto, atq; interempto de Calagurri Ferdinando Ramirum concessisse. Eum virum, qui in publica causa mortem oppetiit, cui tantus honos, etiam ab inimicis defertur, regia Pompelonensium Regum stirpe ortum, & ab eo proceres illos maiorum gentium, qui Lunæ cognomento agnationibus tot illustrium familiarum distinguuntur, generosa propagine profectos apud veterem scriptorem comperio.

Ramirus, & Sanctius Garcie Regis F. pactione arcium tradendarum fœdus faciunt: & ex arces veluti obsides vtrinque acceptæ. Pacto eo conuento Ruesta, & Pitilla à Ramiro Sanctio traduntur: arx vero Sanguetana, Lerda, & Onduesium pactione auxiliij aduersus Ferdinandum Regem conferendi Ramiro, posterisque eius à Sanctio sunt attributa.

10093.
10055.

Raimundus Berengarius Barcinonensis Comes, & Almodis eius vxor Senescaliam Cataloniæ Raimundo Myroni tradunt: quod genus imperii præcipua rerum bellicarum administratione adiuncta ad strenuos in primis viros, & virtute, potentiaque præstantes, & Comitum Barcinonensium propinquitate coniunctos deferri consuevit: summæq; rerum præficiantur: penes quos opes, & arcana regni in Gallia spectarent. In Aragoniæ vti in Galliæ regno Maiores domus appellabatur: quod aulae Regiæ præfecti essent: quorum vis, ac potestas domi, militiæq; plurimum pollerent. xxv. anno regni Henrici Francorum Regis eam rem gestam vetusto monumento perhibetur.

10094.
10056.

A. D. XVIII. K. Febr. AERA MXCIV. in concilii decretis à Cresconio Apostolicæ ecclesiæ Iriensis Episcopo, & Vilfrasio Lucensi Metropolitano, & Suario Dumienti Episcopo Compostellæ factis in Basilica beati Iacobi Apostoli apparet XXI. annum regni Ferdinandi connumerari: vt eadem temporis ratio Ramiri eius fratris regno adæquetur: & apposite conueniat.

10096.
10058

Ali Sarracenus qui Dianii, & Balearium insularum dominio potitur, earum ditionum ecclesiastica iura hoc anno, vt in vetustis tabulis apparet, Ecclesiæ S. Crucis, & Sanctæ Eulaliæ Barcinonensis, & Guilaberto Episcopo. VII. K. Ian. contribuit. Guilabertum

tamen

tamen Episcopum Barcinonensem VIII. Id. Octobris Anno domini M C X X. à Sarracenis in praelio interemptum vetusta quædam monumenta testantur.

Cum Ferdinandus Rex, qui gestarum rerum gloria Magni nomen est consecutus, Cæsaraugustum enim, Toletanum, Portugallensem, atque Hispalensem Maurorum Reges sibi parere, atque tributa quotannis pendere coegerat, immemor malorum, quæ tot per annos illa ætas fraternis dissidiis tulerat, regni ditionibus à patre disiunctis, & inter filios diuisis, ipse itidem Sanctio, Alfonso, & Garcia liberis regna & tradita, & bellis parta diuidit: & perpetuum odium, atque dissidium, summamque inuidiam, & infamiam opera sua illis conflauit, Sanctius adepto regno fratres inexpiabili odio persequitur: eius vero frater 10 patruelis Sanctius Pompelonensis Rex, quoad eius fieri poterat, fratribus implicitis bello, erepta vindicat.

Ramirus Rex paulatim proferendo fines, præsiidiaria castra extollens altius, & castella, turresque frequentes opportunis locis construens Mauris bellum infert: omnique Suprabio, & Ripacurcia pellit: aut suo imperio subiicit. Almugdadiriū Cæsaraugustanum, & Almudafarem Ilerdensem Reges, quotannis tributa conferre cogit. Bis signis collatis, ut erat acer, & pugnax, Oscensem Regem maximis proeliis deuincit. Pallariensem ditionem, cum sibi virum præpotentem, & nauum Regia cognatione adiunctum Rigolfum Florentium conciliaffet, ac fœdere deuinxisset, imperio adiungit. Rigolfus castellum ad Toris ripas obstructum opere, ac natura munitum Pallariensis regionis arcem, 20 atque recepraculum constituit. Castellionem appellat. Ex Eincelina primaria femina Bernardum, & Amatam filios reliquit: qui arcem eam Regi, patre Rigolfo vita functo tradidere: & Eincelina Beranuium Castellum ad Ilaunenæ ripas situm condonatur. Pallariensis regionis ex eo Rex se potiri sperat.

Hoc ipso anno Sanctius Ferd. F. in Pompelonis, Alauæ, & Castellæ ditione regnare raditur: Ramirum vero Sanctij patruum Aragoniæ regni potiri.

Sedes Episcopalis Rotæ constituitur: diœcesisque Pallariensis, & Ripacurciensis illi contribuuntur,

Sanctius Episcopus Aragonensis.

Paternus Episcopus Cæsaraugustanus.

Arnulfus Episcopus Rotensis.

Hi antistites, & Guilielmus Vrgellitanus Wifredi Cæretaniæ Comitis F. Heraclius Biteronensis, Stephanus Olorensis, Gomecius Calagurritanus, Iohannes Lectorensis, Episcopi Austindo Auxitano Archiepiscopo assidentes Iaccæ vetusto Vasconum oppido concilium eius prouinciæ celebrant: quam & cis Pytenæum, & ea Aquitaniæ regione, quæ Vasconia illis temporibus dicta est, nunc Gascunia vocatur, aut Regi Ramiro paruisse, aut fœdere fuisse adiunctam, non opinione solum, sed etiam plane ad veritatem hoc vno monumento mihi persuadeo. In primo Concilij consessu Rege vna cum filiis, ac regni proceribus assidente maxima frequentia, atque applausu in Dei opt. Max. laudes 30 speraque acclamatione diuinum implorat numen, ut hostium, ac gentium victor existeret. Summa religione, ac pietate eo in concilio cærimoniarum sacra, magna corruptela, propter assiduos bellorum tumultus intermissa sanciantur: deprauatique mores patrij in ordinem rediguntur: & perfecta instituta maiorem reuocantur. Ne quid ex sanctorum patrum ritu, negligentia, fraudeve prætermitteretur, sacra omnia pie, riteque ex Catholicis sanctæ Romanæ ecclesiæ decretis, atque sanctionibus instaurantur: ne inter ipsas clades, ac feros bellorum exitus aut continuum armorum usum, sacræ religionis viderentur nostri negligentiores. Data Sacerdotibus lex, ne quo alio more, quam Romano præarentur: neque Gothica, utpote peregrina piacula, exsoluerentur. Ecclesiastica sedes Iaccæ constituitur: quæ priscis temporibus Osce collocata fuerat: decernuntque, ut quæ 40 doque diœcesis caput ab impiorum dominatu eriperetur, illi Iaccetana sedes subiiceretur: & tamquam filia parentem pie, sancteque cohereret. Fines diœcesis terminantur: ac circumscribuntur. Paternus Cæsaraugustanus Episcopus permissu sacri concilij ecclesiam sanctarum Massarum Cæsaraugustæ vrbis, quæ innumerabiliū martyrum cineribus compactæ erant, ad Orbe, & Hiberi confluentes ripas vetustis temporibus constructam, quæ sacris reliquiis consecrata fuerat, & D. Encrati dicata, regio honori tribuens, atque gratificans Iaccetanae ecclesiæ contribuit: eamque rem, ac terminatos fines Gregorius VII. Pont. Max. decreto suo postea confirmat. Præter decumas tertia tributorum portio, 50 que Cæsaraugustani, & Tudeani populi reges Mauri pensitâr, ecclesiasticis muneribus assignat. Ex eo Episcopi, quæ ad eam diem Aragoniæ cognomēto vsi fuerat, Iaccetani etiã appellatur.

AERA:
NAT:
CHR:
1098:
1060:

AERA.
NAT.
CHR.
1101.
1063

Sanctius Castellæ Rex cum Carpetaniæ, & Celtiberiæ regionibus bellum intulisset, quarum regulos Ferdinandus pater suo subiecerat imperio, CæsarAugustam circumfudet: & eius fines incurrit: quoad Mauri se, suaque illi traderent: ea conditione, ut ab hostium incursionibus vindicerentur: nam eam urbem Rex Ferdinandus Sanctio F. & eius regno cum appendicibus attribuerat. Inde de regnorum finibus summa inter Reges contentio: dum hac fertilitate, atque amœnitate CæsarAugustani agri vterque perfrui cupit: atque eo gradu terminos promouere, vnde si porro anniterentur, ad oras maritimas, ac latus cultu regiones aspirare possent: & magnis Regibus tam decore, quam virtute æquarentur. Sanctius summa implacabilis iracundiæ acerbitate in patrum graue bellum conuertit: illata causa, quod Nauarris opitularetur: suasque ac CæsarAugustanorum copias colligens in Suprarium improuisus, ac repentinus inuadit: circumcirca cuncta depopulatur, & vastat: patruo arcem Gradus obsidente: quam Mauri ad Eseræ ripas sitam munerant. Subita hostium irruptione nostri funduntur: & Ramirus Rex prælians interficitur. Vetus annalibus perhibetur pugnam eam A. D. VIII. Id. Mai fuisse pugnatam. Ad D. Iohannis Pinnatensis sepelitur: gentiliique tumuli sepultura corpus humatur. Gregorius VII. Pont. Max. præclaro impertito testimonio regem summis laudibus extulit: Christianissimum appellans: & sedi Apostolicæ adeo deditum, atque additum, ut vna cum liberis sese, regnumque tributarium illi constituerit: eius pietatem, ac religionem collaudat: quod tanquam alter Moses primus post deuastatas à Mauris Hispanias Romana sacra, canonicaque instituta pie, sancteque adsciuerit: & Toletanâ superstitionem pergentes fufam, sunt qui his verbis Magorum portenta innui arbitrentur, cuius illusione hominum mentes imbuebantur, amouerit: atque proiecerit. Quæ eo à summo Pontifice extolli, atque prædicari videntur, quod Rege annitente, atque instante vetustis sacrorum ritibus more Romano, rebus diuinis opera daretur: preces consecrarentur, sollempnia, staturaque sacrificia rite peragerentur: ac vota persoluerentur. Magnas enim sollempnium preces dissimilitudo in Hispaniarum prouinciis turbas, ac contentiones excitauerat.

SANCTIVS VII. ARAGONIÆ ET SVPRARBII REX.

Sanctius duodeuicesimum annum agens patri succedit heres.

Arnaldus Myro Myronis F. in Palliaria, ac Ripacurcensi regione præpotens ea tempestate late ditionem continuat. Agerensi castello præsidio firmato regionem omnem, quæ Nocharia Ripacurcensi, & Palliariensi, ite Nocharia fluminibus, & à Septemtrionibus montis Sicci iugo, & meridie S. Liciniæ arce continetur, impiis expulsis hostibus armis vindicat.

Casteldasium castellum Maurorum irruptione, atque impetu vi expugnatur.

1102.
1064

Initio regni Iaccam vetustum Vasconum oppidum, & ciuium frequentia, & situ, & Bencharnensi saltu, nunc Aspensem vocant, celebrem, Galliarum commercio, atque comœtu, externisque commoditatibus opportunum Rex urbis appellatione honestat. Habitari enim tanquam urbem, frequentarique, quod totius regni præsidium, atque propugnaculum esset, corpusque ei ciuitatis, senatus, & plebis concilium attribui, & magistratus ad iura reddenda quotannis creari è dignitate regia censuit. Leges ciuibus sancit: militaribus, incultis, atque horridis illis hominibus consentaneas: forumque indicit, Iaccetanum nuncupatum: quo & ciues, & regni incolæ, colonique firmum ius teneant. Leges in iustum postea volumen, quod hodie exstat, referuntur: exque à Rege, in Nauarræ regni populorum institutis scitæ fuere.

Rex Sanctio Pompelonensi Regi patrueli fratri fœdere adiunctus, patris vlciscendi causa Sanctium Castellæ Regem patruelem itidem fratrem bello persequitur. Prælio ad Vianam commisso Castellæ Rex profligatur.

Hugo Candidus presbyter Cardinalis S. R. E. ad Hispaniarum Reges ab Alexandro II. P. M. de summa Christianæ reipublicæ legatus, quo de summo Pontificatu controuersia esset, maximaque impenderet contentio, summo cum honore à Rege excipitur. Verum Christi Vicarium Alexandrum tanquam rite ad eam dignitatem adscitum Rex, omnisque regia, ac populi profitentur: & legato Alexandri nomine parent: atque obedientiam adhibent. Cœnobia, eorumque vectigalia, quod ab Episcopis vindicarentur, Rex potestati, atque arbitrio summi Pontifici. subiicit: ut à sede Apostolica conseruentur.

1103.
1065

Cum Aragoniæ, & Castellæ Reges ab armis recederent, & Sanctius Ferd. F. in fratres germanos omnem conatum, atque impetum vertisset, Aragonius Abdurrahamento Oscensi

AERA.
NAT.
CHR.
1114.
1076

delubris, facellis, & cœnobiis assignare, atque adnectere posset. Id ius à Gregorio firmatum Vrbanus II. P. M. postea Aragonensibus Regibus, posterisque eorum firmum, ac ratum sancit.

Sanctius Rex Garcia Regis F. ad Rotam interficitur. An Rudericus Toletanus Antistes necis auctorem sciens, ac prudens reticuerit, affirmare non ausim: satis enim ex vetustis monumentis constat, à Raimundo fratre, seu dira regnandi cupidine, siue cæca, ac temeraria sui vlciscendi insania fuisse interemptum: & Raimundum regium nomen inuasisse.

Ea occupata tyrannide Raimundus non diu oppressum seruitute regnum obtinere potuit. A Pompelonensibus enim regni finibus est expulsus: Sanctiumque Aragoniæ Regem sibi deligunt, atque adsciscunt: qui ex eo tempore regni Pompelonensis, Naiaræ Regiæ Urbis, & totius eius ditionis, quæ Hiberiæ amne, & Aucensibus montibus continetur, conuiuente Alfonso Castellæ Rege Ferdin. Regis filio potitur: cuius supremum potestatis ius, atque dominatum eidem Alfonso recipit: atque sancit. Raimundus fraterno sanguine pollutus extorris à Cæsaraugustano Rege Mauro excipitur: & in summa miseria, atque ærumna vixit. Neptem reliquit Marchesiam Aznarii Lupi vxorem. Regis Sanctii Pompelonensis F. Ramirus, ea in conuersione rerum, & perturbatione ad Cidum deducitur: cuius filiam in matrimonium duxit.

ARAGONIÆ ET POMPELONEN. REGNI SVBIVNCTIO.

Bellum à Rege ad Ripacuriæ confinia geritur: Maurique cæduntur: & coercentur. Arcem munitissimam Munionem vocatam ad Secastellam oppidum IIII. M. P. à Gradibus magna virium contentione expugnat. Adfuisse eo in prelio Garcias Iaccetanus Regis frater, & Arnulfus Rotensis Episcopi traduntur. Insigni, & cruenta victoria parta, ad D. Victoriani principem aram mense Augusto, summa cū pietate Rex vota persoluit. Is rerum status erat, vt perpetuæ stationes agendæ continentibus bellis essent.

Raimundus Berengarius Barcinonensis exacta ætate, summa, & perfecta gloria perfectus è vita excedit: & in æde maxima Barcinonensi sepelitur. Duos reliquit filios: Berengarium Raimundi: quem natu maiorem priscus auctor confirmat: & Raimundū Berengarii: quibus Cataloniam omnem, vt omnis controuersæ dissensio tolleretur, diuidi voluit: finesque imperii singulis constitui. Carcafonensem ditionem Raimundo attributam comperimus. Hunc Guilielmi Tolosatis Comitis fratrem ex Almodi matre memorant.

BERENGARIVS ET RAIMVNDVS COMITES BARCINONENSES.

Sanctia Regis soror, Tolosatis Comitis vxor D. Mariæ cœnobium in S. Crucis finibus constructum affluentibus copiis ditat. Sororum, id est feminarum pie, sancteque degentium receptaculum esse voluit: indeq; nomen inuenit. Sanctia in eo sacello sepelitur.

Aimericus Vicecomes Narbonensis Mahaltis F. Raimundo Barcinonensi, quæ germanum appellat, ego vterinum fratrem fuisse suspicor, iura potestatis arcis, ac ditionis Fonnolletæ, & Petræ Pertusæ recipit: atq; auctoramenti sacramento sancit. Huius egregia opera enituit, quod Raimundo opem, atq; auxilium tulerit, in eo bello, quod aduersus eos proceres gessit, qui Rhodensem, & Carcafonensem ditionem inuasent.

Couinum, & Pitilla arces à Rege vi expugnatur. Ad Cæsaraugustam prelio cū Mauris decernat. Pina oppidum situm ad Hiberi traiectum, Gradum vocant, incursione hostili deflagrat. Post finitima vi, vel metu subacta castrorum, & castellorum munimentis optata Aragonia est: & iam assuefacta terrori esse accolis omnibus, quos antea formidauerat: & deuicti paulatim in amplitudinem gentis concessere.

Rerum Barcinonensium vetus scriptor Raimundum Barcinonensem perhibet Roberti Viscardi Apuliæ, & Calabriæ Ducis potentissimi Principis filiam in matrimonium duxisse: neq; deesse video, qui vereatur, ne falso memoriæ proditum fuerit. Gaufredus enim monachus, qui eiusdem Roberti, & Rogerii Siciliæ Comitis eius fratris res gestas, ipsius Rogerii rogatu posteris tradidit, cum de ea re mentionem nullam fecerit, Mathildem tamen Rogerii F. Raimundo Prouinciarum Comiti nupsisse, commonstrat. Rem dignam cenfeo in qua animaduertenda eius verba apponantur.

» Anno dominicæ incarnationis MLXXX Raimundus famosissimus Comes Prouinciarū
» famam Rogerii Siculorum Comitis audiens propter strenuitatem, quæ de ipso refereba-
» tur, legatos dignos, qui à tanto ad tantum dirigerentur, mittens, Mathildem filiam suam,
» quam de prima vxore, admodum honestæ faciei puellam habebat, sibi in matrimonium
» copulandam expostulat.

Apponit

Apponit præterea, ne plura subtexam, Raimundum in Siciliam profectum, digno ex-
 ceptum apparatu, pactiones renouatas, dotem dictam, sponsalia celebrata: & inconditis
 etiam carminibus faces nuptiales decantat: vt qui in ea re præfens adfuerit: ac falli mini-
 me potuerit. Iam vero, quod Prouinciarum Comitem appellet, & rerum status, & illarum
 ditionum Gallia: prouincia: conditio, & temporum ratio subinnuere videri poterant,
 Raimundum Comitem Barcinonensem fuisse, cui Mathildis nupserit: cui & media Ca-
 talonia, & Narbo, & Carcaso primaria: ciuitates Prouincia: ea tempestate parent: atque
 eius supremum sustinerent dominatum. Cum vero idem Gaufredus sexto postea trans-
 acto anno, Raimundo Barcinonensi Comite interempto eiusdem Raimundi Prouincia-
 10 rum Comitis mentionem fecerit, & Mathildis sororem ab eodem Raimundo Clara-
 montio Comiti collocatam, quæ classe ad S. Egidium prouincia: Gallia: oppidum appu-
 lerat, vt Philippo Francorū Regi nuberet, cuius fuere diremptæ nuptiæ, haud absurdum
 fuerit, si asserere auisim Mathildim Raimundo S. Egidii, & Tolosatium Comiti nupfisse:
 qui Prouinciarum Comes ab eo auctore sit appellatus: vt vere Barcinonensis Raimun-
 dus Viscardi filiam in matrimonium duxerit.

Garcia Iaccetano Episcopo Regis fratre, & Raimundo Dalmatio Rotensi Episcopis
 de diocesum finibus contendentibus certi limites terminantur: scribendo adfuisse San-
 ctium Galindium Comitem, qui Boltagne, Ataresij, & Sosii dominabatur, & Centullum
 Bigeronensem Comitem, & Sanctium itidem Ramiri Regis filium vetustis tabulis Ro-
 20 tensibus comperimus.

Cum regni tenues opes, atq; exiles essent: ac virium, & armorum firmamento, ac ro-
 bore constaret, atq; ea spe nostris animi adderentur, si ex mōtosis saltubus, & asperis, præ-
 ruptisq; locis in vberes, ac fertiles regiones, quarum hostes potiebantur, arma transfer-
 rent, ac bellum ipsos aleret, Rex, quod in decumas ecclesiarum, atque eos agrorum fru-
 ctus, qui sacris functionibus assignabantur, primitias vocant, manus inieciisset, atque in
 militares vertisset vsus, magna se religione obstrictum videt: tantaque vis fuit pœnitendi,
 vt in D. Victoriani cœnobio, ad D. Vincentii aram, Raimundo Dalmatio Episcopo assi-
 dente, eius noxæ religionem expiarit.

Bolea in Vasconum, & Illegetum confiniis sita, & opere munita, ac situ, à nostris vi-
 30 expugnatur. De eare Gonzalvus Garcias, cui Sanctæ Mariæ cognomen fuit, Cæsarau-
 gustanus ciuis, & in primis iuris scientia clarus, qui de rebus gestis Regum Aragonia: opus
 latino sermone contexit, hæc prodidit. Anno vero millesimo octogesimo primo debel-
 lauit L. leam: vnde egressi sunt, originemq; duxerunt duo generosi viri: quorum cogno-
 men an. nuncupabatur à Turribus: sed quia in expugnatione loci, vltra vires humanas
 conflixerunt, cognomen eis mutatum: ac à villa expugnata sumptum. Hæc eadem, fer-
 me totidem verbis, à Gauberto monacho, earum itidem rerum scriptore, qui eiusdem
 Gonzalvi ætate opus suum concinnarat, traduntur.

A. D. VIII. Id. Dec. Raimundus Berengarius Comes Barcinonensis ad Astoris perti-
 40 cam, is locus est inter Gerundam vrbem, & S. Celedonii oppidum, ab impio, & conscle-
 rato fratre Berengario trucidatur. Raimundo filius A. D. III. Id. Nouemb. natus fuerat: qui
 patris nomen tulit. Is diuina ope seruatus, & patris, & patru ditione, qui meritas parrici-
 dii pœnas dedit, potietur: & ad summum perueniet imperium.

Bernardus Guilielmus Comes Besalunensis.

Guilielmus Raimundus Comes Cæretanus.

Gradus Ripacurcia: oppidum vi expugnatur: quod cum Ramirus Rex, si eius esset
 1121. potitus, D. Victoriano se dicaturum vouisset, votum à patre nuncupatum pius Rex soluit:
 & cœnobio D. Victoriani attribuit. 1083

Magnam ab hostibus Christianorum stragem hoc anno editam ad Rotam oppidum,
 50 prope Salonis ripas situ munitissimum memorant. Eam rem Alfonsi Castellæ Regis ope,
 atque consilio gestam comperio: qui suas opes, atque copias Mauris adiunxisset, quod
 cum Aragonio Rege de Pompelonenfi, & Nauarræ regno certaret: fratrumque discordia
 prope ad vltimum dimicationis ventum. Eo in prælio Ramirum Infantem Sanctii Na-
 uarræ Regis filium occubuisse ferunt.

Aierbium oppidum à Rege conditur: & cōmunitur haud procul Gallici fluminis ripis
 eo situ quo Ebelinum vetus oppidum via consulari, quæ Cæsar Augusta Beneharnū ducit,
 constitutum apparet. Proximis gentibus perdomitis, virium accessione robustior, aduer-
 sus finitimos bella gerens, totius Vasctania: populos, aut subigit, aut in fœdera cogit.

Festo natiuitatis Domini die Rex prælio cum impiis hostibus ad Petrampisadam
 decerrat. 1122.

AERA.
NAT.
CHR.
1122.
1084.

Non. Apr. sacro cœnæ domini die, & item postero vi. Feria sancta corpora Indaletii & Iacobi eius discipuli Vrgitanæ Ecclesiæ Episcoporum, quos ex sacro illo collegio discipulorum beati Iacobi, & aliorum Apostolorum in Baticæ oras appulisse comperimus, frequentissima celebritate à Rege, & Petro eius filio, in cœnobio S. Iohannis Pinnarenfis conduntur: quæ Almeria vrbe aduecta pie, sancteque à nostris coluntur.

Arguedas oppidum Rex paulo post vi expugnat.

A. D. X. K. Iun. Siecastellæ arcis Rex potitur. Eodem mense ad Tudelam cum Mauris signis collatis prælio dimicat. Nostri adeo fidenter bella gerunt, ut iam non prærupta tantum collium, montiumque ardua occupauerint, sed in immensa, ac vasta camporum se effuderint.

Hoc anno A. D. VIII. Id. Febr. ab hora sexta, vsque ad horam nonam, trium horarum spatio defectioe solis facta, adeo obscurato sidere diem obductam memoriæ proditur, ut quasi nocte offusa, tetrus in tenebris, & obscura caligine omnia iacerent. Commutationem rerum periculumque Principibus portendisse, morte trium maximorum Principum subsecuta, sæculum illud quodammodo agnouit. Eo enim ipso anno obiit Gregorius vii. P. M. & Guilielmus, qui primus ex Normannorum ducibus regnum in Britannia, quam Angliam vocauerunt, multa virtute capessuit: & Rob. Viscardus eiusdem gentis: qui Apulis, Calabris, Campanis, Brutiis, & Siculis à se, & Rogerio fratre perdomitis, cum Macedonia, & Græciæ arma intulisset, & Constantinopolitano impetio cum Boamundo F. strenue immineret, summa, & perfecta gloria vitam amisit.

1123.
1085

Rex, cuius victoriæ longe, lateque diffusa magnum hostibus terrorem iniecerant, Petro F. natu maximo Suprarbii, & Ripacurciæ diuiones attribuit: & regale nomen, dignitatemque impertit. Cum primogenitum Regii nominis appellatione dignatus esset, patria virtute, & maiestate pollentem, Sanctio Petri fratri Benauarri ditionem, & comitatum recipit: atque tradit.

PETRVS SANCTII REGIS F. SVPRARBII
ET RIPACVRCIÆ REX.

A. D. VIII. K. Iun. D. Urbani festo die Toletum vrbs regia, & totius Hispaniarum imperii veluti arx, quam Alfonso Rex castris circumscuderat, postquam imminentes colles firmis præfidiis occupasset, & hostes à comætu, & reliquis copiis interclusisset, Regitraditur: quare feliciter gesta, maiorum suorum victorias ingenti laude superauit.

1124.
1086.

A. D. VIII. K. Mai. Felicia Regina moritur. Tris ex ea Rex liberos suscepit: Petrum, Alfonso, & Ramirum. Omnes regiam dignitatem consequentur. Artallus Palliariensis Comes Artallis Comitis, & Lucie F. Luciam Almodis Barcinonensis Comitis F. memorant.

1125.
1087

Mauri, qui Almorabides vocabantur, cum ab Abenhabeto Hispalensi Rege, vltro & Africa, & Mauritaniæ prouinciis essent accessiti, ut Alfonso Regi genero opitularentur, magnisque copiis ex delectu Africano comparatis fretum traiecessent, Abenhabetum ipsum regno deturbant: atque eo interempto, pæne totius Baticæ potiuntur: & magno impetu per Hispaniarum oras effunduntur.

Bernardus Toletanus Archiepiscopus, quem rebus sacris in Hispaniarum prouinciis Gregorius vii. P. M. præfecerat, & omnium antistitem primum constituerat, Tolosæ concilium celebrat: cui ad sedere Narbonensis Archiepiscopus, & Gallie Gothice Episcopi. Mox ecclesiæ Tarraconensis instaurandæ præfuit: eoque administro Tarraconense, & Toletanum templum dedicatione consecrantur. Urbanus P. M. Tarraconensi Ecclesiæ Berengarium Aufetanum Episcopum præficit.

1126.
1088

Mense Maio ad Moreliam cum Mauris à Rege dimicatum verus auctor memorat: & in eo prælio Cidum deuictum. In quibusdam annalibus. A. D. XIX. K. Sept. res gesta traditur.

1127.
1089

Non iam repens bellum, sed acre, & magnum à Rege ad Cingæ fluminis ripas geritur. Festo S. Iohannis Baptistæ dominica die vna cum Petro F. Rege Montionem validum Ilergetum oppidum, & ad omnia opportunum, arce septum & situ munitum vi expugnat: præsidioque firmat. Rudericus Toletanus antistes insigni laude Titonis primarii iuri id oppidum irruptum fuisse, atque expugnatum commemorat: & mox dolo amissum Barcinonensi Comiti fuisse traditum.

1128.
1090

Abderrahmenus Oscensis Rex tributarium se Regi, ac stipendiarium constituit. Alfonso Regi bellum aduersus Almorabides Mauros, qui in Hispanias irruerant; gerenti difficilimo tempore à Rege subuentum est: eiusque subsidii causa Toletum proficiscitur

ficiscitur. Stella oppidum intra Nauarræ regni fines constitutum populo, & ciuitate incolitur.

AERA.
NAT.
CHR.
1129.
1091

Castellare ad Hiberi ripas, XX. M. P. supra Cæsaraugustam loco præcelso, atque edito, velut arcem suis finibus impositam condi, atque muniti Rex iubet: vti eo munimento, crebris ad Hiberum dispositis præfidiis Cæsaraugustani, non incursionibus modo, sed continenti veluti obsidione premerentur: cuius præsidium, vacuos per agros, cuncta infesta com meatibus hostium fecerat: idq; receptaculum nostris exercitibus patuit.

Ad Arbis montis radices S. Eulaliæ, Almenara, & Nauale oppida à nostris irrumpuntur. Collis supra Oscam vrbi imminens, quem Sanctii vocitauerunt, communitur: atq; obstruitur: & ad eius vrbis obsidionem animi omnium conuertuntur. Loharri, Marcuelli, & Alquezaris munitissimæ arces in angustiis montium præfidiis firmantur: vicinæq; & finitimæ regiones illis claustris continentur. Ex eo castella, quibus hostes in Hiberi, Gallici, Canadris, Veri, Guatazulemæ, ac Cingæ ripis præfidia suæ propugnationis constituerant, maiore vi, atq; incitatione expugnantur. Osca primaria vrbe circumfessa, omnia loca superiora, atq; itinera à nostris obtidentur.

Iunio mense Rex copias omnes dispersas in Montionis arcem cogit vti Ermengaudus Vrgellitano affini aduersus Mauros, qui Ilerdæ, Fragæ, & Dertosæ dominantur, bellum gerenti subsidium compareret. Tot per idem tempus ciuitates propagatæ, conditæq; fuerunt, vt maxime auctum iuris communione Aragonium nomen sit.

Luna oppidum in Vasctania conditum, & cætu incolarum frequentari cœptum. Eius oppidi ditio Bachallæ, ex proceribus primario viro à Rege attribuitur: vnde eius posterius Lunæ cognomen inuenere. Gens in primis longo stemmate insignis.

Berengarius Barcinonenlis Comes, cum Cataloniæ partis dominaretur, & reliquam post fratris necem tyrannide appeteret, totius ditionis potiundæ furore incitatus ingens bellum orsus fuerat: cuius Vrgellitanus & fautor, & adiutor exstitit.

Ermengaudus Comes Vrgellitanus summæ potentiæ princeps moritur. Is Gerpis est appellatus: quod ex Gerpo Castello Balaguerim vrbe ad Sicoris ripas sitam, & arce, & vbertate agtorum in primis nobilem, aliaque plura Ilergetum oppida, & Maurorum præfidia ad deditioem compulserat. Ilerdensis, & Cæsaraugustanum Reges ingentem pecuniam quotannis pendere cogit. Ex Lucia vxore Ermengaudum filium genuit. Adalaidam præterea vxorem prouinciæ Galliæ Comitum, & Sanctiam filiam in testamenti tabulis commemorat.

Rex Ramirum F. minimum natu sacris, & diuino cultui dedicat: sacraque vota suscipere, eorumque sponsione apud Frotardum abbatem obstringi, & pie, sancteque profiteri curat: & Cœnobio S. Pontii Tomericensis Galliæ prouinciæ, in territorio Narbonensi ad Iauri ripas, Araurium esse arbitramur, addicit: quem ex pueris non excessisse eo tempore arbitror. Res digna, quæ litteris consignaretur: mandareturque monumentis: atque ideo concepta literarum verba hoc loco adponere operæ pretium visum: vt Catholicum Principem maximis, & periculosis bellis vota victoriis suis nuncupantem audiamus.

IN NOMINE summi, & æterni Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Notum sit omnibus sanctæ Ecclesiæ filiis; præsentibus scilicet, & futuris: quod ego Sanctius gratia omnipotentis Dei Rex Aragonensium, nec non Pompelonensium Regis Raimiri filius: qui fuit quondam: memor verborum Domini nostri Iesu Christi Nazareni, quibus ipse dicit: Date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis: & quoniam eleemosyna à morte animam liberat: & sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum: facio donationem ex alodibus meis propriis omnipotentissimo, ac clementissimo Deo: & almæ genitrici Dei Mariæ: atque gloriosissimo martyri Pontio: nec non Tomericensi cœnobio: quod est situm in pago Narbonensi super fluuium Iauri: & domino Abbati Frotardo: seu successoribus eius: & monachis: moderno tempore degentibus: & in antea futuris. Igitur ego volens præfatus Sanctius Rex placare in omnibus Diuinitatem, ob immensa beneficia à Deo conlata: quoniam debet felicitas hominis beneficiis respondere Creatoris: calore Sancti Spiritus succensus offero amabile mihi pignus scilicet Raimirum filium meum Deo: & gloriosissimæ semper Virgini Mariæ, & glorioso martyri Pontio cœnobii præscripti, atque Abbati præscripto, & monachis ibidem degentibus in perpetuum: ea videlicet fidei deuotione, quatenus sit Monachus secundum regulam sancti Benedicti præscripti cœnobii: & impleret Domini bonitatem pro me: & matre sua: cunctisque propinquis suis. Post hanc itaque donationem, atque oblationem carissimi filii mei in primis dono prælibatis sanctis, ac præscripto cœnobio

AERA. „ monsterium Sancti Vrbicij de Serrauol: cum omnibus suis pertinentiis: & cum omni-
 NAT. „ bus decimis suis: cum villis, & mansis, & palatiis suis, & possessionibus: & cum omnibus
 CHR. „ hominibus, & mischinis suis, & posteritate illorum: cum terris, vineis, pratis, pascuis, bo-
 „ scis, siluis, garricis, arboribus fructiferis, molendinis, aquis, aquarumque exitibus, & re-
 „ gressibus earum, viæ ductibus, & reductibus earum: tam vrbanoꝝ, quam rusticorum:
 „ montosum, siue decliuum: quicquid dici, vel nominari Romano ore potest: omnia, &
 „ in omnibus sicut ego vniquam habui: vel tenui, seu habere debui per qualescunque vo-
 „ ces: sine vlla re. Similiter dono illam Ecclesiam Apostolorum Christi Simonis, & Iudæ:
 „ de Castro, quod dicitur Lauatella: cum omnibus Ecclesiis: & capellanis suis: quæ ibi-
 „ dem fuerint cum decimis, & primiciis suis, & cœmeteriis: simulque alodibus suis: & per- 10
 „ tinentiis suis. Simili tenore dono omnes primicias, & decimas, & oblationes, necnon
 „ alodia de ipsis Ecclesiis, & villis, quæ ad prædictum castrum transmigrarunt: idest Mor-
 „ raes, Batares, & Banizi: cum omnibus suis pertinentiis. Dono & Ecclesiam Sanctæ
 „ Ciciliæ cum decimis, & primiciis: & cum oblationibus suis: siue cum omni Ec-
 „ clesiastico suo: & cum cuncta medietate de suo termino, cum suis pertinentiis.
 „ Insuper dono Deo, & præscriptis Sanctis, ac cœnobio Tomerienti illud Castrum, quod
 „ vocatur Villedas: cum suo, & alodibus suis cunctis, siue affrontationibus, pertinentiis li-
 „ berum, & ingenuum: cum Ecclesiis, & Capellaniis, quæ ibidem fuerint: si Deus con-
 „ cesserit: cum omni Ecclesiastico earum: sine vlla reseruatione cum suis pertinentiis. Si-
 „ militer dono ipsam pariam, & tributum, ac fabricam, quæ mihi soliti erant facere ipsi Is- 20
 „ maelitæ: cum omnibus seruitiis suis: quæ debent facere. Dono etiam casas in Iacca:
 „ quæ fuerunt de Garsia Arceiz: qui fuit Marinus de prædicta Iacca: & sunt in medio su-
 „ prædictæ ipsæ casæ. Adhuc etiam dono ipsam turrin cum ipsas casas de Castro, qui voca-
 „ tur Mons Aragonum iuxta casas filij mei Petri: & ante casas caput Ecclesiæ cum ipso a-
 „ lodio, & molendino: quod dedi prædictis Sanctis: in campo qui vocatur Floren iuxta flu-
 „ men inter Teirch, & Chiluert. Dono etiam capellam Zudæ de Osca: si Deus eam mihi
 „ dederit: vel filio meo. Sunt autem hæc omnia in territorio Oscensi. Adhuc etiam ego
 „ Sanctius præscriptus gratia Dei Rex amore Christi prouocatus dono Sanctæ Mariæ, &
 „ Sancto Pontio Tomerientis cœnobii prælibati, & monachis ibidem commanentibus
 „ Ecclesias, & Capellanas de Castro, quod vocatur Arguedas: quæ ibidem sunt modo: & 30
 „ in antea erunt: & in omni termino suo: cum decimis, & primiciis: simulque oblationi-
 „ bus suis: & cum omnibus pertinentiis suis: atq; vniuersis, quæ ad prædictam Ecclesiam,
 „ vel Capellaniam pertinent: seu pertinere debent: vel aspicere videntur: totum ab inte-
 „ gro sine vlla reseruatione. Simili modo dono decimam de paria prædicti Castri: & de
 „ termino suo: & decimā, ac primiciā de Puliera: necnō de omni termino suo. Similiter do-
 „ no ipsam decimam de illa paria de Castro, quod dicitur Valterra: & Quatrete: & de omni
 „ termino suo: cum Ecclesiis, & Capellaniis suis: quæ ibidem erunt: si voluntas Dei fue-
 „ rit: cum decimis, & primiciis: simulq; oblationibus: & pertinentiis suis: cum omni Ec-
 „ clesiastico suo. Insuper dono Deo, & præscriptis Sanctis illud Castrum, quod nuncu-
 „ patur Morel: iuxta Hiberum fluuium: cum suo termino: & alodibus omnibus: cunctis 40
 „ que affrontationibus: & vniuersis suis pertinentiis: vt sit liberum: & ingenuum: cum
 „ Ecclesiis, & Capellaniis: quæ ibidem fuerint: si Deus auxilium præbuerit: cum omni Ec-
 „ clesiastico suo: & cunctis suis pertinentiis. Dono etiam Ecclesiam, & Capellaniam de
 „ Tutela: si Deus omnipotens eam mihi dederit: quæ ibidem sunt: aut erunt: vel in om-
 „ ni termino suo: vbicumque fuerint: intus aut foris: vt proprium alodem Sanctæ Ma-
 „ riæ: & Sancto Pontio: cum omni Ecclesiastico suo: vna cū omnibus pertinentiis suis. Sunt
 „ autē hæc superius iam dicta in termino de Tutela. Addo etiā, & dono Ecclesias, & Capel-
 „ lanias de Castro, quod vocatur Salo: quod est iuxta Terragonam: cum omni Ecclesiasti-
 „ co suo: & pertinentiis suis. Oues vero S. Pontii, ceteræ bestię volo vt sint liberæ, &
 „ ingenuæ: scilicet ipsæ bestię, quæ in præscripto honore, quem ego dono Sanctæ Mariæ, 50
 „ & Sancto Pontio ob remedium animæ meæ, & aliorum propinquorum meorum. Do-
 „ no etiam Ecclesiam & capellaniam de Tortosa ciuitate, si Deus omnipotens eam mihi
 „ dederit: scilicet ipsas Ecclesias: quæ ibidem sunt modo: & in antea erunt: cum capella-
 „ niis: vel Capellaniis: quæ ibidem sunt: aut erant: cum omni Ecclesiastico suo: & cunctis su-
 „ is pertinentiis. Hæc autē omnia dono Deo, & præscriptis Sanctis: & prælibato cœnobio:
 „ cum medietate insulæ, quæ vocatur Aiacca: cū suis omnibus pertinentiis: & appendiciis.
 „ Hæc autē omnia iam dicta superius, ego Sanctius præfatus Rex vna cū carissimo filio meo
 „ Petro, qui est Rex in Suprarbio, & in Ripacurcia, & in Mōtesono, vno animo, vnaq; bona
 „ voluntate, atque consensu nos ambo simul donamus, concedimus, atq; confirmamus do-
 „ mino

mino Deo, & almæ genitrici Dei Mariæ, sanctissimoq; nostro Pontio, ac præscripto cœnobio Tomerienti: & monachis ibidem degentibus ad proprium alodem: & honorem possidendum in perpetuum. Amen. Igitur hæc omnia superius scripta ego Sanctius præfatus gratia Dei Rex bono animo, & voluntate dono Deo, ac prædictis Sanctis, cœnobioque præscripto pro remedio animæ meæ, patris, matrisue, ac filiorum meorum, necnon aui mei Sanctij, omniumque propinquorum meorum, siue parentum: vt ipsi monachi Sancti Pontij, quos speciali amore præ ceteris diligo, deprecantur Domini pietatem pro statu regni mei: & pro peccaminum meorum absolute: & hæc mea ablatio acceptabilis sit Deo: quatenus det victoriam contra inimicos nominis Christiani: & de isto regno transitorio valeam transire ad regni cælestis gaudia: & in die tremendi examinis merear in electorum numero aggregari: atque audire illam desiderabilem, & optabilem vocem: venite benedicti patris mei: percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Vos igitur confratres mei de S. Pontio miseremini amantissimo filio meo Raimiro: quem dono, & offero Deo: & prædicto cœnobio: ea videlicet deuotione, & fide, qua obtulit Abraham filium suum Isaac Deo: & Anna Samuel filium suum sacerdoti Heli: in conspectu Dei: quatenus in templo Dei semper deseruiat: atque eius exemplo, & vita, ac doctrina prouocatus, necnon precibus prædicti filij mei, ac vestris adiutus valeam peruenire ad virentis paradisi gaudia. Amen. Si quis vero Regum, Imperatorum, Sacerdotum, Clericorum, Iudicum, ac sæcularium personarum, siue aliquis posteritatis meæ, aut aliqua persona viriusque sexus contra hanc chartam, vel donationis scripturam meæ venerit ad dirumpendum, nõ valeat hoc vindicare quod requirit: sed componat ista omnia in duplo: & meliorata. Et in antea ista charta, vel scriptura firma, & stabilis permaneat. Facta ista charta, vel scriptura V. Non. Maij AERA MCXXXI: in anno Dominicæ incarnationis MXCIII. Regnante me Sanctio Dei gratia Rege in Aragon: & in Pompilona: Petro autem filio meo prælibato regnante in Suprabio: & in Ripacurcia: & in Montelono. Signum Sanctii Regis: qui hanc chartam fieri iussi: & manu mea propria firmaui: & testes rogavi firmare. Signum Aimerici Abbatis: Signum Aldefonsi. Arnaldus monachus, & Sacerdos rogatus scripsit.

30 Cui hæc perpendenti, atque æstimanti non vere admirabilis fama incredibilium virtutum huius Principis esse videatur? qui maiorum suorum exempla persequens, ita se pro augenda, & amplificanda religionis causa deuouerat, & quodammodo in ipsas hostium armatas acies immiserat, vt Oscensibus continens bellum inferens, cui propinquis locis adesse celerrime poterat, quos tantæ molitionis opus erat sub imperium subigere, cum omnia inimica, & infesta essent, Dertolanis, & Tarraconensibus, satis longo à mari ad Pyrenæum tractu remotis, iam iamque se imminere arbitraretur: filium sacris, se vero pro religione, ac fide insigni pietate hostibus offerret.

Abderrahamenes Rex, qui Oscæ vrbs dominatur, cum nimia iam Regis potentia, & eius se premi victoriis videret, ab Alfonso Rege contra tantam vim longinquum subsidium expetit. Comitem Sanctium magnis equitum, & peditum copiis præmittit. Huic cum longissime Rex Petro, & Alfonso filiis comitatus ad Biturim Vasconum oppidum obuiam processisset, Sanctius vnde venerat regreditur. Nulla interposita mora omnibus circumquaque collibus occupatis, Rex Oscam vrbs circumfidet: ab omniq; comeatu se hostes interclusurum confidit: & noua auxilia arcere. Cum mœnia, & situm, descriptionemque vrbs obequitans exploraret, eoque progrediretur, vnde in omnes partes circumspectus esset, aditusque acri, & attento animo circumspiceret, sagitta latus configitur: letalique vulnere cum traiectus, exanimatusque concidisset, A. D. II. Non. Iun. occidit. Pulcherrimi iurisiurandi religione iam moriturus Petrum, & Alfonso filios deuincit: ne vrbs, nisi deditam obsidione eximerent. Corpus tandiu manet infestum. Postea Montaragonis cœnobio, quod constructi curauerat, tumulo infertur: atq; incursionibus Maurorum vrgentibus ad S. Iohannis Pinnatensis conditur. Princeps vere magnus: & qui primus videri possit, firmissimis viribus contra hostium potentiam regnum constituisse: nec gloria magis rerum gestarum, quæ ingens erat, quam religione insignis.

PETRVS VIII. ARAG. ET POMPELON. REX.

Guilielmus Raimundus Cæreraniz Comes moritur. Filium reliquit Guilielmū Iordanem: qui eius ditionis potitur. Is sacro Hierosolymitano bello ordines duxit.

AERA.
NAT.
CHR.
1134.
1096.

Gaufredus Ruscinonis Comes. Is stirpe ortus erat Wifredi: qui Lotharii Franco-
rum Regis ætate Cæretaniæ est dominatus.

Rege Sanctio interempto, Oscenses adeo obstinatis animis urbem propugnant, ut
omnia ferre, ac pati tolerabilius ducerent, quam se in nostrorum ditionem dedere. Cum
neque externorum auxiliorum apparatus intermitteretur, vndique contractis viribus
signa cum Rege conferre sperant: & præliis interdum laceffentes nostros obsidione auer-
tere conantur. Tam diu propugnatum, ut vix à quibus obsideri vrbs cœperat, expugnari
posset, crederetur: itaque iam nostris maior spes in obsidione, quam in oppugnationibus
erat: & consilium fuit hiemando bellum ducere: nec obsidionis rædio victos abscedere.
Biennium obsidionem protraxere.

PROELIUM

ALCORACENSE.

Abderrahamenes Oscensis Rex ad externa, & longinqua Christianorum auxilia
profugiens, magnis, aduenticiisque copiis Gonzalui Comitis, & Garciz Ordonii Capræ
Comitis Naiarenfis est adiutus. Almozabenus præterea Cæsaraugustanus, siue præses is
erat, siue militiae princeps, Almorabides enim omnem dominatum in suam ditionem
verterant, cum de summa rerum deuictis Oscensibus, confingendum etiam sibi vide-
ret, innumerabiles copias ex Maurorum delectu cogit. Cum in auxilium Oscensibus
multæ, ac validæ gentes commearent, & in tanto rerum discrimine ad extrema ventum
esset, atque summa reipublicæ in eum statum adduceretur, Rex magni, & excelsi animi
Princeps suis animos addit: & potius in diuinæ virtutis auxiliis, quam in humana po-
tentia spem sibi derelictam videt: & non aliunde petendum esse, quam à diuino numine
præsidium. Rudericus certus in primis auctor firmat, D. Victoriani martyris corpore
iussu Regis ad Itatiua castra perlato, diuinum numen cælestemque vim præsentem ad-
fuisse. Rex itaque ad gloriam erectus, diuinam opem contestatus, ut eares sibi, regno, ex-
ercituique feliciter eueniret, vna cum Alfonso fratre inuicti animi adolescente, prope-
rantibus hostium copiis, qui maximam victoriæ fiduciam in numero reposuerant, ad Al-
coracium, id loco nomen est, quo magis festinantes videt, eo impensius retinet agmen:
emissisque equitibus, libero cursu in hostes inuehitur: summaque contentione nostris
decertantibus immensæ hostium copiarum funduntur: & profligantur. Maximi, & summi
discriminis dies: quo desperata ab hostibus victoria, in mortem dimicatur. Ad XL. M. ho-
stium cæsa prisca, & incorrupta monumenta testantur: & Garciam Comitem mansisse
captiuium. Nostri vix M. desiderati: ut omnibus apparuerit diuino numine hostium po-
tentiam, & ferociam fuisse reuictam. A. D. XIII. K. Dec. sacro dedicationis basilicarum
Petri, & Pauli Apostolorum die prælio hoc maximo, quod Alcoracense illa ætas appellat,
dimicatum comperio. Tunc vere vinci pertinacia Maurorum cœpta à nostris est: ac
longe auerti: quæ res tam recisi operis serie à vetusto auctore digne exprimi non potuit:
cum nihil illa victoria mirabilius, magnificentius, clariusue fuerit. Insignem laudem eo
in prælio sibi peperere præstantissimi Aragoniæ proceres Gasto Bielius, à quo Corne-
liorum familia in primis ampla, & præpotens originem duxit: qui in vexillis, & mili-
taribus paludamentis Cornicum insignibus decorari cœpere tempore, Barbatuerta, 40
Ferricius Lizana, Bachalla, qui Thahusti, & Lunæ oppidorum potitus est, Garcias Atros-
filius, Lupus Ferrencius Luna, Gometius itidem Luna, Fortunius Maza, Latro, Simon
Aznarius Oteicia, & Sanctius Penna.

Profligatis, ac pæne ad exitium deductis externis hostibus, perditis rebus, ac spe
omni dempta, & diuina à nostris victoria parta, Oscenses munitionibus diffidetes, quod
sola temeritate niti non possent, urbem dedunt: quam olim Romani exterarum natio-
num, & gentium victores VRBIS VICTRICIS cognomento cohonestauerunt. A. D. V. K.
Dec. Regi Felici, Pio, Victori, Maximo deditur.

A. D. XVI. K. Ian. templum vetustate, & opere insigne, priscis etiam seculis sanctum
apud Oscenses, & religiosum, ex sacro à Mauris fero, atque impio cultui dicatum iisdem
vestigis expurgatum sistitur: atque restituitur: & reliquiarum prioris delubri instaurantur.
Christo Nazareno Deo, Opt. Max. D. Mariæ genitrici, Petro Apostolorum principi, Io-
hanni Baptistæ, & Iohanni Euangelistæ diuis præsidibus, quorum in tutela populus, ciui-
tasque Oscensis esset, consecratur: Berengario Tarraconensi, & Amato Burdigalensi Ar-
chiepiscopis, Petro Iaccetano, Fulchone Barcinonensi, Petro Pompelonensi, Sanctio
Lascarenfi Episcopis assidentibus. Petrus Iaccetanus Episcopus ex eo Oscensis cogno-
mentum habuit.

Re maxime memorabili, ac pæne cælesti à Rege gesta, insignia Regia, ornamenta-
que militaria vexillorum, quæ labaris adiungi consueuerunt, variantur: & tanquæ perpetuæ
felicitatis

felicitatis monumenta distinguuntur. Scuto argenteo punicea crux apposita index præ-
sentis numinis, quattuor capitibus in quadrum redactis, & sanguine delibutis discerni-
tur: capitaque ipsa fasciis cretatis, tamquam diademate deuincta satis indicant, quattuor
eo proelio Reges Maurorum mortem pugnantes oppetisse. Inde scuta, trabes, atq; ceteri
paludamentorum apparatus, & ornamenta regia nouis præfulgent insignibus.

Habuit hic annus insigne quiddam ad decus, & gloriam Christiani nominis: cum vi-
res omnes, armaque occidentis aduersus impias gentes, non sine cœlesti quodam mentis
instinctu commouentur: sacra Hierosolymitana expeditione suscepta: qua Guilielmus
Ceretaniæ, & Guitardus Ruscinonensis Comes, & Guilielmus Canetius ductores nostri,
10 ad non dubiam laudem ex vltimis gentibus cucurrerunt.

Post eam rem fauste, feliciterque gestam Rudericus Antistes confirmat, Regem à
Cido proelio deuictum in eius potestatem fuisse redactum: sed continuo liberatum. Ne-
que id semel scripto prodidit: adeo se certum auctorem eius rei profitetur. Inde Valenti-
am urbem à Cido obsessam perhibet. In nostris annalibus tota ea res prætermissa est. No-
ster enim varie rem disserit: & Petrum Regem Cidum aduersus Alfonso Regem enixe
iuuisse: eiusque adeo industriæ, & gloriæ fauisse, vt Buchare cum transmarinis auxiliis
aduentante, cum Valentia à Cido arcta obsidione premeretur, à Rege, & Alfonso fratre,
magno Aragonensium, & Nauarrorum comparato exercitu, ex ipsius belli ore, ac fauci-
bus fuerit Cidus ereptus. Ea pugnata pugna, ingentibus hostium copiis interemptis, Va-
20 lentiam Cido traditam Rudericus perhibet. Neq; satis certis auctoribus asseruerim Re-
gis filium Cidi filiam in matrimonium duxisse.

Artaudus, siue is est Arnaldus Comes Palliariensis, & Eissonis eius vxor, cum præ-
stanti, ac florenti rerum omnium statu pollerent, & incolarum negligentia delubra san-
ctissimis religionibus antiquitus consecrata depeculata essent, funditusque interissent,
dum in pristinum statum summa pietate redigi curant, præ cæteris nouere cœnobium
vetustissimum D. Mariæ Dei genitrici, & Michaeli, Iohanni Baptistæ, & Vincentio Ger-
fensi ad Nochariam fluium in Vrgellitana diocesi dicatum nobile antea, & sacra supel-
lectili abundans à regulari ordine ad sæculi conditionem omnino reiectum, atque deuo-
lutum: & Richardi abbatis cœnobii S. Victoris ad Massiliam urbem in Gallia prouincia
30 maxime celebris, & clari consilio ad pristinam formam, ac regulam redigunt reuocant-
que. A. D. VI. Id. Iul. ædem sacram, & cœnobium cum sacello D. Petro dicato instaurant:
& renouatas fani reliquias in amplitudinis fastigium postea promouet: & abbati, & cœ-
nobio S. Victoris tradunt: informandumque conuentum perpetuo committunt: vt ab-
bates D. Benedicti institutis & cœnobii S. Victoris regulis addictos deligant: sufficient-
que: & in ordinem redigant.

Noua à Rege continuo bella cum finitimis populis, & potentissimis suscipiuntur:
gerunturque: & in Cæsaraugustanos omnis vis, tempestasq; belli vertitur. Ex quo Mau-
rorum præsidibus, qui rebus præficiabantur, parere desitum est, primum ex Maurorum
gente ferunt Mudirim Cæsaraugustanum regnum inuasisse Hyheia filium. Huic succes-
40 sisse tradunt filiū Yram Almudafarē: atq; eo mortuo populos earū regionū, quæ Christia-
norum finibus terminabantur, se, suaq; Zulemæ Abenhucio Hamatis filio subiecisse: qui
Cæsaraugustanū regnū Hamati filio tradidit: cui filius succedit heres Iuceffius. Huius Iu-
cessii hereditariū regnum Hamat filius suscipit cognomento Almuzacimius: & huic suc-
cessisse memorant filium Abdelmelc: qui tradidit regnum Hamati filio cognomento Al-
muzacayto: cui Almorabides Arabes adeo horrificum bellum intulere, vt tanta mole ma-
li oppressus regno fuerit depulsus: & ditio ea omnis ducibus, & militarium copiarum præ-
fectis traditur: quibus Sanctius Rex acre bellum intulit.

Calasantiū castellum prope Boleam à Rege obsidetur. Acerrime Mauris repu-
gnantibus, & desperatione accensis inceptam obsidionem deserit. Eodem anno. VIII. K. 1098
50 Sept. vi expugnatum fuisse Rotensia monumenta testantur.

Cum Barbastrenses Mauri deuicti maiore conatu, quam alias vmquam defecissent,
omne certamen eo vertitur: magna que contentione id geritur bellum. Septembri men-
se arcem obstrui Rex curat, quam Trabem appellauere. 1099.

Pertusa peruetus Ilergetum oppidum ad Canadris ripas situm, vi à nostris ex-
pugnatur.

Rex Barbastrum castris circumfidet. Mauri urbem dedunt.

Villulæ castellum prope Vallem Lupariam, ea oppidis nomina indita, à nostris
recipitur. 1101.

AERA.
NAT.
CHR.

Cum Rex operam dedisset, vt Barbastrensi Ecclesiæ Episcopus præficereur, eiusque honoris sedes, & dignitatis constitueretur, & ob eam rem Pontius Rotensis Episcopus Romam legaretur, re impetrata Barbastrensis Episcopi cognomen suscipit.

Quod Regis gloria victoriis non solum præclaris, sed perpetuis ingens esset, & Aragonia iam adulta viribus exultaret, Princeps se regnare à confiniis regni Castellæ, ad vltimos Palliarientes fines testatur.

1140.
1102

RAIMVNDVS BERENGARIVS COMES
BARCINONENSIS.

Berengario Raimundo fratricida imperium totius Cataloniæ occupare conante, Catalanis veterem laudem, libertatemque asserentibus, quam à maioribus acceperant, & impotenti dominatui resistentibus, Raimundus fratris F. à patris tyrannide vindicatur: eiusque imperium suorum fide, ac iureiurando sancitur: rebus ingenti incremento auctis. Berengarius manifesto numine supplicia miserrima pertulit: nam vix mente consistens, lingua inhaerente, vt loqui non posset, intestabilis, & inuisus Hierosolymis per summum dedecus vitam sustentat. Raimundus princeps, validus, & præpotens, non tam precario, quam summa virtute imperium adeptus Dulciam Gîberti Prouinciæ, & Aimi-liani Comitum F. in matrimonium ducit: quæ patri earum ditionum succedit heres.

Atho Carcafonensis Vicecomes, qui eius ciuitatis dominatum occupauerat, à ciuibus armis fugatus, pulsusque est. Urbem, arcesque Raimundo, vt iusto, & legitimo domino tradidere.

Ermengaudus ccc equitibus, magnoque peditatu ad Mulieruciam decertans A. D. XVIII. K. Oct. mortem occumbit. Neque vetustis annalibus perhibetur Christiani, an impii hostes essent. Is Mariam Petri Ansurii Comitum, qui Vallisoleti in Vaccæis dominabatur, & Elonis eius vxoris filiam duxerat: ex qua genitus est Ermengaudus, qui in Castella ab auo est educatus. Huius soror Maior nomine Petro Fruelæ Filio Trauensi Comiti, viro in Gallecis primario nupsit.

1141.
1103

Guilielmus qui Iordani cognomentum sumpsit, Cæretaniæ Comes in sacro Hierosolymitano bello, cum fortem, & strenuam operam nauasset, & eximium consilij, animique specimen, & nequaquam vulgatæ laudis dedisset, prope Tripolim urbem Syriæ arcem obstruens sagitta ictus occumbit. Eius ditionis Bernardus Guilielmus frater succedit heres.

1142.
1104

K Febr. siue vt aliis proditur annalibus A. D. XV. K. Sept. Sanctius Regis F. decedit nullis superstibus liberis. Vxores Petri Regis duæ memorantur: Agnes: & Bertha: quam Tuscam fuisse coniectura ducimur: quod eiusdem nominis vxorem ex eadem gente, ea ipsa tempestate Alfonsus Castellæ Rex duxerit: & Henrico Imperatori eodem ferme tempore Bertha Othonis Marchionis Italici filia nupsit: quæ mater fuit Conradi Regis: & Henrici Imperatoris. Vetus auctor memoriæ prodit, eadem, qua Regis filius decesserit die, Isabellam eius sororem vita functam.

A. D. IIII. K. Oct. Rex amplissimis rebus perfunctus, omnia summa sperans, quo regnante, omnis, de republica cura, aut metus resederat, in cursu gloriæ à vita decedit. Ad D. Iohannis Pinnatensis sepelitur. Regni frater Alfonsus succedit heres: sollempniaque regni capeffit.

Cum Vrbanus P. M. Regi, posterisque regibus, atque regni proceribus condonasset, vt in ditionibus à dominatu Maurorum vindicandis decumas perciperent, sedes dignitatesque Episcoporum excipit.

ALFONSVS VIII. ARAGONIÆ ET POMPELO-
NEN. REX. HISP. IMPERATOR.

1144.
1106

Initia regni Alfonsi Regis, cum alioqui acerrimum se, & acerbissimum hostem dum frater regnaret, Mauris præstitisset, & longæ pacis insolens esset, pacata fuisse comperio: siue accitis Alcoraçensi prælio hostium rebus, tam diu indutiatarum iura rite seruarentur, dum ad præsentis quietem status rebus publicis cõsuleretur: siue ad Castellanas res conuersus, propagandi imperii cupidine concitatus, nuptias Vrracæ Alfonsi Regis F. ambiens, eo progressum est, vt grauiora mala, contra quam fas, iusque erat, vnde minime decuit, exorirentur.

A. D. III. K. Iul. festo Apostolorum Petri, & Paulli die Iudæus quidam, qui cognitione disciplinarum, & ingenij solertia in ea natione lōge antecelluit, & Hebræis, Chaldaicisq; arcanis, atq; institutis omnibus eiusdem ætatis præstitit, non sine diuino afflatu impiam sectam eiurans, sacrum baptisma in æde maxima Oseni à Stephano Episcopo suscepit: sacroque fonte à Rege exceptus est. Petri Alfonsi nomen editum. Is meditato

commentario edito Iudæorum perfidiam, vanissimæ nationis opinione, ob ingenium AERÆ.
gontis, & superstitionis peruicaciam, penitus mentibus insitam, atq; comprehensam con- NAT.
uellit. Neq; Iudæorum modo fraudes ab intestino scelere vltus est, sed Sarracenorum im- CHR.

Alfonso Castellæ Rex exacta ætate filio Sanctio orbatus, Vrracam natu maiorem
filiam quæ Raimundo Guilielmi Burgundiæ Comitis filio nupta fuerat, & in viduitate
manserat, consilio primatis, & antistitum regni, Alfonso Aragoniæ Regi despondet: neq;
vt Rudericus perhibet, viuo socero in Aragoniam ducitur. Nam Munio Alfonso, qui il-
la ætate res gestas Didaci Gelmirii primi compostellani Archiepiscopi composuit, spon-
salia viuente patre minime data fuisse confirmat: qui mihi fidem facere videtur: nam re-
gni proceres, vt ipsemet testatur Rudericus, renuente, atque inuito rege, externas nupti-
as auertere nitentur: contenderantque, vti potentissimi, clarissimiq; Regis filia Comi-
ti Gometio homini subditicio enuberet.

Castellæ Rex Alfonso moritur: Vrraca filia regnorum hærede relicta: ea, vt fe- 1147.
runt conditione, vt si nuptura esset, Gallaicum regnum Alfonso nepoti traderetur: & 1109.
parente mortua regnorum omnium hæreditatem cerneret. Procerum omnium vno cõ-
sensu Aragoniæ Rex ad nuptias, & regnum adsciscitur. Sed quod legitimæ eæ nuptiæ
non essent, cum sacris sanctionibus soluti non fuissent, res in contentionem venit. Pro-
auus enim vtrique Sanctius Rex fuerat: cognomento Maior. At vero & Regi forti, &
magnanimo latissimi, & opulentissimi regni possessione adepta, antiquiorem laudem, &
gloriam quam regnum ipsum fuisse, casus, euentusque rerum docuit: cum procerum fa-
ctiosorum insanas euerterit.

Regina vni nupta & Regi, & fortissimo viro, cum neque famæ pudore, neque timo- 1148.
re viri deterreretur, quin pluribus videretur proposita, & matrimonii vinculo, vti præ se 1110.
ferebat, soluta, remota turpitudinis verecundia, & metu, suo tantum ingenio vteretur, &
optionem suam esse conditiones quotidie legendi arbitraretur, Rex arcibus, atq; propu-
gnaculis regni Castellæ, atq; præfidiis Aragonenses viros egregie fideles præficit.

Coloniæ, atque veterani Bilforadum, Valeranicam, Soriam, & Almazanum dedu-
cuntur. Ea oppida à Rege in Castellæ regno populis, ac ciuibus frequentari, incolique iu-
bentur: primum in Beronibus, reliqua in Areuacis: quod vasti, ac deserti earum regio-
num tractus essent.

Petrus Ansurus Comes, qui ex Castellanis proceribus in magna potentia erat, Ba-
laguerim se, cum Elone vxore recipit: vt Ermengaudi pueri nepotis ditionem Mauris op-
positam tueretur, ac sustineret. Balagueris arcem, Azudam nominant, ac tris vrbis regio-
nes Regi condonat: & cum castella, propugnaculaque suæ ditionis Castellæ regni à Re-
ge suscepisset, se Regi ea irato, aut pacato traditurum sacramento spondet.

Cum satis pacatæ foris res viderentur, acre bellum aduersus Mauros à Rege geritur.
Exeam nobile Vasconum oppidum vi expugnat. Iulio mense, vt oppidum frequentissi-
mè coleretur habitareturq; ciuibus Frankitatis, id est, ingenuitatis ornamenta ab Impe-
rator præstantur, & vt ingenui ciues Exeani essent, priuilegio irrogatur, & vt commodi-
ori conditione essent quam cæteri, qui stipe collata vectigalia pensitare consueuerant;
domus atq; hæredia illis immunia traduntur. Ea re feliciter gesta, Exeæ Imperatoriæ ma-
iestatis insignem titulum regiæ dignitati adiungit: quem socer rerum gestarum gloria su-
stinuerat: & gener eo dignissimus visus est. Francorum exercitus eo in bello regia stipen-
dia meruit. Proceribus Gallis Imperator gratificaturus ecclesias, atq; sacella, quæ Exeæ
construenda curauerat, monachis S. Benedicti monasterii Magnæ siluæ in Aquitania cæ-
lebris apostolico priuilegio Petro regi fratri irrogato attribuit.

Ad Valterram Rex cum Abuhazaleno Cæsaraugustano Rege confliquit: qua in pugna
Maurus Rex occumbit.

Bernardus Guilielmus Besalunensis Comes senectute confectus, LX. enim annis eius 1149.
ditionis potitus fuerat, nullis superstibus liberis decedit. Eam hereditatem Raimundus 1111.
Barcinonensis adit.

Garcias Sanctii Comitis F. Ramiri Regis nepos, Alfonsi Regis frater patruelis, qui se
Infantem nominat, Ataresii, & Xabierii ditionū, paterni nominis patrimonii, dominatur.

Mense Iunio Rex cum Vrraca Regina vxore in Castilla, & Legionensi ditione regnat:
neq; dū dissidio, atq; dissensione facta eam in potestate habet. Paulo post vis improborū
compressio odio collecta, vt iam iam prægraue Regis esset imperium, erumpit. Rege vxo-
rem eoercente, ac reprimente magnæ rerum commotiones excitantur: & Regina in in-
timam Castellaris arcem, cum à Rege abdita esset, clam euehitur.

ARRA.
NAT.
CHR.

Gallaici proceres fœdera inter se ieiunt: arma capiunt: vt Regem dotali dominatu pellant, conspirant: summoq; opere nituntur, vt Regina à viro diuertat. Paschalis Pont. Max. Didaco Gelmirio Cōpostellano Episcopo cōmittit, vti Reginā incesti flagitio obstrictam, quod propinquitate adiuncto Regi nupfisset, coërceat: & matrimonii ius, quod neque castum, neque legitimum esset, eò decreto sublatum iudicat. Contenderat enim Regina asseuerans, quamuis nuptiæ consensu procerum regni, patre fato functo, celebratæ fuissent, inuitam, atque abhorrentem nupfisse. Pontifex enim ita statuerat, atq; decreuerat: vt in Apostolicis apparet literis.

” PASCHALIS, seruus seruorum Dei venerabili fratri D. Compostellano Episcopo salutem: & apostolicam benedictionem. Ad hoc te omnipotens Deus populo suo præesse
” constituit, vt eorum peccata corrigas, & domini annunties voluntatem. Stude igitur, se-
” cundum datam tibi diuinitus facultatem, tantum incesti facinus, quod à Regis filia per-
” petratum est debita vltione corrigere: vt vel à tanta præsumptione desistat, vel ecclesiæ
” consortio, & sæculari potestate priuetur. Huius rei noxa non in belli modo euentum,
” quod varie gestum est, sed in summam dedecoris infamiam Reginam peruertet.

Sive fieri diuortium, & affinitatis dissidium Rex doleret, seu quod nouas res moliretur: satis constat Burgensem, & Legionensem Episcopos ab ecclesiis pulsos, Pallantinum captum, Archiepiscopum Toletanum sedis Apostolicæ legatum biennium extra diocesis fines exulasse: S. Facundi Abbatem de cœnobio deductum: & Ramirum Regis fratrem in eius locum susceptum. Cum hæc omnia Regina conquereretur, & deploraret,
” qua erat dementissima temeritate, & audacia etiam confirmat, Regem Alfonso priuigno necem struere, atque moliri.

1149.
III.

Proceres regnorum Galleciæ, & Legionensis populi deliberant, an Alfonso puerum ad regnum adsciscant: quæ res non minus vehemens in matrem, & inuidiosa fuit, quam in vitricum.

Cum remoto pudore in dedecora prorumpens Regina procaciter sibi indulgeret, & in Gallecia palam omnia turbarentur, ac veluti pro republica proceres, populique arma cepissent, Rex magno comparato exercitu Aragonensium, & Nauarrorum in Galleciam irrupit: arcem Monterosi vi expugnat: earum vrbiū, & arcium, quæ Pallantinis Campis continentur, & regionum, quæ Durii ripas, & extremas oras attingunt,
” potitur.

Interuentu Episcoporum, & aliquot procerum pugnæ non ciuiles modo, sed domesticæ, & vxoriæ sedantur: pacem inter virum, & vxorem conciliant. Regina enim ita abhorret, ne proceres, quibus filius in tutelam traditus erat, summæ rerum admoueantur: vt virum auersata fuerat: in cuius potestate diu esse non poterat. ea erat femina leuitas, & inconstantia.

Petrus Traua Comes Fruelæ filius summæ homo potentia, & magnæ cognationis Henricum Portugalæ Comitem, qui Theresiam reginæ sororem in matrimonium duxerat, in Galleciam vltro arcessit: externarum copiarum ductorem: bellumque iis infert, qui Alfonso puerum, ad regnum adsciscere recusant. Traua Reginam commouet, vt à viri potestate secedat: & filium ad regnum euehat: atque vt id consequi possit, Regina Ferdinandum Comitem cognatione sibi propinquum, virum, cum potentia inter suos, tum factis clarum, & virtute præstantem ad se se allicit.

Alfonso puer Regis priuignus in Compostellana æde maxima more gentis leuatus, solemnī apparatu Rex saluratur: & ab Episcopo Compostellano sacro oleo perungitur. Rex Vrracam, quam in Sorianam arcem abdiderat, liberat: nuntium remittit: & conditionem eius repudiat.

Castellani proceres Imperatoris dominatum, & regnum, vt iniquum eiurant: arces, & propugnacula Reginæ tradunt. Ea patrata re Castellani, & Legionenses, quasi natura, & genere disiuncti inter se dissident: & armis dimicant.

Gometius Comes, qui reginæ nuptias patre regnante ambierat, cum carior illi, quam filius esset, ac se iam pro marito palam gereret, Aragonios regno pellit. Petrus Gonzaluis Larenis Comes non inimicus tantum, sed rivalis, & competitor cum Gometio haud aliter, ac si certamen regni dignitatis esset, maximas turbas facit.

Imperator audaciam, & conatum furentis Gometii, & Petri Larenis compressurus, magno Aragonensium, & Nauarrorum coacto exercitu in Castellam inuadit. Immen- sum exarserat bellum, cum ad Sepuluegam Areuacum oppidum signis collatis, in campo, cui Spinæ nomen est, maximo prælio decertat. Vix ferrum, ac manus contulerant, & Larenis relicto vexillo, & insignibus Imperatoris detractis, se ex acie eiecit: & Bur-
” gos, ad

gos, ad Reginae gremium citato equo contendit. Gometius fusis: ac profligatis Castellano- AERAS
rum copiis proclis mortem occumbit. Adfuit Imperatori eo in proelio Henricus Por- NAT.
tugalliae Comes, non ut affini, sed ut patriae perduellium vindici. CHR.

10 Temeritate Castellano-
rum, Durio transmissio, per Pallantinos campos Legionem contendit. Arma iam, viresq;
Aragoniae late pollebant: victore Aragonio exercitu omnia deuastante, atque diripiente.
Ad fontem Anguium, id loco inter Asturicam, & Legionem nomen est, denuo contra
hostium con-
spirationem confligitur: qui Alfonso puerum Regem adsciuerant: & suae
remeritati praefecerant: atque in castra pene infantem perduxerant. Fusis, & fugatis ho-
stibus, & inter-
ne-
cione deletis Comes Ferdinandus interficitur: & Petrus Trauensis pu-
eri Regis nutricius, summæ inter Gallicos existimationis, & auctoritatis vir, qui Ermengaudi
Vrgellitani Comitis filiam nomine Maiorem, in matrimonium duxerat in acie di-
micans captiuus remanet. Didacus Gelmirus Compostellanus Antistes paruulum Re-
gem secum ex acie educit: & ad parentem, quæ in Orzilonis arcem se abdiderat, perfert.
Non alias illis temporibus pugna clarior fuit.

20 Regina magno comparato Legionensium, & Asturum exercitu, & eorum oppido-
rum, quæ Pallantinis continentur campis, Asturicæ bellum instaurat: quod Imperator
Carpetanis iugis transcensis, Toletanum regnum suæ ditioni subiiceret. Cum Carpe-
tanos in suam ditionem rede-
gisset, A. D. XIII. K. Mai vrbe regia triumphali pompa ex-
cipitur.

Cum Imperator Tritienses, Burgenses, Pallantinos, Zamorenses, atque Legionenses,
qui se illi addixerant, suis adiunxisset, Asturicam castris circum-
sideret. Martino Munione
regiarum cum copiarum ductore, cum CCC. loricatis equitibus ex Aragonia in castra properante,
insidiis loci iniquitate circumuento, turmae omnes funduntur: atque ceduntur. Munio in-
terclusus in hostium potestatem venit. Ea re male gesta, Imperator intempesta nocte ca-
stra mouet: & Carrionem se recipit. Effusis copijs, & praesidi-
orum collocandorum, &
muniendorum causa diductis, plures dies Carrione obsidionem pertulit.

30 Abbatis Clusensis sedis Apostolicæ legati interuentu aliquot dierum indutiæ fuere
pactæ. Cum indutiarum dies exisset, acre bellum in oppida, atque arces Petri Laren-
sis ge-
ritur. Vir minime bellicosus amore, & deliciis flagrans sese Montionis arce prope Pallan-
tiam, vna cum Regina abdit; cum ea nihil, quod facere, aut pati turpiter femina posset,
inausum, infectumque relinquit.

Vincenium CæsarAugustanum Episcopum Lunense templum hoc anno consecra-
se Ferdinandus Aragonius eiusdem Ecclesiæ Archiepiscopus memoriae tradit: & eius
consecrationis monumenta vetustis, & exolescentibus literis insculpta apparent: & su-
premo Dominico die mensis Septembris huius anni rem gestam fuisse proditur.

Reginae exercitus Burgorum arcem circum-
sideret: Castellani regni propugnaculum, 1150. IIIA
atque praesidium. Nostri diuturna obsidionis perpe-
ssione confecti, ac fame perdit-
i, de se, &
de auxilio desperantes arcem Reginae tradunt.

40 Cum Petrus Laren-
sis Comes Regi-
nam multarum nuptiarum mulierem in matrimo-
nium ducere speraret, à Guterio Ferdinando Castro captus, in Mansillæ arcis regni Le-
gionensis custodiam in-
cluditur.

Infectum renatum bellum inter Regi-
nam, & eos, qui filium ad regnum adsciuerant,
geritur. Cum sese Regina Legionem recepisset, & turribus, & propugnaculis vr-
bis se, ac
fortunas suas tueretur, grauem obsidionem pertulit. Periculo obsidionis liberata, in So-
berosi arce à Theresia Regina Portugalliae sorore, & Petro Fruelæ F. Trauensi obside-
tur: & cum denuo erepta ex eo discrimine esset, Compostellam aufugit.

Summa omnium consensione Alfonso Reginae F. ad regnum adsciscitur. Petrus La-
rensis Comes extorris ad Barcinonensem profugit Comitem.

50 Gibertus Prouinciæ, & Aimiliani Comes decedit: cui earum ditionum succedit hæ-
res Dulcia filia: Raimundi Barcinonensis vxor. Raimundus Marchionis prouinciæ co-
gnomentum suscipit.

Sanctium Franconem Praefectum iustitiæ Aragonum in aula Regia hoc anno ius di-
xisse, sunt qui testificantur.

BELLVM BALEARICVM.

1151.
1113
Raimundus Barcinonensis cum adiuncta ditione Prouinciæ imperium auxisset, bel-
lum aduersus Balearium incolas Matros suscipit. Tum primum Catalanæ classes nostris
in matibus pollere incipiunt: & in vltimos nostri orbis terminos præteruehūtur. Pisano-
rum etiam classem arcessit: quorum, & Genuensium, Arelaten-
siumq; eo tempore late mari

AERA.
NAT.
CHR.

patebat potestas. Mauri continentis Cataloniae, qui sub eius imperio, atque tributo pacati erant, raptim arma capiunt: & in Barcinonensem tractum incurrunt: ut Raimundum à maritimo bello, & Balearium pernicie auerterent.

Guitardus Comes Ruscinonensis, sororis Guilielmi Raimundi Cæretaniae Comitis filius, qui Vallespirae ditionis, & Iliberitanae arcis dominabatur, interficitur. Is Perpinianum oppidum iuxta Ruscinonis vetustae urbis monumenta collapsa condiderat.

CAESARAVGVSTANVM BELLVM.

1152.
1114

Imperator vltro, citroque per longa spatia discurrens, dum bello, & armis rempublicam attollere nititur, vicinarum gentium crebris victoriis insignis, cum intestinorum bellorum pertæsum esset, regni Aragonij statui prospiciens, bellum aduersus Caesaraugustanos gerit: qui opima, & fertili regione dominabantur. Ianuario mense Castellari oppido milites omnes manus cogit: veteranorum praecipue, quos Almogauares nuncupauerant: quod firmatus vsu miles esset: & belli domitor externi. Ii enim in statione prope perpetua infestarum regionum stipendia merebantur. Ex Castellarensi arce Caesaraugustanos incursionibus, & populationibus vexat: & diutina obsidione premit.

Tahustum nobile ad Hiberi ripas situm oppidum, virtute praestantis ducis, & proceris expugnatur Bachallae: qui rem optime ductu suo gessit.

Magnae ab Imperatore copiae Francorum ex delectu Galliae comparantur: ut veterano nostro, & externo milite cum praepotenti hoste bellaret. Duxere ordines in eius exercitu Gasto Bencharniae ditionis dominus, Conuenarum Comes, Retro Perticarum, & Centullus Bigeronum Comites: Gabarreti Vicecomes, Lescarensis Episcopus, Augerius Miramonius, Arnaldus Vicecomes Labadensis: qui Oriam Palliariensem Comitem in matrimonium duxit: ex qua Raimundum Rogerium suscepit.

1152.
1114

Magno ii consensu declarati externarum copiarum duces: qui haud dubie tum primi omnium ductores habentur: omnesque inter se illustres viri noti erant: & potentia inter suos praestantes. Proceres ex Aragonia, & Nauarra adfuerunt, qui ordines duxerant, Didacus Lopezius Laro, Simenius Fortunionius Leherius, Simon Fortunionius ex Podio Castello, Petrus Momezius, Almoravidius, Lupus Simenius Torrelas, Lupus Sanctius ex Ogabre, Caxal, Petrus Simenius Iustitiae Aragonum Praefectus, Iohannes Galindius Antilionius, Lupus Fortunius ex Albero, Titio, Berengarius Gombaldus, petrus Myr Entenza, & Raimundus Perefus Erilius.

Petrus Simenius Praefectus Iustitiae Aragonum.

Is magistratus primo Maior iustitia appellatus fuit: quod supremum ius, ac potestatem à Regibus obtineret. Postea vero legibus ita sepebus fuit, atque munitus, ut libertatis, à supremo dominatu vindicandae, atque tuendae commune periculum, atque praesidium esset.

Retro Perticarum Comes ab Imperatore cum delecta militum manu praemissus Tudelam nobile Vasconum oppidum, ad Hiberi ripas munito loco situm Augusti mensis fine expugnat. Imperator supremo dominatu regio excepto, eius ditionis dominium Rotroni, posterisque eius attribuit.

Raimundus Barcinonensis magna suarum ditionum, Pisanorumque classe comparata, in Maiorem Balearium insulam opibus claram, copias è nauibus educens bellum infert: urbem operibus claudit: & comite priuat: atque obsidione premit. Raimundus Barcinonensis Episcopus in ea expeditione decedit.

1153.
1115

Cum Maioris Balearium insulae coloni, atque indigenae, militaresque manus se & vrbe, atque oppidis, aut montibus tenuissent, acriterque repugnassent, vrbs à nostris expugnatur: atque in arcem natura munitam nostri concessere.

Bernardus Atho Vicecomes à Carcafonensibus vrbe exactus Guilielmo Pictonum Comiti foedere adiungitur: qui in Tolosatam ditionem inuaserat: cuius ope à Carcafonensibus recipitur. Cum Rogerius Bernardi F. in urbem introisset, in ciues summo supplicio excruciatos crudeliter animaduertit. Pater supremum eius ditionis ius, & dominium Raimundo Barcinonensi Comiti fidelitatis auctoramento cauet: atque recipit.

Oldegarius ex Barcinonensi Episcopo ad primam Tarraconensis Ecclesiae dignitatem adsciscitur: vir pietate, & sanctimonia in diuorum numero venerandus.

Moreliae arcem & natura, & sicu munitissimam nostri expugnant.

1154.
1116.

Bertrandus Tolosatium Comes Raimundi Comitis F. qui in Tripolitanae Phoeniciae nobilis urbis obsidione mortem occubuit, & Eluirae Alfonsi Castellae Regis filiae, Maio mense Barbastri Imperatorem visit: & sub eius potestatem se, suaque tradit. Subiicit eius imperio, atque supremo dominio Comitatum Tolosatam, & Rhodensem, Narbonem

praeter-

præterea, Narbonensemque ditionem: & Bliterensem comitatum: Agathenses: Cadur- AERA
cios: Albenfes: & Carcaſonenſes: atque eam ditionem, honorem vocabant, quam à To- NAT
loſatibus Comitibus Fuxenſis obtinuerat Comes. Imperator ditiones eas omnes, atque CHR
ciuitates Comiti tradit: atq; addicit: ſupremo dominatus iure ſibi, poſteriſq; ſuis recepto.

Bernardus Guilielmus Cæretaniæ Comes Guilielmi Iordanis frater germanus, nul- ii 5.
lis ſuperſtitibus liberis decedit: cui Cæretanæ ditionis Raimundus Barcinonenſis ſucce- 1117.
dit heres.

Toletana ciuitas, quæ ab Imperatore deſecerat, Alonſo Regi Vrracæ F. ſe addicit.
A.D.XVI.K.Dec.regio apparatu, vt iure legitimo ad regnum adſcitur excipit.

10 Imperatore cum Alonſo Rege in Caſtellæ regno bello implicato, & armis decertan- 1156.
te, neque parte ex altera ſacri belli curam remittente, Francorum exercitus, qui in Ceſar- 1118.
auguſtana expeditione meruerat, Idibus Mai exactis ad Aierbii Lacunam venit: & eo
loci caſtra metatur. Mox Almadeuarem Ilgeretum oppidum, Burtinam veteres appel-
lauere, traducitur. Cum ſatis ſirmitate præſidio à Mauris teneretur, vi expugnatur. Eodem
impetu, atque incurſu Sarinienam, Salcium, & Roboretum expugnant: & duo præterea
ad Gallici fluminis ripas oppida in eorum poteſtatem deueniunt, Zuera, & Gurrea: quæ
vetuſtis ſæculis Gallorum Fori nomen eſt adepta. Cum iam ipſi vrbi Rex terribilis ad-
eſſet, intra octauum diem, ex quo noſtri Cæſarauguſtam circumſederant, regionem vr-
bis trans flumen, Atabahas appellabant, irrumpunt: & continentia omnia ædificia, extra
25 vrbis mœnia expugnauere. Ad Mezimezeriũ vicũ caſtra metatur: & loco Dei voluntatis
nomen imponitur. Cũ aſpera montiũ iuga, nudosque colles, & perpetuo gelu rigentes di-
tibus Ædetanorum, & vberibus campis, agrisque mutarent, nihil veterano militi ad bel-
la promptius fuit.

Cæſarauguſtani plures annos à noſtris exagitati, qui per tot antea annos imbelles
egiffent, obſidione premuntur. Eius regni, vt Arabum annales memorant, Almorabi-
des dominabantur: qui ex Mauritaniis in Hiſpaniam transmittentes diuiſa regna, & ſuæ
ſectæ regulos crudeli dominatu oppreſſerant. Hi cum vrbe totius Hiſpaniæ opulen-
tiſſimam, beatiſſimamque ab Imperatore ſumma virium contentione circumſederi vi-
derent, tranſmarina auxilia arceſſunt. Teminus Maurus Rex magno comparato exerci-
tu, vt opem obſeſſis ferret, ad Orbæ fluminis ripas, ſupra vrbe XII. M. P. ad Mariæ ar-
cem, quam hoſtes loco edito præſidio munierant, caſtra metatur. Cum ſe robuſtiſſimo
30 noſtrorum exercitui æquari, & rem confici Teminus diffideret, in intima Celtiberiæ lo-
ca aſpera, & iniqua regreditur.

Anno circumacto Decembri meſe, cum magnas copias ex totius Hiſpaniæ Mauroũ
delectu hoſtes coegiffent, & Cordubeniſis Rex, cuius, imperio omnes parebant, filium
præfeciffet, cuius patrum Teminum Regem fuiſſe vetuſtis monumentis proditur, idq;
ſubſidium extremum, atque vltimum eſſet comparatum, Imperator eo intentior in ho-
ſtes verſus, ad Cutandam vicum prope Darocam obuiam progreſſus, ingenti certamine
ſignis collatis conſigit. Hoſtes funduntur: & cum magna interneſione cæduntur: e-
orumque dux in Regis poteſtatem venit. Adfuit prælio Pictonum Comes: qui eo in bel-
40 lo ſexcentorum equitum ductor militauit. Inſigni ea victoria parta, cum Imperator
Cæſarauguſtæ toto animo immineret, eam enim regnorum caput, eam omnium bello-
rum originem eſſe videt, rem maxime vrget: conſiliis ab obſidenda vrbe ad oppugnan-
dam verſis.

Alagonum, & Vrræarum familiæ nobiliſſimæ in primis, & potentia præſtantes ex
honoraria oppidorum Alauonæ, & Vrrææ ditione primariis proceribus attributa no-
men inuenere. Satis conſtat Artallum hoc tempore Alauonæ dominatum obtinuiſſe:
qui ſe Artautum cognominare aſſueuerat: feruntq; ex Vandrenſium clariffima gente, &
in Aquitania præpotenti ortum. Poſteri Alagones dicti. Primariorum enim proce-
50 rum familiæ eo tempore, tamquam maiorum gentium florere Corneliorum, Luna-
rum, Azagarum, Vrræarum, Alagonum, Romæorum, Fociorum, Entenزارum, &
Lizanarum. His & nobilitate, & potentia pæne æquales Verguæ, Mazæ, Tramacetii, qui
ex Entenزارum gente in Tramacetiam familiam ſe inferuere, Atroſſilii, Antilonii, Orti-
cii, à quibus Atorella, qui Quincti dominabatur, originem duxit: Atareſſi ſtirpe regia or-
ti, Titiones, Caxales, S. Crucis, Pardi, Caſtellitioli, Hortæ, Podii, Peralta, Vidaurii, qui
Podiorum hereditatē adiēre, Penne Rodeniſis, & aliorũ oppidorum domini, Seſeſſii, Aho-
neſſii, Naia, Beneuentani, Aierbii vetuſta nec tamen regia familia geniti, Stada, Calafan-
ctii, Speſſii, Alcalani, & Artuſellæ. Minorum vero gentium viri quos Meſnadarios vo-
cauere, quod Regia in domo educati eſſent, eo tempore clari habebantur, atque illuſtres

AERA.
NAT.
CHR.

Fontouæ, Pinæ, Alberi, Gudales, Pomarii, Lirii, Vallimannæ, Gurreæ, Valtorefii, Abarcæ, Embuni, Azlorii, Tobiaæ, Rotæ, Vrosii, Funes, Lihorii. Hos postea consequuntur Zapata, Vriesii, Nuzæ, & Veræ.

Vt equitatus, copiasque externorum auxiliorum pulsas Cæsaraugustani nouere, atq; delatas, & eum exercitum, cui maxime confidebant, fufum, ac cæsum animaduertunt, aliis diffisi, oppressi, & ab omnibus desperati, urbem A. D. X V. K. Ian. Imperatori dedunt: conditionibus, legibusque parent. Ea regio infesta antea, breui pacata imperium accepit: regni que vrbiū princeps, & clarissima sedes Cæsaraugusta, atque caput exstitit. Ex eo vrbs cum frequentia crescere: tum tota simul ædificiis exurgere cœpit: ac postea in summam amplitudinem euehitur, Regibus impensas adiuuantibus: & eo regni fastigium, atque arcem transferentibus.

Ecclesia Cæsaraugustana primis propagatæ Christianæ religionis sæculis sacra, & S. S. Valerii, & Braulii infulis, ac Vincentii martyris illustrata doctrinis, sacrorumq; conciliorum sanctionibus orbis Christiani celebratione commemorata, à nefariis impij cultus vestigiis sollemni cæremoniæ religione expiatur: & Deo Opt. Max. Seruatori ex voto, quod Imperator pulcherrimæ, florentissimæ, potentissimæq; vrbs esset potitus, festis laudibus instauratur: & consecratur.

Petrus Librana Episcopus Cæsaraugustanus: qui vrbe nondum à Mauris erepta adscitus, atque consecratus fuerat.

Gastoni Bencharenti Vicecomiti eæ vrbs regiones ab Imperatore sunt attributæ, quæ sub impio etiam dominatu à Christianis incolebantur: quas longo tempore, & Theresia vxor, & Centullus Gastonis F. Honorario iure possedere: dominique Cæsaraugustæ, vt priscus mos tulerat, appellantur. Rotroni Perticarum Comiti alia vrbs pars virtutis, atque honoris ergo condonatur: cuius regionis vici ab eo principe nomen inuenire.

1156.

1118.

Ad Villulam signa promota. Id in Ilergetibus oppida nomē est ad Hiberū flumē xxxvi. m. p. ab vrbe sito: quod Iulix quondam Ramanorum colonix, cognomento Celsæ tenue nūc exstat vestigium: vbi extinctæ, & funditus deletæ vrbs solū nomen permansit. Nam vicinum oppidum Mauri supra: ipsam Villulam, propius Cæsaraugustam millia passuum tria Xelsam appellauere. Inde nostri incurfione, atque impetu armorum Ilergetum, atque Ilergaonum regionibus hostes diuexant: qui terrore, & periculo repulsi, Dertosam vsque, & Ilerdam, & ad ipsas interni maris oras fugantur, atque auertuntur.

1157.

1119.

K. Febr. Vido Archiepiscopus Viennensis Raimundi Comitis, Alfonsi Castellæ Regis patris germanus frater, Guilielmi Burgundiæ Comitis F. Francorum Regum stirpe ortus Cluniaci, ab iis Cardinalibus, qui iustis funeribus Gelasii Papæ interfuerant, ad Pontificatum maximum Gelasii successor adsciscitur. Calistus secundus dictus: cuius respectu, fuit enim non minus religione, & sanctitate venerandus, quam regio genere clarus, à bello, quod in fratris filium Castellæ Regem gerebatur, Imperator sibi discedendum constituit: ab eoque, patruj dignitatis reuerentia, longo interuallo destitit.

BELLVM CELTIBERVM.

Cæsaraugusta dedita, & imperii sede in eam translata, non finitimi modo reguli animos summisere, sed longinqui etiam Reges: neque ad indutias tantum petendas, sed ad fœdera magnis tributis sancienda, vt Imperatori se subiiciant, conueniunt. Totam belli molem in Celtiberiam auertit asperam, & montosam regionem. Ab Ædetania profecti in agros, atque oppida Celtiberum bellum inferunt. Tamen cum hostes, ne signis collatis de summa rerum decernerent, funestis successibus deterrerentur, Imperator eam inferendi belli rationem instituit, idque superesse vidit bellandi genus vrbiū, arciumque expugnandarum: quarum irruptionibus, atque excidiis militem præda allicere, & hostem paulatim conficere posset, atque longius repellere.

Turiaso, quam Chalybs amnis ex Cauni montis radicibus ortus interluit, opima, & fertili regione, & amcenitate, ybertateque agrorum diues ab hostium dominatu eripitur. Ædes sacra, ecclesiæque sedes Gothicis temporibus clara instauratur. Michael Episcopus præficitur: eiusque diœcesis magna Celtiberiæ parte effunditur.

Rota, & Ricla ad Salonis ripas sitæ à nostris expugnantur: olim Segontix, & Nertobrigæ nominibus in Celtiberis vrbes in primis nobiles, quarum incolæ, etsi non latissimos, feracissimos tamen agros possident: aquas enim Salone fluuio emissas per agros rigant: dissipatasque magno prouentu riuis diducunt: quarum deductionibus mirabilem terris fœcunditatem impertiunt. Cum ea loca situ, & natura munita hostibus

opposita

opposita essent, & velut claustra inde, angustique aditus arcerent, & illis recuperandi ea superioribus ex locis, & nostris, cum quid noui molirētur, propugnandi, tuendiq; ingens, & diuturnum certamen erat.

AERA.

NAT.

CHR.

Cum ea bellandi ratio esset, vt ad singulas vrbes bellum circumferretur, & Mauri oppidis, arcibusque se tenerent, aut deficiendo sapius nostros sollicitarent, & publicis, priuatisque consiliis, quo se verterent, hærerent: & complurum regulatorum imperium diuisum inutile bello esset, disiecti, & dissipati, ad sua quisque tendendo consilia, opprimuntur.

1158.

1120

10 Sacro D. Iohannis Baptistæ die Calataiubium nobile in primis Celtiberiæ oppidum Imperatori deditur: quod nostri, veluti propugnaculum, atque arcem, præsidiumque prouinciæ Maurorum incursionibus, & vicinis regni Castellæ regionibus opponunt.

Darocenses, qui ad Silocæ ripas angustiis Celtiberiæ, & difficili aditu continentur, & imminentium collium castellis muniuntur, Imperatori se, arcesque suas dedunt. Is oppidi situs est, vt claustra earum regionum tenens aduersus Molinenses, & Conquenses, & Valentini regni opposita castella, magno nostris exercitibus præsidio, & ad rem bene gerendam adiumento fuerit. Quod agri coloni essent, milites veterani, eo deducti: & in his Auxiorum ex Aquitania nobilis familia effloruit.

20 Rex, quem iure, & merito summum, atque perfectum Imperatorem illa ætas appellare potuit, cum in magno nomine, & gloria esset, & omnem regni conatum in Maurorum perniciem comparasset, multorumq; annorum cladibus domiti essent, & imperii fines maris nostri litoribus terminare, & maritimas vrbes suo aditu, atque aduentu patefacere cuperet, & Ædetanorum, Celtiberumque tractus Valentini regni finibus continentes, & bellis infesti, & assiduis incursionibus vasti ultra Sagunti vetustos muros essent, vulgo Moruedrum vocant: inexuperabili mœnium ambitu, munimentisque veteribus cognitum, vnde nomen inuenit, ad Silocæ amnis salientes edito loco urbem ædificat: cui Montis regalis nomen est inditum: & conuentui sacræ militiæ dedicat: illius instituto, quæ Hierosolymitano templo, sacro bello dicata fuerat. Magna vectigalia, & tributa huic ordini à Rege consignantur: Guiljelmo Auxitano Archiepiscopo ad sacram expeditionem Hispaniæ populos adhortante: & scelerum, atque impietatum, quarum pœnitissent, culpas expiante. Ex ea veluti communi earum regionum arce, recuperata pœne omni Celtiberia, quæ tot per annos in ditionem concesserat hostium, & præsidia defensionis regni constituuntur, & calamitas, perniciēsque longinquis etiam hostibus comparatur: qua regio deserta excipit.

30 Cum prisca sæculis in præstanti, atq; florenti Romani Imperii fortuna CÆSAR-AVGUSTA colonia immunis esset, merito iure cum ab impio dominatu erepta fuit, ciuibus immunitas data: & ingenuitatis ornamenta sunt attributa: & Infantiones: Ermunii, quasi immunes dicti. Priuilegium præterea ab Imperatore irrogatur, xx. virum à iuratis magistratibus, & decurionibus, quotiens vis maior vrgeret, creandorum quibus potestas à Cæsaraugustano concilio dari cōsueuit, vt videant operamque dent, ne quid detrimenti res publica capiat: ne plus paucorum vis atque impotentia, quam plebis libertas possit: & eorū virorum ductu, atque prouisione omnes in sua causa publicis commodis adsint: iusque datum eos, qui non paruerint, constringendi: atque comprimendi: quoad ciuitati cedant: seque summittant.

1159.

1121

40 Imperatore Morlanis in Aquitania commorante Maio mense Centullus Bigeronū, & Lordē Comes se illi subiicit: diuonēq; eam, & quæ acquirere posterum in tempus posset, Imperatori accepta refert. Rota oppido, & Rotensi arce, ad Salonis ripas munitissima, & media Turiasonis vrbes, eisque agri parte Imperator Centullum donat. Albatrazinum præterea nobilem urbem, in capite Celtiberiæ ad Turiam amnem sitam, simul à dominatu Maurorum liberasset, se illi attributurum spondet: stipendiaque c. c. equitum pollicetur: honoraria ex earū ciuitatum vectigalibus, quæ sacro bello vindicarentur. Beneficia ea militaria erant: quæ proceribus attribuebantur: proceresque ea suis equitibus partiri consueuerant: vnde nomen inuenere.

1160.

1122

Iunio mense Rex, qui se Hispaniæ Imperatorem appellat, ex Aquitania reuersus, cum in claustris Pyrenæi arcem exædificasset in ea regione, quæ Caput de Sobala nominat, in eoloco residens his, qui Vallem Eciam ex saltu, quem Angustum appellabant, versus culmina Pyrenæi incolebant, posterisque eorum tributa omnia remittit: modo sibi in incursionibus, & exercitibus assistant: ingenuitatisque munus condo-

AERA. nat : & scripturæ vectigal, herbaticum ea ætas appellabat, ne à Montione ad Cau-
 NAT. num montem pensitent, elargitur. Quod eorum hominum maxime fideli opera i-
 CHR. pse, superioresque Reges vñ fuissent, excubias, & custodias sui capitis & nocte, & die
 illis tradit.

BELLVM ILLERGETICVM.

1161. In Ilergetibus acre bellum ab Imperatore geritur : & nostris angustias omnes locis
 1123 asperis, & montosis occupantibus, regiones eas depopulantur, quæ Cinga, & Sicori flu-
 minibus continentur. 10

Alcolea oppidum vi expugnatur.

Septembri mense ad Ilerdæ vrbis muros Imperator castrametatur : tumulumque paulo editiorem occupat, communitque : qui vrbi, & flumini imminet : Almoaliam Gardeniensem illa ætas nuncupauerat : quem locum Cæsariana obsidio, & res præclare à summo Imperatore aduersus Pompeianos duces gestæ in primis effecerant memorabilem.

Eodem tempore Imperator bellum ex Celtiberia in Æderianam, & Contestaniam conuertens, quod inde subministrata hostibus auxilia intelligebat, Valentini regni regiones percurrit. Sucrone ane transmissio Alcaracium nobile Contestanorum oppidum oppugnat. Ab eius oppidi expugnatione maiore conatu, ad perdomandas vicinas regiones exercitum circumducit. In Almeriense postremo regnum, & Bæticiæ vberimos tractus inuadit : omnium gentium, locorumque, quos adierat, victor : Longius penetrata Bætica, quam quisquam priorum peruaserat. Nec quicquam, quod inimicum nostris crederetur, non euersum, atque vastatum reliquit. Finitimi populi vltro ad eum pacem petentes accurere : ac ne vastarentur agri, tributum pacti dant fidem pacis : & ab Rege accipiunt. 20

Cum Cordubensis Rex ad Arinzolum, ingentibus copiis, tumultuario delectu coactis obuiam nostris processisset, & pro aris, & focis certamen esset : magna contentione vtrimque decertatur. Hostes, cum omnibus copiis in campum descensum esset, & ingens hortamen, ad omnia pro republica audenda, animos accenderet, conferta pugna cæduntur, sternunturque : & magna eorum iactura victoria constitit. Vetusis etiam rerum Castellanae monumentis memoriæ proditur, ingenti prælio Imperatorem ad Arinzolum cum XI. regulis Maurorum conflixisse : eosque profligasse AERA CLXI. Ea in expeditione affuisse traditur vir singulari virtute Gasto Bencharnensis Vicecomes. Tot regionibus infestis signis peragratis, & hostilem in modum incurfis prædæ ingentes aguntur : & hostium multa millia trucidantur. Demum nullo accepto detrimento, & ingenti gloria parta, summa exercitus salua nostri in Celtiberiam reuertuntur. Eam Imperator ea expeditione laudem est consecutus, vt hostium non agros, sed regna victricibus copiis inceserit, & perlustrauerit : ac pæne subiecta, atque obnoxia sibi fecerit. 30

1162. Iulio mense Medina Zelimi, insigne in Celtiberum, & Carpetanorum confiniis oppidum maxime edito, & præcelso colle situm, ab Imperatore vi expugnatur. 40

1124 Raimundus Barcinonensis Comes Alfonso Tolosati, & S. Egidii Comiti bellum infert. Imperator pacificatorium interponens munus ad colloquia cum Barcinonensi congre-
 deditur.

Mense Decembri Calistus P. M. Alfonsi Castellæ Regis patruus decedit.

1163. Barcinonensis Tolosatem vrguet : & acri bello infectatur. Neque parua de re inter
 1125 eos contentio vertitur. Tolosæ oppidum, arcemque Belicadri, Argenticiæ territorium, Prouinciæ Comitatum tamquam erepta repetit. Ad eam tandem pactionem deuentum est. Barcinonensis, & Dulcia eius vxor Belicadri arcem, Argenticiæ ditionem, & eam Prouinciæ Comitatus partem, quæ Druentia, & Ilara fluminibus continetur, & Valobregæ arcem Tolosati condonant. Mediam Auenionis vrbis partem, & castelli, oppidique Pontis Sorgæ amnis, & eius vrbis territorii, aliquotque arces sibi recipiunt. Eo pacto conuen-
 to Tolosæ, & Faidida eius vxor Barcinonensibus Comitibus, posterisque eorum reliquam Auenionis partem, & Comitatum Prouinciæ, cum Mesloagæ arce, iisdem finibus, quibus à Druenticiæ fluminis ortu, qui ex Iano monte profluit, terminatur, & eius fluminis regione in eum locum, quo in Rhodanum influit, & in mare effunditur, remittunt. Paciscuntur vti alter in alterius locum, nullis relictis liberis, earum ditionum heres succedat. In ea pacta conuenta descensum est A. D. XVII. K. Septemb. 50

Honorius II. ad summi Pontificatus dignitatem adscitus Humbertum presbyterum Cardinalem s. R. E. legatum ex latere in Hispanias prouincias mittit. Is Legionem regiam

regiam Asturum Urbem concilium earum prouinciarum indicit: cui adfuere Alfonso AERA.
Castellæ Rex, & Didacus Gelmirus Compostellanus Archiepiscopus: cui à Calisto E- NAT.
meritenfis prouincia contributa fuerat. Res in primis digna, quæ publica memoria reti- CHR.
neatur, eo in conuentu accidisse fertur: nam cum Alfonso Rex Berengariam Raimun- 1163.
di Barcinonensis filiam in matrimonium duxisset, veritus fuit, ne in eo Episcoporum 1125
confessu decreto sanciretur, vt ab ea, tanquam non iusta vxore diuerneret: quod illi pro-
pinqvitatibus vinculo coniunctus esset. Ex paterno ne, ea propinqvitas Raimundi Comitis
Vrracæ mariti genere, an Constantiæ Reginæ Vrracæ matris, quam Alfonso Rex ex
10 Gallia terra in matrimoniū duxerat, aut ipsius Alfonso Regis stirpe, qui Tolosatis auus e-
rat, deducta fuerit, quum ab antiquis scriptoribus tacitum, prætermissumque sit, inter ce-
tera vetustate incomperta, hoc quoque in incerto, & abdito positum. Berengariæ ma-
trimonium stabile, ac certum permansit.

Sanctius Lopezius Præfectus Iustitiæ Aragonum.

Vrraca Regina, quam suum flagitium de sanitate, ac mente deturbauerat, cum gra- 1164.
uida esset, ex partu filio edito, in Saldaniensi arce A. D. VI. Id. Mart. decessit: cum liberius 1126
viueret, quam Reginam deceret.

Alfonso Rex Vrracæ F. arces, & oppida, quæ Imperatori parent, oppugnat: & Pe-
tro Gonzaluo Larenfi Comiti bellum infert: se, exercitumque suum Imperatoris exer-
20 citui opponit: statiuaque castra facit: ac res in vltimum venit discrimen.

Mense Iunio Imperatore ad Hiberum amnem iuxta Pharam oppidum castra me-
tante, Christianis, qui sub Maurorum ditione, ac dominatu commoratur, quos Mozara-
bes appellabant, & Aragoniæ vrbium fines incolunt, quibus incolendi causa apud hostes
remanere licebat, immunitas, & libertas data: pluresque ex diuersis locis, in Aragoniæ
vrbes confluxere. Ea tempestate Imperator se in castella regnare, publicis monumentis
testatur. Nam cum neque Reginæ obitus concordiæ foedera conciliasset, prope ad vlti-
mā dimicationem deuentum est: veteri inter se regnorum odio stimulante.

Cum castra Alfonso Regis, Imperatoris castris collata essent, proceresque regni Ca-
stellæ se in pacificationem interponerent, Rex demissa, & humili precatione ab Impera-
tore deposcit, vt regnum à se hereditate partum, pro auita necessitudine, & coniunctio-
30 ne, & singulari fide, ac religione deponat. Ea prece, & obsecratione princeps animi ex-
celsi, & inuicti commotus protinus arces, & propugnacula, quæ à nostris tenebatur, libe-
ra tradi imperat. Tantum abfuit ab insolentia gloriæ, vt commiseratus sit fortunam Re-
gis, qui suorum prauis consiliis pæne concidisset. Ex eo Imperator, ex tanti belli terrore
illato, Castellæ Regem, quasi paterna necessitudine coniunctum semper habet: & præsi-
dia ab vrbibus deducit.

A. D. XI. K. Iul. moritur Raimundus Barbastrensis Episcopus sanctitate veneran-
dus.

Hoc anno cum Mauris in Catalonia ad Coruini castellum cruento, & calamitoso
prelio à nostris fuisse decertatum, magnaue clade accepta, in maximum periculum, &
40 summum prope discrimen rem publicam fuisse perductam vetusta monumenta testan-
tur. Imperator vt præsidium labantibus, & inclinatis rebus ferret, in Catalonia ad Bar-
cinonensem cum delectis militum copiis accurrit.

Stephanus Cæsaraugustanus Episcopus.

Imperator Castellano bello extincto, in tanto fastigio regni collocatus, rebus in- 1167.
gentibus gestis, Molinensem ciuitatem tributa pendente ad deditioem redigit. Op- 1129
pida enim omnia, aut vi capta, aut in deditioem recepta præsiidiis nostris tenentur: cun-
ctaque ea Celtiberiæ regio Aragonio Imperio pareat: & stipendiaria efficitur.

Septembri mēse cum Imperator Tassaliæ commemoraretur, in Pompelonis, quam 1168.
Iruniam indigenæ illa ætate nominant, cōtinentes vicos, Burgum vocant, ad S. Saturnini 1130
50 plana, & æquata suburbii loca veteranorum Francorum coloniam deduci imperat. Ea-
dem iura sancit, ac leges describit, quæ à Sanctio Rege patre Iacetanis promulgatæ fue-
rant: & forum indicit. Scribendo adfuere, auctoritateque deducendæ coloniæ tribuere
Stephanus Oscensis, Sanctius Irunienfis, Sanctius Naiarenfis, Michael Turiasonensis,
Petrus Rotensis Episcopi: Rotro Perticarum Comes qui Tudelæ dominatum obtinet,
Gasto Benharnensis, Atorella, qui Rielæ, & Sanguessæ, & Francus Lupius, qui Sorix,
& S. Stephani oppidi ad Durii ripas in Areuacis siti dominantur.

Vetustis annalium monumentis proditur Gastonem Benharnensem & Stephe-
num Oscensem Episcopum, hoc ipso anno, cum prælium cum Mauris commisissent, fu-
isse interemptos: neque quo loco conflixerint, commemoratur. Locus honorificus se-

AERA.
NAT.
CHR.
1169.
1131

pulchro in sacello Ecclesiae beatæ Mariæ Cæsaraugustæ designatur: quo Bencharnensis inferretur.

Moritur Raimundus Berengarius Barcinonensis: omnium, qui in eius ditionibus sunt dominati, longe princeps. Ex Dulcia vxore liberos suscepit maximum natu eiusdem nominis, & cognomen. Huic Barcinonensis ciuitatis dominium, & iura ditionum, ac finium, quæ Hispaniensibus expeditionibus bello vindicarentur, attribuit. Tarraconensem præterea, & Aufetanum Comitatum illi addicit: & Ceruariensem ciuitatem, quæ Aufetanis erat contributa. Ad hæc Manresæ, Gerundæ, Besaluni, Vallespirii, Petræ Pertusæ, Cæretaniæ, Confluentis, & Bergæ Comitatus applicat: & Carcaconensem, & Rhodensem item Comitatus adiungit.

Berengario Raimundo natu minori F. Comitatum Galliarum prouinciæ, & Aimiliani, maternæ hereditatis bona, atq; iura condonat. Gabaldani præterea Comitatum, & Carladensem ditionem, vt in eius potestate esset attribuit.

Filiam natu maiorem Berengariam Alfonso Castellæ Regi desponderat: & Cæciliam Rogerio Bernardo Fuxensi Comiti in matrimonium collocauerat. Ex ea nascitur Raimundus Rogerius eius ditionis heres. Has duas filias, si filii nullis superstibus liberis decederent, in eorum locum heredes earum ditionum substituit. Alias præterea reliquit filias: quas in tutelam Berengario Raimundo F. tradit. Eæ in Gallia nupsere: & earum vna Aimerico Narbonensi Vicecomiti in matrimonium collocatur: quæ mater fuit Ermengaudæ Vicecomitis.

RAIMVNDVS BERENGARIVS COMES BARCINONEN.

Cum bellicosissima natio semper in armis esset, Imperator Pyrenæi saltu transcens, Baionam in Tarbellis ad Oceanum situm oppidum, mense Octobri castris circumfedit: neq; quis eius obsidioni exitus contingerit, memoriæ proditur: etsi coniectura ducimur, id oppidum vi fuisse expugnatum, aut in ditionem acceptum: nam regnare paulo post vetustis monumentis traditur ab Bilforado Beronum oppido ad Palliariensem ditionem: & à Baiona Montem regalem usq;: & iis finibus imperium eius terminari: atque is annus magis nouo, quam magno bello erit insignis.

Decembri mense Calataubiensibus Imperator immunitatem, & libertatem largitur: propriumq; forum irrogat. Decreto Apostolico ecclesiastica beneficia, vt indigenis conferantur, sancitur: eamq; sanctionem Lucius II. P. M. confirmat. Haud parua regni accessio ea ciuitas fuit: quæ neque oppidi amplitudine, neque agri vbertate, vlli cederet populo.

Garcias Guerra Cæsaraugustanus Episcopus.

1170.
1132

Colonia ab Imperatore Malienium deducitur: quam militiarum sacræ Templariorum, & eorum conuentui dedicat. Templarii id oppidum postea cum Hospitalariis Hierosolymitanæ militiarum Nouilliarum oppido permutauerunt.

1171.
1133

Martio mense classem longarum, atq; actuariarum nauium ad ipsa vrbis Cæsaraugustæ mœnia Hiberno amne deductam, in veteribus rerum vrbianarum monumentis inuenimus: rem, si hæc tempora spectentur, æque difficilem operosa concursatione, atque incredibilem: nec æstate alto satis amne, & pontium, moliumq; substructionibus, riuorumque deductionibus artiore alueo. Desinemus tamen mirari, si perpenderit, Vespasianis principibus, eum amnem per CCLX. M. P. à Varia oppido nauium capacem fuisse. Secundo flumine Mequinciam, ad confluentes Hiberi, & Sicoris, Etobisam, siue Octogesa ea est, vetus oppidum esse arbitramur, edito loco sitam Iunio mense nostri vi expugnant. Egregiam operam eo in bello nauarunt Perticarum Comes, Centullus Vicecomes Bigeronum, Garcias Ramirus qui Montione dominatur, Lupus Garcesius, Peregrinus Alagon, Sanctius Iohannius, qui honorariæ ditioni Oscensis ciuitatis præfectus erat, Caxal, Petrus Titio, Gasto Bielius, & Iohannes Galindius. In Mequinciana vero expugnatione virtus egregia enituit Petri Biotæ, qui antecursorum copias ducere consueuerat, Adalides eos duces Hispano nomine vocat, & Innici Fortunionis, & Simonis Garcesii: quibus Rex oppidum Nonaspe, ad Mataraniæ ripas situm, & eius arcem attribuit. Ea tempestate magna ex parte Africanis, & Mauritanis classibus maria obsidebantur: & extra Herculis columnas Lusitanæ, & Galleciæ regiones depopulantur. Interno mari Arclatenses, Genuenses, & Pisani nauticarum rerum scientia præstantes feruntur.

Imperator Mequinciana potitus, oppido ad bellum aduersus Ilgeretes, & Ilgergaones profequendum, & comœatu, & reliquis copiis intercludendum maxime apposito, Scarpiu in Cingæ ripa situm, & opportunum oppidum exercitu tenet: atq; inde Fragam Augusto mense circumfedit.

Cum

Cum diuturna obsidione Fragam in declivi, & præcipiti loco sitam, & Cingæ flumini impositâ imperator premeret, magnoq; viriû conatu propugnaretur, q; Mauri externis, & transmarinis auxiliis nûquam diffili essent, & claustris, faucibus collium, & excelsis vndique anfractibus sepirentur, cum Abengama Ilerdenfi Rege, qui obsessis opem tulerat, Iustæ, & Rufinæ festo die cruento prælio dimicat: magna que clades nostris est allata.

AERA.
NAT.
CHR.
1172.
1134.

Fragensem obsidionem nostris vrgentibus, cum ad famam eius, delectus haberi cœptus esset, & Imperator Soriæ finibus accurrisset, vt non modo ex propinquo, sed externo delectu exercitum suppleret, & hostium palantes copiæ Montionem vique, regionem cum incurrissent, & ccc. equitum turmis Imperator subsidio suis aduentaret: circumfusis immanibus copiis Maurorum equitum, tumultuario certamine pugnam conferens, & in acie dimicans mortem occumbit cum gloria appetitam: haud aliter, atque pater, & auus oppetierant: vt vere familiare fatum illis principibus constitutum fuerit: vt luendis publicis cladibus piacula hostibus opponerentur. Nam dum acrius, quam cautius dimicat, confossus vndique obruitur. Vita omnis imperatorie acta æque venerandum ac ipsius regni maiestas effecerat. Ita per xl. annos bella gesserat, vt militaria opera semper obiret: & longa ætas inuictum Imperatorem vertenti fortunæ præbuerit. A. D. VII. Id. Sept. eam pugnam ante Sarinienæ oppidi muros decertatam ferunt. Petiere vna Centullus Benharnensis, & Aimericus Narbonensis Vicecomites: Gometius Luna, & Lupus Caxal magni nominis ex nostris proceribus. Cum plurima bella ductu, ausuque suo & gesserit, & confecerit: nam cum hoste nouies, & vicies signis collatis dimicasse, vetustus auctor confirmat: quasi desultorio certamine occubuit. Ad Montis Aragonum sepultum fuisse, quidam prodidere: alii vero eius cadaver nusquam comparuisse commemorant: siue obrutum superstratis cæforum tumulis, aut alio casu neglectum, aut dilaceratum inueniri non potuit. vt summus Imperator, atque animi vigore præstantissimus, principum illius sæculi maximus, & honore sepulturæ, & iustis funeribus caruerit. Pietate longe ceteris eius æui principibus excelluit: qua vna virtute, aut æquauit magnorum superioris ætatis Regum gloriam, aut excessit. Ad partem tot bellis, atque victoriis laudem accesserat, quod cum illo simul iusta, ac legitima regna ceciderant. Hierosolymitani sepulchri custodibus, & Hospitalis, atque Templariæ militiæ cõuentibus regnum testamentò dedicat. Plura oppida, & ingentes vectigalium prouentus ecclesiis, & cœnobiis largitur. Iureiurando ea Regio iussu sanxerât Lupus Lupezius, qui Riciæ dominabatur, Rudericus Perefius Vrrea, Lupus Garcesius, Peregrinus Fortunius, Orticius Focius, Lupus Sæctius Bellitanæ ditioni præfectus, Artallus Alagon, Quadratus Prætor vrbanus, Comes Fortunius Aznarius Turiasonensis, Petrus Myr Entenza, Petrus Gisbert^o, Berengarius Gombaldus, Petrus Raimundi F. Erilius, Arnaldus Myr Comes Pallariensis, Petrus Raimundi F. Stata, Titio, Iohannes Antilionius, Lupus Fortunius ex Albero, Fortunius Azlorius, Fortunius Lopezius Aierbius, Gasto Bielius: compluresque alii ex Nauarorum, & Aragonensium nobilitate viri.

Nauarri, & Aragonii super adsciscendo Rege, Borgiæ eum conuenissent, & consiliis, & studiis dissident. Alfonso Castellæ Rege palam regnum armis, & castris, legitimo successionis iure appetente, Nauarri Garcie Ramiri filio, & Sanctii Regis, qui Rotæ occisus fuerat, nepoti Pompelonense regnum deferunt.

Cum Aragonii Alfonso Castellæ Regem regno euertere conarentur, & quis nam deligeretur, perquirerent, atque omnium ore Petrus Ataresius Garcie Infantis, vti coniectura ducimur, & Therese Caxalis filius, Sanctii Comitis nepos, & Ramiri Regis pronepos celebraretur, & se intempestiua superbia stolide elatû, atque insolentem in Borgiensi conuentu, haud aliter, ac si regnum esset adeptus, præbuisset, Petro Titioni, & Peregrino Castellitolo, studio in partes discedentibus ludibrio fuit. Regem clam alium efflagitant: atque ordines Regni, ac conuentus arbitrium deligendi Principis sibi permittunt: quo lenius ea competitorum contentio acciperetur. Plures ex proceribus occulta spe, prout quis fuator, amicus, aut cõtubernalis hunc, vel illum vulgi rumoribus antetulerant. Demum Montionem conuentu translato Titio, & Castellitolo, ne Castellano subiiciantur imperio, si Alfonso ad Regnum, cui legitimo iure deferendum erat, adscisceretur, cõsilia exquirentes, quibus Regni status maxime contineretur, Ramirû Alfonso Imperatoris fratrê, qui instituto D. Benedicti, ac cœnobio Tomerienti a patre pæne infans puer dicatus fuerat, & sacerdotii, & Episcopi infulis honoratus ex Burgensi Pompelonensi, & Rotensi electo Episcopo ad Regnû euehere summo opere aditûtur. Rê dignâ admiratione gestâ fuisse apparuit: quâdo duo hi proceres suo pte cõsilio iura Regni trãserêda

AERA.
NAT.
CHR.

suscepere: extra studia ordinum flagrantibus iam vulgi animis: summaque grauissimorum virorum auctoritate, alio, quam conuentus ordines primo destinarent. Regnum est translatum. Tam festinanter ea comitia & habentur, & geruntur, vt Ramirus Octobri mense Barbastru, se in regno paterno, & Cæsaraugustano, publicis tabulis regnare testificetur: & se Regem, & sacerdotem nuncupet.

RAMIRVS II. ARAGONIÆ X. REX.

Aragonij veriti, vt ferunt, ne deficiente Ramiri Regis stirpe, externo dominatui parendū esset: adnituntur, vti Ramirus à Pontif. Max. sanctionibus Canonicis solutus, quod pæne infans votorum damnatus esset, & ita è republica videretur, neue plura detrimenta publicis rebus, si ad arma descensum esset, importarentur, vxorem in matrimonium duceret. Ducit acta ferme ætate Agnem Guilielmi Pictonum Comitis, Aquitanix Ducis sororem: Leonoræ, quæ Ludouico iuniori Francorum Regi nupsit, & Petronillæ eius sororis, vt ego existimo amitam. Apud vetustum annalium auctorem comperio Mathildem vocatâ: & matrè fuisse Vicecomitis Toarzensis: & Ramiro canonicis institutis à Pont. Max. soluto eam in matrimonium collocatam: quod cõfirmare liquido haud possū.

Nauarræ regnum ab Aragoniæ Regum ditione, quorum in potestate fuerat, disungi ur. Sancti enim Rosæ Pompelonensis Episcopi, & Larronis Innici Velæ filij, Guilielmi Aznaris Oteicie, Simonis Aznarii Torresii, & aliorum procerum consilio Garcie Ramiri Infantis filio, & Cidi nepoti Regnum deferunt: quem Montione Guilielmus Aznarius & Fortunonius Innici filius Lehetius in Nauarram deduxerant: & Pompelone Regiis insignibus decoratur.

Decembri mense Alfonso Castellæ Rex, cum cis Hiberum amnem ditionum, & ciuitatum omnium esset potitus, Raimundo Barcinonensi affini, Ermengaudo Vrgellitano, Alfonso Iordane Tolosate, & Fuxensi, Palliariensi, Conuenate, & Ruderico Gonzaluo Comitibus, & Guilielmo Montis pefulani domino affectatoribus, regioque comitatu, vti iustus, & legitimus Rex Cæsaraugustam ouans introit. Ramirus Cæsaraugustano regno exactus, ad montosa regna, & eos, qui iureiurando fidem fecerant, se recipit.

Garcias Cæsaraugustanus Episcopus in Ecclesia Beatæ Mariæ Conuentui canonicorum sæcularium præsidet.

Cum omnia infida, atque inimica nostris essent, nec ita multo post Ramirus in Suprabiensem regionem se recepisset, Monclusi arce, Februarii mense Aragoniæ, Suprabii, & Ripacurciæ ditionibus se regnare contestatur: vt pacto conuento Cæsaraugustano regno cessisse præ se ferat. Garciam Ramirum Nauarræ Regem subditicium, id est vt illa ætas consuevit, vassallum nuncupat.

Castellæ Rex Aragoniæ, & Cæsaraugustani populi Regem se peruulgari, atque edi imperat: atque ea tempestate Legione imperatoriis insignibus decoratus sollempnia imperii cepisset: & Augustæ maiestatis cognomentum, quasi Hispaniarum prouinciarum supremum dominatum consecutus, suscipit.

A. D. V. K. Oct. Pradillia oppido ad Hiberum amnem Alfonso Imperator, & Garcias Nauarræ Rex congregiuntur. Cū Nauarrus fidelitatis iura Imperatori obstrinxisset, ac se illius dominationi deninxisset, & Imperator statuisset incepto absistere, Cæsaraugustano regno ab Imperatore donatur. Ramirum bello persequi statuunt. Adfuit eo in congressu Berengaria Regina. Proceres Aragonii Caxal, Ferricius Oscensis, & Petrus Ataresius earum controuersiarum arbitri iudices dati: & ex Nauarræ regno Lattro, Guilielmus Aznarius Oteicia, & Simon Aznarius Torresius alienigenam Regem perhorrescentes, cum ad Vadum Longum, id vico nomen est, conuenissent, id subsidium contra maiorem vim comparauere, vti Garciam, & Ramirum inter se diffidentes ad colloquium deducerent. Pompelone congressi, regna iis regionibus terminauere: quibus Sanctius Maior definit. Ramirus Garciam, quoad viuat, ea regione, quæ Roncaualle Biozalem vsque continetur, donat: adiungitq; oppida Alafos, Quadreitam, & Valterram. Cum officia sua, quæ fuerant, omnia præstitisse viderentur, Ramirus occultas infidias indicio Innici Aiuarij veritus, quas ab inimico Rege paratas delatum est, cum Pompelone commutata persona noctu, ne captus, & comprehensus teneretur, Caxale, Ferricio, & Petro Ataresio Comitibus aufugisset, in eodem dissidio Reges mansere. Lattronem Innici Velæ filium Comitistitulo, atque honore decorat.

Crudele, & inauditum facinus à Rege, & monacho, & sacerdote, & qui clandestinis consiliis, & pæne precario in pusilli regni possessionem venisset, consciscitur. Nam siue ludibrio, & despectui se omnibus esse videns illustre exemplum edi voluit, siue maior procerum pars ab eo defecisset, & ea lege obsides traditi essent, vt capite luerent, si pactis non

1173.
11351174.
1136

non staretur, in omnem ferme nobilitatem sæuii. In xv. enim primarios proceres, quo-
 rum peruulgata sunt nomina, summo iure agens, Oscæ adeo crudeliter exarsit, vt capitis
 omnes condemnarit: & præsentī morte, aut suæ, aut alienæ perfidiæ pœnas dependerint. AERAS
NAT:
CHR:
 Vetus rerum Aragonensium auctor memoriæ prodit, consilio Abbatis S. Pontii Tome-
 riensis ad id faciendum facinus prorupisse. Nam cum plura oppida, atque arces proce-
 ribus regni condonasset, & contempti, & abiecti regni nomen illis esset, summaque eo-
 rum dissensione, atque audacia regni partes labefactarentur, & Abbatem Tomeriensem
 regnandi insolens consulisset, homo versutus, & veterator ad exemplum Thrasybuli
 Milesii Periandro Corinthi tyranno propositum, & à Tarquinio vltimo populi Romani
 10 Rege repetitum deuenit. Nullo namque responso nuntio reddito, hortulum ingressus,
 prægrandia, & luxuriosa proceritate diffuentia caulium cacumina decussit: vti ea imagi-
 ne admonitus Ramirus regnare disceret: & in eos, à quibus se contemptum videret, re-
 gio iure animaduertetur: ac desertores merita pœna afficeret. In xv. regni proceres cru-
 deliter animaduersum, & quinque primarios ex eadem gente viros, vltimo supplicio pu-
 nitos memorant: ex quib. diuersæ Lunarū familiæ in primis ample, & illustres distinguū-
 tur. Eos apud vetustū auctore cōperio Bachallæ filios, & nepotes fuisse Lupū Ferrenciū,
 Rudericū Simeniū, Petrū Martiniū, Ferdinandū, & Gometiū Lunas. Reliquos cōmemo-
 rant Ferriciū Lizanā, Petrū Verguā, Egidium Atrossiliū, Petrū Corneliū, Garciam Pinnā,
 Raimundum Fociū, Petrum Luesiā, Michaelē Azloriū, & Sanctiū Fontouā: viros gene-
 re atque auctoritate præstantes. Ne rē eam futilem, aut eius, vanum auctorem arbitre-
 mur, qui primus scripto prodiderit, vetustæ tabulæ efficiunt: quibus testatum comperio
 Ramirum Regem apud generum conquestum fuisse, se à proceribus contemptum, &
 delusum: & posteris traditur hoc ipso anno, obsides vltimo supplicio Oscæ affectos fuisse.
 Nam quæ vulgo feruntur, Ramirum adeo rebus gerendis ineptum, & quodammodo
 stolidum fuisse: vt cum hostibus decertaturus clypeo, & hasta præpeditus, habenas mor-
 dicus tenēs, equum moderaretur, ac sustineret, ineptiis pœne anilibus simili videntur iis,
 qui nouere, illius ætatis viris, qui sacris præficiantur, quos domesticis insultibus hosti-
 um quotidie occurrere erat necesse, nullos potiores duces habitos: insignesq; ante mili-
 tes quam antistes fuisse: ne dum Reges: regumque filios: qui iam inde ab incunabulis
 30 bellis imbuti, atque assueti erant. Iidem commenticiæ rei fidem adhibere cogunt, qui
 memorant, cum Ramirus Oscam conuentum indixisset, suos conuentos voluisse, quod
 cymbalum fundere vellet tam late, plenumque sonans, vt totius regni cymbalum habe-
 retur: atque in eam procerum carnificinam fuisse progressum: quæ per Hispaniæ regio-
 nes, haud inanes sonos effuderit.

Cum is rerum status esset, vt Ramirus Rex instituto potius pristino, & anteaactæ vitæ
 assentiri, quam præsentibus regni tumultibus conuenire posset, turbatis rebus, tempori
 succumbendum ratus, Raimundo Barcinonensi Alfonso Castellæ Regis affini pacis au-
 ctore, & Caxali internuntio Alfonso Regi se suaque tradit. Paciscuntur, vti Ramirus tam-
 quam Alfonso subditicius vrbes, oppida, arcesque omnes, quæ Alfonso cis Hiberum tra-
 dita fuerant, honorario iure teneat, atque possideat. Alauonæ, ad Hiberiæ ripas XVI.
 40 M. P. supra Cæsaraugustam, ad colloquium sacro D. Bartholomæi die congressi Alfon-
 sus Cæsaraugustanum regnum Regi Ramiro tradit: atque noster Cæsaraugustani se regni
 compotem, Alfonso vero Imperator Legionæ, Toleti, Soriciæ, Calataiubii, & illo ipso Ala-
 uonæ oppido regnare publicis monumentis testantur. Vti ex ratæ, firmæque pactiones
 essent, Petronillam Ramiri F. obsidem Imperator accipit: deliberantque, vti Raimundo
 in matrimonium collocetur. In ea re transigenda Guilielmum Raimundum Cataloniæ
 Senescallum officia, & partes, pro dignitate Barcinonensis suscepisse, magna quod apud
 Ramirum gratia polleret, proditur.

Carrione Vaccæorum oppido inter Imperatorem Alfonso, & Barcinonensem cō- 1175
 50 uenit: pactioneque fit, vti Cæsaraugusta, Turiaso, Calataiubium, & Daroca, aliaque oppida 1137
 quæ cis Hiberum à Castellanis præsidiis tenebantur, fidelitatis sacramento, & hono-
 rario iure Barcinonensi tradantur. Iureiurando Barcinonensis obstringitur, supremum
 dominium earum ciuitatum, ac summam potestatem Imperatori liberam permanfuram.
 Præterea fœdus icisse traduntur, vt vna bellum Garcie Nauarræ Regi inferant.

Cum Garcias omnes, quæ in Nauarræ partibus erant, copias militares, & quas trans
 Pyrenæum arcesserat, collegisset, & Imperator propotenti exercitu eius regni fines esset
 inuasurus, & in Gallurem, & Cortes oppida signis collatis acies vtrimque concurrissent,
 Aprillis mensis dominico die, qui octauus celebrationis Resurrectionis Domini fuit, pu-
 gna destitere. Nauarri dignitati, & honori Ludouicus Francorū Rex magno commodādi

AERA.
NAT.
CHR.

studio fauet. Garcias excelsi animi princeps Pompelone, Naiaræ, Alauæ, Vizcaïæ, & Guipuzcoæ regionibus dominatur: & cum Margaritam Rotronis Perticarum Comitis F. duxisset, Tudelam dotalem tulit.

Non. Iul. Anno XXVIII. regni Ludouici Francorum Regis Raimundus Barcinonensis Guilielmo Raimundo Cataloniae senescallo Moncadæ ditionem, qua plures arces, & oppida continebantur, honorario iure condonat: dignam scilicet mercedem eorum sponsalium, quæ eo arbitro, atq; auctore cum Petronilla Ramiri Regis F. fuere depacta. Hinc maxime illustres, & amplissimæ Moncadarum familiae fluxere.

A. D. III. Id. Aug. Ramirus Rex Raimundo Barcinonensi Petronillam F. quam in matrimonium ducat, vna cum regno tradit: eamq; regni conditionem, & statum illius constituit, quibus Sanctius pater, & Petrus, atq; Alfonso fratres obtinuerant: liberum nempe: & immunem. Leges, quæ Aragonensibus promulgatæ fuerant, iuraq; eadem, ac fora integra, ac sancta permanere statuit: & certos regni fines terminat.

A. D. VI. K. Sept. cum Ramirus Rex Gerpiensi arce desideret, omnia, quæ in scio genere, ex quo ei filiam tradiderat, à se donata fuerant, rescindit: & irrita facit.

Mense Octobri Raimundus Barcinonensis Cæsaraugustam, regium dominatum, & principatum adeptus ouans introit.

Id. Nou. cum Ramirus Rex ad urbem esset, edicit, uti ii, qui arces, castellaque praesidiis suo nomine tenent, à genero obtineant: & eius mandato repræsentent: illi pareant: atq; illum obseruent. Cum omnia tamen concessisset, excipit, & genero denuntiatum esse voluit, uti regnum sub dominatu, potestate, ac fide sua obtineat: sua iussa, & vetita rata, atque firma habeat.

Ferunt iis omnibus collocatis, atq; constitutis ad pristinum vitæ institutum, & sacrorum ritus obeundos se retulisse: & religionis studia, quæ retenta animo, & totius vitæ constituto spatio, tam paruo temporis interuallo intermissa fuerant, reuocasse: & D. Petri sacra æde Oscensi abditum, regali tamen habitu latuisse. Ab vxore diuertisse similitum veri apparet: neq; cum longius ætate prouectus fuerit, ad publicas se res in posterum applicuisse, pro certo firmare possumus. Illud tamen omnibus dignum admiratione videri debet, tam celeri conuersione rerum peragi hæc potuisse: ut vix trium annorum spatio decursu, Ramirus & regnum hæreditarium adierit, vxorem duxerit, filiam ex eo matrimonio susceperit, genero nuptui tradiderit, & regni administratione cesserit.

CATALONIÆ PRINCIPATVS ARAGONIÆ REGNO ADIUNGITVR.

1175.
1137

Explicatis ordinibus temporum, ad nostrorum annalium rationem satis apte, conuenienterque congruit series ea, quæ ex initiis regni Ramiri Regis eius nominis primi ad hæc tempora ducitur. Nam ut in veteribus rerum Barcinonensium commentariis scriptum est, quorum auctor ea tempestate est commentatus, C I I I. anni, ex quo Ramirus Ramiri auus regnare cœperat, ad hanc Cataloniae, cum Aragoniæ regno adiunctionem connumerantur.

RAIMVNDVS BERENGARIVS ARAGONIÆ PRIN- CEPS COMES BARCIN.

PETRONILLA XI. REGINA ARAG.

Ut satis constiterit Raimundum Barcinonensem Principis, non Regis cognomen- tum vsurpasse, ita confirmare possumus Petronillam, quæ regio cognomine semper vsa fuit, nunquam se ad publicas pacis, aut belli rationes, siue domi, seu foris, marito viuente adiunxisse. Insignia vero militaria Comitum Barcinonensium, quæ aureo scuto, quattuor tæniis puniceis virgato præfulgent, regiis Aragoniæ insignibus ex eo prælata fuere: & Catalonia terra principatus nomen adipiscitur.

Pontius Hugo Emporitanus Comes Hugonis F. Raimundo Principi aduersus Roccabertinium Vicecomitem conciliata gratia adiungitur. Castra Carmenzonis, & Roccabertini oppidorum delentur: diruunturque.

Oldegarius Tarraconensis Archiepiscopus, cuius & illo, & posteris sæculis sancta religionis, & pietatis memoria fuit, è vita excedit. Huius sanctissimi viri commemoratio in diuorum numero consecratur.

Petrus Tarrogia Cæsaraugustanus Episcopus.

1177.
1139

Alfonfus Henrici Portugalliæ Comitis F. qui Ducis cognomen- tum susceperat, sum- mis principibus, & animi magnitudine, & nominis, generis que splendore merito æquan- dus, Imperatoris Alfonso frater, cuius animos ad regnum capeffendum Alfonso Rex auus,

auus, & Héricus pater, nō modo exsuscitat, sed maiores et faciūt, q̄ suis finib. cōtineri posset, cū regionē, q̄ Durio, & Minio fluminib. terminat, obtineret, sub imperiū, potestatemq; suā magnā Lusitanie partē redigit: & glorioso procliorū exitu ad Vrichiū cāpū hoc an. cū Mauris decertās diuina ope victor euadit. Pridie q̄ signis collatis decerneret, regio cognomēto ornat. Princeps maxime dign^o, cui ab Eugenio III. P. M. sāctitas regia, regaliaq; insignia decernerēt: eaq; posteris representaret: eiusq; nominis memoria amplissimis consecraretur monumentis.

A. D. IX. K. Mar. Carrione Imper. Alfonso, & Raimūdu Princeps ei^o affinis Garciae regnū, ditionesq; oēs inter se partiūt: paciscūturq; vt Maratio, & oppida omnia, q̄ Alfonso Rex Imperatoris auus cis Hiberū possederat, Imperatori tradat. Princeps ea, q̄ Garcia ex Aragonie regno recepat, optimo iure, vti Sanctius, & Petrus Reges obtinuerāt, teneat: reliquotū vero oppidorū Nauarra, q̄ Sancti^o, & Petrus Reges ab Alfonso Impatoris auo honorario iure obtinerāt, tertia pars Impatori cū arce, & oppido Stella attribuit: reliq; vero Principi honorario iure cū Pōpelonēsi ciuitate cedūt: iisdē cōditionib^o, quib. Reges Sāctius, & Petrus ab Alfonso rege obtinuerāt. Sed virtus egregia Garciae puicit, ne vllō pactionū, aut cōspirationis genere, vi, fraudeue regno euerreret. In comitatu Principis adfuere Petrus Atarecius, q̄ Borgiæ dominabatur, Artallus Alagon, Bernardus Guilielmus Entenza Aragonii pceres: Catalani vero Raimūdu Folchius Vicecomes Cardonēsis, Guilielmus Raimūdu Moncada, & Galcerādus Pinofius. A. D. VIII. K. Nou. Imper. & Berengaria Augusta, atq; Garcia Rex ad Hiberi ripas inter Calagurrim & Pharū cōgressi spōsalia Sāctii Imperatoris filii, & Blāce Garciae filia paciscūt: Garcia Rege, & Raimūdo Principe in pristina cōtentione, & dissidio pmanētib.

Chalamera & Alcolea oppida, ad Cingē amnis ripas, q̄ Mauri p̄sidiis muniērāt, ab iis, quos Princeps ppugnādis, & tuēdis regni finib. p̄fecerat, expugnāt. Guilielmo Hierosol. Patriarcha adnēte, & Raimūdo Hospitaliariorū ordinis magistro internūtio, superioris anni Sept. mēse, p̄missu Folchii Hierosol. Regis, & Andriū Comitis cū Aragonie Principe, sup eo iure, ac ditione de pactū est, q̄ Tēpli, & Hospitalis Hierosol. magistrī in Aragonie regno, ex Imp. Alfonso testamēto repetūt. A. D. III. K. Sept. Hierosolymis pacta cōuēta à Hierosol. Patriarcha rata sunt. Ordo & cōuētus Sacerdotū Regularium S. Sepulchri Hierosol. in Aragonia, & Catalonia à Gerardo S. Hierosol. Sepulchri canonico institutus: & Calataubii bonis p̄dibus, fructuosiq; p̄diis, & nobilissimis possessionib. sana, cōuentusq; ditātur. Societas, & militia ordinis Tēpliariorū in eisdē ditionib. cōstituitur. Eū ordinē Princeps Mōtione, & aliis oppidis, atq; arcib. donat: & affluentib. copiis, atq; vectigalibus ditat: haud indignū tantæ virtuti p̄miū fore ratus. Lōge. n. nō initia modo regni, sed p̄gressus ipsos ea superat cōp̄fatio. Sollēni præterea voti religione obstringitur, ad cōciliandā cū Mauris pacem, numq; operā, nisi Tēpliariorū p̄missu nauaturū. Raimūdu Princeps Aragonēsis Darocā oppidū magnis munitionibus firmat: & Aragonie ppugnaculū, p̄sidiūq; regni exteris nationib. opponit: obicitq; Regio oppido cōtributa latius excitat: & certi fines à Principe, terminiq; cōstituūtur.

A. D. V. K. Dec. cū Princeps Raimūdu Gerūde cōuēt^o ageret, Vidone Cardinali s. R. E. A. apostolico legato assidēte, pacta cū Tēplariis cōuēta iurifutūdi sacramēto sancit: atq; confirmat: q̄ ab Hadriano III. P. M. postea stabilūt. Ad federe cōuētui, scribēdoq; adfuere Bernardus Cēsaraugustan^o, Dodo Oscēsis, & Guilielm^o elect^o Rotēsis Episcopi, Gregor. elect^o Tarraconēsis Anistis, Arnald^o Myr Palliarieſis, Bernard^o Cōuenarū, & Petrus Bergeronū Comites: Raimūdu Dapifer, Galcerādus Pinofius, Guilielm^o Corbera, Raimūdu Tarrogia, Berēgariū Agerius, & Raimūdu Villademullius. Princeps id iurifutūdi iurat interpositis iudicib^o, testibusq; aliquot Tēpliariorū militie primariis viris Eberardo, Ostano S. Ordonii, Hugone Borraio, Petro Anticho, & Bernardo Reginolio. Garcia Nauarre Rex, cū Princeps in extremis regni finib. cōmoraretur, vltro Cēsaraugustanū agrū incurſat: egressiq; hostes repētino, tāto tumultu inuasere fines, vt ad urbē quoq; terrorē p̄culerūt: late, lōgeq; oīa depopularētur. Garcia. n. dū hęc in hostico gerūt, nō solū fœdere, atq; amicitia, aut affinitate, sed gemina cōgnatione Imp. adiūgitur: & mortua Mergellina vxore Rotronis Perticarū Comitis F. Vrracā Alfonso Imperatoris F. vxore ducit: ex Cōtruenda concubina & Didaci Aprici sorore natā. Ex eo matrimonio Garciae Sanctia F. suscipitur: quæ Petro Molinæ Comiti, Ermesendæ Vicecomitis Narbonēsis F. nuber. Hi vero Aimericū Narbonēsem Vicecomitē progenuerunt.

Bernardus Cēsaraugustanus Episcopus.

Cū acere & magnū bellū Berēgariū Raimūdu Prouincia Comes cū Raimūdo Baucio, q̄ Stephaniā Gilberti Aimiliani Comitis natū minorē filiā duxerat, gerit, Princeps Raimūdu fratri cū exercitu subsidio accurrit: & Mōpelleriū expugnat, Baucius, & eius filii, Bauciorūq; gētis familia p̄potētes copiis, atq; opib. firmat, & ample in terra Gallia, q̄ illustres clientelas splēdide p̄uineie ad se traduxerāt, audacius, exsultat: magnosq; motus, & mutationes ciēt. Berēgariū Prouincia Comes in Melgoriēsi portu à p̄donib. interficit. Is Raimūdu Berēgariū F. heredē dereliquit: ex qua vero cōiuge nō prodiit: quē patruus Princeps summis affectū difficultatib. tuēt, ac sustinet: arceſq; oēs, ac p̄sidia retinet: Prouincia Marchionis cognomētū patruus suscipit. Princeps Raimūdu ex Prouincia regressus Turiaſonē urbē recuperat: q̄ Imperator Alfonso euitūdā proceris nomine Portolis fidei cōmiserat.

Atho Sāctius Præfētus Iustitiæ Aragonum. Alfonso Imper. cū Raimundo Principe, & Garcia Nauarre Rege ad S. Stephani oppidū ad Durū ripas in Arcuacis Nouembri mēse cōgressus, cum ad pacis condiciones eos accessuros speraret, indutias fieri curat.

AERA:
NAT.
CHR.

7811

7111

1178:

1140

1179:

1141

1180:

1142

1181:

1143

8811

1182:

1144

1183:

1145

1184:

1146

AERA.
CHR.
NAT.
1185.
1147.

Expeditioni sacrae Imperator intentus magnum exercitum conficit: & auxiliariis Nauarrae Regis copiis adiunctis in Batica cum Mauris belligerat. Abengamia Rex Cordubensium in deditioem coactus urbem tradit. Beatia vi expugnatur. Almeriam in Bastetanorum, & Contestanorum confiniis nobilem urbem, & regni veluti arcem mari impositam terra marique oppugnat. Princeps Raimundus classe comparata, maritimi belli partes sustinet, Genuensium classe adiuncta: qui Imperatoris stipendia meruere, A. D. XVI. K. Nou. admotis machinis, & irruptione facta, urbem expugnant: & qua moliti erant aditum irrupere in arcem. xx. Maurorum m. qui in arcem confugerant, in deditioem rediguntur: & amplissima pecunia redimuntur.

Olitiponem celeberrimam Lusitaniae urbem Alfonso Rex Portugalliae XII. K. 10
Nouembris expugnat: ingenti classe Germanorum, Anglorum, & Flandrensium ad Portugalliae litus appulsa. A. D. XVII. K. Sept. Ramirus Rex e vita excedit. Oseca in D. Petri & de, S. Georgii sacello sepelitur.

1186.
1148

Raimundus Princeps bellum in Illegonibus terra, marique aduersus Mauros gerit: magnaq; suorum comparata classe, & Genuensium adiuncta Barcinone A. D. III. K. Iul. ostio Iberi aduersis fluctibus eos portus tenet, qui in fauces, aditumque fluminis proiciuntur: & castris Dertofam urbem circumfider. Cum milites urbem vetere fortuna opulentam sibi ad diripiendum tradi sperarent, xl. dierum cum hostibus pactae sunt induitiae: & in deditioem accipiuntur. Urbem, arcem, & propugnacula omnia A. D. II. K. Dec. dedunt. Interfuit huic bello Guilielmus, qui Mompellerii dominabatur: & virtus 20
enituit egregia Guilielmi Raimundi Moncadae Cataloniae Senescalli: cui a Principe Raimundo tertia urbis pars honorario iure est attributa: atque tertia item portio Genuensi populo condonatur. Sedes, & Episcopalis dignitas instaurantur. Ea victoria parta, & recepta vrbe natura, & situ in primis nobili, & nauigabili commercio peropportuna magnum Raimundi nomen in principibus fuit: & Dertofani Marchionis cognomento decoratur.

Raimundo Illegonensi bello, & Dertofanae obsidioni intento Garcias Nauarrae Rex bellum in Aragoniam infert: & magna concitatione Taustum, & Faios in Cauni montis radicibus situm oppidum vi expugnat.

1187.
1149

Berengaria Augusta Alfonsi Hispaniarum Imperatoris vxor, & Raimundi principis 30
foror Februario mense decedit, Imperator Richam vxorem ducit: Boleslai Polonorum Ducis, & Frederici Imperatoris amatae filiam.

Princeps Raimundus, qui omnem sui regni conatum in Maurorum perniciem parauerat, Illedam Septembri mense castris circumfider.

A. D. V. Non. Oct. Princeps Raimundus cum Illedam obsidione premeret coenobio D. Christine summi saltus Aspe, veteres summum Pyrenaeum appellauere, & peregrinis hospitibus prouentus opportunos elargitur.

A. D. IX. K. Nou. Illeda, & Fraga deduntur: illa nobilis, & praepotens vrbs: haec situ natura septa, atque munita: & regia quoque clade insignis. Illedam honorario iure, & fidei sacramento Princeps Ermengaudus Vrgellitano Comiti attribuit: potestate, & supremo 40
dominatu recepto: & satis magno equitum, peditumque praesidio praeficit: vi hostes praeruptis Pratenfium montibus praesidentes assiduis incursionibus infestet. Sedes, & Episcopalis dignitas Illedensis instauratur: & in Guilielmum Peresium Rotensem Episcopum confertur.

1188.
1150

Vetustis monumentis memoriae proditur AERA MCLXXXIIX: Illeda Raimundum Barcinonensem Comitem, Principem Aragonum nuptias suas coniunxisse: nam Petronilla Ramiri Regis filia infans ei tradita fuerat: quae cum iam nubilis esset, post mortem patris Raimundo Comiti nupsit.

A. D. XI. K. Dec. Garcias Nauarrae Rex Lorcae Nauarrae vico repentina morte decedit. 50

1189.
1151

Garcia Rege vita functo, Imperator foedere rupto, quod tot affinitatis, & cognationis vinculis ictum erat, eius regno imminet. A. D. VI. K. Febr. Tudileni prope aquas cum Raimundo Principe ad colloquium congredditur: & nouorum foederum pactione aduersus Sanctium Garciae F. coniunguntur. Denuo ad regni partitionem, quam Carrione constituerant, deueniunt. Quae neque Alfonsi Regis Imperatoris aui, neque Principis possessione quaesita fuerant ex Nauarrae regno, & Sanctius, & Petrus Aragoniae Reges obtinuerat, pro rata portione inter se partiuntur: Stella oppido Imperatori & Pompelone vrbe Principi addictis. Princeps honorario iure, atque fidelitatis sacramento portionem illam sibi attribui agnoscit. Tudelam praeterea urbem, atque eius fines, arcesque omnes, atque

atque oppida, quæ Garcias Rex cis Hiberum versus Caunum montem possederat, æ quis partibus diuidunt: eaque excipiunt, quæ Principis iuris, potestatis, atque ditionis erant. Regiones etiam, quarum Mauri dominabantur, quas quisque iure belli repetere, & obtinere possit, vt cum iusto, & legitimo hoste res geratur, definiunt. Valentia, inter Hispaniarum vrbes celeberrima, & portio Ædetanorum, & Ilgeraonũ à Sucrone amne ad Dertofani regni fines, Dianium præterea, & Dianiensis ager, iisdem finibus, quibus à Mauris continebantur, eodem honorario fidelitatis iure Principi attribuuntur: quo Sanctius & Petrus Reges ab Alfonso Imperatoris auo Nauarræ regnum obtinuerant. Murtiensis etiam populi regnum eodem iure Principi contribuitur. Ilorci, & Baream oppida, eorumque fines Imperator recipit: & earum pactio-
 10 rumque veluti obsides Alauonam, Riclam Mariam, & Bellitanam arcem, quæ in sua potestate, ex quo Aragoniæ regnum inuaserat, attinuerat, opponit. Vt vix credibile sit, eã illorũ temporũ fuisse malitiã, vt à principe maximo per fidẽ religio violetur: eiusq; regno insidię tendãtur, qui gener fuerat, & filii focer. Nã Raimũdus inimicitias hostiles deponere, reipublicę nomine susceptas, quas insitas, & habere, & gerere decebat, minime poterat: quin totius regni ordinibus permiffurus esset.

AERA.
 NAT.
 CHR.

Princeps Narbonem contendit: qua in vrbe Trencauellus Biterensium, & Carcafonensium Vicecomes, qui à principe defecerat, se illi Nouembri mense addicit: & ab eo Carcafonem, & Rhodam vrbes, & earum arces, atque ditiones, & Lauracensem arcem honorario fidelitatis iure retinet: vt Bernardo Athoni condonata fuerant.

20 Huius anni fine Princeps Raimundus Lupo Valentini populi Regi stipendiario, atque fœdere sibi adiuncto, cum exercitu aduersus Mazmutes Mauros eius hostes, nimia potentia audacius exultantes proficiscitur.

Petrus Ataresius Garciae Infantis F. Sancti Comitis N. qui certus regni competitor fuerat, A. D. IX. K. Mart. nullis superstitionibus liberis decedit. Verolæ Cœnobio, quod ipse D. Bernardi monachis construxerat, sepelitur, Princeps Theresiam Caxalem Petri matrem Turiasone vrbe, & oppido Borgia donat.

1190.
 1152

30 A. D. II. Non. Apr. cum Petronilla Regina grauida esset, & iam partus appropinquaret, successioni, & statui regni prospiciens, regnũ filio, si eo partu ederetur, hereditariũ relinquit: ea scilicet conditione, qua Alfonso Imperator patruus obtinuerat: liberum nẽpe & nullius dominationi deuinctum, neq; Castellæ Regibus obnoxium. Tradit enim Alfonso patrum numquam hereditaria regna, aut bello parta Castellæ Regibus accepta tulisse: vt i Raimundo Principi viro suo acciderat: sed immunia, & libera vindicasse. Nascitur Reginę filius, qui quoad pater vixit, Raimundi cognomentum tulit.

Petrus Villabeltranus Cæsaraugustanus Episcopus.

Iohannes Diacius Præfectus Iustitiæ Aragonum.

Montani Pratenfes impendentium montium altitudine atq; asperitate cõfisi, diuti⁹ repugnantes à cõmeatu, & reliquis copiis interclusi Principi dedunt. Arx Siurana edito in loco & natura, & situ munitissima expugnata: omniq; ea Cosetanorum regione Mauri exterminantur.

1191.
 1153

40 A. D. XVI. K. Apr. Cœnobium Iuncariense Cisterciensis ordinis, & instituti Cæsaraugustano in territorio situm fundatur: quod postea in amœnum locum è regione Scatronis oppidi, quod Hiberi amnis ripis adluitur, est translatus: & Rotense cognominatur.

A. D. IX. K. Sept. Mirabetana arx expugnatur: quam, cum tot sæculis Mauri aduersus nostrorum irruptiones retinuisent, & in ea regionis eius incolæ Ædetani suæ defensionis præsidia collocassent, Princeps Petro Roueiræ Templariorum magistro tradit.

50 Populus, ciuitasque Genuensis Dertosæ vrbis, & territorii partem bello partam XVI. M. nummorum morabetinorum Marroquinorum, quos marinos illa ætas vocare consueuerat, pretio addictam Principi venudedere: Henrico Guerchio, Martino Moro, Guilielmo Nigro & Guilielmo Lusio rempublicam administrantibus. S. Laurentii insulam Genuenses excipiunt, ac retinent: ea conditione, qua antea obtinuerant: & vt quotannis festo natiuitatis domini die ecclesia S. Laurẽtii tapete decoretur. Ad hæc princeps illis condonat: vt nemo ex Genuensibus, qui eius ciuitatis loca, à portu Veneris ad Monæci portum incolet, quoduis vectigal, portoriumue Dertosæ penderet. Nostris Dertosa potitis in Valentinarum fines aditus recluduntur: quæ res Aleanciensium, & Peniscolensium animos vehementius fregit.

Pontius Hugo Emporiarum Comes decedit. Ad Populeum in Cosetanis cœnobium D. Mariæ Cisterciensis ordinis insigni, & Regia ædificiorum magnificentia dicatur: & præclaris, excelsis, & splendidissimis operibus adornatur à posteris Regibus. Princeps locum construendo cœnobio designatum, & terminatos fines A. D. VII. Id. Sept. Sanctio Abbati monasterii Fontisfrigidi Narbonensi diocesis donat: & Gerardus Abbas monachorum conuentui præficitur.

- AERA.
NAT.
CHR.
1192.
1154.
- Ludouicus Francorum Rex sacram D. Iacobi & dem Compostellanam inuifit. Ab Imperatore Alfonso Iocero, cum Toleti conuentus ageret, magnificentissimo apparatu, & ampliffimis muneribus, exquisitiffimisque honoribus excipitur. Adfuere in maxima illa congressus celebritate Princeps Raimundus, Regine Francorum auunculus, & Sanctius, & Ferdinandus Reges fratres: quos Imperator pater ad regni dignitatem euexerat. Princeps Ludouicum domum regredientem Iaccam vsque urbem est profecutus.
- A. D. IIII. K. Iul. Ermengaudus Vrgellitanus Comes Petri Anfurii Comitis N. in Castella moritur.
1193.
1155.
- Princeps magno comparato exercitu in Galliam Prouinciã inuadit: & Hugoni Baucio, & eius fratribus, qui rebellionem fecerãt, acre bellũ infert. Hi eius ditionis dominari contendunt ex priuilegio, quod ab Imperatoribus Conrado, & Friderico Conradi fratris filio Hugoni irrogatum fuerat: quo ditionem omnem à Giberto Comite, & Gisberga Principis auis possessam concesserant. Contendit Hugo eo priuilegio Marcham, & Prouinciã comitatum contineri. Baucium oppidum, pluresque arces expugnantur. Trecauiarum castellum acerrimã à nostris oppugnatum, hibernis tempestatibus ingrauescentibus in rebellionẽ permanet.
- Mozarabes Aragonii, Gæsarugustani præsertim, & Calataubienses ab Imperatore Alfonso in Zoritam oppidum, ad Celtiberiẽ, & Carpetaniẽ confinia, iuxta Tagum situm, coloni deducuntur.
1194.
1156.
- Raimundus Princeps Roncaualle potitus Nauarris bellum infert. Garciam Almoravidium primarium ex Nauarris proceribus virum, qui egregiam eo in bello operam nauauerat, Vrrizio, & Ouanis Roncæuallis oppidis donat.
- Pacta ad Tudilenias aquas aduersus Sanctium Nauarræ Regem conuenta à Principe Ilerdæ firmantur. Sponsalia Raimundi Principis filii, & Sanctiã Imperatoris, & Richam augustæ eius coniugis filiã sanciantur. Imperator, etsi pacta ea rata habuerat, clandestinis tamen consiliis Sanctii Regis partes fouet.
1195.
1157.
- Princeps Narbonem contendit: vt Hermengardam Aimerici Narbonensis ex forore filiam parte vita functo, tueatur: atque sustineat. Ea se, ditionemque Narbonensem, arcesque omnes Februario mense auunculo committit.
- Alfonfus Imperator, cuius memoriã felicioris ad posteros nomẽ fuit, decedit: eoq; vita functo, princeps Raimundus, & Raimundus Berengarius Comes Melgoriensis Berengarii Raimundi prouinciã Comitis F. magno procerum comitatu in Carpetaniam proficiscuntur.
- Petrus Monio Præfectus Iustitiã Aragonum.
- Berengarius Bardaxinus in Ripacurcia terra vir præpotens, atque primarius societati Monasterii D. Mariæ, & S. Victoriani addicit: possessionesque nobiliffimas, & cariffimas donat, quæ in Bardaxina valle, & ad S. Maurã à rapinis, ferro, flammisq; latrocinatium, & grassantium hominum à se armis vindicari consueuerant. Ab eo Bardaxinorum splendida familia eo nunc robore, & his fulta radicibus effluxit.
1196.
1158.
- Februario mense Naxamã Sanctius Castellæ Rex, & Princeps Raimundus eius auunculus ad colloquia congressi, cū inter eos, non de finibus, sed de totiũ Cæsarugustani Regni, cis Hiberum possessione, quod ab Imperatore Alfonso Ramiri Regis fratre bello partum fuerat, summa impenderet contentio, & iniquis conditionibus ex libero, & iusto regno subditiũ, & alienæ fidei obnoxium à se constitutum fuisse Princeps obtenderet, de ea controuersia statuunt, atque decidunt: vt vrbes, oppida, atque arces, ditionesque cis Hiberum omnes Principi, posterisque eius addicerentur: supremum dominatum Castellæ Regibus, vt subditiũ deferrent. Excipiunt, ne iratis, aut pacatis castellæ Regibus arces, castellaue tradantur: sed fidei sacramento obtineantur. Conuentum est, cum Castellæ Reges diadema suscipiãt, festo celebritatis eius die, si Princeps, posteriq; accessit essent, gladium vagina vacuum in pompa præferant: vt ea summissio index sit, Castellæ Reges summam imperii tenere.
1197.
1159.
- Princeps è Carpetanis regressus Nauarræ finibus acre bellum infert. Nostri Buretam, arcesque aliquot à Nauarris ereptas recuperant: adeoq; hostem commouent, vt Sanctius Rex ad colloquium ex ipsis castris cum Principe congressus sit: belloque sibi superfedendum constituerint.
- Richam Augustam, & Sanctiam, nurum Princeps in Aragoniam deducit: eaque cognatione domus Aragonia Frederico Imperatori, & Austriã, & Sueuiã principibus summo necessitudinis, & propinquitatis vinculo coniungitur.
- Lupus Murtiensis populi Rex, & alii finitimi reguli Raimundo Principi tributa quotannis conferunt.

Augusto mense Princeps Henrico Angliæ Regi amico, & affinitate coniuncto aduersus Raimundum Tolosatem auxiliares copias mittit. Bellum ambo vnagerunt: & Tolosam oppugnant.

AERA.

NAT.

CHR.

1198.

1160

Henricus Angliæ Rex, & Princeps Raimundus ad Blauix castellum congressi artioribus fœderum vinculis adiungi cupientes constituunt, vti Ricardus Regis Henrici F. Principis filiam in matrimonium ducat. Anglus doti Aquitanix Ducatum dicit. His collocatis in Normanniam bellum infert: Princeps vero, & Trencauellus Biterensis in Tolosatis belligerant.

Ordo sacre militiæ Vclensis D. Iacobo dicatæ institutus. Princeps Montalbanum oppidum, atque arcem eius societati, atque conuentui dedicat.

Bellum aduersus Baucienses in Gallia Prouincia à Principe geritur. Hostes suis, sociorumque viribus ad id certamen confurgunt. Turres, & propugnacula Arelatis vrbis à nostris diruuntur: Trencataiarum castellum rebellium receptaculum, & totius Prouinciæ præsidium nostris obiectum, machinis Rhodano amne admotis expugnatur, & euer-
titur. Baucienses copiæ, atque clientelæ comminuuntur: & dissipantur.

1199.

1161

Frederici Imperatoris legati ad Principem missi nuptias Raimundi Berengarii, fratris Principis filii, & Riche Augustæ Castellæ Regine Frederici consanguineæ paciscuntur. Vtrique dominatus, & ditio Prouinciæ honorario fidelitatis iure ab Imperatore attribuitur. Statuit, vti ea obtineant condicione, qua maiores à Druentia flumine ad nostri maris oras, & Alpium iugis ad Rhodanum possederant: iisdem finibus, quibus terminata fuerant, pacto cum Alfonso Iordane Tolosate Comite conuento. Ad hæc adiiciuntur eis Druentiæ arces: & quæ Auenione obtinuerat. Arelatē præterea urbē, eodē iure attribuit: receptis ecclesiæ Arelatēsi, & Archiepiscopo vectigalibus, & possessionibus, quas intra c. annos obtinuerat. Folcalquerii Comitatus Prouinciæ Comitatu eadē subiicitur condicione: & qui eius ditionis dominatur, q. Imperatori non paruisset, neque eius dicto audiens esset, ea deiicitur. Quod Prouincia, & Regnum Arelatense in ditione Romani imperii essent, tributum XV. Marcharum auri ponderis Coloniensis in singulos annos indicitur: eæque vt Imperatori pendantur, paciscuntur. His constitutis conuentum est, vt A. D. K. Aug. proximas Fredericus, & Princeps, & Prouinciæ Comes Taurini in congressum, colloquiumque deueniant. Fredericum in Italiam ad ea colloquia proficiscentem comitantur Conradus electus Archiepiscopus Maguntinus, Hermannus Fardensis, Henricus Leodiensis, Vdo Licensis, Hermannus Hildenechumensis, & Vuicio Vercellitanus Episcopi: Hermannus Abbas Helisfeldensis, Fredericus Dux Sueviæ Conradi Regis filius, Conradus Frederici item Imperatoris frater Comes Palatinus Rheni, Ladislaus Dux Poloniæ, Vdalricus Dux Bohemiæ, Albertus Saxonix Marchio, Otho Palatinus Comes Witelinesbachius, Burchardus arcis Magdeburgensis præfectus, Vlricus Hurmingēsis, Guilielmus Monferratenis Marchio, & Manfredus Vasti item Marchio. Cum summa id temporis in Ecclesia Dei, de Pontificatu maximo orta esset dissensio, pactio ea omnis eo spectat, vt Alexandrum II. Pont. Max. rite ad summi sacerdotii fastigium euectum sacra apostolatus sede Fredericus deturbet: & Octauiano competitori obtemperetur.

Raimundus Princeps, & Raimundus eius fratris F. Prouinciæ Comes quod Taurinicum Frederico Imperatore congressuri erant, cum classis Ligustinam oram tene-
ret, Genuæ commorantur. Princeps in grauem morbum cum iter faciens, incideret, ea egritudine confectus prope Taurinorum urbem, S. Dalmatii suburbio, Burgum appellat, A. D. VIII. Id. Aug. gloria ingenti naturæ concessit: cuius mortis, cum desiderio principis magni, tum incommoditate temporis, tristis nuntius fuit. Iusta funera, quantum militaribus elogiis funus vllum celebrari potuit, decoratur: & Imperator luctu, non minus quam debitis laudibus, memorabilis principis mortem est profecutus.

1200.

1162

A. D. XV. K. Sept. Fredericus Prouinciæ, & Folcalquerii ditiones, urbemque Arelatensem, priuilegio irrogato, Raimundo Prouinciæ Comiti, posterisque eius confirmat. Insigni, & alte petito proœmio vsus testatur, se pro summis in Richam Reginam consanguineam Principis eius patruī meritis gratiam eam referre: perpetuæque illius virtutis esse præmium: qui Reginā singulari exemplo, & fouisset, & in honore habuisset. Vetustis etiam monumentis proditur Raimundum Comitem Barcinonensem, & Aragoniæ Principem ab Imperatore Comitatu Prouinciæ donatum: quod Augustam falsæ criminacionis oblata suspicione heroica virtute liberauisset.

Raimundi Principis corpus in Cataloniam relatum, in Riupulli cœnobio maiorum tumulo sepelitur.

Petronilla Regina cum tutelam filii, & regni administrationem suscepisset Oscam conuentum indicit: vti vltima Principis voluntas, & testamentum propalam proferantur. Aduere eo in conuentu Martinus Turiafonensis, & Petrus Cæsaraugustanus Episcopi: Arnaldus Myro Palliarientis Comes, Peregrinus Castellitiolus, Palazinus Alagon, Marcus Ferricius Lizana, Petrus Lupius Luna, Simon Vrrea, Blascus Maza, aliique proceres. Ex Catalonia in eum conuentum aduenere Bernardus Tarraconensis Archiepiscopus, Guilielmus Barcinonensis, Petrus Ausetanus, Guilielmus Gerundenfis, Artallus Helenensis, Guilielmus Perefius Ilerdenfis, & Wifredus Dertofanus Episcopi. Proceres aut Catalanos quos Barones ipsi vocat, aduere Raimundus Pogii alti, Guilielmus Ceruera, Geraldus Iorba, Guilielmus Casteluellus, Raimundus Folchius Vicecomes Cardonen- 10
fis, Bertrandus Castelletius, Arnaldus Lercius, Otho Bernardus Roccafortius, Raimundus Tarrogia, & Guilielmus qui Mompelleriæ ditionis dominabatur. Regina consensu publico de toto rerum statu consultat: vti certiora omnia de ciuitatum statu sciscantur: & rebus compositis, regni successio fundetur. A. D. II. Non. Aug. Princeps Raimundum Berengarium natum maximum ex liberis regni Aragonii, & Barcinonensis Comitatus, ditionumque omnium à se possessarum instituerat heredem. Cæretaniam terram excipit: quam Petro filio attribui iubet: eo iure, quo Bernardus Guilielmus obtinuerat. Carcafonensem præterea ditionem, & quam Trencauellus Biteris à se fuerat consecutus, & Narbonensia iura, Ermengardæ Vicecomiti sororis filia à se addicta Petro filio contribuit, ea conditione, vti Raimundo fratri supremum earum ditionum do- 20
miniū, fidelitatēq; deferat: cui ea omnia committuntur, quoad Petrus militiæ sacramento, atque auctoramento obstringatur. In Petri demortui locum Sanctium F. earum ditionum heredem supponit: & eos Raimundo, si fato perfungeretur, in hereditate regni, maiorem natu anteferens, substituit. Dulciæ F. mentio facta non est: quæ Sanctio Portugaliæ Reginupsit. Filios, regnum, ditionesque omnes Henrici Angliæ Regis tutelæ, atque præsidio subiicit: & quod eius amicitia bona, atque honesta sibi permanisset, & Leonoram Petronillæ Regiæ consanguineam in matrimonium duxisset, eius fidei committit. Petronillæ vero Regiæ præstantissimæ, & optimæ femiæ consilio, cum puero tradere statim imperium ausa non esset, omnem regni molem æqua rerum gubernatio, atque procuratio consequitur: Catalonia rem publicam Raimundus Prouinciæ Comes 30
gerit: atque administrat: quoad pue. i Regis ætas rebus publicis subuenire possit: cui Raimundi nomine deposito, Alfonsi nomen imponitur.

Regina, vt regnum filio stabiliat, cum Sanctio Nauarræ Rege XII. annorum inducias paciscitur.

Lararum, & Castrorum familiæ magnas in Castellæ regno turbas mouent. Sanctio Rege Imperatoris F. fato perfuncto, Alfonsum Sanctii F. puerili ætate Maltricus Comes, & Aluarus, & Nunnus Perefius eius fratres Larenfes Soriæ asseruant: ne Ferdinandus Legionensis Rex patruus puerum in suam deducat potestatem: aut gubernaculis regni manus iniiciat.

Cū extitisset quidā longa peregrinatione transacta, qui in Imperatoris Alfonsi nomen 40
inuaserat, quod prælio ad Fragam commisso, nusquam comparuisse ferebatur, & communi fama, atque sermone opinio ea percrebuisse, & clandestinis primo cætibus celebraretur, mox pluribus, aut rerum nouarum cupidine, aut odio præsentium, ad celebritatem nominis erectis, summo Regiæ consilio de medio tollitur: & dementis, & turbulentæ temeritatis pœnas reipublicæ luit.

Petrus Metallia Præfectus Iustitiæ Aragonum.

A. D. XVIII. K. Iul. Barcinone procerum consilio, Regina Alfonso F. qui XII. annum attigerat, Aragoniæ Regni gubernacula tradit. Principis vltimam voluntatem ratam, atq; firmam esse statuit. In Besalunensem Comitatum, & Ripensem tractum, quibus à viro donata fuerat, secedit. Regnum filio ad puberem ætatem Regiæ matris animi ma- 50
gnitudine incolume mansit: vt plane eius consiliis res Aragonia, & paternum, auitumq; regnum puero Regi constiterit.

ALFONSVS II. REX XII. ARAGONIÆ.

Aragoniæ regni nomine Oscense, & Cæsaraugustanum regnum censentur: & regiones omnes, quæ cum in Maurorum ditione essent, continentibus finibus bello partæ fuerent, Dertofani, & Valentini regni ditionibus terminantur.

Conuentus à Rege Cæsaraugustam, in festum D. Martini diem indicitur. Iureiurando sancit, se ex ea die, quoad militiæ auctoramentum profiteatur, quemcunq; qui arces, Castellaue regia tradere renuerit, regno exterminaturum: & honorariis hereditatibus, & iuri-

& iuribus euerfurum. In eos præterea, qui pacis, aut indutiarum iura violarint, maiestatis lege animaduersurum, & bonis eos & honoribus multaturum edicit. Proceres omnes vt id ratum, firmumque maneat, pro virili parte operam daturos spondent.

AERA.
NAT.
CHR.

Wifredus Ruscinonis Comes moritur. Guinardus Comes eius ditionis succedit heres.

Blasco Romæus aulæ regiæ præfectus.

Octobri mense Raimundus Prouinciæ Comes, & Raimundus Tolosæ, & S. Egidii Comes Belicadri congressi, consiliorum omnium, viriumque societate, ac fœdere, coniunguntur. Comitatum Folcalquerii, & quæ à Tolosate in posterum bello parta fuerint, certis conditionibus partiuntur. Ditionem eam excipiunt, quam Comes Delfinas mortis tempore obtinuerat. Paciscuntur, vt filia Comitis Prouinciæ Tolosatis filio nubat: mediæque Folcalqueriæ, & Melgoriensis ditionis pars dotis nomine assignantur: cum ea portione, quæ in Auenionensi vrbe Folcalqueriæ ditioni contributa erat.

Guilielmus Despugnolus, bonaque Catalani equiratus pars, cum Murtiensis regni fines incurrisset, Id. Oct. cum hostibus prælio congressi funduntur: cædunturque. Equitatus robur, & Guilielmus ductor occumbunt.

Raimundus Prouinciæ Comes moritur. Vetus rerum Aragonensium auctor tradit, prælio cum Nicensibus commissio, ex acie saucium elatum, accepti vulneris plaga fuisse confectum. Rex illico Marchionis Prouinciæ cognomentum procerum consilio suscipit, vt à patre, Berengario Raimundo fratre fato functo, factitatum fuerat: & in Prouinciam proficiscitur.

A. D. XVI. K. Sept. Arelate Hualgerius Miliariensis arcem, propugnaculaque Miliariensia tradit. Proceres Prouinciæ se Regi addicunt: quod Raimundus Tolosæ ditiones eas omnes inuadere, & vt sponsalia filia Comitis Prouinciæ, ex pacto conuento filio tradantur, summopere adnititur. Nuptias præterea Richæ Reginae ambit. Ea spe commotus, magna belli contentione cum Rege dimicat.

Trencauellus Vicecomes Biterensis à suis proditus in æde D. Magdalene interficitur. Is Carcafonem urbem à principe Raimundo honorario iure fidelitatis obtinuerat. Rex, quod mortuo Petro fratre eam hereditatem adierat, Carcafonensem ditionem Rogerio Biterensi Vicecomiti eadem fidelitatis conditione tradit.

Iunio mense, Cæsaraugustæ priuilegia omnia Ecclesiis, proceribus & ciuitatibus, à superioribus principibus irrogata, à Rege sanciantur, atque firmantur.

Sanctius Garcesius S. Eulaliæ Præfectus iustitiæ Aragonum.

Magno conatu Rex bellum aduersus Mauros adornat: iisque infertur, qui prope ripas Algasii, Matarraniæ, Lupi, & Caladæ fluminum cõfederat: & llergaonũ Ædetanorũq; regiones incolunt, Caspe nobile prope Hiberum amnem oppidum, aliquotq; castella expugnantur. Alcanicii præsidia, equitatusque firmantur: & fines ad Martini, & Alhambra fluuiorum conualles promouentur.

Pelagius Peresius Velensis magister Ædetano, & llergaonensi sacro bello ordines ducit. Petrus Ferdinandus Montalbano præsidio præficitur: præsidiaque ciuitatibus iis deducuntur, quæ procul à finibus hostium aberant: & de regionibus hostium depopulandis agitari cœptum.

Rex statam K. Ian. religionem Rotensi cœnobio pro cultu suscipit: sollemniaque incipientis anni D. Vincentii sacello sacris precationibus celebrat. Ab Guilielmo Peresio llerdensi, & Rotensi Episcopo, sacerdotumque collegio impetrat, vt D. Valerii caput qui Diocletiani Imperatoris sæuiente furore, verus Christianæ fidei Antistes, & propugnator inuictus mortem pro Christo sæpe apperuit, Cæsaraugustam, cuius ecclesiæ diuinus pastor, & Pontifex præfuerat, deueheretur: sacraque ea in æde eius præsens numen, atque auxilium ciues venerarentur: atque supplices implorarent. Eius voti religione Rex obstrictus Rotense cœnobium Monterogo oppido donat.

S. Iohannis Apostoli, & Euangelistæ festo die Regis, & procerum precibus, & eiusdem Episcopi, collegiique consensu corpus beati Raimundi Rotensis Episcopi, cuius sanctitas viui, & mortui diuinitas, cum diuis enim memoria eius consecratur, quasi quoddam lumen eluxit, festa celebritate dicatum in locum transfertur.

Iaccam Maria Vicecomes Beneharnensis aduenit. A. D. II. K. Mai. eius ditionis, & terræ Gasconia iura, quarum Petrus Gauarretus pater, & Galto frater obitus tempore potiti fuerant, Regi defert: & fidelitatis sacramento suo, posterumque nomine sancit: neque in vllam familiam nupturam, ni Regis permissu spondet. Rex se eam regiis subsidiis sustentaturum pollicetur. Hereditatem, & honores quos Mariæ maiores in Hispania à

AERA.
NAT.
CHR.

nostris principibus obtinuerant, confirmat. Bernardus Oloronensis, & Guilielmus Lascarenfis Episcopi, Beneharnensesque aliquot proceres iureiurando Mariæ promissa, pactaque firmant: eademque Oloronenses, Morlanenses, Aspenfes, & Orsalenses populos obseruatuos, & Gabarretiam, Mantietiam, & Cadeloniam arces, earum pactionum veluti obsides tradituros pollicentur.

Nondum sopitæ erant inter Castellanos, & Aragonios simultatum veteres offensæ, & bellum inter Alfonso Reges Turiasonis, & Phari finibus repente commouetur. Calagurrim cum noster castris circumfedisset, Guterius Ferdinandus Castro, cuius in tutelam Castellæ Rex venerat, obuiam magno comparato exercitu procedens, & Calagurrianis subsidio accurrens, prælio nostros cædit, funditque.

Et si bellum exitiosum à Regibus potentissimis susceptum videbatur, procerum tamen consilio ad S. Facundi festa pace congressi summis fœderum, & amicitia vinculis coniunguntur. Cæsaraugustam Iunio mense Castellæ Rex contendit: eaq; in vrbe pacta conuenta sanciantur: obsidibusq; arcibus firmatur. Iura pacis, & belli aduersus principes omnes vna constituunt: & Henricum Angliæ Regem excipiunt: eumq; vnum obseruant.

Turiasone Septembri mense nuptiæ Alfonso Castellæ Regis, & Leonoræ Henrici Angliæ Regis F. summo apparatu, ornatuque celebrantur: Nouam nuptam ex Aquitanis comitantur Bernardus Archiepiscopus Burdigalensis, Elias Agennensis, & Pictauefis, Engolismensis, Sanctonensis Petrogorius, & Valatensis Episcopi: & cõplures proceres ex Anglia, & Aquitania, & Venetica regione, quæ Britanniam vocant, & Normannia: quorum hi ceteris præstant. Rodolfus Faya Senescallus Aquitanix, Elias Comes Petrogorius, Guilielmus Vicecomes Castri Eraldi. Raimundus Vicecomes Tartaxiensis, Bertrandus Vicecomes Baionensis, Rodolfus Mortinerius, & Ruellus, Vicecomes Castellonensis, & Bedomensis Folchus Engolismensis, Amaneus Lebretenfis, Arnaldus Guilielmi F. Marzanus, Petrus Motta, Thibaldus Cabotus, Guilielmus Maëngotius, laufredus Taunna, & Fulcandus Archiacensis.

Lupum Murtiensem Regem, qui simulatq; in Prouinciam Galliam Princeps Raimundus profectos illo arma verterat, ab eo defecerat, & Regi Castellæ se addixerat, tributum dependere renuentem veterem pactionem obseruaturum, & fœderum iuri pariturum Rex Castellæ repromittit: & stipendia repræsentaturum Guilielmi Raimundi Moncadæ, & Guilielmi Iorbæ procerum arbitrato: qui Principi Raimundi mandato, ea receperant, Rex, si Maurus pactis stetit, Mazmutorum eius rebellium partes deserturum, neque eis auxilium submissurum pollicetur.

Petrus Ruizius Azagra à Lupo Maurorum Rege, cui magnis fœderum, & amicitia vinculis coniunctus erat, Albarrazino vrbe, montosis locis, & situ præmunita, & eius ditione, quæ Turix, & Tagi ripas attingit, donatur. Eam vrbem, eiusque propugnacula firmissimis præfidiis tenet: nullo eius ditionis supremo dominio, potestateue Regibus Aragonix, aut Castellæ recepta: seque summa confidentia, quod nullius imperio pareret, subditicium hominem D. Mariæ Albarrazini appellat. Auctore Hiacintho Cardinali S. R. E. apostolico legato, & Episcoporum Toletanæ prouinciæ consilio Episcopalis sedes ea in vrbe constituitur: quæ hæud longe à Segobrigensis vetustæ sedis vestigiorum ruinis disiungebatur.

Bellum aduersus Mauros Alhambræ, & Turix fluminum continentibus Celtiberum, & Ædetanorum regionibus geritur. Multa castella aut deleta hostiliter, aut expugnatis præfidiis integra in Regis potestatem venerunt. His in fidem acceptis, ad alias deinde gentes peruentum est: & earum finibus in deditionem redactis, arcibus præfidia imposita. Magnæ inde præde actæ sunt, pecorum, armentorumque, Turolium nobile in primis oppidum Turix flumini impositum Regi deditur.

Mauri Pratenses, qui montibus, & siluestribus locis dissipati, eorum asperitate freti rebellionem fecerant, cæduntur: atque pelluntur.

1209.
1171

Guilielmus Aquilonius Roberti principis F. qui Oldegario, & Bernardo Archiepiscopis honorario fidelitatis iure Tarraconis vrbis, eiusque territorii principatum obtinuerat, quinta parte antistiti, & ecclesiæ recepta, cū ab Hugone Ceruilionio Archiepiscopo de principatus ditione, acri contentione diffideret, A. D. X. K. Mai consceleratus, & impius Hugonem obruncat.

A. D. V. Id. Aug. cum subita cælo, & Cauni montis iugis imbrium tempestas coorta esset, sæuique procellarum turbines extitissent, & continui in bres campis omnibus inundarent, strages magna edita Turiasonensi agro cladē intulit. Postero die D. Laurentio sacro à monachis Verolensibus nouum cœnobium à Petro Ataresio conditum incolit cœptum.

Cum

Cum profligatum bellum esset, qua Aragonii regni finibus hostes continebantur, & alterius belli fama, & cura exoriretur, quo Valentini regni regiones nostri persequerentur, Turolium Ædetanorum regione, incurrendis hostium finibus tamquam propugnaculum, præsidiumque eius provincie à Rege constituitur: & veteranos milites, coloniamque eum in locum deduci imperat. Oppida Turolie civitati contributa Valentiam versus finem Aragonii imperii statuit. Berengario Entenzæ de more Turolium honorario iure attribuit. Incolis vetustum Sepulcræ Areuacorum oppidi forum à Comitibus Castellæ irrogatum sancit: easdemque leges condit. Victi omnes in ditionem, nomenque Aragonium concessere.

10 Sanctius Garcesius S. Vincentii Præfectus iustitiæ Aragonum.

Extrema cum hieme bellum Rex apparasset, & Lupus Murtiensis Rex decessisset, in eunte huius anni vere suscipit. Exercitum Cæsaraugusta Februario mense in expeditionem educere parat. 1210.
1172

Mense Martio Cæsaraugustæ Guilielmus Moncada fidem suam Regi se præstaturum spondet, & supremi dominatus ius delaturum in Beneharnensibus ditionibus, quas suo, aut liberorum iure assequi posset. Rex Guilielmo repromittit in eis ditionibus adipiscendis opem laturum: & sub ditionem, potestatemque regiam Guilielmum suscipit.

Rex ad expeditionem paratus, cum exercitum Ædetanorum finibus eduxisset, Valentiam, cum aliquot oppida improviso nostrorum aduentu opprimerentur, circumfideret. 1210.
1172

30 Cum ante mœnia Rex castris permunitis consedisset, equitatus opimam, & fertilem regionem, que varietate fructuum, & amœnitate, & maritima, & mediterranea ab Pyrenæis montibus ad Gaditanum fretum, fama sui nominis implet, igni ferroque depopulatur. Ciuibus se Regi addicentibus, vrbs per pactiōem integra, atque inuiolata ab omni clade belli manet. Stipendiis exercitui persolutis, tributa in singulos annos p̄dere pollicetur. Rex in Setabitanum agrum omnem belli molem transfert. Urbem Maio inito mense oppugnat.

Sanctius Nauarræ Rex, cum copiarum regiarum omnes Aragoniæ, & Rex ipse in intimam Contestanorum regionem penetrauisset, adductaque res publica in maximum periculum, & extremum p̄ne discrimen videretur, indutiary iure violato, magno comparato exercitu Aragoniæ fines incurrit.

30 Rex pactis cum Mauris indutiis, ac solutione tributorum Murtiensium non impedita, cum de ea re Murtiensium Rex cauisset, atque idem obsequium Regibus Aragoniæ se præstaturum spondisset, in Aragoniam regreditur. Catalanorum vexillis dimissis, quod Regis Nauarræ auxiliariis copiis bellum augetur, militares omnes Aragoniæ manus cogit: & hosti obuiam procedit. Nauarrus eo concursu cauet, ne prælium ineat: & dimisso exercitu præsidia firmat. Nostri Tudelæ finibus incurstantes, quacumque incedunt, vastitatem efficiunt: oppidum, arcemque Arguedaram expugnant: præsidium illis, & confinibus oppidis relinquitur.

Petrus Ruizius Azagra bellator in primis dux, non apud suos solum, sed etiam apud externos clarus, & in omni fortuna, pace, belloque princeps, Albarrazini oppidi, arciumque potitus, singulari, & incredibili virtute præstans, se, suaque inuitis Castellæ, & Aragoniæ Regibus tuetur: neque ulli eorum aut addicitur: aut obtemperat. Reges alioqui potentissimi, & maximi, ut eum ditione pellant obsidibus, castellisque traditis inter se comparant: & fœderum pactiōe adiunguntur: ac bellum vna priuato homini inferunt. Albarrazinum pacto inter eos conuento, ditioni, & Aragonio regno contribuitur. Reliquæ vero arces, atque oppida, Castellæ dominatui addicuntur. Præterea aduersus Nauarræ Regem, qui Azagræ studet, fœdere quoque vincuntur. Harum pactiōum causa Farizam oppidum, atque arcem eorum finium munitissimam Rex Alfonso Castellæ Regi tradit.

Hugo Emporitanus, & Guinardus Ruscinonensis Comites decessere. Guinaldo Gerardus Comes succedit heres: eoque fato perfuncto, ea ditiō Regi obuēnit.

30 Bertrandus Melgoriensis Comes Decembri mense fidelitatis sacramento se, ditionemque Melgoriensem, atque arcem Regi addicit: quæ res magno adiumento Prouinciali bello fuit: quod Rex aduersus Raimundum Comitem Tolosatem, super eius ditionis iure, atque hereditate gerit.

Petrus Ferdinandus Castrensis Præfectus iustitiæ Aragonum.

A. D. III. Id. Octob. Petronilla Regina Barcinonæ à vita excedit. In æde maxima Barcinonensi sepelitur. 1211.
1173

Raimundus Folchius Cardonensis Vicecomes subita defectione, & alienatione eorum, qui ab eius dominatu descuerant, interficitur.

Aragoniæ, & Castellæ Regibus disunctis, & animo, & voluntate dissidentibus, cum 1212.
1174

AERA.
NAT.
CHR.

conuentum esset, vt Rex Emmanuelis Constantinopolitani Imperatoris filiam in matrimonium duceret, & Mompellerium regio comitatu deducta esset, Rex ad pactas antea à patre Sanctiæ Alfonsi Imperatoris, & Richæ Augustæ filix nuptias deuoluitur: & Emmanuelis F. Guiljelmo, qui Mompellerii dominabatur, nubit.

A. D. XV. K. Feb. Cæsaraugustæ sollemnia nuptiarum, quibus Rex Sanctiam Imperatoris Alfonsi & Richæ Augustæ F. duxerat, magnificentissimo apparatu, & gratulatione innumerabilium legationum celebrantur. Ea die militaribus insignibus, & militiæ sacramento, assidente Hiacintho Cardinali s. R. E. legato, qui in summi apostolatus principatum euectus Cælestini nomen edidit, auctoratur.

Cum lacessiti nostri causam belli haberent, aduersus Sanctium Nauarræ Regem Iulio mense geritur. Milagrum oppidum expugnatur: diruiturq;.

Simon Artufella Aula Regiæ Præfectus.

1213.
1175

Aragonix, & Castellæ Reges, qui Pompelonensi regno imminent, cum aut ipsi bellum semper mouissent, aut inferentibus tulissent auxilia, aut causa armorum essent, delectu intentius, quam ad finitima bella habito, duraq; conquisitione cum exercitus conduxissent, Nauarræ fines inuadunt: omnia vastant, atq; diripiunt. Leguinam arcem munitissimam vi expugnant.

1214.
1176

Rex de procerum suorum sententia Manfredo Marchioni Buschæ, Mobilix Comitit Buschæ filio Drolam, eiusque ditionis fines, & supra Drolam quidquid Longobardiæ finibus terminatur, honorario fidelitatis iure atq; sacramento attribuit. Manfredus se Regi pacis, ac belli iuribus subiiciens, vt Prouinciæ Comiti addicit.

A. D. XIII. K. Mai Rex, & Raimundus Tolosatum Comes in insula Gernica Tarasconi, & Belicadro interiecta ad colloquia congregiuntur. Super eo iure Prouinciæ, quod Tolosas sibi dotis, ac nuptiarum filix Comitit Prouinciæ nomine, quæ Tolosatis filio Regis permissu nuptura erat, sibi arrogauerat, inter se pepigere. Neq; de Prouinciæ tantum ditione, & Aimilianensis Comitatus iure contenderant: sed Gabaldanam etiam ditionem, & Carladesiam Tolosas repetit: quarum dominatum filix Prouinciæ Comitit, & Richæ Augustæ matri attribui debere Rex contendit. Apud Hugonem Iaufredum Templariorum militiæ magistrum compromittunt: arbitris honorariis adiunctis Raimundo Moncada, & Arnaldo Vilademulio, qui regia iura tueantur: & Narbonensi Vicecomite, quæ Tolosatis partes sibi tuendas susceperat. Deciditur ea contentio: ac Tolosas ius omne Prouinciæ à se repetitum remittit: partitionisq; eius iura agnoscit, qua Alfonsus Comes Tolosas, & Raimundus Berengarius Comes Barcinonensis Regis auus vsi fuerant: recipiuntque Tolosas Gabaldanum terram, & Rex Comitatum Melgoriensem: vt ius suum quilibet repetere, & lite, atq; iudicio persequi possit. Huius concordix causa Rex se III. M. C. argenti marchas Tolosati persolutorum spondet. Dum pecuniæ dies venerit arcem Alberonis, atque Comargem insulam, quæ in vtriusque ostii Rhodani aditum proiecta est, propignore tradit. Neq; Tolosatis filius Comitit Prouinciæ filiam ducit: sed Beatricem Trencabelli Biterensis Vicecomitit sororem in matrimonium sibi collocat.

Maiο mense, vt in antiquis annalium monumentis inuenimus, Sanctia Regina, viro in Prouincia Gallia pacanda, ac moderanda distento, propugnacula, atque arces omnes Ripacuriæ terræ, in suam potestatem, ditionemque redigit.

1215.
1177

Castellæ, atque Aragoniæ Reges Concham Celtiberum nobilem urbem, excelsa, atque arduo colle sitam, ad Sucronis ripas obsident. Oppugnando, quod neque comitatus ex montibus inuecti, neque auxilia intromitterentur, & subsidia firma, ne qua eruptio fieri posset, opposuissent, ad deditiōem subegere. Vrbs à Mauris Regi Castellæ traditur. Ex ea tempestate Aragoniæ regnum liberum, atque immune Regi, posterisque, ab eo dominatu, quem Raimundus Princeps Regis pater Sanctio Castellæ Regi detulerat, permansit: atque in sua potestate, ac ditione, & imperio versantur.

Cum super Molina oppido, summa inter Aragoniæ, & Castellæ Reges contentio suborta esset, atque Malricum Larensem Comitem, vtriq; magna necessitudine coniunctum arbitrum delegissent, & is ex vtriusque regni finibus partes subduceret, atq; subtraheret, vtrumque, siue probroso, siue urbano iudicio illudens, urbem, ditionemque eam sibi adiudicat. Iura, leges, agri, libertas Molinensibus ciuibus relicta. Malricus, vt Petrus Portugalliæ Comes Dionysii Regis F. est auctor, Hermescendam Aimerici Vicecomitit Narbonensis filiam vxorem duxerat: liberosq; susceperat Petrum Molinæ Comitem: & Mosaldam, quæ Alfonso Portugalliæ Regi nupserrat.

Capta Concha pari subinde periculo, gloriæq; euentu Rex bellū in Contestanis intermissum aduersus Mauros gerit: & Ilorcitanum agrum incurrit. Octobri mense Turolium regreditur.

Comes

Comes Alfonsus Siculus Siciliensem classem Guilielmi Siciliae Regis nomine Regi pollicetur: qui Balearicum aduersus Mauros bellum parat. AERA.
NAT.
CHR.

Gerardus Ruscinonenſis Comes nullis ſuperſtitibus liberis decedit. Rex Perpinianum Iulio menſe contendens, omnibus iureiurando adactis, arcium eius ditionis potitur: & Aragoniae ſe Regem, Barcinonenſem, & Ruscinonenſem Comitem, & Marchionem Prouinciae appellat. 1216.
1178.

Cum bellum paſſim, & Aedetanorum, & Conreſtanorū regionibus aduersus Mauros Rex circumferret, Moruedrū oppidum, ad Sagunti veteres muros obſidet: validū in primis, & arcium propugnaculis, quo ſe regionis eius ſuae copiae cōtulerant, munitiſſimū. Inde 1217.
1179.

10 Conreſtanorū regionem incurrens in Bæticam traiecit. Cazolæ cū Caſtellæ Rege Alonſo congregitur. Ne noui fines ſtatuarentur, ſed obſeruaarentur veteres bellicis in expeditionibus aduersus Mauros, A. D. XIII. K. Apr. eo in oppido, nouis foederum vinculis adiuncti, paciſcuntur, vti Valentinum regnum, Setabis, Biarium, Dianienſeq; regnum Aragonio cedant: vltra Biarienſem vero ſaltum oppida, atq; ditiones Regi Caſtellæ attribuantur. Aduersus Nauarræ Regem, eius regni pactione foedera icunt. Ea foedera Regis Caſtellæ nomine ſpondent Petrus Arazurius, Gomecius Garcias Regius ſignifer, & Telus Pereſius. Aragonii Regis iuſiurandum ſacramento ſanciunt. Sanctius Horta Aulæ Regiae Praefectus, Artallus Alagon regius itidem ſignifer, & Cæſarauguſtanus Episcopus, Caſtellani Logronium, Nauarretum, Granionem, Viroueſcam, aliaq; oppida, quæ Nauarus ad Aucenſes vſq; montes obtinuerat, expugnant.

20 Vix foedera iunxerant, cum pacta conuenta à Caſtellæ Rege franguntur: & cum Aragonio acriter decertat.

Quod Caſtellæ Rex Farizā inuito Rege retineret, & nomine pacis bellū inuolutū eſſet, & Oſcæ cōuentus agerētur, Berégarius Ilerdenſis Episcopus, & Mōtis Aragonū idē Abbas Regis trater, & Raimundus Moncada ad Caſtellæ Regē legantur: atq; id oppidū repetūt. Hortantur præterea, vt ab inferendo bello Ferdinando Legionenſi Regi patruo deſiſtat: alioqui ſe bellum repetitis rebus denuntiare teſtantur: indicuntq; : atque prouocant. Legionenſis non Aragonii modo Regis auxilia, ſed Portugalenſis, & confinium Maurorum vires, atq; arma concitat, Caſtellani finibus noſtris excedunt. Fariza Regi in antiquum 1181.
1181.

30 ſtatum reſtituitur.

Sanctius Horta aulæ Regiae Praefectus.

Sanctius Tobias Praefectus iuſtitiae Aragonum.

Rogerus Biterenſis Vicecomes Sauræ filius, qui Trencabello patre vita functo ſumma leuitate Carcaſonem urbem Raimundo Tolofati tradiderat, Regi ſe, ditionemque omnem dedit: atque addixit. Mineruæ præterea arcem tradit.

A. D. III. Non. Nou. Rex Carcaſone honorario fidelitatis iure Carcaſonem, & eius ditionis arces, Lauracum, & Lauracenſem tractum, Rhodam, Linofum, Saltum & eius territorii propugnacula, Thermas, & Mineruæ arcem Rogerio condonat. Si Rogerus nullis ſuperſtitibus liberis decederet, Rex illi in his ditionibus Raimundum Trencabel- 1211.
1181.

40 lum fratrem eiſdem conditionibus ſubſtituit.

Nouembri menſe noſtri Bilielē arcē Turiae flumini impositā vi expugnant. Oppida omnia, atq; cōſinia, quæ Aragoniae Regū imperio cōtinebātur, & Mauri ad eam diē armis tueri poterāt, ab impiis hoſtibus vindicātur: atq; in eos fines, quibus Rex imperiū protulerat, tractū omnē à Pyrenæi iugis Aragoniae nomine cēſiuere: cum regni initio Aragonia terra tā anguſtis finibus contineretur, vt vix XVI. M. P. ab Aragonis amnis ripis includatur.

Farizæ Martio menſe Rex Alcanicium militiæ Calatrauenſi, & Martino Ruizio Azagrae eius ordinis magiſtro donat: ea lege vt eius ordinis viri aduersus Mauros regiam 1218.
1180.

50 militiam obeant: eiufq; pacem, atq; inducias obſeruent. Ea res procerum regni Blaſci Romæi, qui Cæſarauguſtæ dominatur, Artalli Alagonis, Blaſci Mazæ, Simonis Romæi, Petri Ortizii, Simonis Vreæ, Petri Caſtellitioli, Michaelis S. Crucis, Petri Latronis, Petri Sofii, Gombaldi Beneuentani, Marci Ferricii, Fortunij Stadæ, Peregrini Caſtellitioli, Sæctii Hortæ aulæ Regiae Praefecti conſilio, ac conſenſu ſancitur.

Rex ad externum bellum profeſtus, in prouincia Gallia, aduersus Arnaldū Athonem Nemaufenſem Vicecomitem, vniuerſam eam gentē ad arma conciuuit: quod ſupremum eius ciuitatis dominatum, & arcium eius ditionis poteſtatem Regi non deferret: vt maiores Barcinonenſibus Comitibus detulerant: atque præſtiterant. Is cum reſipuiſſet, Biteris Octobri menſe Nemaufum urbem, & eius ditionis arces Regi tradit. 1219.
1181.

Sacro reſurrectionis domini die Bertrandus Bancius ex inſidiis, ſclerate à ſuis inter- 1219.
1181.

imitur: qui in terra Gallia præpotens, prouinciali bello Regi ſe, aduersus Raimundum

AERA. Comitem Tolosatem, & S. Egidii addixerat: atque in afferenda, atque vindicanda ea ditione egregiam operam nauauerat. Nam cum Alberonenſi in arce Rex eſſet intercluſus, fidelis, & præſtanti eius opera ex periculo eſt ereptus: bonamque eius ditionis partem Regi tradiderat. Eius vlciſcendi cauſa, vti ſupplicium de ſceleratis proditoribus ſumat, Rex in Prouinciã proficiſcitur. Morullum caſtellum obſidet, atque expugnat. Acre bellum aduerſus Tolosatem geritur: pluraque oppida diruuntur.

Tertia Dertofæ vrbis pars à Rege Templariorum militiæ, & eius magiſtro condonatur.

1222. A. D. III. Id. Aug. cum Ermengaudus Vrgellitanus Comes, & Galzerandus Salas
1184. eius frater Valentini regni oras, magno comparato equitatu incurriſſent, neque præda parta, equitum turmas retinere poſſent, diſſipati, & palantes prope Requenam cæſis, proſtigatiſque copiis à Chriſtianiſ interimuntur. Stephania foror eorum, Arnaldo Myroni Palliarienſi Comiti nupſit.

1223. Februario meſe Raimundus Tolofatium Comes pactiõnem eam firmat, quam
1185. Regi in inſula Gernica ſanxerat: adiicitque bona fide ei præſto ad futurum aduerſus omnes, qui ex ſaltu Blufenſi ad Alpes, & in Cadurcorum, ac Tolofatium regione rebellionem facerent. In proſequendo iure, quod ambo in Auenionenſem ditionem obtenderant, fœdere adiunguntur. In eo fœdere ita edicunt, vt Francorum, & Legionenſium Reges, & Folcalquerius Comes nominatim amici excipiantur.

Meſe Aprili Rex, & Ricardus Piſtonum Comes Angliæ Regis F. magno propinquitatis vinculo coniuncti Naiaco ad colloquia congregiuntur. Sua aduerſus Tolosatem fœdera icunt. Ricardus idius, quod in Carcaſonenſem ditionem prætenderat, & in eam regionem, quam Rogerius Biterenſis, ac Trencauellus eius frater obtinuerant, Regi remittit, atque condonat.

Alfonſus Portugalliæ Rex, cum ſupra nonageſimum annum vitam perduxiſſet, ſummam & bellicarum rerum laudem, & regni à ſe fundati gloriam conſecutus A. D. VIII. Id. Dec. è vita excedit.

1224. Petrus Ruizius Azagra incredibili animi virtute, ac robore, & laudis gloria concitatus
1186. Alharrazinienſem ditionem, inuitis, & repugnantibus Aragoniæ, & Caſtellæ Regibus armis tuetur, ac ſuſtinet: neque in animum inducit, vt alterutri eorum, regii ſiue imperiis, & poteſtatibus pareat: adeoque ſe in vtramque partem ſtrenue verſat, vt alterius ope, aduerſus alterum bellum gerat: & vtriuſque fœderatam potentiam inuictõ animo propulſet. Ianuario meſe Agredæ Reges congregiuntur: atque inter ſe comparant, ne auxilia Azagræ clam, palamue ſubmittantur: neque eum, fratresue eius recipi patiantur: & Gonzaluum Ruicium Azagram eius fratrem excipiunt, Caſtellæ Regi ſubditiciũ hominem.

1225. Februarii meſis initio Gaſto Beneharnenſis Vicecomes Regem Oſcæ inuiſit: ſeque,
1187. ac Beneharnenſem, & Gaſconia ditionem Regi fidelitatis ſacramento ſubiicit: & ab eo dominatu aliquot oppida excipit, quæ Ricardo Piſtonum Comiti parent: qui Henrico patri Angliæ Regi paullo poſt ſuccedit heres.

A. D. VI. Non. Oct. Saladinus Vidone Luſiniano Hieroſolymitano Rege præclio deuictõ, & capto, Sanctæ Hieroſolymorum ciuitatis potitur: nam cum hoſtis rerum omnium præpotens vndique vrgeret, pii circumuenti, cæſique ſunt.

Raimundus Caſtelliolus Cæſarauguſtanus Epiſcopus.

1226. Oſcæ conuentus à Rege anni initio peraguntur. Sanctii Portugalliæ Regis legati
1188. Cæſarauguſtæ Regem conueniunt: vetuſtorumque fœderum, ac pactiõnum com-monent.

Petrus Seſeſius Præfectus iuſtitia Aragonum.

1228. A. D. VIII. Id. Sept. Aragoniæ, & Nauarræ Reges Borgiæ in congreſſum, colloqui-
1190. umque deueniunt. Fœdera aduerſus Caſtellæ Regem oppidis, atque arcibus traditis icunt: quæ Petro Ferdinandio Azagræ committenda erant.

Montanianam Ripacurciæ arcem Rex obſidione ad deditiõnem cogit: coactique incolæ præſidia in loca munita accipere.

1229. Legati Sanctii Portugalliæ, & Alfonſi Legionenſis, & Galleciæ Regum Oſcæ Regem
1191. Sanctii affinem conueniunt. Fœdus inter Reges icum Maio mente iure iurando ſanxere: eorumque amicitia, ac ſocietate fides deuincitur. Equo pactiõnum iure aduerſus Alfonſum Caſtellæ Regem aſtringuntur.

1230. Cum Rex Pontium Capreram, aduerſus Ermengaudum Vrgellitanum Comitem,
1192. in hereditaria controuerſia enixe fouiſſet, Comitem ad ſe pellicit. Tarracone Aprili meſe di-

se ditionis Ilerdensis iura, & oppida à Principe Raimundo Comitis patri condonata sancit, atque confirmat.

AERA
NAT.
CHR.

10 Septembri mense Rex Gastoni Beneharnensi, qui Bernardi Conuenarum Comitis filiam, Centulli Bigeronum Comitis neptem in matrimonium duxerat, ea Regis erat cōsobrina, Comitatum Bigeronum, ditionisque eius suprema iura detalia, tradit. Ea conditio, ac lex constituitur, vti Regi integra restituantur, si Gastonem nullis superstitionibus libentis decedere contingeret. Vallem præterea Aranam, suis terminis circumscriptam, quã Garumna amnis præterfluit, quæ Pyrenæi iugis continetur, Rex sibi posterisque suis Regibus recipit, atq; addicit. Lerdx castelli potestas, ceterarumque Bigeronum arcium, à Vicecomitibus Beneharnensibus Regi, posterisque eius, siue fratri, siue pacati sint, vt Hispano more tradantur, sanxit.

1231 Rex Osci Martio mense Caspe, ad Hiberi amnis ripas nobile Ædetanorum oppidum Hospitalis Hierosolymitani militiæ, & Ermengaudò Aspæ eius ordinis Magistro donat. 1193

A. D. XIII. K. Apr. Guilielmus Raimundus Moncada, sacrilega immanitate efferatus Berengarium Vilademulium Tarraconensem Antistitem interimit. 1232. 1194

Sanctius Nauarræ Rex summa virtutis præstantia princeps, qui sapientis cognomen habuit, Iunio mense decedit.

1233 Rem Hispanam nouus circumsteterat metus totius Maurusiæ, & Numidæ gentis Baticam licentius perumpentis. Iuceffus Mahozemutus Abdelmonis nepos, qui Al- 1195

mohadum Sarracenorum in Africa ductor totius gentis imperium obtinuerat, cum exactis Almoravidibus & ad internecionem redactis, expugnata Hispali, Bæticæ prouinciæ late, longeq; potiretur, Marianis montibus transcens in Oretanos, & Carpetanos bellum piis gentibus infert. Alfonso Castellæ Rex, magni alioqui animi princeps, cum se plures annos ignauia, atque desidia dedidisset, & luxu animū infecisset, omnibus imminentis periculi metu defixis, subito ad tantam belli molem consurgens, vt hostium impetus, ferociamque comprimeret, ad Larcurim vicum, vrbem opulentam quondam, & nobilem prælio decertans, A. D. XV. K. Aug. victus, ac profligatus in extremum pæne discrimen seque, remque publicam deduxit.

30 Hoc anno cœnobium Cisterciensis ordinis in Celtiberis Petrinum nuncupatum summa loci amœnitate constitui, quo cataractæ fluuium insigni spectaculo excipiunt, qui per arduas, excisasq; rupes insurgit, à Ferdinando Aragonio Cæsaraugustano Archiepiscopo, qui se ei conuentui ex præfecto Alcaniciensi dicauerat, memoriæ traditur. Fluuius inde Petrinus cognominatus infra Bilbilitanorum aquas in Salonem influit.

1234 Ilerdæ Aprili mense Rex Gilberto Horallo Templariorum militiæ transmarinis in prouinciis Magistro, & Pontio Rigaldo Franciæ, Arnaldo Claramontio Galliæ prouinciæ, & aliquot Hispaniarum prouinciarū eius ordinis præfectis, & eorum militari conuentui Alhambræ, & Horreorum castella, & Cidi arcem, quam Pennã Cidi vocabant, donat. 1196.

40 Cum superiores Reges ex minimo, tenuissimoque regno robustū, & valens, florentique reliquissent, Rex in Gallia Aragonium nomen & vrbibus, & nationibus ingenti gloria propagauit. A. D. VII. K. Mai. Perpiniani moritur. Petrum ex liberis natu maximum Regni Aragoniæ, Cataloniæ principatus, Ruscinonensis, & Paliariensis ditionum heredem instituit: ciuitatesque eas omnes attribuit, quæ Biterensium finibus, & Aspensi saltu continentur. Alfonso Prouinciæ, Aimiliano, Gabaldano, & Rhodensi Comitibus donat: atque id ius contribuit, quod in Mompelleriensis ciuitatis ditione obtinuerat. Ferdinandum sacris initiari instituto D. Bernardi Cisterciensis ordinis, in Populeti cœnobio, sepulchris Regum dicato, quod ipse exædificauerat, & pater cōdiderat, iubet. Quatuor filias susceperat: Constantiam, quã Emerico Hungariæ Regi collocauerat: Leonoram, & Sanctiam, quæ Raimundis Tolosatis comitibus patri, ac filio nupsere: & Dulciam, quæ Xixenensi cœnobio, ad Canadris fluminis ripas constructo inter virginum cœtus colendis sacris præfuit. Petrum, quoad xx. annum ageret, Sanctiæ Reginæ parenti in tutelam tradit. Ad Populeti sepelitur.

50 Pestis, & fames funesta calamitose hoc anno magnam in Catalonia vastitatē efficiunt.

PETRVS. II. REX XIII. ARAGONVM.

A. D. XVII. K. Iun. Cæsaraugustæ Petrus, & Regina mater exequias funeris Regii profecuntur: supremisque illius funeribus plures, exquisitique honores additi. Illo ipso die iustis funeribus confectis Petrus fora, vsus, mores patrios, institutaque maiorum, & irrogata priuilegia regni ab Imperatore Alfonso, Ramiro Rege eius fratre, & Raimūdo Principe sancit: atq; confirmat.

AERA.
NAT.
CHR.

Septembri mense Darocam conuentus indicitur: cui Regina Sanctia cum Petro F. præfuit. Reginæ, & totius conuentus permiffu, maximoque applaufu Petrus regiam hereditatem adit: & regale nomen fufcipit. Denuo fora, mores, atque priuilegia iureiurando, de more fancit. Adfuere eo in conuentu Raimundus Castellitiolus Cæfarau-
ftanus, Garcias Frontinus Turiafonenfis, Gombaldus Ilerdenfis, & Ricardus Ofcenfis Epifcopi: & ex proceribus Ferdinandus Ruizius Azagra, Guilielmus Castellitiolus aulæ Regiæ Præfectus, Petrus Latro fignifer, qui Turoli dominabatur, Artallus Alagob, Petrus Cornelius, Simon Cornelius, Berengarius Entenza, qui Calataiubij dominatum obtinuerat, Petrus Simenius Vrra, Simon Rada, & alii proceres. Fortunio Capitoni Hofpitalis Hierofolymitani in Aragonia magiftro oppidi, atque arcis S. Petri prope Calan-
dam donationem firmat: quæ ab Alfoufo rege patre testamento fancita fuerat.

Rex honores, ac militaria beneficia, & arcium præfidia, ac poteftates fufcipit: & in manus fumat: vt in quos proceres deceret, quemadmodum fibi libitum erit, partiatur: cū propter ætatem alieni etiam tum arbitrii efferet.

1234.
1196. Inceffus Maurorum Imperator ad perniciem profligatis Larcuritano prælio, ac præne ad exitium deductis rebus, horribilem belli formidinem, atque impetum in Carpetanos infert. Cum plura Caftella expugnaffet, pluraque vaffaffet, & eam regionem depopulatus efferet, Toletanique diutius obfidionis damna fufinuiffent, in Celtiberiam transfreffus Concham obfidet. Obfidione omiffa, depopulata Carpetania, & magna illata calamitate hoftes finibus noftris excefferet.

Rex copias omnes militares Darocæ cogit: vt affecta, & prostrata republica, cum exercitu fubfidio accurrat. Ambo Reges pulfis Mauris Carpetanos montes tranfeuntes, bellum Alfoufo Legionenfi Regi inferunt: & Vertones, atque Aftures incurrunt.

1235.
1197. Guilielmus Castellitiolus Regiæ aulæ præfectus. Ermengaudus Vrgellitanus, & Raimundus Rogetius Fuxenfis magna armorum cõtentione inter fe decertant. Nō Pyrenæi impendentis vaffi faltus obftitere, quo minus Fuxenfis Vrgelletum obfidione premat: vi expugnet: atque diripiat: quorum etiam facti-
onibus Catalonia bello flagrat.

1238.
1200. Simon Cornelius aulæ regiæ præfectus. Initio regni, cū magnæ inter Regē, cuius alioqui mirifica indoles virtutis apparebat, & Reginam parentem & obtreftatio inuidiæ, & maleuolentia coorta efferet, fummèq; inter fe diffiderent, A. D. II. K. Oct. Farizæ cum Caftellæ Rege ad colloquium perueniunt. Pacifcuntur, vti Regina Farizæ, Embiti, & Epilæ arces filio tradat: quæ cum externi regni finibus propinquæ efferent, haud leuis caufa fuberat, vt inde grauis oriretur fufpicio: & in-
teftinum odium cum acri diffidio exifteret. Apparebat enim Reginam liberos aditus, atq; exitus ex Caftellanis regionibus comparauiffet.

1239.
1201. Leonora Regis foror Raimundo Tolofati nubit. Cum Rex pacta cum regina conuenta, fœdera que, fide mobilitate, & leuitate animi, feu iuuenili licentia, aut prauis cõfultoribus inducitur, fregiffet, & rurfus in teftinis feditionibus lacerarentur, interuentu Berengarii Entenzæ, Guilielmi Castellitioli, Garciz Romæi, Guilielmi Cardonæ, Alberti Caftelluelli, Raimundi Vilademulii, Raimundi Gurbii Tẽplariorū Magiftri, Simonis Labatæ Magiftri Hofpitaliorū Ampoftæ præfecti, Simonis Corneli, Garciz Orticii, Artalli Alagonis, Petri Sefefii, Michaelis Luefiæ, Arnaldi Palatini, Arnaldi Foxani Darocæ Nouẽbri mense ad colloquiũ cõgredientes, obfidibus vltro, citroque datis, fides reconciliationis firmata efferet: & in priftinã concordia reducuntur. Iurisiurandi religione proceres ii obftinguntur, Regem, parentem, vt par erat, obferuantia, cultuque, & honore reueriturum: neque oppidorum, aut arcium, quæ à Rege viro traditæ illi fuerant, poffeffione exclufurum: atq; in ea regio præfidio permanfuram. Arcium earum præfecti Reginæ iuffu, Regi fe irato, aut pacato parituros, atque eius imperio obtemperaturos, fidelitatis fœramento obteftantur.

1240.
1202. A. D. XIII. K. Iul. Agramontenfi campo Raimundus Ceruera, ex proceribus Catalanis vir primarius, & Agramontenfis ciuitas armis confligunt. Ceruera cum IIII. M. peditum ordines duceret, & aliquot equitum loricorum turmis decertatet, ab DCCC. peditibus profligatur: atque deuincitur.

K. Nou. monachi inftituto D. Bernardi deuoti, qui prope Iuncariam, Cæfarau-
gufano in Agro Cœnobium condiderant, Rotam, adhiberi ripas è regione Scatronis oppidi, quo ab Alfoufo Rege donati fuerant, emigrant.

A. D. IIII. Non. Nou. Guilielmus, qui Mompellerii dominabatur, decedit: Maria vnica filia herede relicta.

A. D. III. K. Mart. Raimundus Rogerius Fuxensis, Arnaldus Castelbonus, & alii eius factionis Catalani proceres ab Ermengaudō Vrgellitano cæduntur: atque ex prælio ducuntur captiui.

Nondum perfunctum cura Regem rerum suarum, aut expeditionis bellicæ aduersus Mauros, tumultus Gallici fama atrox inuasit: quod Alfonsus Prouinciæ Comes frater & Guilielmus Folcalquerius Comes Garsendæ patruus, quam Alfonsus Rege patre adnitente vxorem duxerat, inter se magna armorum contentione præliarentur. Guilielmus Rege defuncto, aliquot oppida, atque iura ditionis Garsendæ interuerterat: ad seque transtulerat. Sanctius Regis patruus, cui Rex ditionem Ruscinonensem tradiderat, Alfonsum fratris filium deserens, Folcalquerii partes fouet: pluresque Franci proceres eas sustinent. Rex in Prouinciā profectus ad fossas Marianas, Aquas mortuas vocant, indutias fieri contendit: & uti se arbitro, & Narbonensi, & Tolosate proceribus, Episcopisque aliquot adiunctis, res, quæ in disceptationem vocabantur, constituerentur, & collocarentur: impetrat. Cum de Sistarici oppidi, atque arcis ditione cōtrouersarentur, Rex amborum nomine in manus suscipit. Paci scuntur, uti Alfonso, & Garsenda, nullis superstitibus liberis vita functis, Sistaricum, Sistaricique arx Guilielmo cedant. Salinæ, portusque Tarasconis Alfonso contribuuntur: & reliqui portus ad Longobardorum fines, amborum ditioni adiudicantur.

Ad Campillum, Sufanum vocabant, quasi superiorem nomines, Agredæ, & Turia-sonis finibus interiectum vicum, Castellæ, & Aragoniæ Reges congressi, finium contro- uersias componunt: eisque terminandis arbitros adiiciunt. Aragonii Garcias Romæus, & Petrus Sefesius dati. Communi sententia Caunum montem aquarum diuortii Ara- goniæ regno attribui edicunt.

Haud parua expeditio hoc anno à Rege facta est: si regi apparatus, sumptusque spectentur: frequentissima celebritate, & totius Italiæ clarissima luce expositi. Rex Gallia ex Prouincia soluens, classe Genuensem portum tenet. Nouembri mense Tiberis ostio inuectus, ab aliquot Cardinalibus, & Senatore, populoq; Romano in urbem deductus, Innocentium P. M. de more veneratur: & in Vaticano, Pontificiis in ædibus Regi paratur hospitium. Perendino die præsentationi D. Mariæ dicato, summus Pontifex in eodem D. Pancratii traductus Regem sollempni pompa urbis regionibus ouantem excipit: atque in ea æde à Petro Portuensi Episcopo sacro oleo perungitur. Regium diadema capiti Regis ab Innocentio imponitur: atque regiis insignibus decoratur. Rex fidelitatis sacramento se Pontifici Maximo, atque sanctæ Romanæ Ecclesiæ addicit. In Vaticanum reuersus, in sacello D. Petri regiis insignibus depositis, & gladio Pontificis manu accepto, militiæ auctoramentum proficitur. Regnum tributarium ecclesiæ constituit: & ccl. Mahozemut- inorum aureorum nummorum tributum in singulos annos, ab Aragoniæ Regibus con- ferendū indicit: summa à se proposita mercede, q; Pontificis manu diadema sumpsisset. Ii numi à Luceffio Mahozemuto iactati, nuncupatique, qui summum in Mauros imperi- um in Hispania obtinuerat, singuli sex solidis regalium expendebantur: æstimabanturq;. Pontifex priuilegium irrogat, ut ab Archiepiscopis Tarraconensibus coronæ, in poste- rum Regibus Cæsaraugustæ imponantur: modo caueant, se id ecclesiæ præstituros, quod à Rege sancitum fuerat. Grauius proceres mox, populique conqueruntur: q; ex libero Regno, & ab omni munere soluto, Rex stipendiarium cōstituerit. Res digna visa est, quæ uti vetustis monumentis gesta perhibetur, commemorari debeat. Anno vii. Pontifica- tus domini Innocentii Papæ III. Mense Nouembri Petrus Rex Aragonum ad Apostoli- cam sedem accessit: ut ab eodem domino Papa militare cingulum, & Regium acciperet diadema. Venit autem per mare cum V. galeis. Applicuit apud Insulam: inter portū, & O- stiam: adducens secum Archiepiscopum Arelatensem, & Præpositum Magalonensem: cum quibus interfuit electus Montis maris: & alii quidam clerici nobiles, & prudentes. Proceres quoque secum adduxit Sanctium patruū suum: Hugonē de Baucio, Trogelium de Massilia, Arnaldum de Fociano, & alios multos nobiles, & potentes. Missis autem ad illū equitaturis Romanis pæne cc, fecit eum apud S. Petrum ad præsentiam suam idē do- minus Papa venire: mittens in occursum ipsius quosdam Cardinales: Senatorem Urbis & multos alios nobiles: & magnates: fecitq; illū apud S. Petrum, in domo Canonicorum honorifice hospitari. Tertio vero die: in festo videlicet S. Martini præfatus dominus Papa cum Episcopis, Presbyteris, & Diaconibus Cardinalibus, Primiceriis, & Cantoribus, Se- natore, Iustitiariis, & iudicibus, aduocatis, & scriniariis, multisque nobilibus, atque po- pulo copioso ad monasterium S. Pancratii martyris prope trans Tiberim est profectus: ibique præfatum Regem per manus Petri Portuensis Episcopi fecit inungi: quem post-

AERA. „ modum ipse manu propria coronauit: largiens ei Regalia insignia vniuersa: mantum vi-
 NAT. „ delicet, & Colobium, sceptrum, & pomum, coronam, & mitram: corporale ab eo recipi-
 CHR. „ ens iuramentum: cuius tenor est talis.

EGO PETRVS REX Aragonū profiteor, & polliceor q̄ semper ero fidelis, & obediens
 „ domino Papæ Innocentio: eiusque Catholicis successoribus & Ecclesiæ Romanæ: Rē-
 „ gnumque meum in ipsius obedientia fideliter cōseruabo: defendens fidem Catholicam
 „ & persequens hæreticam prauitatē: libertatem, & immunitatem ecclesiæ custodiam: &
 „ eorum iura defendam. In omni terra meę potestati subiecta pacem, & iustitiam seruare
 „ studebo: sic me deus adiuuet: & hæc sancta euangelia.

Deinde Præfatus Rex cum multo laudis præconio, & fauoris applausu coronatus 10
 „ rediit iuxta dominum Papam: ad Basilicam S. Petri: super cuius altare sceptrum, & dia-
 „ dema deposuit: & de manu eiusdē domini Papæ militare ensē accepit: Regnumq̄ suū S.
 „ Petro Apostolorū principi obtulit: illudq̄ sibi constituit censuale per priuilegii paginam:
 „ quam eidem domino Papæ tradidit super ipsum altare: cuius tenor est talis.

Cum corde credam, & ore confitear, quod Romanus Pontifex, qui est beati Petri
 „ successor, vicarius sit illius, per quem Reges regnant, & Principes principantur, qui do-
 „ minatur in Regno hominum, & cui voluerit donabit illud: EGO PETRVS Dei gratia
 „ Rex Aragonum, Comes Barcinonensis, & dominus Montis Pefulani cupiens principa-
 „ liter postea beati Petri, & Apostolicæ sedis protectione muniri, tibi Reuerendissime pa-
 „ ter, & domine summe Pontifex INNOCENTI, & per te Sanctæ Romanæ ecclesiæ offero 20
 „ regnum meum: illudque tibi, & successoribus tuis in perpetuum diuini amoris intuitu,
 „ pro remedio animæ meæ, & progenitorum meorum constituo censuale: vt annuatim de
 „ camera Regis CC L. Macemutinæ Apostolicæ sedi reddantur: ac ego, sicut & successores
 „ mei specialiter ei fideles, & obnoxii teneamur: ac lege perpetua seruiendum fore decer-
 „ no: quia spero firmiter, & confido, quod tu, & successores tui me, ac successores meos, &
 „ Regnum prædictum auctoritate Apostolica defendetis: præsertim eum ex multo deu-
 „ tionis affectu, me ad sedem Apostolicam accedente, tuis, quasi beati Petri manibus, in
 „ Regem duxeris sollempniter coronandum. Vt autem hæc Regalis concessio inuiolabilem
 „ obtineat firmitatem, eam de consilio Procerum Curiæ meæ, præsentis venerabili patre
 „ meo Arelatenſi Archiepiscopo, & Sanctio patruo meo, & Hugone de Baucio, & Arnaldo 30
 „ de Fociano Baronibus meis sigilli mei feci munimine roborari. Actum Romæ apud S.
 „ Petrum anno Dominicæ Incarnationis MCCIV. III. Id. Nouembris. Anno Regni mei IX.

His omnibus rite peractis, fecit eum dominus Papa per urbē ad Ecclesiā S. Paulli
 „ deduci: vbi galeas inueniens præparatas intrauit: & Apostolica benedictione ad propria
 „ meruit cum prosperitate redire.

Super coronatione vero Regum & Reginarum Aragonum in posterum faciendā,
 „ tale sibi priuilegium dominus concessit.

CVM quanta gloria, & honore, impendiis, & applausu Regium Romæ, de manu mea
 „ in monasterio B. Pancratii susceperis diadema, postquam per venerabilē fratrem nostrum
 „ Petrum Portuēsem Episcopum in Regem te fecimus coronari, tua sublimitas non igno- 40
 „ rat. Vt dilectionis autē affectum, quam ad tuam habemus personā, per exhibitionē operis
 „ euidētius monstrarem, Regalia insignia vniuersa, mantū videlicet, colobiū, sceptrum,
 „ & pomum, coronā, & mitram ad opus tuum non minus pretiosa, q̄ speciosa fecimus præ-
 „ parari: & ea liberaliter tibi donauimus: in signum gratiæ specialis. Tu vero tanquam prin-
 „ ceptus, & Catholicus Rex super altare beati Petri Apostolorum principis Regnū tuū nobis
 „ & per nos sedi Apostolicæ, cū multo deuotionis affectu, per priuilegii paginam obtulisti:
 „ illud ei cōstituens in perpetuū censuale: firmiter promittēdo, q̄ iuramētum fidelitatis, &
 „ obedientiæ in coronatione tua nobis exhibitum inuiolabiliter obseruabis: & ad illud ex-
 „ hibendū, & obseruādum successores tuos obligari volebas. Nos igitur gratiā tuā nobis ex- 50
 „ hibitam ad successores deriuari volentes, præsentium auctoritate cōcedimus, vt cum ipsi
 „ decreuerint coronari, coronā à sede Apostolica requirentes, de speciali mādato per Tar-
 „ raconensem Archiepiscopum apud Cæsaraugustam sollempniter coronentur: præstita su-
 „ per prædictis idonea cautione. Et quoniam iure ciuili cautum est, vt mulieres maritorum
 „ honoribus decorentur, præsentis auctoritate concedimus, vt per manus eiusdem Archie-
 „ piscopi eis liceat coronari. Nulli ergo, &c. Nostræ concessionis, &c. Si quis autem, &c.

Sollempnibus susceptę coronæ Romæ celebratis, Rex in Prouinciam Galliam re-
 „ nauigans, aduersus Folcalquerium bellum gerit: quod fœdera cum Alfonso fratre ista
 „ neglexisset: atque violasset: & fratrem captiuum contra ius, falsque detinuisse: quem Rex
 „ in libertatem vindicat.

Cum Alfonso Castellæ, & Legionensis Reges patruces fratres, nouo affinitatis vinculo adiungerentur, & Legionensis Berengariam Castellæ Regis F. duxisset, vna cum Aragonio Rege Sanctio Nauarræ Regi bellum inferunt. Roncauallem, & Aiuarum expugnant. Cum eas ciuitates Aragonius repeteret, atque suæ ditionis, ac iuris esse contenderet, nostris traduntur. Matrimonium postea Regis cum Nauarri sorore paciscuntur: sed cum eæ nuptiæ legitimæ esse nequirent, quod tertio consanguinitatis gradu adiungerentur, Innocentius eas tamquam incestas dirimi sancit.

AER. A
NAT.
CHR.
HO
3211

10 Augusti mensis Kalendis Rex Iacem exercitu coacto iniit: magnoque comitatu ad colloquia Regis Angli congregitur. Proficiscentem comitantur Raimundus Rocabertinius Archiepiscopus Tarraconensis, Gombaldus Dertosanus, Garcias Oscensis, & Raimundus Cæsaraugustanus Episcopi: Arnaldus Alafcon aulæ Regiæ præfectus, Innicus Martinus Sobiza, qui Burgiæ dominabatur, Artallus Alagon, Garcia Romæus, cui Rex id temporis oppidum Pratellam, atque arcem tradiderat, Simon Cornelius, Petrus Pomarius, Assalitus Gudalis, Adam Alafcon, Aznarius Pardus, Petrus Alcalanus, Atho Focius, Rudericus Stada, Bernardus Beneuentanus, Petrus Sefesius, & Simon Luesia. Oscæ Nouembris mensis fine, cum Rex large, & effuse regium patrimonium profunderet, & in sumptibus effundendis nimius esset, ac prodigus, eiusque benignitas in largiendo esset exhausta: nouum vectigal imponitur: cui monetatici nomen publicani inuenere.

1243.
1205.

Arnaldus Alafcon Aulæ regiæ præfectus.

20 Sanctia Aragoniæ Regina adnitate, ac se in vtramque partem versante Hispaniæ Reges Lusitano dempto, Phari ad colloquium congregiuntur.

1244.
1206.

Didacus Lupius Lupi Naiarensis Comititis, qui Viscariæ dominabatur, F. acre bellum aduersus Castellæ Regem gerit: quod Legionensis ab Vrraca Lupia sorore diuertisset. Is, regibus foedere adiunctis, Valentiam properans, bellum Regi, Aragoniæ finibus infert: quem cū Valentia Rex inclusisset, & ad portas venisset, murumq; iaculo traiecisset, & urbem acerrime oppugnaret, suffosso equo, summum vitæ discrimen adit: ex quo ab ipso Didaco ereptum ferunt.

30 Cū magna celebritate famæ, Regis egregia virtus in vltimis regionibus percrebuisset, & Hierosolymitani regni vires summis difficultatibus affectæ atq; afflictæ essent, & à Turcis premerentur, Maria Amalrici Hierosolymitani Regis vxor, eiusq; regni proceres Mariam Amalrici neptem Conradi Monferratensis filiam regni heredem Regi collocari summo opere student. Ptolemaide, recentior ætas nuncupauerat Acconem, A. D. XI. K. Oct. auia Regina, assidentibus Petro presbytero Cardinali tituli S. Marcelli, A. Patriarcha Hierosolymitano, Petro Cæsariensi, C. Tyrensi, A. Nazareno Archiepiscopis, & Acconensi, & Bethlehemi Episcopis, & S. sepulchri Priore, & Iosaphati, & Taboris Abbatibus, atque Hospitalis S. Iohannis Magistro, iurisiurandi religione obstricta spondet. Mariam neptem in A. D. K. Nou. secundas nupturam modo conuentis Rex staret: & Pontifex Maximus id ratum haberet. Rex sibi in matrimonium adiunxerat Mariam, quæ Mompellerii dominabatur, filiam Guilielmi Mompelleriensis, & Mathildis Emmanuelis Constantinopolitani filix. Nuptiis celebratis Rex Mompellerii dominatus cognomentum suscipit. Cum insignem probitate, & sanctitate feminam duxisset, & quæ Constantinopolitani imperii ius materna hereditate repeteret, Mathildis enim Alexio fratre Andronico interempto, legitimo iure id regnum appetierat, ab vxore, pellicum amore flagrans diuertere nititur.

40 Cum Rex solutis, & vagis amoribus in concubinarum cupidinem, & contubernium se transfudisset, & connubii diuortium fieri contendens sanctissimam feminam exturbare, niteretur, clam, quasi cum alia concubiturus, ancillari dolo, furtim Regiæ admittitur. Ea nocte filius concipitur: quem diuino numine Christianæ reipublicæ, & religioni propagandæ genitum res ab eo gestæ testantur. Mompellerii K. Febr. nascitur: & sortito Iacobi nomen inuenit.

1245.
1207.

50 Octobri mense Castellæ, & Nauarræ reges in Carpetanis Guadalaiaræ congressi, de pactis in quinquennium indutiis, & vt earum iura seruarerentur, arcibus etiam traditis, Castellanus pollicetur, se in ea foedera Aragoniæ Regem deducturum: vt fraterna vnanimitate, aduersus exultantes Maurorum conatus obuiam eatur. Quamuis magna contentione Aragonius, & Nauarrus dissident, & Rex Roncauallem, & Burgui arcem Gastoni Vicecomiti Bencharnensi, Bigeronensi Comiti pro pignore L. M. solidorum Morlanensium tradiderat, quæ belli præcipua causa fuerant, summo Regis Castellæ studio, ea Regum conspiratio, & concordia ad reipublicam tuendam, Regem ad se deduxit.

AERA. Constantia Regina Regis soror, quæ Emerico viro Hungariæ Rege vita functo, Leo-
 NAT. poldi Austriæ Ducis ope, principis propinquitatis vinculo Aragoniæ domui adiuncti, ad
 CHR. fratrem reuersa fuerat, admittente Sanctia Regina parente, Frederico Siciliæ Regi Cæsar-
 1246. augustæ despondetur. Hæ nuptiæ ab Innocentio P. M. Frederici tutore sancuntur: qui
 1208 enixe studuit, vt Fredericus pæne puer, & Siciliæ arces à Marchoaldo, Regina Constantia
 Frederici matre defuncta, oppressæ in libertatem vindicarentur. Ad hæc Pontifex,
 & Regina pactionem fecerant, si Fredericus ante matrimonium initum decederet, Siciliæ
 regnum ab Ecclesia Ferdinando Constantiæ fratri, quem pater sacro ordini dicauerat,
 deferretur.

Nouembri mense Sanctia Regina, quæ se Xixenensi virginum cœnobio, quæ cultui
 diuino sacratæ erant, Hierosolymitani instituti à se constructo, addixerat, & eo ritu sacris
 10 initiata fuerat, è vita excedit: & in ea sacra æde sepelitur.

Ermengaudus Vrgellitanus Comes decedit: eorum principum vltimus, qui à Bo-
 rrello Barcinonensi Comite virili stirpe genus ducebant. Ex Eluira Sobiratenfi Comite
 vxore Aurembiaxim filiam susceperat Super eius ditionis hereditate, quæ ampla, & præ-
 potens erat, bellum inter Regem, & Gerardum Caprariam Vicecomitem exoritur. Au-
 rembiaxis, quod mater Eluira verita esset, ne à Gerardo ditione ea euerteretur, qui con-
 sobrinus erat. Nam Pontius pater Caprariæ Vicecomes Miraglum Ermengaudi sororem
 duxerat, hereditariis iuribus Regi cedit: atque ea condonat. Aurembiaxim Rex sub po-
 testatem, manumque suscipit. Balaguerium Gerardum includit: eoque obsidione, & a- 20
 cri oppugnatione ad deditiōem compulsus, totius pæne Vrgellitanæ ditionis potitur.

1247. Alfonsus Prouinciæ Comes Barcinone soluens, Constantiam Reginam sororem ad
 1209 ad Fredericum maritum Siciliæ Regem, magno prouincialium, & Catalanorum proce-
 rum comitatu deducens, in Siciliam Februario mense appellit. Funestæ eæ nuptiæ morte
 Alfonsi, & plurium procerum, qui magna vi morbi ingrauescente Panhormi decedunt,
 fuere. Ex Garfenda vxore Folcarquerii Comitis nepte Alfonsus filium susceperat Rai-
 mundum Berengarium. Is Prouinciæ Galliarum dominabitur.

A. D. II. Non. Iun. ad Malienem Aragoniæ, & Nauarræ Reges ad colloquia con-
 ueniunt. Rex à Navarro x x. m. nummorum aureorum, quos morabetinos vocabant,
 mutuatur: eorumque pignori arces, & oppida Pinæ, Elconis, Pitillæ, & Galluris op- 30
 ponit: adeo in summa difficultate nummaria non Rex modo, sed ea tempora versa-
 bantur.

1248. Martii mensis exitu Montione Rex militares copias cogit: & in Valentini regni fines
 1210 inuadit. Duces exercitui præbati Simon Cornelius, Garcias Romæus, Artallus Alagon,
 Blascus Romæus, Petrus Sefesius, Atho Focius, Guilielmus Ceruilionius, Guilielmus
 Peralta, Arnaldus Palazinus, Arnaldus, & Adam Alascones, Atorella, Sanctius Antilio-
 nius, Guilielmus Moncada, & Guilielmus Raimundi Moncada Cataloniæ Senescallus.
 Adamuzium, Castrum fauibium, & Sertella oppida, & eorum arces expugnantur. Eæ
 non Aragonio regno, sed Valentino contribuuntur: quæ ipsa propinquitate regionum in
 extremis finibus positæ, velut appendices essent maioris expeditionis. Vicina castella ad 40
 deditiōis fœdera recepta imperata faciunt. In Adamuziana oppugnatione Atorella
 qui Quinti dominabatur, Petri Oticii F. egregie operam nauauit: eoque ipso die Rege,
 & Cæsaraugustano Episcopo præsentibus Petro Montacuto Templariorum magistro, &
 eius ordini se addicit, vouetque. In eo bello ex proceribus præsto Regi adfuere Garcias
 Frontinus Turiasonenfis Episcopus, Garcias Romæus, Simon Cornelius, Michael Lue-
 fia, Simon Aiuarius, Arnaldus Alascon, Latro, Aznarius Pardus aulæ Regiæ Præfectus,
 Atho Focius, Assalitus Gúdalis, & Petrus Crexelius.

A. D. XIII. K. Oct. ad Villam, quam Felicem vocant, Rex Dertofam urbem, & arcem,
 quæ Azudæ cognomen habuit, & eius urbis propugnacula Petro Montacuto Templari-
 orum Magistro, atq; eius militiæ ordini donat. 50

Aznarius Pardus Regiæ Aulæ Præfectus.

1249. Bellum sacrum, quod Hispaniarum Reges, & præcipuus eius auctor, & concitator
 1211 Castellæ Rex in vltima rerum desperatione, aduersus victorem Maurum moliti sunt,
 pro præsentis terrore, ac rerum insigniter gestarum laude, & gentis Hispaniæ robore, in-
 genti gloriæ fuit. Confirmatis enim partibus, cum omni vini tici cœpissent, & Castella-
 ni exercitus licentia, luxuriaque corrupti, ad seuerissimam militiæ disciplinam reuo-
 carentur, omniaque reciderentur deliciarum instrumenta, quasi de summa reipub-
 licæ in certamen, atque discrimen deuenire parant. Pontifex Max. sacræ expedi-
 tionis præsidia, atque noxiarum expiationes indulget: & sacrosanctæ Crucis prædica-
 tione

tionem exterarum nationes, & gentes in ultimas terras pietatis ergo confluunt: præcipuo con- AERA.
 cionatore, & quodammodo sacri belli lituo Ruderico Simenio Toletano Antistite. NAT.
 Castellæ Rex cum Ferdinando F. Valentini regni fines Setabim vsque incurrit. CHR.
 Maio mense in Carpetanos regreditur. Ferdinandus illico Lusitanorum Maurorum præ-
 fidia Trugilli, & Montanciis firmata oppugnat: & in ipso belli conatu A. D. II. Id. Octob.
 decessit: cuius morte vniuersa Hispania in luctu, & squalore fuit.

PROELIUM VBEDENSE.

Hispano robore aduersus Maurorum vires, qui ex transmarinis prouinciis fretum 1250.
 transmiserant, & Bæticis, Contestanis, & Lusitanis se adiunxerant, maximo prælio, Ma- 1212
 10 riano in saltu, ad Tolosæ conualles Castellæ, Aragoniæ, & Nauarræ Reges decertant.
 Quantis nunquã ante alias simul copiis hostes conueniunt: castraq; saltuosis, ac siluestri-
 bus locis metantur. In comitatu Aragonii Regis ad bellũ proficiscuntur viri fortissimi no-
 bilissimiq;, qui ordines duxerant Garcias Frontinus Turiasonenfis, & Berengarius Bar-
 cinonentis Episcopi: Sanctius Comes Aragonii Regis patruus, Gareias Romæus, Simon
 Cornelius, Guilielmus Peralta, Michael Lucfia regius vexillifer, Aznarius Pardus, Nun-
 nius Sanctii Comitit ex Sanctia Nunnia filia Nunnii Comitit Larenfis filius, Lupus Fer-
 rencius Luna, Artallus Focius, Petrus Maza, Atorella, Simon Aiuarius, Rudericus Liza-
 na, Petrus Ahonestus, Emporiarum Comes Gerardus Capraria, qui Vrgellitani Comita-
 tus hereditatem inuadere conatus fuerat: Raimundus Folchius, Guilielmus Cardona,
 20 Guilielmus Ceruera, Berengarius Petramola, Guilielmus Aquilonius Tarraconenfis, &
 Arnaldus Alafcon. Aragonius exercitui ductores præficit Garciam Romæum, Simonem
 Cornelium, Aznarium Pardum, Artallum Focium, Atorellam, & Perrum Mazam. Præ-
 terea Petrus Tomichius prodit, penes quem fides sit, Dalmatio Crexelio Catalano, qui
 inter omnes suæ ætatis duces rei militaris scientiam percalluisset, cum Reges de dirigen-
 dis, & ordine collocandis aciebus, inter se dissiderent, eam curationem, & distributio-
 nem traditam. Primo concursu, adeo æquis viribus gestares est, ac si pares acies vtrinque
 conflixissent: tantaque cæde nostri prorupere cuneos, turbatis hostium ordinibus, vt
 prælium deinde illis non constiterit: nec fuga explicari sine ingenti cæde potuerit. Diui-
 num numen pia arma respexisse visum. Nam cum de summa rerum eo in prælio certa-
 30 retur, facile inclinata res: pulsique hostes: capta castra: & Mauri à tergo circumuenti:
 nulla ex Christianorum parte cæde ostentata. Pugna Lunæ die, A. D. XVII. K. Aug.
 commissa est: qua nihil adhuc Hispanæ gentes nobilius videre. Nulla enim tam ex-
 igua tantas copias prostrasse fertur: vt vere, sicuti Innocentius summus Pont. in gra-
 tiarum actione testatur, Deus Optimus Maximus, qui superbis resistit, & humilibus,
 atque demissis commodat, antiqua innouando miracula, gloriosam tribuerit victoriam
 de perfidis gentibus. Insigni animorum præsentia adfuere Alfonso magni, & alti animi
 Principi eorũ prælio Aragoniæ, & Nauarræ Reges: qui ingenti laude bellica opera exe-
 cuti, & pari in munere versati, ingenti gloria parta, dignos se maioribus suis præbuere.
 Summis enim conatibus, haud minore sua, quam militum virtute, imperatorisq; artibus
 40 ac muneribus magnam sibi gloriam, & laudem protulere. Ad c. m. armatorũ ex firmo ex-
 ercitus Maurorum robore interempta memoriæ proditur. Leopoldus Austriæ Dux, vt
 prælio interesset, in Hispaniam contenderat: & regio apparatus à Rege Aragoniæ, magna
 necessitudinis propinquitate sibi adiuncto excipitur.

Diuina victoria parta, præsens certe nume piis gētibus affuit, tot opibus, copiisq; vna
 die profligatis, vt nõ vinci modo barbarorũ pertinacia, & auerti cœperit, sed eius imperii
 maiestas in Hispania cōciderit, Beatia, & Vbeda in nostrorũ potestatem venere. Expugna-
 tæ Vbedæ decoris pars maior ad Lupũ Ferencium Lunã defertur, ex Aragoniis proceri-
 bus primarium: q; eius milites, qua cōfederant, primi in mcenia euasissent: irrupissentque.

A. D. VII. Id. Nou. Thauisti Rex Constantiam F. ex concubina genitam Guilielmo
 50 Raimundo Moncadæ Catalonię Senescallo, ex proceribus primario viro, despondet. Illo
 ipso tempore Rex diuortii causam maxime vrguet.

Interim illa calamitas accidit apud Regem reipublicæ: cum Reginam eximia san- 1251.
 ctitate feminam connubio euertere nititur: exegitque. In causa matrimonii, quæ diutius 1213
 agitata fuerat, hæc Regem intendisse comperio: Hugone Tarrogia Regis consanguineo
 apud Pont. Max. connubiũ conuellente. Matrimoniu Regi suspectum esse, quod Regina
 maritũ alium haberet superstitem Comitẽ Conuenarum: cui in Ecclesiæ facie copulata
 fuerat. Adhæc Regem se alteri feminæ commiscuisse, quæ Reginã cōsanguinitatis linea
 contingeret. Neque Regina abnuic patre viuento, ac procurate cum Conuenarum Co-
 mite contraxisse: sed id matrimonium maritali fœdere fuisse irritum: quod Comes sibi

AERA.
NAT.
CHR.

esset consanguinitate pariter, & affinitate coniunctus: & cum id matrimonium cōtraxerat, duas haberet vxores: G. filiam A. Barcæ, & Comitis Bigeronum filiam: quæ Regiæ consanguinitate adiuncta erat. Præterea Rex contenderat Conuenarum Comitem consanguinitatis linea se contigisse: atque inde aliam affinitatem inter se, & Reginam fuisse subortam. Regina Romam profecta, Pontifex causam publico in confesso examinat: & ea cognita statuit: atque huiusmodi decreto interposito legitimum ius constituit.

» INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei. Karissimo in Christo filio P. illu-
» stri Aragonum Regi Sal. & Apostolicam ben. Nouit ille, qui est testis in Cælo fidelis, cui
» omne cor patet, & nullum latet secretum, quod in causa matrimonii, quæ inter te, & Ka-
» rissimam in Christo filiam Mariam illustrem Reginam Aragonum coniugem tuam, diu- 10
» tius noscitur agitata, via regia semper incessimus: neque ad dexteram declinauimus, vel
» sinistram: quod teste conscientia, in causis fecimus vniuersis, quæ ad nostrum perferun-
» tur examen: cum illius vices disponente ipso, exerceamus in terris, qui iustus, & iustitiam
» diligens, sine acceptione iudicat personarum: nec ignoramus legis diuinæ mandatum:
» quo habere pondus, & pondus, mensuram, & mensuram, quorum vtrumq; apud Deum
» est abominabile, prohibemur: & æqua lance causas, & merita pensare præcipimur singu-
» lorum. Licet igitur inter alios Mundi Principes te sicut opera ipsa declarant, amplex-
» mur specialis dilectionis affectu, & ad personæ tuæ honorem, & commodum aspiremus,
» vbi tamē ad iudicii peruenitur examen, in quo nec respicere pauperem, nec potentis vul-
» tum honorare permittimur, nullam tibi, vel alii gratiam facere possumus, aut debemus: 20
» & maxime vbi agitur de matrimonij sacramento: quod ante peccatum, in Paradiso à Do-
» mino institutum, præter propagationis humani generis fructum, illud ineffabile sacra-
» mentum cōiunctionis, Christi videlicet ad sanctam Ecclesiam Dei, ad fidelem animam,
» & ipsius verbi, ad humanam naturam noscitur figurare: Apostolo attestante: qui de bono
» matrimonij agens, inquit: Ego autem dico magnum in Christo, & Ecclesia sacramētum.
» Dudum igitur: cum matrimonium contractum inter te, & eandem Reginam propone-
» res te habere suspectum, pro eo, quod eadem ferebatur maritum alium habere supersti-
» tem videlicet nobilem virum N. Comitem Conuenarum, tuque prius carnaliter mulie-
» rem quamdam cognoueris, Reginam ipsam consanguinitatis, vt dicebatur, linea con-
» tingentem: & super hoc conscientia, ac salutis tuæ consuli postulares, causam bonæ me- 30
» moriæ Pompilonensi Episcopo, & P. de Castronouo, & fratri Rodulpho monachis
» Fontis frigidi, qui duo tunc erant Apostolicæ Sedis legati, meminimus commisisse: co-
» ram quibus, cum lis fuisset, super duobus præfatis articulis, per partium procuratores le-
» gitime contestata, nobili viro Hugoni de Turre rubea consanguineo tuo, tunc matrimo-
» nium, vt dicitur, accusante, legatis eisdem interim ab hac luce subtractis, & Pampilonē-
» si Episcopo pro suis, & Ecclesiæ suæ negotiis apud Sedem Apostolicam occupato, causam
» ipsam vnerabilibus fratribus nostris Narbonensi Archiepiscopo, tunc Cisterciensi Ab-
» bati, ac Vticensi Apostolicæ Sedis legatis, & Reginensi, tunc temporis officio legationis
» fungenti Episcopis duximus committendam: sub ea forma, qua præfato Pampilonensi,
» & suis coniudicibus fuerat ante commissa: nullo in posterioribus litteris addito, vel 40
» mutato: vt videlicet si appareret legitimus accusator, causam conuocatis partibus audi-
» entes, eam, si de partium voluntate procederet, sine Canonico terminarent: alioquin ge-
» sta omnia fideliter conscribentes, ea nobis, sub suarum testimonio transmitterent littera-
» rum præfigentes partibus terminum competentem: quo per procuratores idoneus no-
» stro se conspectui præsentarent: iustum, Deo auctore, iudicium accepturi. Te igitur,
» ac eandem Regina, sicut ex actis intelleximus, personaliter in ipsorum iudicium præsentia
» cōstitutis, proponere curauisti, quod Regina ipsa tibi, de iure sociari non poterat fœdere
» maritali: tum quia dicto Comiti Conuenarum adhuc superstiti fuerat in Ecclesiæ facie
» matrimonialiter copulata: per quod constabat, eam tecum contrahere nequiuisse: cum
» ab eodē Comite separata per iudiciū Ecclesiæ nō fuisset. Regina vero ibidē fuit absolute 50
» confessā; quod re vera, patre suo viuentē, ac procurante contraxerat cum Comite
» memorato: sed ad iecit, quod huiusmodi matrimonium de facto contractum fue-
» rat, non deiure: cum idem Comes sibi esset consanguinitate pariter, & affinitate
» coniunctus: & insuper duas haberet vxores: tempore, quo contraxerat cum ea-
» dem ad quæ probanda sibi dari terminum postulauit. Et licet fuerit ex tua parte
» responsum, quod eius, super his, exceptiones recipi non deberent, donec esset præ-
» fato Comiti, cum quo se contraxisse confessā fuerat, restituta, nec tu exceptionibus te-
» nebaris huiusmodi respondere, ad vltimum tamen ita fuit, de partiū voluntate prouisum
» vt scilicet, salua tibi exceptione seu repleatione prædicta, vtriusq; partis probationes, su-
» per

per præmissis articulis audirentur. Postmodum B. Aimerii, quem procuratorem in negotio constitueras memorato, de consensu tuo, tria se obtulit probaturum: scilicet: matrimonium prius fuisse contractum inter dictam Reginam, & Comitem Conuenarum: & matrimonium, si quod fuit, inter eundem, Comitem, & G. filiam A. de Barca, fuisse iudicio ecclesiæ separatam: ante quam cum Regina contraxisses eadem: & filiam Comitis Bigorræ, vxorem Comitis ante dicti fuisse tibi consanguinitate coniunctam: & sic terminus fuit partibus assignatus: facta promissione hinc inde, quod alias dilationes non peterent, ad proponendum aliud: vel probandum. Cumque partes termino constituto, in duorum Iudicum prædictorum præsentia, tertio litteratorie suam excusante absentiam, conuenissent, Regina proponens se infirmitate grauata, testes suos medio tempore producere nequiuisset, dilationes alias postulauit: quas licet dictus procurator tuus assereret, sibi non esse vllatenus concedendas, pactionem factam de non petendis dilationibus allegando, ac super hoc fuisset diutius disputatum, tandem de consensu partium concessa fuit, sub præfata conditione seu pactione dilatio: & terminus assignatus R. procuratori sæpe dictæ Reginæ: ac rursus dilationes alias postularer, dicto procuratore tuo eas sibi non debere concedi omnimodis contendente, Iudices ad Montempesulanum, vna cum ipsis procuratoribus accesserunt: vt ibi præsentem Reginam negotium tractaretur: vbi cum super dandis, vel non dandis dilationibus fuisset a partibus diutius litigatum, tandem dicto procuratore tuo adhibente consensum, Iudices sub conditione præmissa dilationes alias concesserunt: locum & terminum partibus assignantes. Porro partibus, præfixo termino, in Iudicum præsentia constitutis, absente Regina, eius tamen procuratore præsentem, procurator tuus de nouo proposuit: quod dictus Comes te consanguinitatis linea contingebat: per hoc inter te, ac Reginam probare aliam affinitatem intendens: super quo, quamquam lis minime contestata fuisset, & conuenisset, vt dictum est, inter partes, quod de nouo proponere aliquid non deberent, Iudices tamen testes, qui nequaquam iurauerant, nisi super illis dumtaxat articulis super quibus lis fuerat contestata, recipere præsumpserunt: super quo, de ipsorum prudentia non possumus non mirari: & si procurator tuus coram omnibus multipliciter conatus fuerit demonstrare: in hoc articulo legitime fuisse processum. Demum cum probationibus, & allegationibus, fuisset renuntiatum hinc inde, licet Regina, quod non opponeret appellationis obstaculum iuramento præstito promississet, quia tamen facultas à nobis sententiam audiendi si mallet, eidem in litteris nostris fuerat reseruata, vt vltimo beneficio earundem humiliter postulauit, vt ad nos causa remitteretur instructa: præfixo partibus termino competenti: cuius petitione, sicut ius exigebat, admissa, dicti Iudices acta omnia, pro vt à nobis in mādatis acceperāt, vt ad nos sub sigillis suis fideliter transmiserunt. Cum ergo Regina, & dilectus filius magister Columbus procurator tuus, vir vtrique litteratus, prouidus, & fidelis, ac de sollicita diligentia, & diligenti sollicitudine in eodem negotio habita merito cōmendandus, propter hoc ad nostram præsentiam accessissent, causam in consistorio publico sollempniter examinauimus: & attente. His igitur quæ à partibus prudenter, subtiliter, ac fideliter, tam super actis in præsentia Iudicum prædictorum, quam coram nobis fuere proposita, diligenter auditis, & subtili examinatione discussis, quia nobis constitit euidenter, quod sæpe dicta Regina & Comes Conuenarum prædictus se in distātia tertii, & quarti gradus consanguinitatis, & affinitatis contingunt, & idem Comes prius in conspectu Ecclesiæ cum nobili muliere Beatrice contraxerat, à qua non est probatum, ipsum Ecclesiæ fuisse iudicio separatam, cum super proposito affinitatis articulo, nihil legitime probatum fuerit contra eam, de communi fratrum nostrorum consilio eandem ab impetitione tua super his, quæ in iudicium fuere deducta, sententialiter duximus absoluendam: eandem, ex eo nequaquam ream esse periurii decernentes: quod causam ad nos remitti postulauit instructam: cum id, sicut est expressum superius, in nostris sibi fuisset litteris reseruatum. Monemus igitur serenitatem tuam, rogamus, & obsecramus in Domino, Celsitudinī tuæ nihilominus ex animo consulentes, quatenus non moleste sustinens, nec admirans, quod tibi non detulimus contra Deum: sed potius cogitans, quod non tam tuæ curauimus voluntati consulere, quam saluti: ac ideo nostris acquiescens consiliis, quæ tibi semper vtilia exstiterunt, Reginam eandem in plenitudinē gratiæ Regalis admissam benigne recipias: & maritali affectione, pertractes: præsertim cum filium susceperis ex eadem: & sit mulier Deum timens: multa prædita honestate. Vnde pro certo speramus, multa ex ipsius consortio, maxime si ad Deum respectum habeas, ipsam, sicut Reginam honorifice, ac decenter tractaueris, Serenitati tuæ commoda prouentura: cum vir etiam infidelis, per fidelem

AERA. „ mulierem saluetur Apostolo attestante. Alioquin nec tu videreris à principio motæ litis
 NAT. „ tuam, pro vt asserebas, voluisse sanare conscientiam, sed potius sauciare. Nec nos, quan-
 CHR. „ tumque tuæ deferri sublimitati velimus, quos Deus coniunxit, humana sustinemus
 „ præsumptione seiungi. Denique noueris nos venerabilibus fratribus nostris Carcafonē-
 „ si, Auinionensi, Auraticensi Episcopis per nostras dedisse litteras in mādatis, vt si nostrum
 „ super hoc, quod non credimus, neglexeris adimplere mandatum, ipsi te, ad id per censu-
 „ ram Ecclesiasticam, sublato appellationis impedimento cōpellant. Dat. Laterani XIII.
 „ K. Febr. Pontificatus nostri Anno XV.

Nouo subinde bello exorto, maior rerum moles Regi imponitur. Crucis fit expedi-
 tio prædicatore beato Dominico Hispano: aduersus impiã Albigenium, Tolosatum, & 10
 Carcafonensium sectam: qui à sacris fidei institutis desciuerant: & ab Ecclesia Catholica
 defecerant: & bellum acre Simone Monforti Comite ductore in Gallia Prouincia ge-
 ritur.

Rex in Prouinciam Galliam proficiscitur: vt Raimundo Tolosati opem ferat: non
 vti impiæ gentis duci, & fautori, aut eorum scelerum labe contaminato, sed vti affini assi-
 deat: & eius ditionem à bellicis incursionibus tueatur: cuius affinitas Regem paulatim in
 tam perditam causam imposuit. Februarii mensis initio in Ruscinonem reuertitur. Re-
 gem graui, externoq; bello implicitum, miserando casu fors suis subtrahit. Augusti men-
 sis sine denuo in Galliam reuersus pro Tolosate aduersus Ecclesiæ exercitum bellum sus-
 cipit. Tolosas, Conuenas, & Fuxensis Comites Regi adiuncti rem bellicam administrat. 20
 Proceres Aragonios, & Catalanos præsiidiis præficit: in cohorte vero Prætoria Sanctiū An-
 tilionem Blascum Alagonem, Rudericum Lizanã, Michaellem Luesiam, Latronem, Go-
 meziū Lunam, Michaellem Radam, Guilielmum Podium, & Aznarium Pardum, re-
 tinet. A. D. III. Id. Sept. Tolosa egressi, cum in Murelli castellum ad Garumnæ fluminis ri-
 pas situm venissent, idque obsidione premerent, postero die Monfortius Rege inspectan-
 te, opem suis laturus in arcem subit: & cum ad deditionem pæne esset impulsus, in sequē-
 ti die, eruptione facta, pugnam conserit. Nostris repentino tumultu cæsis, & profligatis
 vniuersi in vnum Regem impetum faciunt. Magna cæde, multisque occisis, Rex, dum
 cedere pudoris existimat, & in prælium ruit, à suis relictus, atque desertus, fortissime di-
 micans mortem occumbit. Cum Aragonii strenue operam nauassent, Azarius Pardus, & 30
 Petrus Pardus Aznarii Filius, Gomezius Luna, Michael Luesia, Michael Rada, & prima-
 rii pæne omnes Aragonii mortem oppetunt.

Ea tempestate procerum auctoritas deminui cœpta: quod Rex honores, militariaque
 munera dissipauisset: beneficiaque bellica interuertisset. Iurisdictio Præfecti Iustitiæ A-
 ragonum, libertatis tuendæ, ac muniendæ causa, communi consensu magnis præsiidiis
 postea munita, ab iis initiis aucta, suarum virium originem, & progressionem persequi-
 tur: ne quid de libertatis iure deminui possit. Publicis tamē procerum consiliis res admi-
 nistrantur: neque pacem, bella, fœdera, societatesve illorum iniussu Reges inire consue-
 uerant. Horum ea erat existimatio, atque auctoritas, & in suos imperium, vt cum publicis
 pariter, ac priuatis Regni consiliis interessent, copiis etiam equestribus præficerentur, & 40
 his beneficia militaria, ac stipendia tribuerentur: quibus oppidorum Regionum attribu-
 torum nominibus indita sunt cognomina: quorum prouentus ab eis in equitum turmas
 erogabantur.

Cum inter Reginam, & Guilielmum eius fratrem super Mompellerii dominatu con-
 trouersia orta esset, atq; eam ditionem Guilielmus repeteret, & lite, atque iudicio perse-
 queretur, Pontifex Max. Reginæ adiudicat: atque eius fratrem ex non iusta, neque legiti-
 tima vxore genitum decernit.

IACOBVS XIII. REX ARAGONIÆ.

In regiis commentariis, qui ab ipso Iacobo Rege scripti feruntur, quibus nulla exstant
 rerum nostrarum clariora, magisve insignia monumenta. Rex ipse perhibet se quartum 50
 decimum in Aragonia regnare: vt & stirpis, & regni initia ab Innico Arista Rege rite re-
 petantur.

Petro Rege bellum pro Tolosate gerente, & Maria Regina Iacobi parente Romæ
 commorante, puer filius Carcafone Simonis Monfortii cura, cui à Pontifice Maximo
 commendatus fuerat, educatur. Profligatis Regiis copiis Nunnus Sanctii Comitis filius,
 Guilielmus Moncada, qui in acie non fuerat, Guilielmus Vicecomes Cardonensis, reli-
 quiq; Aragonii, & Catalani proceres, cum exercitus reliquias collegissent, in Narbonen-
 si regione bellum aduersus Vidonem Monfortium gerunt. Simon Cornelius, Guiliel-
 mus Ceruera, & Templariorum magister, ac Petrus Ahonesius viri primarii Rege inter-
 empto,

empto, rei publicæ causa ad Pontifi. Max. legantur: vt suis Rex puer tradatur. Regni ordines legatis in mandatis dederant, vt Monfortium, si puerum tradere recuset, ad singulare certamen, qui mos illorum temporum fuit, provocent: & propter violatam fidem in iudicium armorum capitis arcessant. Hispanus Segorbiensis Episcopus, eius rei ergo Petro Ferdinandio Azagra, qui Albarazini dominabatur, adnente ad pontificem legatus, egregiam reipublicæ operam & studium nauat.

AERA.
NAT.
CHR.

Potentia, atq; factione procerû, quorû animi infecti partibus erant, regni vires, atque opes, perquâ tenues illæ quidē, & exiles dilacerantur: quibusdā Sanctio Ruscinonēsi Comiti, aliis vero Ferdinando pueri patris opem, atq; operam tribuentibus: qui regni competitorēs legitimo iure puerum regno exturbare nituntur. Sunt qui pueri causam propugnent: & sub eius imperio fideliter, atq; obedienter futuros polliceantur: & reliquos, vt Regis fidem sequantur, hortari non desinunt.

Petrus Beneuetanus Diaconus Cardinalis s. R. E. legatus cōcilio Mōpellerii celebrato, in Cataloniā puerû Regē, ad suos regio comitatu deducit. Narbonē proceres Regni regiarû partiû obuiâ Regi procedūt. Cōuentus regio nomine Ilerdā indicitur. In eā vrbe, legato assidēre assumptionis B. Mariæ festo die nondū inito, Rex, & Raimundus Berengarius eius frater Prouinciæ Comes deducuntur. Eo in cōuentu, quod infirma ætate Rex puer esset, septimū enim annū agebat, & regnū partiû dissidiis flagraret, legatus operā dat, vt in Regis verba omnes regni ordines iureiurādo adigantur: atq; se in fide mansuros obtestentur: neq; eius incolumitatē, & salutē se deserturos recipiant. Iusiurandū enim poscit, vt ex vsu regni intelligāt, cōmuni cōsilio administrēt. Omnibus ad iusiurādū adactis, sanctissima iurisiurandi religione confirmant. Magno id cōceptis verbis consensu factitatū: cū Spargus Tarraconensis Archiepiscopus ex Barcarū familia Mompelleriæ præfecturæ Regis auunculus puerum in vlnis gestaret. Ex eo in more patrio, institutoque maiorum positum, vt ordines regni, regnare incipientibus, fidei religione, ac iurisiurandi sacramento astringantur: modo ipsi principes in leges, atq; instituta maiorum prius iurent. Ab eo conuentu Sanctius, & Ferdinandus Regis patris aberant: quod incredibilis, & singularis bonorum consensus in puero ornando, & tuendo existeret.

1252.
1214

Totius conuentus Ilerdensis consilio, atque consensu Rex Guilielmo Monredonio Templariorum Magistro nutricio traditur: & Raimundus Berengarius Prouinciæ Comes nonum annum agens ei adiungitur: vt Montione regio præsidio asseruarentur: quod munitissima eius oppidi arx esset.

Sedis Apostolicæ legatus, id auxilium, spemque reliqui temporis satis futuram arbitratus, tris regni procuratores, atq; vicarios rebus gerendis præponit: quorum vnus Catalonia præficitur. Petrus Ahonesius in amicitia Petri Regis clarus, & præpotens ab Hiberno amne ad Pyrenæi iuga Aragoniæ admouetur procurationi: & Petrus Ferdinandus Azagra, qui Albarazini dominatur summo loco natus, & summæ domi potentia cis Hiberum in vltimos regni fines procurator constituitur. His collocatis, consensu ordinum Sanctius, qui Prouinciæ Comitis cognomentum vsurpauerat, vniuersæ procurationi præficitur: vt eo munere delinitus, ab amenti rerum nouandarum consilio decedat.

A. D. III. Non. Oct. Alfonsus Castellæ Rex, & eiusdem mensis sine Leonora Regina eius vxore è vita excessere. Henricus F. puerili ætate regni gubernaculis admouetur.

Septembris mensis initio Oscæ conuentus ab Aragonensibus agitur. Guilielmus Cervera, & Petrus Ahonesius reipublicæ causa à Sanctio Comite ad Innocentium P. M. cui summæ rerum deferri consueuerant, legantur.

1253.
1215

Innocentius Lateranensi concilio Raimundum Tolosatem maiestatis delatum, atq; conuictum, Tolosatum ditione multat. Simoni Monfortio, eius ius, & dominatum addicit. Biterenses eiusdem Simonis imperio subiiciuntur.

In eo concilio, quod summa totius orbis Antistitum frequentia celebratur, Rudericus Simenius Toletanus Antistes Bracarensi, Compostellano, Tarraconensi, & Narbonensi Archiepiscopis, publico in confesso litem intendit: quod sibi, tamquam earum prouinciarum primario honos, & superior potestas priuilegiis ab Honorio, Gelasio, Lucio, Hadriano. & ipso Innocentio irrogatis non deferretur. Contestata lite Ausetanus Episcopus Spargi Tarraconensis absentis mandato, & suo, atque aliorum antistitum nomine, primariam eam dignitatem conuellere, atq; à Toletana sede auertere, iudicio eo contendit.

Simon Monfortius, cum Carcafonensium, Tolosatum, & Narbonensium urbium muros, & propugnacula dirui, ac funditus euerti imperasset, & earum ciuitates magis oneribus, & acerbissimis pecuniarum exactionibus premerentur, rebellionem faciunt. Tolosas ex Catalonia profectus bellum reintegrat. Raimundus Tolosatis F. Auenionen-

AERA.
NAT.
CHR.
1254.
1216

sibus adiunctis oppida omnia, atque arces cis Rhodanum amnem, & Belicadri castellum ditionis paternæ recipit. Graue aduersus Vidonem Simonis fratrem, & Aimericum F. bellum geritur. Tolosatis partes superiores euadunt.

Ad defectionem procerum nouum bellum accessit: summaque partium contentio in ipsis regni initiis, in republica versatur: Sanctio, & Ferdinando pueri Regis patris regnum palam appetentibus. Sanctii Comitis partes tuentur, ac sustinent Petrus Ahonesius, Atorella, Simon Vrrea, Arnaldus Palazinus, Bernardus Beneuentanus, & Blascus Maza. Ferdinandum vero affectantur Petrus Ferdinandus Azagra, Petrus Ferricius Lizana, & Blascus Alagon. At Petrus Cornelius, & Valles Antilionius principes iuuentutis, atque alii, qui honorariis beneficiis à Rege nondum donati fuerant, modo harum, modo illarum partium fautores, adiutoresq; exstiterant. Vnus tamen Simon Cornelius vir, & consilii magni, & virtutis, & qui inter proceres omnes primarius exacta ætate, & sapientia ceteris optimatibus præstaret, vt tot malis afflictæ reipublicæ medeatur, optimates foedere adiungit: qui Septembri mense Montione Regi operam suam aduersus impotentes aduersariorum conatus offerunt. Constituunt, vti Sanctius procuratori regni præsit: dum rebus publicis consultum velit: quod Aragonensium consuetudo hæc esset, à maioribus tradita. Ea res assensu procerum sancita Aldemari Claretii Gardenii præfecti, qui in Aragonia, & Catalonia Templariorum Magistri munus obit, Bernardi Aquilule Montionis præfecti, Aldemari Campani Mirabetis præfecti, Ruderici de Ayselis Ampostæ Magistri, & Fortunionis Pomarii, & Blasci Auerii Hierosolymitanam militiam professorum, Blasci Alagonis, Guilielmi Pogii, Petri Pomarii, Raimundi Moncadæ, & Guilielmi Raimundi Moncadæ, Iordanis Peraltæ, & Raimundi Castelli veteris.

Raimundus Berengarius Prouinciæ Comes suorum consilio, Petro Augerio Nutricio, & duobus ministris comitatus, clam Montionis arce egressus, in Tarraconis portum, Salonium vocant, profectus, actuaria naui in prouinciam Galliam nauigat. Is Beatricem Thomæ Mauriensis, & Sabaudie Comitis filiam in matrimonium ducet.

Sanctius Ahonesius Cæsaraugustanus Episcopus.

1255.
1217

Annum agens decimum Rex, cuius mirifica in doles virtutis magnam rebus spem afferebat, animos optimatibus addidit, vt rem publicam capebant. Montione mense Iunio Bouatici tributum Regi à Catalanis, à Sicori, ad Salsulas condonatur. Id nomen inuenit, quod pro bouum iugis, & capitum armentorum, & pecudum exactione pendetur: quod initio regni in Catalonia exigi consuevit. Primo Petro Regi pensitatum reperimus anno MCCXI. in sumptus bellicos aduersus Mauros: & sacra expeditione, qua Vbedensi proelio debellatum fuit, & in auxilium dotale, quum tris sorores in matrimonium collocasset. Rex summa spe & animi, & ingenii præditus Simonis Cornelii consilio, qui sapiens habitus est, & eorum procerum opera, qui se Ferdinandianæ factioni addixerant, cum Montionensi arce xxx. menses asseruatus esset, Sanctio patruo inuito, ea excedit. Ofensem, & Cæsaraugustanam ciuitatem sibi adiungens, rem publicam gerere, atq; etiam bellicam ductu, imperioque suo exercere, vix decimo ætatis anno exeunte parat.

A. D. VIII. Id. Iun. Martis, vt ferunt, die, puerili in certamine ludicro puer Henricus Castellæ Rex Pallantiæ regulæ ictu saucius moritur: cui regni succedit heres Berengaria soror Alfonsi Legionensis Regis vxor: cum Blanca natu maxima Berengariæ soror Ludouico Philippi Francorum Regis filio nupsisset.

Petrus Ferdinandus Azagra Albarrazini dominans Aulæ regie præfectus.

1256.
1218

Iulii mensis initio Rex Tarracone Catalanorum conuentum agit. Septembri Ilerdæ Catalanis, & Aragonensibus conuentus celebrat. Sanctium eo in conuentu aliquot oppidorum, honorario fidelitatis iure attributorum pactio ad se allicit: & Sanctius regni procuracionem eiurat. Ea pactio Ferdinandi Regis patris consensu sancitur. Regio consilio frequētes assedere Spargus Tarraconensis Archiepiscopus, Sanctius Ahonesius Cæsaraugustanus, Berengarius Ilerdensis simulque Rotensis, & Pontius Dertosanus Episcopi, Garcias Artigua Ampostæ præfectus, Castellatum nuncupat, Pontius Mariscallus Montionis præfectus, Sanctius Comes. & Ferdinandus Regis patris, Guilielmus Moncada Vicecomes Beneharnensis, & Castelbonius, Petrus Ferdinandus Azagra, Simon Cornelius, Petrus Ahonesius, Rudericus Lizana, Artallus Luqa, Guilielmus Ceruera, & Raimundus Ceruera, Raimundus Galcerandus, Hugo Mataplana, Bernardus Portella, Lupus Forrencius Luna, Atorella, & Atho Focius.

Res nummaria eo in cōuentu, de cōmuni sententia constituitur: & Iaccetanus nūmus, à patre postremo iactatus firmatur. Iurisiurandi religione Rex obstringitur, nō permitturum, vt alij nummi dissimili nota signentur: neue maiore, aut imminuto pondere, cū impensis reipublica non sufficeret, feriantur.

Hoc

Hoc ipso anno à Rege sacrum ordinem institutum D. Mariæ Mercedis nomine dicatum perhibetur: eiusque antistites regis insignibus, argentea cruce D. Eulaliæ Barcinonensis variatis decorantur.

AERATA
NATA
CHRISTO

Summa sterilitate, atque siccitate non messes modo, sed ipsi saltus arefcunt: quod non caelestes tantum aquæ defuerint, sed montosa quoque loca ingenito humore egentia, vix ad perennes anniū haustus sufficerent: magnaque fames, & pestilentia subsequitur.

1257.
1219.

Maria Regina sanctissima femina Romæ è vita excedit. Moriēs sacra, piaque religionis fœdera obtestās Honorii P. M. & Ecclesiæ præsidio filiū, atque eius regnū tradit: atque cōmēdat. In Vaticana D. Petri æde prope D. Petronillæ tumulū humatā ferūt. Mōpelleriæ ditonis. herede filiū instituerat: cui Mathildim, & Petronā filias substituit: ex matrimonio, quo Cōuenarū Comiti collocata fuerat, genitas. Filiis secūdos heredes instituit Raimūdū Gaucelinū Luneli dominū, Raimūdiq; filios: atque his Raimūdū Rocafulliū, & Arnaldū Rocafulliū fratres, & alios ex ea familia substituit: & fratres iusto matrimonio nō genitos exhereditat.

Sacri Prædicatorū, & Minorū, quos vocare cœperāt, pœnitentiæ Iesu Christi ordines à Dominico Hispano, & Francisco, viris summa religione, & sãctitate excellentib. instituti. Earū societatū templa, atque cœnobia publice Barcinone, & Cæsaraugustæ primū ex aedificātur. Adeo id diuino nutu pũsū, vt vere ii ordines Catholicę Ecclesię columē extiterint.

A. D. VII. K. Aug. Reate Honorius P. M. pōtificatus anno quarto Regē Aragonię regnū, Cataloniam terram, ac ditionem Mompelleriensem, & bona, quæ in posterū Rex adipisci posset, sub beati Petri, & sui præsidii tutela suscipit. Præterea B. tituli sanctorū Iohannis, & Paulli presbytero Cardinali, Apostolicæ sedis legato cōmittit, quando indutias, inter eas ditiones, quæ Regi parēt, & eas regiones, quæ in Narbonēsi, & Auxitana p̄uincia sedis Apostolicæ imperio cōtinebantur, obseruari p̄ceperat, Regē mandatis apostolicis obtēperantem. tāquam præcipuum Ecclesiæ Romanæ filium foueat: neque eius ditiones, cū infectæ hæretica prauitate nō essent, ab aliquo impugnari patiatur: sed eas tueretur: atque defenderet. Earum litterarum Apostolicarum quod apponemus exemplum, exstat archetypū.

HONORIVS Episcopus seruus seruorū Dei. Dilecto filio B. tituli Sanctorū Iohannis, & Paulli presbytero Cardinali, Apostolicæ Sedis legato salutē: & Apostolicā benedictionē. Sacrosãcta Romana Ecclesia piãmater deuotos, & humiles filios ad pietatis suę gremiū recurrētes nō solū honorat amplexibus, verū etiã maternę cōsolationis nutrit vberib; & exalta: illos præcipue diligentiori studio refouens, quos magis suę recreationis cernit solatio indigere. Hac itaq; consideratione inductus Carissimus in Christo filius noster Iacobus Aragonum Rex illustris nobis humiliter supplicauit, vt ipsum sub alarum nostrarum umbra dignaremur protegere: ac protectionis Apostolicę clypeo cōmunire. Nos igitur præclare deuotionis, & fidei puritatem quam ad Deum, & ipsam Ecclesiam progenitores suos habuisse didicimus, recolentes, attendentes quoque, quod eundem Regem in elita recordationis M. Regina Aragonum mater sua, cum terra, & aliis bonis suis eidem Ecclesiæ commendauit: agens dudum apud Sedem Apostolicam in extremis, nostrę sibi dilectionis præcordia dignum duximus aperire: quatinus, qui in ætate tenera esse dignoscitur cōstitutus, dū fauoris Apostolici brachiis sustentatus fuerit, roborari adiuuante domino valeat, & suscipere incrementū. Regis itaq; supplicationib. inclinati p̄sonā Regis eiusdē Regnū Aragonię, Terrā Catalonię, Villā, & terrā Montis pessulani cū omnib. aliis bonis suis, quę in præsentiarū rationabiliter possidet, vel in futurū iustis modis præstante domino poterit adipisci, sub beati Petri, & nostra p̄tectione suscepimus. Sane quia de tua deuotione fiduciã gerim; specialē, sic te nobiscū credimus vnanimē, vt quos diligim; in Domino, diligas: illosq; foueas: cū ordo exigat rationis, vt & mēbra respōdeant capiti: & partes cōueniant suo toti. Cū igit̄ inter terras ipsius Regis, & terras, quę in Narbonensi, & Auxitana p̄uinciis auctoritate Sedis Apostolicę detinētur, t̄i eugā firmari mādauerim; & seruari, discretioni tuę per Apostolica scripta mandam; quatinus dictū Regē parentē mādatis Apostolicis, in hac parte, tāquã specialē Ecclesię Ro. filiū habēs p̄pensius cōmēdatū, terras suas, p̄sertim cū infectę nō sint hæretica prauitate, nō patiaris ab aliquo impugnari: quin immo manuteneas eū taliter, & defendas, quā idē Rex nostrā penes te sibi sentiat gratiã efficaciter profuturã: & nos tuę sollicitudinis, & diligentię studiū dignis possim; in Domino laudib; cōmendare. Dat. Reate VII. K. Aug. Ponificat; nostri anno Quarto.

Spargum p̄terea Tarraconensem Antistitē, Simonē Corneliū, Guilielmū Cerueram, & Petrum Ahonesiū consilio Regis primarios ministros, propter pueri ætatē, præficit.

Septembris mensis initio Oscæ conuentus à Rege Aragonensibus celebratur.

Rex puerili in ætate arma aduersus Rudericum Lizanam, & Petrum Ferdinandum in Azagram dicto non parentes, qui sæpe, & sine causa tumultuarentur, sumere cogitur: vt turbatas seditione res, principibus eius tumultus procul amotis componat.

AERA.
NAT.
CHR.

Romæ denuo, turbatis in Aragonia rebus, & aliquot proceribus res novas molientibus, A. D. VIII. Id. Mai. Honorius Regem, & regnum, & ditiones regno contributas sub S. Petri, & suo præsidio, ac tutela suscipit: cum iam turbidi, concitatique procerum motus exorirentur.

Iulio mense Petrus Ferdinandus Azagra Albarrazino vrbe inclusus à Rege obsidetur. Regi assident Simon Cornelius, Guilielmus Ceruera, Petrus Cornelius, Valles Antilionius, Petrus Ahonesius, & Peregrinus Ahonesii frater, & Guilielmus Pogius: & Cæsaraugustanorum, Ilerdensium, Calataiubiensium, Darocensium, & Turolensium copiis præficiuntur. Urbem, arcemque regii admotis machinis oppugnant. Proceres, omnesq; vicini populi communi animo, consilioq; consenserant, vt ex obsidione Azagram eriperent. Cum se Rex à suis, Ahonesis, & Guilielmo Pogio demptis, ludificari videret, urbem obsidione liberat. Azagra se Regi submittit: & illius erratis ignoscitur.

Blasus Alagon Regiæ aulæ præfectus.

1259.
1221

Simon Cornelius, Guilielmus Ceruera, & Guilielmus Raimundus Moncada Catalonia Senescallus, qui Constantiam Regis sororem in matrimonium duxerat, quod Comes Sanctius, & Ferdinandus Regis patru palam regnū appetere, nuptias Leonoræ Alfonsi Castellæ Regis filiæ Regi conciliant. Regem Agredam proficiscentem, vt nouam nuptiā exciperet, comitantur Sanctius Cæsaraugustanus, & Garcias Oscensis Episcopi, Guilielmus Allaco Templariorum, & Fulcho Hospitalariorum Magistri, Nunnus Sanctii Comitum filius, Guilielmus Raimundus Moncada Senescallus, Simon Cornelius, Blasus Alagon aulæ Regiæ præfectus, & Petrus Ahonesius.

A. D. VIII. Id. Febr. Agredæ nuptiæ celebrantur: tam tenera Regis ætate, vt illis ipsis diebus xrii. annum attingeret. Leonora à Berengaria Regina sorore, & Ferdinando Rege sororis F. Turiasonem regio comitatu deducitur: atq; ea in vrbe Regi in matrimonium collocatur. Solemnibus nuptiarum celebratis, Rex de more, militaris auctoramenti splendore, atque dignitate decoratur.

Hoc ipso anno Fredericus Imperator, & Constantia Regina eius vxor, Regis Aragoniæ amita Romæ ab Honorio P. M. regium Imperii diadema suscipiunt.

Petrus Peresius Præfectus Iustitiæ Aragonum.

1260.
1222

Martio mense Darocæ frequentissimo in conuentu, qui in eo oppido peragitur, Gerardus Vrgellitanus Comes, Vicecomes Caprariæ Regi se, suaq; addicit, ac subiicit.

Constantia Augusta Regis amita Catanæ moritur: & in Panhormitana æde maxima sepelitur. Ex eo coniugio Fredericus Imperator Henricum filium susceperat: quem pater Romani regni successorem sufficit: & regio cognomento cohonestat.

Guilielmus Moncada, qui Garfendam Beneharnensem Vicecomitem duxerat, & eius ditionis dominabatur, summæ potentiæ adolescens, & Nunnus Sanctii Ruscinonensis Comitum F. magna armorum contentione in Aragonia, & Catalonia inter se dimicant: repentinique eorum motus tranquillitas res commouent. Cum in dies maximas turbas facerent, Rex coacto exercitu, vt illorum conatus comprimat, obuiam procedit: in eum vindicaturus, qui vt tumultus sedentur, dicto non pareat. Augusto mense ad Castellionem prope Montionem castra metatur. Eo tempore Guilielmo Raimundo Moncadæ Cataloniæ Senescallo, qui Constantiam sororem duxerat, Serossii, Aitonæ, & Sosii oppidorum donationem à Rege Petro factam sancit: firmatq; atq; ratam habet.

A. D. XII. K. Ian. Terrerii Regiæ Leonoræ, Sanctii Comitum, & Ferdinandi patru consilio Rex Gerardo Capreræ comitatum Vrgellitanum tradit: modo experiundi iuris gratia, ad constitutum cum Aurembiæ Ermengaudi Comitum filia regio iudicio se stitutum spondeat: vt de ea controuersia, iure apud se potius, quam inter se armis disceptent.

Metu grauioris in ea regione belli Rex in Catalonia aduersus Guilielmum Moncadam Beneharnensem copias ducit, & bellum gerit: neque segnius apparatur, quam si cū legitimo hoste res esset. Ætas vix tantis matura rebus, sed abunde sufficiens, omnia eius opera decorabat.

Artallus Luna Aulæ regiæ præfectus.

1261.
1223

Ferdinandus Regis patruus, & nouandarum rerum, & nouorum semper auctor consiliorum, Guilielmus Beneharnensis, & Petrus Ahonesius, qui Petri Regis amicitia ad summam dignitatem peruenerat, vt primum facultas data est honorum, atq; dignitatum augendarum foedere inter se conciliati, atq; adiuncti, vt Regem, & Reginam in sua potestate habeant, efficiunt. Rege inuito, & conquerente, atq; indignantibus proceribus, Ferdinandus regni procuracionem vsurpat.

1262.
1224

Proceres militaria regni beneficia, atque honores inuito, ac repugnante Rege, nullo decreto interposito, inter se partiuntur: & diuidunt.

Iohan-

Iohannes Brenna Hierosolymitanus Rex Non. Apr. Toletum regia pompa à Ferdinando Rege exceptus ingreditur. Compostellanum D. Iacobi sepulchrum inuisit. Sacra peregrinatione obita, Berengariam Ferdinandi sororem in matrimonium ducit. Is Constantinopolitani Imperij procuratori ab Ecclesia, Balduinique imperatoris tutor admotus, Martham filiam, quam ex Berengaria vxore suscepit, Balduino collocauit.

AERA.
NAT.
CHR.

A. D. II. Id. Mart. Cæsaraugustæ priuilegia ciuibus eius vrbe à Regibus irrogata Rex firmat. Gonzaluo Iohannio Calatrauensi magistro, atque illi societati Alcanicii ditionem, & eius donationem, & contributa oppida decreto suo sancit.

1263.
1225

Proceribus ad arbitrium, libidinemque suam Regis ætatem eludentibus, spernentibusque, Rex cum Dertosam concessisset, inscio, nec opinante Ferdinando patruo, vrbe ea excedit: atque Hortæ substitit. Inde militari edicto proceres, & militares manus aduersus Mauros accitu suo arcessit: & Turolium in certam diem euocat: in Valentini regni fines incurfaturus.

Rex nondum parti bello sacro decoris auidus, cum intestinorum etiam motuum, ciuiliūq; armorum pertæsum esset, K. Octob. hostilem regionem incurres, Peniscolam, Illegaonum oppidum obsidet. Is situs est, vt scopulo impositum, pæne mari cinctum sit: & è re vulgatum nomen inuenit. A Græcis apparet ob eam causam etiam Cherrhonesum dictum. Cum ex proceribus tantum Blascus Alagon, Artallus Luna, & Atho Focius ordines ducerent, à suis desertus, eo expeditionis labore sibi superfedendū videt: & induti-
as cum Zeitio Abuzeitio Valentinorū Rege paciscitur. Quinta vectigalium pars, ac portoriorum vrbiū Valentiz, & Myrtiz in annos singulos Regi contribuitur.

Bello sacro intermisso, quod Rex procerum contiliis traheretur, & Petrus Ahonesius ambitione præceps, cum super fortunam animum gereret, in hostium fines inuasurus, suo ductu rem gerere cuperet, aut certe simularet, neque Regi parendum, aut induti-
arum, quæ cum hoste depactæ fuerant, iura seruanda præ se ferret, neque regiis precibus bello abstinere in animum induceret, & Buruagenæ à Rege attineri iusso manus iniicerentur, dum minax, atque insolens repugnaret, & valentem, ac repugnantem Rex demoraretur, seque eriperet, & facto à Regiis impetu in fugam se coniecisset, vt Cutandæ castellum ditionis Cæsaraugustani Episcopi fratris concitato cursu contenderet, à Sanctio Martinio Luna, qui fugientem persequeretur, hasta transfixus interimitur. Ahonesius summæ vir audaciæ magis præpotens: quam origine splendidus erat: & ob eius necem, in magna turba, & cōfusione rerum ciuitates, & proceres regni versantur.

Initium hoc defectionis, ac belli futurū Rex arbitratus in Suprarbium, & Ripacurciam militares copias traducit: quod in eis ditionibus Ahonesij opes, & splendida clientele late paterent. Arces, castellaque præsidij Ahonensibus firmata oppugnat. Bolea in Oscensi tractu arcium præcipua à Ferdinando Regis patruo, & Petro Cornelio qui Ahonesiis se adiunxerant, propugnatur. Cum acciri copias Rex iussisset, & signa in oppidum inferri, oppugnare adorto, rebellandi causam inde alii obtinent proceres.

Bellum à Rege, haud quaquam memorabile aduersus contumaces gestum est: eoque Suprarbiensi bello implicito, concitata omni iuuentute, & ad defectionem compulsa, ciuitates omnes Aragoniæ, Calataiubiana excepta arma Ferdinandi, & Petri Cornelij ductu, tamquã pro communi libertate capiunt. Cum magnum exercitum confecissent, Guilielmum quoque Moncadam Beneharnensem arcessunt. Rex Almudeuarem, & Pertusam præsidij firmat. Alauonæ Blascus Alagon, & Artallus Luna copiis Regiis comparatis bellum Cæsaraugustanis inferunt. Sanctius Ahonesius Cæsaraugustanus Episcopus vrbe egressus Alcubierrenses diripit. Demum Cæsaraugustani à Blasco Alagone, & Artallo Luna male mutantur.

1264.
1226

Et si crimen defectionis à publica fraude, in paucos auctores versum esset, tamē summa vi à Rege aduersus Ferdinandum patruum, & ciuitates, quæ illi se addixerant, bellum geritur. Cum Oscenses Regem acciuisissent, pollicentes se eius imperio obtemperaturos, ac nullis adiunctis militaribus copiis, eorum se fidei tradidisset, atque in vrbe recepisset, populari commotione, ac seditione tumultuantes arma capiunt: vrbe vicis obstruunt: atque omnes aditus obsepunt. Rex inuitis ciuibus vrbe excedit: & Pertusæ substitit.

Atho Focius Regiæ Aulæ Præfectus.

Cum per aliquot dies incerti proceres rerum omnium, suspensiq; de statu reipublice agerent, & rem dies complures Rex tenuisset, & si cunctaretur, se omnia assequuturū videret, & dissidentes in suam sententiam perducturum, dum se conari simulat, Raimundō Folchiū Vicecomitē Cardonēsem, atq; eius factionē Guilielmo Beneharnēsi, acerrimo Cardonensis factionis aduersario adiungit. Dissidia Ferdinādi patruī, & Nunnii Sactii

AERA.
NAT.
CHR.

1265. sua opera sedantur. Optimates demum omnes ad se deducit: qui A. D. XI. K. Iun. communiem causam, ac propria iura in regia fide, ac religione deponunt. Fidei illius se, imperioque deuincunt: atque obnoxios statuunt.

1227. Casaraugustana, Iaccerana, & Oscensis ciuitas consortionem sociabilem inter se, salutarem sibi, rei que publicæ futuram animaduertentes, Id. Nou. de republica tuenda, atque conferuanda, & aduersus latronum, & graflatorum vim, atque violentiam, societatem, maiestatem, & fidelitatem regia integra, atque salua, coeunt. Vnionem ipsi appellauerunt.

1266. Siccitate, & inopia frugum calamitosus annus fuit. Februario, & Martio mensibus Barcinone, & vniuersa ferme Catalonia miserabili fame populi premuntur.

1228. Aprilis mense Raimundus vltimus Tolosatium Comes, quod ab Ecclesia defecerat, dirarum obnuntiatione, per tot annos exacerandus, & sacris interdictus, Ecclesie Catholice, Romano S. Angeli Diacono Cardinali, sedis Apostolicæ Legato in æde maxima Lutetie Parisiorum nudus publice commissorum poenitens reconciliatur. Cruce insignitus sacramentum auctoramenti facit, & transmarini belli dicit: quo, ex Augusti Kalendaris proximis, intra vertentem annum, in quinquenium se militaturum spondet: atque adiurat. Conuenit præterea uti Iohannam, quam ex Sanctia Aragonia Regis amita vnicam filiam susceperat, Francorum Regi Ludouico tradat: quæ vni ex eius fratribus, ab Ecclesia sacris sanctionibus soluto nubat. Pars quædam Tolosatium ditionis, Raimundo vicafuncto Francorum Regi cedit: reliqua Raimundi genero attribuitur. Tolosatium ditioni Agennensis, & Rhodensis dioceses contribuuntur: atque ea diocesis Albigen-
sis pars, quæ ultra Becharem fluuium, ad Gailiacum pertinet. Albigen-
sis ciuitas Regi Francorum excipitur: & tractus omnis, qui in ea diocesi cis fluuium, Carcasonem vsque continetur. Caduroorum diocesis Raimundo cedit: præter eam ciuitatem, & ea iura, quæ à Philippo Francorum Rege Ludouici auo possessa fuerant: atque ea ditio, uti proprii iuris Raimundo addicitur: quæ filios legitime natos heredes sequatur. Ditiones omnes reliquæ, quas Tolosates Comites ultra Rhodanum in Francorum regno obtinuerant, ac iura omnia Ecclesie cedunt. Pollicetur Raimundus se Tolosæ, & xxx. oppidorum, aut arcium, quas designaret Legatus, muros, & propugnacula euersurum. Vti hæc rata, ac firma in posterum obseruentur, Tolosatem arcem, quam Narbonensem vocabant, & Pennam Albigensem, atque alia propugnacula tradit. His peractis Franco-
rum Rex Raimundum festa celebritate, militari ornatu accingit: Regioque auctoramento obstringitur. Iohanna Raimundi F. Alfonso Pictonum Comiti Regis fratri nubit.

Cum Aurembiaxis Gerardo Capreræ hereditatis actionem intendisset, neque ille iudicio se susteret, homo omnibus consiliis præceps, & deuius, Rex Vrgellitanum comitatum Aurembiaxidi honorario fidelitatis iure attribuit: excipitque regio dominatui Ilerdam urbem. Gerardum ius suum armis tuentem Rex ditione omni exigit: & Aurembiaxis in possessionem venit: & Petro Sanctii Regis Portugallie F. nubit: Raimundi Berengarii principis nepoti.

B A L E A R I C V M B E L L V M.

Inde ab seditione, & bello sedatis rebus inclinavit pars maior curarum in expeditionem Balearicam: ut maiora iam hinc bella, & longinquitate regionum, vel temporum spatio, quibus bellatum est, suscipi cœperint. Ipsi Cataloniae proceres Regem hortantur, ut bellum aduersus Baleares insulas paret: quarum prædones, aliquot mercatorum naues euerterant: atque ditipuerant. Abohies Balearium Rex, cum pro suis opibus, & facultatibus superbior se, multa aduersus nostros hostiliter molitus, in ea fortuna præbisset, & legatum, qui res repetitum transmissus fuerat, per iocum irrideret, & vix se continuisset, quin eum pulsari, contra ius gentium iuberet, mense Decembri Barcinone à Rege conuentus agitur: & de bello Balearicis inferendo refert. Cum res domesticæ cōmodiorem in statum peruenissent, pax, & indutiæ à Cinga flumine ad Salsulas, trans Pyrenæi promontoriū inter proceres cōstituuntur. Bouatici vectigal in sumptus bellicos cōferunt. Egrege in ea expeditione obeunda operā nauarunt Berengarius Palous Barcinonensis Episcopus genere, ac nobilitate suæ ciuitatis facile primus, Nunnus Sanctii Comitis filius, & Guilielmus Moncada Vicecomes Beneharnensis. Episcopi signa affectantur Guilielmus Raimundus Moncada eius consobrinus, Raimundus Solsona, Raimundus Montaniana, & Arnaldus Dezuilarius. Ad Nunnii ductum se applicuere Gaufredus Rocabertinius, Oliuerius Thermes, Raimundus Rogerius, Guilielmus Alberti Barcinonensis, Pontius Vernetius, Petrus Barbera, Bernardus Hispanus, Bernardus Oliues, Bernardus Montesquiuius, & Castellosus: & duo Castellani proceres: quorū nomina non eduntur. Beneharnensis magnas copias ex suo delectu cōpararat:

& ii duces illi paruere: Guilielmus S. Martini, Gerardus Ceruilionius, Raimundus Alemanus, Guilielmus Claramontius, Huguetus Mataplana, Guilielmus S. Vincentij, Raimundus Bellocius, Bernardus Gentilias, Guilielmus Palafogius, & Berengarius S. Eugenia.

AERA. 11
NAT. 11
CHR. 11

Iohannes Episcopus Sabinensis à Gregorio IX. P. M. in Hispaniam Legatus Calataiubii Regem conuenit. Legatione obita renuntiat de dissidio connubii Leonoræ Regina: quæ etsi Regis potentissimi filia, Reginarum soror, & probitate & fecunditate digna tanto matrimonio esset, cum tam diuturnæ nuptiæ iustæ non exstissent, quod propinquitate adiungerentur cognationis, vt sine scelere dirimantur, siue non nolente, siue
10 inuito Rege Pontifex iudicio Legati committit.

1267
1229

Aprili mense Zeitius Abuzeitius Valentini populi Rex, regno exactus, suo, & Zeitii Abahometis filii nomine Regi fœdere adiungitur. Sex arces eius fœderis pignora se traditurum spondet: Peniscolam, Moreliam, Cullarim, oppidum ad Pontem vocatum Exericam, & Segorbium. Rex religionis fide adstringitur, se illi opem laturum: & Castelfaubium, & Adamuzium oppida, earum pactionum iure tradit. Is Pontifici Maximo, & ipsi Regi magnam spem inecit, se Christianæ religioni, eiurata impietate Mahometica adiditurum: & sacrum baptismum suscepturum.

Turiasone à Sabinensi Episcopo Ecclesiæ Legato matrimonium Regis, & Leonoræ dirimitur: eiusque fit diuortium. Cum filium ex ea bona fide Rex suscepisset, antequam
20 Legatus sententiam ferret, Regē conceptis verbis, hac formula expressa, atq; constituta, ne à me eius verba inuertantur, ita præfatum comperio.

Vobis domine Legate, & omnibus Archiepiscopis, & Episcopis, & aliis ecclesiasticis personis, qui hic assistunt, necnon & nobilibus, & popularibus innotescat, quod nos carissimæ uxori nostræ Alienor per Ecclesiam coniuncti fuimus: & credidimus nos eadem legitime fuisse coniunctos: & ex ea suscepimus carissimum filium nostrum dominum Alfonso: quem nos arbitantes legitimum heredem, & successorem regni nostri iâ pridē constituimus: & à vassallis, & nobilibus regni nostri eidem fecimus iurati, & assecurari regnum nostrum: Nunc autem coram vobis constituti, & nescientes quid super nostra coniunctione decernere proponatis, in præsentia vestra, & omnium assistentium,
30 quod de supra dicto filio nostro, sicut prædictum est, fecimus, confirmamus: & si legitimatione aliquatenus indigere videatur, nos auctoritate, & potestate regia legitimamus ad omnia, ad quæ legitimari potest auctoritate regia: & heredem, & successorem regni nostri constituimus: & declaramus: præcipimus, quo sicut ei iuratum est regnum, tamquam verus heres, post nos ab omnibus vassallis nostris, & à toto regno in dominum recipiatur: & Regem. Petimus quoque à vobis, & supplicamus domine Legate, & ab omnibus Archiepiscopis, & Episcopis, qui hic præsentibus sunt, vt hoc factum nostrum litterarum vestrarum testimonio robores. Nos igitur, inquit Legatus, ad instantiam prædicti Regis, præsentibus annotari fecimus: in testimonium veritatis. Hæc autem acta sunt præsentibus domino R. Toletano Archiepiscopo, domino S. Archiepiscopo Tarraconenfi, & venerabilibus patribus Burgen. Galagurritanen. Segouien. Seguntinen. Oxomen. Ilerdenfi, Oscan. Tirafonen. & Baionen. Episcopis. Apud Tirafonam III K. Maii Anno Domini. MCCXXIX.

1111
0111

Rex Turiasone concitato dispositorum equorum cursu Tarraconem contendit: atq; K. Mai se sistit: vt Balearicam expeditionem maturet.

Ille de à sedis Apostolicæ legato, in frequentissimo conuentu Rex, proceresque cruce insigniti, sacra militiæ auctoramento deuincuntur.

Ingentibus, tam naualibus, quam terrestribus copiis contractis Salonio portu, classe CLV. nauium, quas maiores vocabant, Rex egreditur. Nocturna aura prouectus in Balearem maiorem nauigat. Ex alto tempestate iactati, reflatu reiciuntur: sedatisque fluctibus, & tempestate commutata CCL. stadiis ab vrbe descedentes Septembri mense insulæ portum tenent: quem Palumbariam incolæ appellant. Primus terram attingit hostiū Bernardus Argentona: qui vexillo sublato vt se sequantur, nostros hortatur: & ex proceribus primi copias exponunt Nunnus Sancti Comitis filius Raimundus Moncada, Bernardus Sanctæ Eugeniæ, Gilbertus Cruillias, & Bernardus Campanus Templariorum Magister. Dum Rex operitur, vt terrestres copiae traicerentur, & onerariæ ex agmine suo per altum dissipatæ consequerentur, cum raptim milites exponerentur, atque omnia agerentur turbate, conferta pugna nostri cadunt. Guilielmus Bencharnensis, & Raimundus Moncada, atque viii. Moncadarum gentis proceres, & Hugo Mataplana interiere: & in prima acie nostri profugantur: ac victi pelluntur. Inordinato exercitu co-

0111
1111

A. E. R. A.
N. A. T.
C. H. R.

acto, & in ordines deducto Rex urbem castris circumfideret. Cum Rex clade accepta, satis omnibus instructis, comparatusque ad hostes perrexisset, & locum idoneum statius delegisset, ac nostri stationibus quieti tempus tererent, aliquot castella vicina expugnantur.

Castra cum castellis nostri praesidiisque firmassent, & hostes nulli extra moenia adirentur, nec quisquam extra portas propellere auderet, aggerem, & vineas agens, turres quoque muro adinuens Rex summa vi obsidionem urget. Quamuis continuus labor, neque die neque nocte remissus hostes subegisset, locusque inuadendi urbe nostris datus esset, qui nulla eruptione impediri posset, in transmarinis auxiliis extremam spem reponebant, obstinatis obsessi animis obdurant. Rex acrius obsidioni insistens, ingenti militum alacritate moenia undique aggressus, diuiso exercitu, & in eam partem circumductis copiis, quam hostes tenent, incredibili virtute instat. Qui pro munitionibus pugnant, vix prima impressione sustentata, proiectis armis, se fugae dedunt: quibus veterani immixti, decliuem per locum, nullo ultra obfistente, in urbem inuadunt. Miles tota urbe peruagatus, praedae cupiditate incensus magnam stragem edit. A. D. II. K. Ian. capta urbs, direptaque fuit. Abohihes, & eius filius XI. annorum in Regis potestatem venere. Arce, quam Almudenam Mauri vocant, summo virium conatu nostri potiuntur: immitti caede fugientium pariter, & repugnantium. Rex primo, & vicefimo aetatis anno vix exacto, & militari, & Imperatorio munere egregie perfingitur. Diuidenda, ac partienda praedae Berengarius Barcinonensis, & Lupus Ilerdensis Episcopi, Nunnius, & Pontius Hugo Emporitani Comes, Petrus Cornelius, & Simon Vvrea praeficiuntur: atque his Rex adiungit Raimundum Alemanum, & Raimundum Berengarium Agerem curatores datos Gastono Bencharnesis Vicecomitis filio pupillo. Cum magna in castris super manubiarum partitione suborta esset seditio, aliquot tabernacula Episcoporum, & procerum sunt a militibus compilata: atque direpta. Plures ex proceribus morbo graui, & mortifero afficiuntur. Rebus Balearicis cum exercitu, subsidio ex Aragonia proficiscuntur Petrus Cornelius, Atho Focius, & Rudericus Lizana.

1268.
1230

Post accisas hostium res montani Maioris Balearium expugnantur: locisque montosis, & siluestribus expelluntur: & vniuersa insula in regiam potestatem redigitur. Quod Episcopi sedes propter eius insulae frequentissimam celebritatem, & summam frugum, fructuumque vbertatem constitueretur, ecclesiastica dioecesis Episcopo, & ecclesiae Barcinonensi subiicitur.

A. D. V. K. Mai. Rex Palumbariae portu soluens, in Cataloniam transmittit. Festo omnium Sanctorum die, ad Populeti sacrorum celebrationi assidet. Regis nomen magna ad omnes gentes gloria fuit. Nuntii de Alfonsi Regis Legionensis morte Regi offeruntur: qui filiam Sanctiam natu maiorem, quam ex Theresia Sanctii Portugalliae Regis filia genuerat, nuptui Regi traditurum pollicitus fuerat, tamquam regni heredem: cum Ferdinando filio, quem ex Berengaria Regina iusta vxore, ac sanctissima femina susceperat, Legionensis regni hereditas veniret.

In controuersiam, & disceptationem Regi cum Berengario Episcopo Barcinonensi venerat super Ecclesia in Maiore insula constituenda: & Episcopo, qui illi praesideret, diligendo. Id enim ius Episcopus, & Conuentus Ecclesiae Barcinonensis ad se spectare contenderant: eius donationis causa, quam olim Sarracenus, qui Balearium insularum, & Dianii dominabatur, fecerat: qua ditionem eam Episcopo Barcinonensi, & conuentui eius Ecclesiae detulerat: cui donationi & Comites Barcinonenses, & Archiepiscopi Episcopique consenserant: & a Sede Apostolica firmata, atque stabilita fuerat. Sed omni ope, & opera enitente Rege animaduertentes ecclesiastici ordines Barcinonenses, quod per frequentia, atque cultu Maioris insulae aequum esset, ut Sedes pontificia eo in regno constitueretur, quam Rex pollicebatur, affluentibus copiis ditare, voluntati regiae paruerunt: & interuentu Abbatum Populeti, & S. S. Crucium, & aliorum, ad eam pacationem deuertum est: ut ea in insula Episcopus crearetur: & Sedes Pontificia constitueretur. Is vero eo tempore primus ad eam dignitatem adscisceretur, quem Rex praeficiendum videret: cautumque, ut ei nominationi assentirent: eo vero defuncto selectio eius, qui in demortui locum sufficeretur, a Barcinonensi Episcopo, & clero in posterum regio permissu e gremio Ecclesiae Barcinonensis, aut Maioris insulae: aut ex alia Ecclesia fieret: modo ne ultra duos menses ea selectio differatur. Ea res Populeti A. D. VIII. Id Nouemb. fancitur. Episcopi Maioricenses nuncupati. Primum ad eam dignitatem adscitum memorant Raimundum Torrelliam.

1269.
1231

Sanctium Navarrae Regem, qui plures annos Tudelana arce abditus latuerat, Rex inuifit: adeoque inter se conciliantur, atque foedere coniunguntur, ut alter alterum, non sui

fui tantum iuris, & decoris defenforem, atque vltorem, sed regni heredem, & successio-
 rem adoptet. A. D. III. Non. Febr. Dominico die, & Purificationis beatæ Mariæ sacro,
 sollempni stipulatione mutæ adoptionis Aragoniæ, & Nauarræ Reges alligantur: quam
 regnorum proceres, ciuitateq; ratam, ac certam definiunt. Vter eorum vita supererit, ad
 eum alterius regnum perueniat, statuunt. Vt earum adoptionum iura obseruentur, qui se
 ex Aragonia, & Nauarra sponsione obstrinxerāt, hos fuisse comperimus. Sanctius Ferdi-
 nandus Montacutus, Iohannes Perefus Baztanus, Petrus Martinius Subiza, Petrus Mar-
 tinus Lehetius, Simō Aiuarius, Petrus Iordanis, Garcias Garcesius Aoizius, Lupus Gar-
 cesius Arcius, Michael Guerrezius, Garcias Simenius Varaizius, Petrus Garcesius Arro-
 10 nius, Petrus Simenius Ollera, & seni procuratores singularum ciuitatum regni Nauarræ.
 Ex Aragonia fidem suam obstringunt, Petrus Ferdinandus Azagra, qui Albarrazini do-
 minatur, Atho Focius Aulæ Regiæ præfectus, Guilielmus Moncada, Rudericus Lizana,
 Artallus Luna, Simō Vrrea, Blascus Maza, Petrus Perefus Iustitiæ Aragonum præfectus,
 & Petrus Sanctius regiarum epistolarum magister. Sanctium vt in officiosus, ne dicam in-
 humanus appareret, Theobaldum Campaniæ Comitis ex sorore filium regno deturbās,
 & Regem vicinum robusta ætate, & summæ spei iuuenem adoptans, maior vis vrguet:
 dum Castellæ Regis impotentem, & exultantem conatum propulset: à quo continenti, &
 intestino bello premitur. Noster, nisi regnandi cupido allicit, & transuersum agit, quā nā
 ratione compelli potuit, vt omnia iura diuina, & humana peruertat? Adoptat tertium, &
 20 vicissimum annum agens externum, graui senectæ, & diuturna, & desperata valetudine
 confectum: & vnicum filium, quē pæne infantem puerum innocentem iam odisse nō po-
 terat, non modo nō coheredē adiungit, aut substituit, sed plane exhereditat. Aurembiaxis
 Petrum Portugalliæ Regis filium maritum, nullis susceptis liberis heredē dicit: & Vrgel-
 litanæ, & Valleolanæ ditionis, Gallaicarumque hereditatum successorem instituit. Pe-
 trum Rex Tarraconensis territorii oppidis donauerat: & cum Balearibus insulis, quarum
 dominatum, Pityusis adiunctis Rex quoad viuat, attribuit, Vrgellitanam ditionem com-
 mutat. Almudenæ, Oloronis, & Pollentiæ propugnacula, Maioris Balearium arces regiæ
 potestati recipit. Mauri Balearici arcibus Pollentiæ, Santueris, & Oloronis, siue pro-
 ditis, siue expugnatis se in libertatem vindicant: & aspera, & montosa loca circumfident.
 30 Cum his Tunetanorum Rex subsidio magna comparata classe aduentare perhiberetur,
 Rex Salonio portu, ccc. equitum turmis coactis soluit: & in Maiorem insulam traicit.
 Expugnatis arcibus, incredibili celeritate, vnde profectus fuit, reuertitur: vt Nauarren-
 sibus rebus occurrat: eo enim versæ erant omnes regiæ curæ, prosperis eo anno bellis.
 Cum Rex operam, atque opes suas Sanctio Regi pollicitus esset, ac denuo Tudelæ eum
 inuisisset, & expeditionem aduersus Castellæ Regem pacto conuento properandam a-
 crius cohortaretur, & Nauarrus senio, & veterno languens, & iners thesaurum circum-
 plexus, bellicis sumptibus deterreretur, ac diem, de die duceret, noster ab ea cura abdu-
 ctus, se, atq; omnem regni pubem, & cuncta populorum arma tota mente in sacrum ad-
 uersus Mauros bellum conuertit.
 40 Balearici Mauri, cum se impendentium montium asperitate, & reductis, atq; abditis 1270;
 speluncarum cauernis obstinatis animis, infinita altitudine tuerentur, ac confecto bel- 1232
 lo, se misere, serino ritu sustentarent, atque omni cultu, & victu humano carerent, nec se
 dedere, nisi Regi vellent, eo traicere primo vere parat.

V A L E N T I N U M B E L L I V M
 E X P L I C I T L I B E R P R I M V S.

Tomus III. 3

Novus mensuratio Turulæ Zetius Auzetius Rex denuo in Regi vrbis
 gunt: & sacro bello se militum ducunt: & contra Regem, a quo regno ex-
 tar. palam proferunt. Zetes Mohob. & Lupi Regis nepotes.

gont proceribus, incredibili virtute profectos, ac petentes Mauros protegentes,
 tur: & plebsque usque eius regis sagæ ditionis: Blasco Al-gone primus
 tur. Insuper Mauros reges, atque eorum regionum propugnacula
 R. rex regni finibus cunctis, & hostibus regionem inuenit. Mauros
 tur, inuenit in his locis copias educere armatas.

credidit inuenit eam ditionem fuit: quod hostes aduersus Mauros, & tur
 dno. Omnia ista excipit: & inuenit, quam vrbis Mauros
 Mauros conuenit. puer nec in longum dila est Valentinus regni inuenit expe-

INDICES RERVM AB ARAGONIÆ REGIBVS

GESTARVM.

Liber Secundus.

AERA.
NAT.
CHR.
1270.
1232

QVONIAM adoptionis consilia, & regni Navarrae obtinendi euentus non satis ex sententia processerant, & ipsa per se res anceps esset, ita expediri posse visum: ne Alfonsi filii officere, & obstare successioni videantur. A. D. II. Non. Mai Tarracone Rex filium denuo auctoritate regia, legitimis natalibus, quasi iusto connubio natum restituit: qui à Leonora matre, educabatur. Heredem praeterea Aragonii, & Balearici regni, Barcinonensis, Vergellitanae, & Mompelleriae ditionis, omniumque earum regionum, quae sacro bello vindicarentur, renuntiat: & insignibus principatus ornat. Filio Raimundum Berengarium Prouinciae Comitem, & eius liberos, & his Ferdinandum patrum, ac regia propinquitate affines substituit. Praeterea filium tutelae sedis Apostolicae, & Spargo Tarraconensi Antistiti auunculo committit tutoresque filii instituit Tarraconenses antistites, Templariorum, & Hierosolymitanorum magistros: & Guilielmum Cerueram, ex optimatibus Cataloniae virum primum: qui ad Populeti, monachorum instituto se addixerat. Ea res praesentibus Guilielmo Moncada, Petro Cornelio, Bernardo Guilielmi F. Regis auunculo, Valle Vergua, Assalito Gudali, & Petro Perefio Iustitiae Aragonum praefecto sponcione sancitur. Hoc potissimum prouidet, ut Montione filius à tutoribus educetur: si mater, & Castellae Rex illis tradendum curent. Mirum quod his adiicit: si forte filius externarum copiarum vi regnum inuadere niteretur, proceres illi, ciuitatesve parere minime debeant: nisi pacatus, quemadmodum dominum ad subiectos venire decet, aduenter: ut iam semina malorum, quae diffidio filii à patre, in contrarias partes se postea verterant, excitari videantur.

Salonio portu Rex classem soluit: ac tertio die urbis portum Balearis Maioris tenet. In minorem insulam classem transmitti imperat: & eius ductoribus Mauri se, suaque dedunt. In ea expeditione ordines duxerant Ferdinandus Perefus Pinna, Atorella, Lupus Sanctius Rota, Sanctius Horta, & Garcias Horta eius frater: ac Petrus Lupus Pomarius.

Julio, & Augusto mensibus ea expeditione confectis, Rex in continentem Cataloniam reuagat. Balearici Regis filius cum cultum, puramque Christi religionem suscepisset, Iacobi nomine edito, Euam Martini Roldani filiam, & Roldani ex Alagonia gente neptem in matrimonium ducit. Rex Illuenciam, & Gotoriam hereditatem illis firmat: sancitque.

VALENTINVM BELLVM.

Magno conatu suscipitur, nec in longum dilata est Valentini regni inuadendi expeditio. Omnis militaris aetas excitur: & intentior, quam vnquam antea muniendi, exercendiq; militem cura ducibus fuit: quod hostes aduersus maritimos, & terrestres apparatus, ingentibus animis suas copias educunt, armantque.

Rege regni finibus egresso, & hostilem regionem incurfante Morelia, & Ares munitissima Maurorum arces, atque earum regionum propugnacula regis deduntur: & pleraque tractus eius regiae facta ditionis: Blasco Alagone primario ex Aragoniae proceribus, incredibili virtute prostratos, ac percussos Mauros proterente, atque profligante.

Novembris mensis initio Turolii Zeitius Abuzeitius Rex denuo in Regis verba adigitur: & sacro bello se militaturum aduersus Zaenam Regem, à quo regno exactus fuerat, palam profiteatur. Zaenes Modosi F. & Lupi Regis nepos erat.

Montio-

Montione crucis prædicatio promulgatur: quam Gregorius IX. P. M. sacro bello ob-
 undo indulserat. Rex, proceresq; ac duces, & militares manus sacro insigni decorantur,
 & mediterraneis, ac montosis à locis digressis mare versus Ædetana regione fines regni
 proferuntur. AERÆ:
NAT.
CHR.

A. D. VII. Id. Decemb. Catalani Bouatici tributum in sumptus bellicos Regi con-
 donant.

A. D. VIII. K. Mart. Calataiubii festo cathedræ beati Petri die Rex Blascum, Ala-
 gonem, ex proceribus Aragonensibus primarium, ducem egregium, & naturæ, fortunæ-
 que omnibus bonis instructum, & qui longe tum princeps Aragonii nominis esset, Sasta-
 10 gi arce, & oppido, ac Mariæ arce, posterosque eius donat: quod strenua eius opera Mo-
 reliam, regionis eius propugnaculum, initio tam insignis expeditionis obtinisset. De
 consilii sententia eares sancitur: cui interfuere Sanctius Ahonesius Cæsaraugustanus, &
 Guilielmus Turiasonenfis Episcopi: Atho Focius Regiæ Aulæ præfectus, Sanctius Se-
 fesius, Petrus Ferdinandus Azagra, Garcias Romæus, Atorella, Petrus Perefius Pinna, Si-
 mon Vrrea, Blascus Maza, Fortunius Aznarius, Latro, Roldanus Lainus, Galcerandus
 Cornellanus, & Petrus Perefius Iustitiæ Aragonum Præfectus.

20 Cum Valentini in se omnem belli molem vertissent, nostros, nec nouum bellum,
 aut nouus hostis terret. Rex Turolii finibus cxx. equitibus, & Turolensi peditatu oppi-
 danorum, tam exiguis copiis, in Valentinum regnum infertur: sperans propediem ma-
 gnas copias in eam expeditionem conuenturas. Coacto exercitu, Exericæ nobilis Æde-
 tanorum oppidi amœnum agrum depopulantur: & Segoniam vallem incurrêdo, Idibus
 Mai confectis Burrianam, haud procul à mari situm oppidum castris circumfident. Non
 alia vrbs fortius obsidionem tulit: cum in maiori discrimine res verterentur.

30 In ea obsidione permansere Ferdinandus Regis patruus, Berengarius Erius Iler-
 densis, Sanctius Ahonesius Cæsaraugustanus, Petrus Dertofanus, & D. Segorbiensis E-
 piscopi, Prior Sanctæ Christinæ summi Pyrenæi, Raimundus Patotius Templatorum
 Magister Galliæ prouinciæ & Cataloniæ, atque Aragoniæ, Magister Hospitaliorum,
 Blascus Alagon Aulæ regiæ præfectus, Rudericus Lizana, Petrus Ferdinandus Azagra,
 qui Albarraziniensibus dominatur, Simon Vrrea, Blascus Maza, Petrus Cornelius, Ber-
 nardus Guilielmi F. Regis auunculus, Berengarius Entenza, Asalitus Gudalis, Valles
 Vergua, Rudericus Simenius Luesia, Ferdinandus Perezus Pinna, Sugerius Melendus,
 Peregrinus Bolasius, Guilielmus Aquilonius, Præfecti Alcaniciensis, & Montalbanu,
 Simon Perefius Turiasonenfis Petri Perefii præfecti Iustitiæ Aragonum frater, & Ferdi-
 nandus Diacius Aulæ regiæ itidem præfectus: & cohortes oppidanæ Darocensium, Tu-
 roloensium, & Calataiubiensium. Ex Catalonia ordines duxere Guilielmus Ceruera, qui
 Iunedæ dominabatur, Guilielmus Cardona Raimundi Fulchonis Vicecomitis Cardo-
 nensis frater, & Guilielmus Moncada, atque illi militiæ fidem suam præstitere Ilerdenses
 & Dertofani.

Ferdinandus Diazus Aulæ regiæ præfectus.

40 Burrianenses castra, vallantemque Regem sæpe adorti, incredibili audacia effusi,
 in nostra ruunt munimenta. Rex labore potius militum, quam periculo inceptum pera-
 gens, magno apparatu, tormentis, machinisque mœnia aggredi iubet: ambulatoriisque
 turribus, quas pluriam tabulatorum confecerant, vi, atque impressione irrumpere co-
 nantur. Præsentis, & actis animi princeps, cum desperata expugnatione, propius teimeri-
 tatem multa crebro auderet, aliquando discincto thorace, diloricatoque amictu contra
 difficultates omnes incedens, sagittarum ictibus occurrere visus est, ne obsidionem, nisi
 cum vitæ discrimine deserere cogeretur. Vicittandem, & superior discessit mira Regis
 constantia, & firmitas animi: & arietibus admotis munimenta concussit. Ductus ad
 mœnia exercitus, completisque fossis, scalæ admotæ: & maximo impetu nostri in op-
 50 pidum irrumpunt. Iulio mense expugnatur: qua in oppugnatione, & comprimendis
 hostium eruptionibus Regis virtus egregia enituit. Obsidio non tam claritate vrbis,
 quam oppidanorum virtute, & regio decore parto nobilitata. Acrius instante vi-
 ctore Rege, Simonis Vrreæ opera, & interuentu plura oppida, castellaque oppugna-
 ta: nec obfessa sunt. Penifeola, Chiuertum, Ceruera, & Polpes coactæ obsides dare,
 & ciuitates suas iureiurando obstringere, regi deduntur. In his oppidis, quæ ad
 Regem Zeitii opera defecerant, satisque munita loco; aut mœnibus erant, præsidia
 imponit. Variæ à nostris excursiones in hostico fiunt: expeditioneque ea Rex
 aliquot populos, aut vi subigit; aut conditionibus in deditionem, pactionemque
 accipit. Castellio Burrianensis, Burriolum, Cryptæ Vinromanenses, Cucuas

AERA.
NAT.
CHR.

vocant, & Villafames in deditioem, potestatemque Regis rediguntur. Nam cum obfessionem tolerare non possent, traditis oppidis, pacti vt incolumibus, suis legibus vtiliceret, in eis mansere.

Simon Vrrea ex primariis proceribus summæ dignitatis vir, bello strenuus, & consilio bonus, atq; insigni virtute præstans, ductu suo Alcalatenam arcem, deiectis Mauris, qui in præsidio erant, recipit. Nostri Rege ductore, expedito agmine ad populandos hostium agrôs incedentes omnia ferro, igniq; vastâtes, regiones eas, per quas Sucro amnis defluit, effuse, lateq; depopulantur. Prædæ vndique actæ.

Blascus Alagon Aulæ regiæ Præfectus.

1272.
1234

Almazora à nostris expugnatur. Occupato oppido Rex ibi præsidium collocat. Nostri non animi tantum in dies, sed vires subministrantur.

Gregorii p. m. interuentu nuptiæ Regis, & Iolantis Andree Hungarorum Regis filix, & Iolantis Reginæ eius vxoris: quæ Petri Antisiodorensis Cōstātinopolitani Imperatoris filia erat, despondetur. Barcinonē ob eā causam legati ex Pannoniis aduenerāt Bartholomæus Quinqueeclesiensis Episcopus, & Comes Beraldus. Res ea Barcinone, A. D. X. K. Mart. trāligitur. Dotis nomine x. m. marcarum argenti dicuntur: ex materna dote debita, & cc. auri: quarū debitor Austriæ Dux erat: addiciturque certa Nemorenfis comitatus in Flandria portio: atq; ea ditio, quam in Gallia puellæ aui obtinuerant: & eā oppida, quæ in Hungariæ regno Iolans ipsa possideret: & quæ in Burgūdia matris hereditate obuenerant.

Rex Montalbano in oppido Maio mense Blasco Alagoni, qui in eo bello strenue operam nauarat, Morelliam quoad viuat, fruendam attribuit: ac Celoquiam præcipuam arcis turrim recipit: quæ Ferdinando Diacio, aut Simoni Perefio Turiasonensi tradatur: vt veluti pignus retineatur à suis supremi dominatus.

A. D. VII. Id. Apr. Sanctius Nauarræ Rex Tudelæ decedit. Nauarri Theobaldum Campaniæ Comitem Sanctii sororis F. arcessunt: sibi que Regem adsciscunt: atq; in eius verba adiguntur: non tamen Rex hac de causa à sacro prosequendo bello sibi desistendū censet.

A. D. XV. K. Oct. Hortæ, in ipsis regnorum confiniis Iacobus Rex, & Ferdinandus Rex Castellæ congregiuntur: ad colloquiumque deueniunt: de controuersia sedanda, quæ inter regem, & Leonoram Reginam, à qua diuerterat, orta erat. Farizam oppidum, atque arcem Leonoræ Rex, quoad viuat, attribuit. Sacramento adigitur se, ea inuita Alfonso filium ab eius educatione, & gremio non abstracturum.

Mompellerii Rex omnium sanctorum diem festum concelebrat. In Prouinciam Galliam in Medio belli conflictu profectum apparet, quod Raimundus Berengarius Prouinciæ Comes frater Margaritam natu maximam filiam Ludouico Galliæ Regi ea tempestate desponderat. Is ex Beatrice Sabaudia Comitis F. quattuor filias susceperat: omnes magnis principibus nuptas. Leonora enim, & Sanctia Henrico Angliæ Regi, & Ricardo eius fratri collocantur: & Beatrix, patre vita fuacto, Carolo Ludouici Regis fratri, qui postea Siciliæ regnum adipiscitur, nubit: & Prouinciæ ditionem natu minima tulit. Ita euenit: vt stirps Aragonia summa virtute firmata atque florescens, maximorum totius orbis Regum familias generosa propagine in seuerit.

Concitato cursu Rex in Cataloniam regreditur. Ilerdæ confectum pæne Decembrem mensem commorans, & maritimam, & terrestrem expeditionem vrguet: cui cupide instat. Supplementa exercitibus scripta sunt: in dictis per ciuitates tirociniis.

A. D. VII. Id. Decēb. Ilerdæ Rex Guilielmo Mongrino suffecto Archiepiscopo Tarraconensi, posterisque Pontificibus Ebusum, & Colubrariam insulas, à priscis Pityusas dictas honorario iure attribuit: modo arcem, atq; oppidum Ebusitanum suis copiis, & ductu expugnet.

1273.
1235

Ad reparandas vires, bellumque de integro renouandum Rex intendit animum. Duo insignia Ædetanæ regionis oppida à Maurorum dominatu eripit, præsidiisq; firmat Segorbium, & Moruiedrum: quibus claustra Valentini regni tenet. Primum Maurorum opus fuit: & cum rerum priscarum memoria sua vetustate obsoleuisset, & Mauris incolis omnia inuenterentur, nostri Segobrigam, vetustam Celtiberiæ urbē se recepisse, simili appellatione literarum arbitrantes, Ecclesiasticæ sedi addicunt: diocesisq; Valentini partem subtrahentes Albarraciniensi diocesi contribuunt: conuulsisq; finibus, vix postea inter vicinos Episcopos rerum vetustarum inscientia, iudiciariæ controuersiæ finis fuit. Moruiedrum ex Sagunti vrbis, illius fide, & ærumnis inclitæ parietinis, conditū, nomen, vt memorauimus, inuenit. Is situs est, & natura loci vt montes circa perpetuos, arduo, & præcipiti colle contineat: & facillimus aditus mare versus, & ad ipsa Valentini vrbis in plano sita mœnia sit: cui velut prouinciæ totius communis arx imposita imminet.

Bellum

Bellum iam aduersus hostes, non continentibus finibus, sed intimis eorum regionibus geritur. Cullarim, quam Sacro amnis influit, nostri obsident. Obsidione ea delistentes Moncadam, & Muleros expugnant: nobiles inter alias Valentini agri insignes turres: quas Valentia ocellos, propter summam orarum, & hortorum amoenitatem Rex ipse appellare consueuerat.

Petrus Portugallia Regis F. & Nunnius Sanctus Sanctii Ruscinonensis Comitis F. suis magna comparata classe maiorem ex Pityusis Ebusum insulam à Maurorum dominio, & potestate eripiunt, Minor priscis temporibus Colubraria dicta: à nostris Frumentaria: omni æuo deserta à populo, atque cultura hominum fuit.

10 Nunnius, quod Cæretanum Comitatum confluentem regionem, Carcafonensem, & Bergadanam ditionem, Trencauelli honorem, & Narbonensem Vicecomitatum substitutione testamentaria Barcinonensis Comitis aui, & donatione ab Alfonso Rege patris, Sanctia Nunnia matri facta, quæ Nunnii Larenis filia erat, repeteret, à Rege discedet. Rex super Colliberis, Vallespiri, & Capisiris iure, & dominio, quæ ditiones Ruscinonensibus finibus appendices cesserant, aduersus Nunnium actionem suscipit. Demum Rex Nunnium, & orbem, & regia stirpe sibi adiunctum in pristinam concordiam reducere curat. Colloquio dies constituitur A. D. III. Non. Mai. Apud Lupum Diacium Pharensem Viceatq̃ dominum Nunnius, Rex apud Guilielmum Cerueram compromittunt: Hugone Monlauro Templariorum magistro honorario arbitro adiuncto. Pecunia 20 Rex eam licem redimit. Ditiones Ruscinonensi comitatu confines Nunnio, quoad uiuat, attribuit.

Iolans Regina ex Pannonia ad virum, regio comitatu deducta, Barcinonem appellat. Ea in vrbe nuptiarum solemnia A. D. VI. Id. Sept. celebrantur. Præstantissima omnium eius sæculi feminarum: vere digna, quæ ex ultimis gentibus, connubio principis possit homines natos fortissimi, & animi maxime excelsi, & inuicti adiungeretur: non modo consiliorum, sed discriminum, periculorumque omnium socia, atque consors. Regnam in Hispaniam proficiscentem comitati fuerant Episcopus Quinqueecclesiensis, & Comes Dionysius: cui cognatio cum Regina erat: qui magnis præmiis à Rege donatur: & filios habuit Amorem Dionysium, & Gabrielem Dionysium, atque inde Dionysiorum familia exoritur maxime insignis, atque illustris: quæ in Vrreas insita fuit.

Huius anni initio Tarragæ Regi cum Pontio Capraria super Vrgellitanæ ditionis contentione conuenit: eiusque compotem Rex, atque participem Pontium facit.

A. D. XIII. K. Iun. Calataiubii Petrus Portugallia Regis F. qui Balearium, & Pityusum insularum dominabatur, cum earum ditionis iura ad heredes non esset transmissurus, Regis imperio, summum dominium, quod Regi receptum fuerat, Iolanti Reginae, & eius liberis, iurisiurandi religione, ac fidelitatis sacramento sancit. Scribendo adfuerunt Petrus Ferdinandus Azagra, Petrus Cornelius, Atorella, Garcias Romeus, Marcus Ferricius, Trencauellus Vicecomitis Biterensis, Ferdinandus Peresius Pinna, & Simon Peresius Turiafonensis.

40 Turolii Maii mensi. sine Rex Zeitio Abuzeitio Valentinarum Regi, qui Christianam fidem professus fuerat, & Vincentii nomen ediderat, vxoremque duxerat, Dominicam Lupiam Cæsaraugustanam ciuē, Riela, & Magalionis oppidorum donationem, quæ ei tradita fuerant, ratam, firmamque constituit. Is ex vxore Dominica Aldam Ferdinandam susceperat, quæ Blasio Simento Arenosio nupsit. Zeitius se Regi, eiusque liberis, & Iolantis Reginae perpetuo addicit: nulla Alfonsi Regis filii mentione facta: quem acerbe, & penitus pater oderat.

Rex aulico equitatu, & oppidanis Darocensium, & Turolensium copiis, Exericium, & Torrestorresiam agrum incurrit. Bellum deinde ab repentina maritimæ oræ populatione ceptum: quod omnis ea regio pluribus, ac frequentibus vicis habitaretur: nam summa tractus amoenitas non indigenas modo detinet, sed etiã aduenas inuitat: & Maurorum qui Ædetania, & Celtiberia urbibus in ditionem redactis, à nouis incolis pulsati fuerant, receptaculum erat.

Cum Rex milites Ianuario mense ex hibernis in expeditionem euocasset, eduxissetque, Enefae tumulum inter Moruedrum, & Valentiam situm, qui mari alluitur, loco aliuandam suorum paucitatem maxime apposito, nostri magnis operibus muniunt: & in eo castra locant. Valentini ex ea veluti arte premuntur: & excursionibus arcentur. Castris Rex summum, & singularem virum præficit Bernardum Guilielmum auunculum. Is milites excursionibus sufficiens, & præliis leuibus oppidanis manus experiundo, effecerat: paruaq̃ certamina animos addunt: & in summam torius spei proficiunt.

AERA.
NAT.
CHR.
1275.
1237

Octobri mense Montione, magna Aragonensium, & Catalanorum frequentia, & celebritate conuentus aguntur: & de prosequendo sacro bello, a Rege refertur. Ex ordinibus Regni, & Cataloniae interfuere Guilielmus Mongrinius Ecclesiae Tarraconensis procurator, & Barcinonensis, Casaraugustanus, Vicensis, & Dertofanus Episcopi: Templariorum, & Hospitalis Magistri, & aliquot praeterea religione praestantes viri: inter quos Raimundus Penafortius ex instituto praedicatorum singulari sanctitate, & praecipua doctrina excellebat. Ex proceribus Catalanis adfuerunt Ferdinandus Regis patruus, Rogerius Bernardus Fuxensis, Pontius Capraria Vrgellitanus, Petrus Vgo Emporitanus Comites: Nunnus Sancti Comitis F. Gerardus Vicecomes Caprerensis, Guilielmus Cardona, Raimundus Berengarius, Guilielmus, & Petrus Moncade, Berengarius Pucertius, Guilielmus, & Berengarius Anglesolae, Bernardus Portella, Hugo Mataplana, Galcerandus Pinofius, Guilielmus Aquilonius, Raimundus Peralta, Petrus Vicecomes Villamurius, Raimundus Guilielmus Odena, Berengarius Erilius, Guilielmus Ceruera, & plures alii viri nobiles. Ex Aragoniae proceribus conuentui adfedere Petrus Cornelius aulae Regiae praefectus, Bernardus Guilielmus Regis auunculus, Garcias Romæus, Simon Virea, Atorella, Artallus Luna, Blascus Alagon, Rudericus Lizana, Blascus Maza, Berengarius, & Gombaldus Entenza, Simon Focius, Assallitus Gudalis, Fortunius Vergua, & Simon Luesia. Praefedit eo in conuentu Petrus Perefius Aragonum Iustitiae Praefectus.

Petrus Cornelius aulae regiae Praefectus. 20.

Indutiae inter Aragonenses, qui factionibus dissidebant, firmantur. Nummi Iaccetani, vti eiusdem ponderis, rationis, atque notae in Aragonia, Ilerdensi, & Dertofana ditone adiunctis, perpetuo signentur, lege sancitur. Statuunt, vt ii, qui supra XIIII. annu ætate agunt, iurisiuradi sacramento adigantur, se operam duros, vt res ea nummaria firma, rataque sit. Ob eam rem Aragonenses tributum Regi, posterisque Regibus condonant: quod singulae familiae, quarum bona ex censu x. nummis aureis, aut pluris æstimentur, septimo quoque anno pendunt. Id tributum Morabetinum appellant: & ex pecuniae summa, quae pendebatur, nomen inuenit: cuius collocandae ratio perpetuos, quanquam exiles Regibus sumptus suppeditet. Vix enim ex portoriis circumuectionis, aut decumis, scripturae, conseruari vestigalia in rei militaris administrandae vsus poterant.

Zaenes Valentini populi Rex firmissimo robore copiarum insultans, quas à Setabi ad Ondam praesidiis praefecerat, DC. enim equites, XL. M. peditum coegerat, oriente sole ad Enesana castra oppugnada irruit. Bernardus Guilielmus & Berengarius Entenza praestantissimi nostrorum ductores, cum animis magis, quam viribus resisterent, & omnis spes in virtute esse reposita, incredibili animorum constantia, & firmitate commoti, & ope diuina freti, non satis pro dignitate bellica, & imperatoria existimantes, se munitionibus septos castra propugnare, eruptione facta, cum Bernardus suos hortatus esset, meminissent nominis, generis: quorum maiores innumerabiles gentium copias parua manu saepe fuderint, quasi non periculi socios exigeret, sed consortes victoriae, & diuinam opem exposceret, efferatis militia animis, c. grauis armaturae, & cc. leuis armaturae equitibus, & II. M. peditum in hostium acies inuehuntur. Hostes nulla interposita mora caduntur: atque profligantur: quos nostri ad riuulum, Siccum appellant, IIII. M. p. cis urbem insecuti magnam multitudinem fugientium conciderunt: ingentemque stragem edidit. Nam effusi immensis agminibus hostes, adeo praecipiti, & ruenti turba comprimuntur, vt potius illi, quam ferro interempti fuerint. Ex nostris Rudericus Simenius & filius Simonis Perefii Tiergae, & signifer Bernardi Guilielmi fortissime irrumpentes mortem occumbunt. Ad x. M. hostium nullo vulnere faucios concidisse memorant. Mense Augusto eam pugnatam pugnam accepimus: qua singularis Bernardi Aquilonis virtus enituit: qui conferto proelio, cum maiore in conflictu res verteretur, parte equitatus irrumpens, suo impulsu ingentes hostium copias pepulit. Hic dies & nostris refecit animos & hostem summe perculit. 40.

Cum in Baetica acre, eadem tempestate, aduersus impios hostes, bellum à Rege Ferdinando gereretur, exploratorum ductores, quos Adalides Mauri vocare assueuerant, die, ac nocte continuato itinere, ingens, & immane facinus ausi nocte in tēpesta scalis admotis, turrim & propugnacula Cordubae urbis adorti, ex improviso diu anceps proelium fecerant: & successu regiarum copiarum, celeberrima totius prouinciae vrbe potuerunt.

Bernardo Guilielmo vita functo, cuius morte magnam iacturam factam apparuit, quod ad eius maxime arbitrium, atque iudicium summa omnium consiliorum reciderat,

rat, cum à militibus Enefana castra defererentur, regionum praefectorum imperio con- AER: 1
 tempto Rex palam in sacello eius arcis aram tenens, nuncupatis votis, iurifurandi reli- NAT: 2
 gione obstringitur, se eos fines non derelicturum: neque Vladeconium fluum flum traiectu- CHR: 3
 rum, quoad vrbis Valentiae esset potitus. Reginam, ac Iolantem filiam, ne se à proposito
 declinare, aut à sententia deflectere, vnquam videre sperent, in castra deduci imperat. F
 Regina vxore incurfantibus hostibus, aliquando comitatus, non degenerem ad pericu-
 la est experius.

Postquam praepotentem armis Regem nec acies subsistere vlla, nec arces, vrbesque
 poterant, Zaënos cum animaduertisset, nec maiori ratione bellum administrari posse,
 20 quam à nostris gerebatur, ac summis copiis, & comitatibus in dies exercitum sup-
 pleri, Regi pollicetur, se eas arces traditurum, quae Dertosa, Turia flumine, Turolioque
 continentur. At eam praeterea in Zaidiensi suburbio ad urbem exaedificaturum: quae re-
 gio praesidio firmetur: & quotannis x. m. Besantiorum tributi nomine persolutorum re-
 cipit: modo praesidia, quibus Valentiam urbem obsederat, deducat. Cum proceres gra-
 uem legem ab hoste, & conditionem sibi constitui praedicarent, eamque praeferehdam
 censerent, à Rege reuocatur: quod simulatione deditiois, atque tributi tempus à Zaëno
 extrahi videret, & obsidionem ferre Mauri obstinate decreuerant.

Bernardus Montacutus Caesaraugustanus Episcopus. 1276
 26 Quia celeritate ad opprimendam obsidione urbem opus erat, regio circumcirca 1238
 ferro, ignique vastatur. Almenara, Vxo, Nules, Castrum, Alfandechum, Paterna, Betera,
 & Bulla arces expertae, quid arma regia in se pollerent, Regi deduntur. Valentia vrbs
 regia, & situ, & ciuitatis amplitudine, ac singulari opere, murorumque ambitu in pri-
 mis nobilis, tam exiguis copiis à Rege obsideri coepta est, vt vix expugnandae cuiuslibet
 aerei pares esse viderentur. Cum Aragonenses, & Catalani exercitus se Regi adiungerent,
 castris primo leui munimento positus circumfiderent. Separatim oppidanarum singularum
 ciuitatum copia, tentoriaque collocantur. Angli, Gallique operam suam vltro pollicen-
 tes, satis magnis copiarum, sacro bello militaturi, in castra conuenere. Petrus Ame-
 lius Narbonensis Archiepiscopus xl. equitum, & dc. peditum ductor, & Angli proceres, qui
 in Hispaniam, ab Henrico Rege missi fuerant, statim sibi castra faciunt, Barcinonenses
 30 proxime ad moenia accedentes castra metantur.

Petrus Ferdinandus Azagra, & Simon Vvrea suorum equitatu, & peditum copiis
 adiunctis Ciliam ameno praecedenti se stagno, Arabes Albuferam nominant, imposi-
 tam oppugnant: & machina percellunt. Cilienses, cum acriter vtrumque pugnatum
 esse, Regi deduntur.

Cum idonea nostri statim loca delegissent, Valentia & rectoris, & apertis cuniculis,
 summa tormentorum, & machinarum vi oppugnatur: quod Mauri iam, non assiduè
 eruptionibus, vt ante instationes nostrorum, sed dispositi per muros, & propugnacula ex-
 tuto pugnarent: & armati muris superstantes instar munimenti essent. Proelia ante vr-
 bem multa, & varia: sed nostris virtute, & ducum consilio, & principis praesentia prestan-
 40 tibus sepius prospera euenerunt.

Classem xii. longarum nauium, & vi. aliarum actuariarum, quas zabras illa aetas
 nominabat, ad Valentinae stationis Gradum Tunetenses Africani appellant: vt Valenti-
 nis obsessis animos adderent: seque praesentis auxilii compotes breui futuros sperarent.
 Sed cum inanis ea ostentationis species esset, litus relegentes Peniscolam adoriuntur. A
 nostris in naues repulsi, mutata velificatione in altum peruehuntur: & hostes ne umbra
 quidem transmarini auxilii subleuari potuere: cuius spei moram, cum obsessorum for-
 tuna diutius pati nequiret, ex prope certa fiducia in magnam desperationem vertit. Lito-
 ra omnia à Pyrenaei promontorio ad Dianium nostrorum classibus tenentur: maritimos
 que praedones confectando, mare tutum reddidere. Motus summae rei, & postremo de-
 50 speratis inceserat: & spes reliquas omnes hosti abstulit.

Regia classis libero mari nauigans, ex omni prouincia magni comitatus, & pri-
 uati, & publici subsidii exercitum sustentat: qui adeo auctus, amplificatusque erat, vt
 Rex M. equitum, & LX. M. peditum copias compararit. Rege non modo imperatorum
 munus, sed gregarii militis operam obeunte, cum in repentinis eruptionibus, atque certa-
 minibus, propinquiori se discrimini obiceret, transfixa galea, sagitta frontem configitur.
 Sed breui cum conualuisset, in vno res publica ad comprimendos hostium conatus, &
 urbem expugnandam, fortior euadit.

Bellum diuturnum, ac frequens: variaque victoria fuit. Ex eo cum tot bellorum fati-
 stis successibus, magnis semper accessionibus regni opes, viresque auerentur, tanta belli

AERA. mole Regem implicitum, atque constrictum res Italicæ, præclara famæ rerum ab eo ge-
 NAT. starum celebritate, ex vltimis terris, tamquam publicæ libertatis vindicem, cum eius no-
 CHR. minis gloria, insigni laude, apud exterarum nationes vigeret, ad se vocant: vt maxime floren-
 tem, ac felicissimum Imperatorem sibi præficerent ducem. Gregorius IX. P. M. quod
 Fredericus Imperator, qui ab Ecclesia non modo altus, & educatus, sed regni stabi-
 limentum, & Germaniæ imperium adeptus fuerat, summo impietatis scelere ab ea de-
 sciuisset, & Cremonensibus, Mantuanis, & Ticinensibus finibus bellum inferret, quo
 motu Italia omnis concussa erat, Regem inuicto animi robore, & gloriæ laude præ-
 stantem magnis pollicitationibus commouet, vt laboranti Ecclesiæ, & labantibus Ita-
 liæ rebus opem ferat: sperans priuatas etiam iniurias ea expeditione Regem vlturum.
 Nam Fredericus, qui impius in sacrosanctam parentem Ecclesiam, & Christi sacer-
 dotes iura diuina peruerterat, sæuus, & inhumanus in Henricum filium, cui inter fra-
 tres ætas prouectior, Regis consobrinum extitit: quem ad Germaniæ regnum adscitum,
 in carcerem intrusum, quod Pontificias partes foueret, non modo regno sed vita frui ve-
 rat. Mediolanensis ciuitas, & Placentina Othonem Cendatarium, Bononiensis, & Fa-
 uentina Iulianum Leonardum legatos mittunt: qui summe sollicitent, vti Ecclesiæ, &
 communi omnium parenti Italiæ, quarum interitus ab impio tyrânno pararetur, subueni-
 at: ecclesiasticique status tutelam suscipiat. In eius expeditionis sumptus CLM. librarum
 imperialium, & in singulos annos, iura, atq; annuos redditus, qui Imperatoribus in Cisal-
 pina Gallia pendebantur, pollicentur: & Regem patróni, defensoris, ac gubernatoris lo-
 co adsciturum. De re maxima Regi deliberanti, qui non modo nouum bellum, vbi vir-
 tus eius enitescere posset, sed externum, & Italicum exoptat, Regina, Vitalis Canelias Os-
 censis, Bernardus Montacutus Cæsarugustanus, Bernardus Vicensis, Simon Segorbien-
 sis Episcopi, Raimundus Berengarius Templariorum, & Petrus Exea Hospitaliariorum
 magistri, Rudericus Lizana, & Simon Vrrea, ne florenti, ac plaudenti fortunæ ad res ma-
 gnas bene gerendas adiunctæ desit, consulunt. Hæc consultorum deliberatio cum regia
 fiducia summe consentiens, rem eo deduxit, vt Id. Iunii in ipsis castris Rex cum legatis
 pacisceretur. Recipit se in Italiam II. M. equitum ex nobilitate delectorum bellico appa-
 ratu transmissurum: & in Lombardia, Marcha Treuisana, aut Romandiola se bellum ad-
 uersus Fredericum, & Cremonensem, & Ticinensem ciuitatem gerentem commoratu-
 rum: & eas ciuitates bello persecuturum: quæ Frederici sectam sequuntur. Fredericus
 tamen homo versutus, & callidus, qui fidem sacrilegio, pietatē parricidio violasset, se falso
 Pontifici concilians, & Ecclesiam ludibrio, & despectui habet, & externum hostem à sua
 pernicie auertit.

Septembri mense inuito Zaënes oppressus iam, desperatusq; non à transmarinis mo-
 do auxiliis, sed despectus etiam à propinquis Murtiensium, & Almeriensium regulis, vr-
 bem, & arces, oppidaque cis Sucronem omnia Regi tradere, ea conditione spondet, vt
 obsessi conseruati, & incolumes auro, argento, armis, bonisq; exportatis Cullarim, & Di-
 anium deducantur. Dianenses enim sub ditione, & potestate Zaënis esse consueuerant:
 in extrema eius regni regione maritima locati. Zaënes se ad Ruzafam pactis conuentis
 pariturum Regi offert. Deditur vrbs Valentia totius Hispaniæ pulcherrima, & ornatissi-
 ma: statione, & naualibus, diti commercio peropportuna: cui tanti erant antiquitus o-
 mnium rerum ad bellum apparatus prouisi, tantaq; machinarum, & propugnatorū mul-
 tudo, vt si virili animo hostes propugnationi institissent, in summo, & difficillimo tem-
 pore obsidionem longius protraxissent. Zaëne vrbe excedente, ad L. M. Maurorum egres-
 sos regis commentariis testatum inuenimus.

A. D. III. K. Octob. Rex cum assuetus victoriis omnia euicisset, & gloriosam palmam
 esset consecutus, ouans vrbem, faustis laudum insignibus introiit.

III. Viri agris diuidendis, & partiendis, adiunctis finitoribus præficiuntur Berenga-
 rius Palatiolus Episcopus Barcinonensis, Vitalis Canelias Episcopus Oscensis, Petrus Fer-
 dinandus Azagra, & Simon Vrrea ex proceribus primarii viri: vt de commodis procerū,
 atq; militū, & præmiis tribuēdis atq; augēdis equa ratio iniri posset. Ad CCCLXXX. nobiles
 viros, proceribus exceptis, ex Aragonia & Catalana nobilitate herediis donatos constitit:
 quorum familiæ, ex ea expeditione, bellica laude floruerint: & tamquam maiorum gen-
 tium agnationibus distinguantur. Vrbs pæne tota Catalano, & Aragonio siue milite ve-
 terano, siue oppidano incoli ccepta: agris viritim diuisis. Valentinis suæ leges scribuntur:
 propriumq; forum indicitur: & cum noui incolæ, & coloni expeterent, ne extra suum fo-
 rum vadimonium promittere, sistereve cogentur, nostri proceres Aragonio iure, ac fe-
 ro se, suaq; heredia, ac Valentinas possessiones censeri contendunt: maiorq; inde domi
 exorta

exorta moles: gliscente in dies seditione inter plebeios, & egentes: atque proceres, & Aragonios optimates.

AERA.
NAT.
CHR.

Episcopi Sedes Valentina in vrbe constituitur: atque instauratur: cuius diœcesis, etsi Vuambæ Gothorū Regis temporibus, Toletanæ prouinciæ contributa fuerat, Rex cum eius vrbe potitus esset, voti reus Tarraconensi subiiciendam, attribuendamque curat. Ferrarius Sancti Martini cognomento Tarraconensis Ecclesiæ præpositus à Gregorio P. M. Valentianæ ecclesiæ præficitur: quem Rex, Archiepiscopus Tarraconensis, Magistri Templariorum, & Hierosolymitani Hospitalis, proceresque alii delegerant: summoque Pontifici sacrandum obtulerant.

10 Raimundus Fulcho Vicecomes Cardonensis, & Artallus Alagon Valentini, & Murtiensis regni fines incurrentes Vilienam, & Saxium, neq; operibus, aut tormentis admotis oppugnant. In Saxii oppugnatione, cum simul, & portæ refringerentur, & vis vndique in muros fieret, Alagon lapide percussus occumbit. Morte primarii ex proceribus viri, & Blasco patre memorabilis, insignis accepta clades.

Præfidiis Valentini regni dispositis, Rex Mompellerium contendit. A. D. IIII. Non. 1277.
Iun. Iouis die vrbe iniiit. Postero die, ab hora sexta ad horam fere nonam sol obscurari 1239
cœpit: cuius defectu, adeo repentinæ tenebræ, obscuratio, ac pene obruto sidere obducuntur, vt ostento simile fuerit. Cum incurfione seditionis, vis multitudinis factiosorum partibus concitaretur, & populi impetus, Rege etiam præfente essent, seditionosi, & turbulenti

20 ciues vrbe exacti, & bonis multati, eorumque domus dirutæ.

Cœnobium ordinis Cisterciensis, cui Fontis Clari nomen est inditum prope Alcoleam, ad Cingæ amnis ripas, à Rege hoc anno conditum, & à conuentu monachorum frequentari cœpisse Ferdinandus Aragonius Cæsaraugustanus Antistes, & eiusdem instituti monachus memoriæ prodidit: eumq; monachorum cœtum in suburbanum Cæsaraugustanum postea ad Orbæ ripas traductum: & S. Fidi dicatum.

Fragensibus Olcense forum indicitur.

Rege in prouincia Gallia commorante cum defectio nulla timeri posset, & induriarum iura à nostris violarentur, dediticiisque Mauris bellum inferretur, omnes se in libertatem vindicant. Chium castellum nostris obsidentibus, eruptione facta, hostes proelium 1278.
1240
30 ineuntes cæduntur. Ea pugna sacrum numen Christiano populo affulxisse, cœlestia monumenta testantur: quæ summa veneratione DAROCÆ visuntur. Diuino enim Eucharistiæ sacramenti mysterio linteum ex eo insignitum apparet.

Z. enes Rex, qui Dianio se abdiderat, cum de compositione actum esset, Alicantinam arcem mari impositam se Regi traditurum pollicetur, si Minorem Balearium condonet. Rex etsi ad occupandas maritimas Contestanorum vrbes animum adiecerat, conditionem reiecit: quod arx ea terminatis finibus regnorum, Murtiensi regno, & Castellæ Regum ditioni iure belli esset contributa.

Bairena arx, bello aduersus tumultuantes Mauros sæuiente, Regi traditur.

40 Petrus Ferdinandus Azagra Albarrazini dominus, Petrus Cornelius aulae regiae præfectus, Artallus Luna, Garcias Romæus, & Simon Vvrea cum à Rege defecissent, Iulii mensis sine se illi addicunt.

Viliena Alcaniciensi præfecto, & Calatrauensibus militibus deditur. Rex cum in Catalonia proficisceretur, vicem regiam in Valentino Regno gubernando Ruderico Lizanæ committit. Cum Berengarius Entenza à Rege defecisset Setabitanis finibus in Turrolenses bellum infert: & decursionibus regionem vastat.

Setabis Contestanorum vrbs excelsa arce, & agri amœnitate nobilis, & prope firmissima earum regionum ciuitas à Rege castris circumfidelitur. Cum caput ea Contestanorum longe ditissimum, atq; opulentissimum armis, virisq; esset, omnem conatum in eam obsidionem parat. Garcias Romæus tamquam iniuria facta esset non ferenda à Rege, ab 50 eo desciscit.

Aprili mense Petrus Ferdinandus Azagra, qui ex summis princeps inter Aragonios proceres censebatur, & suo, & Castellæ Regis equitatu Granatensi Regi bellum infert. 1279.

Mompellerii Rex, Raimundus Berengarius Prouinciæ Comes Regis frater, & Raimundus Tolosatium Comes congressi ad turpē, & omni dedecore famosam pactionem deueniunt. Nam de communi sententiæ iudicio Rex, & Raimundus Gaucelinus Lunelli dominus, & Albesa selecti iudices decernunt, vt Comes Prouinciæ operam det Sanctiam Regis amitam Tolosatis vxorem, à delegatis à sede Apostolica iudicibus ex postulataram de matrimonii diuortio sententiam ferant: & si renuat, ex Prouincia Gallia exterminet. Ad hæc constituunt, vti Tolosæ, quoad eius fieri posset, ab vxore diuertere con-

1279.
1241

AERA.
NAT.
CHR.

rendat: & dotis nomine, quæ dicta fuerat, m. argenti marchæ, & centenæ singulis annis Sanctiæ condonentur. Id nempe eniti eos apparuit, vti Tolosæ conditione priore repudiata vxorem ducat: & Iohannam filiam, quam ex Sanctia susceperat, Alfonsi Pictonum Comitis coniugem, Tolosatium ditionis hereditate, & bonis patriis exturbent. Hæc Mompellerii Non. Iunii stipulantur.

Vincentius Cæsaraugustanus Episcopus.

1281.
1243

Darocæ conuentus à Rege agitur: cui Ilerdenses Aragonensibus conuentibus interesse soliti, adfuere. Eo in cōuentu in Alfonsi Regis filii verba, vti regni iusti successoris adiguntur. Constituunt, vti regni fines Sicoris fluminis ripis terminentur. quod Petrum ex Iolante Regina genitum Rex Catalonia ditione, atque hereditate donare decreuerat. Hæc lege, huius anni sine stabiliuntur: quotidiana Catalanæ gentis querimonia. Ea enim natio paulo restrictior, & sui admodum iuris tenax, eum tractum, inter Sicorim, & Cingam interiectum suis finibus subtrahi doler: & Ilerdensem ciuitatem, à Barcinonensi ditione immerito sciungi. Superiorum enim Regum edictis, quibus indutiæ Catalanis edebantur, à Cinga ad Salsulas, earum iura obseruanda promulgari consueffe cōtendunt. Lege ea recenti, rerum nouarum causa quæ sita: mox graue odium in Regem exarsit.

In demortui Ferrarii Episcopi Valentini locum Arnaldus Peralta K. Mart. à Petro Albalatio Tarraconensi Antistite, & Valentini Sedis Canonicis deligitur. Eam electionem Innocentius III. P. M. Lugduni A. D. IX. K. Iul. eiusdem anni firmat.

1282.
1244

Conuentu à Rege Catalanis Barcinonem indicto, acres publici iuris vindices se, e tractu, qui Sicori, & Cinga fluminibus continetur, & Ilerda vrbe deiici, & possessione dimoueri conqueruntur: & in pristinum statum restitui exoptant. A. D. XII. Febr. Rex edicit: Barcinonensem comitatum, & Cataloniam terram à Cinga flumine, ad Salsulas contineri: Aragoniæ vero regni fines à Cinga Farizam vsque terminari. His finibus constitutis, Petrum filium Catalonia principatu donat: summaque de ea re dissensio exorta est: quod Aragonenses Ripacurcia, & Palliaria ditione iniquo iudicio se excludi contendunt: quarum Ramirus, & Sanctius, Sanctiique filii Petrus, & Alfonsus Reges belli iure dominati fuerant.

Februarii mensis initio Calataubii Alfonsus Regis F. cum à patre dissideret, magnas equitatus copias sibi adiungit: & rem ad arma deduci nititur. Studia Aragonensium in Alfonsum accensæ. Turbatis rebus Ferdinandus Regis patruus Cœnobii Montis Aragonum Abbas, Petrus Portugallensis, & Petrus Ferdinandus Azagra, & Iohannes Gonzalvus Heredia, cuius spectata, & nobilitata virtus in Valentino bello enituit, viâ eâ, quæ & reipublicæ, & popularis habetur, sequuntur: clamantes Alfonsū inhumane, à patre auito regno, & recens parto expelli, atque exturbari. Ciuitates omnes Valentiniæ, & Aragonenses partibus inficiuntur. Rebus in armorum exitum spectantibus, Alfonsus Castellæ Regis vires ad se se allicit: cuius causa à consobrino Rege summe defensa est. Portugallensis socius, & administrator omnium consiliorum ab Alfonsu assumitur. Ex eo Rex inimicissime atque infestissime cum filio contendit: & immortale odium cum crudelissimo dissidio exitit: ac belli aduersus Regem suspicio primo, deinde inuidia exoritur.

Alfonsus Ferdinandi Regis F. Murtiensis regni potitus, eius limites transgredi parat: & Valentini regni fines inuadere. Alfonsu Regis Castellæ filium Murtiensium finibus copiarum ductores primarii assistunt Gonzalvus Episcopus Conchensis, Pelagius Perefius Correa militiæ Sancti Iacobi Magister, Martinus Martinus Templariorum in Regno Castellæ, Portugalliæ, & Nauarræ itidem Magister, Gonzalvus Ramirus Ramiri Fruelæ F. Ferdinandus Ruizius Manzanedo, Didacus Lupius Pharenis, qui Viscariæ dominabatur Regis Castellæ signifer, Lupus Lupius Pharenis Lupi Diacii Pharenis F. Alfonsus Tellius, qui Cordubensem ciuitatem moderabatur, & Iohannes Alfonsus eius F. Petrus Nannius Guzmanus Aluarus Egidius Egidii Amalrici F. & Petrus Lupius Franco. Eam veritus Rex insolentiam, Aprili mense Hugone Folcalquetio Amposte præfecto, & Hierosolymitana manu comitatus, propter repentinos Castellanos motus fines incurfantium, Setabim vrbe obsidione premit: & arcis præfectum certis conditionibus deuincit: deditiois que mora indutiæ agitantur. Petrus Vilaragutius ex Hierosolymitanis ductoribus, Simon Perefius Pinna, Garcias Aguero, & Guilielmus Pax Regi strenuam operam nauant.

1285.
1245

Iunio mense in Aruernis, ad sacram D. Mariæ Podiensis ædem Aragoniæ, & Galliæ Reges ad colloquium congregiuntur.

Rudericus Ahonesius Cæsaraugustanus Episcopus.

Algezira Contestanorum oppidum cum propugnaculis Regi ea conditione deditur, ne here,

ne herediis incolæ Mauri deiciantur: eamve sectam eiurare cogantur, qua Almohadum regno initiati fuerant.

AERA.
NAT.
CHR.

Alfonfus Ferdinandi Regis F. cum Ilorcim, & Mulam oppida à Maurorum dominatu eripuisset, Valentinis finibus imminet.

Aragoniæ, & Castellæ Reges pactiones, ac noua fœdera nuptiis filiorum conciliant. Alfonso enim Castellæ Regis F. Iolantem Regis Iacobi filiam in matrimonium ducit. Ex nuptiæ Valleoleti Nouembri mense celebrantur.

1284.
1246

10 Sacro Epiphaniæ festo die, Rege conuentui Oscæ assidente, procerum, & ciuitatum consilio leges, ac uetusta regni scita, atque instituta in vnum corpus rediguntur, promulgantur, atque sanciantur. Curauit is princeps inter armorum strepitum, legibus scriptis, iudiciisque constitutis Aragonenses deuincere: cum antea patriis moribus, institutisque ciuilibus maiorum, facinorumque vsitatis exemplis de manu, in manum traditis, vterentur: & communi quodam in vsu versarentur.

1285.
1247

20 A. D. III. Id. Iun. Rudericus Simenius Toleranus Antistes, cum Lugduni Pontificem Maximum inuississet, & Rhodano flumine in Hispaniam nauigaturus, naui ueherreretur, è vita excedit. Hortæ cœnobio in ipsis regnorum Castellæ, & Aragoniæ confiniis sepelitur: cui Hispania summum beneficium debet, quod res à suorum temporum memoria, propter uetustatem abolitas atque remotas insigni opere posteris tradidit. Vere is Hispanos, Hispania in terra peregrinantes, errantesque, quod de M. Varrone Cicero commemorat tanquam hospites, quasi domum deduxit.

Rex totius regni dignitati, commodisque in posterum consuli sperans, & totum eius statum in filiorum concordia positum esse, atque defixum autumans, regnaliberis partitur: ut imperii fines singulis constituerentur. Ex Iolante vxore quattuor filios suscepit: Petrum, Iacobum, Ferdinandum, & Sanctium. Filia totidem editæ hac tempestate erant: Iolans, Constantia, Sanctia, & Maria. Valentia A. D. XIII. K. Febr. publico testamento condito, Alfonso Aragonii regni instituit heredem: & ab oriente sole, in occidentem Cinga flumine Farizam vsque, & à septentrionibus, D. Christianæ summi Pyrenæi saltu, in meridiem ad Aluentosæ fluuium, finibus circumscribit, Cataloniam, adiunctâ Ripacurcia terra, & his oppidis, quæ trans Cingam amnem debellata fuerant, & Balearium, & insularum adiacentium regnum Petro filio attribuit. Iacobum Valentini regni, & Ferdinandum Ruscinonensis comitatus, Confluentinæ, Cæretanæ, Mompelleriæ ditionis, Castelnoui, arcis Latensis, & Frontinianæ, Omeladesii territorii, & iurium Melgoriensis, Monferensis, Pailiani, Lupiniani, Carcaſonenſis, Thermitani, Thodensis, Fernoliadensis, Gabaldani, & comitatus Aumilianensis heredes scribit. Sanctium sacris initiandum Ecclesiæ dicat. Secundos heredes substituit: neque in hereditatis partem filia ab eo vocantur: sed ex Iolante filia nepotes substituuntur: modo regni Castellæ successor, Aragoniæ regni hereditatem non adeat: & is qui regnum adeptus sit, Castellæ Regi subiici ne possit.

1286.
1248

40 Alfonso Regis F. & Petrus Portugallensis maiores in dies turbas cient: & quam maximas possunt, copias armant.

Cum oppugnationis diuturnitas negligentiores Setabitanos effecisset, & repetita obsidione Aprili mense à Rege premerentur, inuito, & contra tendente Alfonso Regis genero, vrbs deditur: plenoque, atque opulento oppido Rex potitur: quod suæ ditioni, & Murtiensi regno gener adiungere contenderat. Oppida oræ maritimæ breui incolarum frequentia aucta.

Fines Valentini, & Murtiensis regni terminantur.

50 Arnaldus Peralta ad Cæsaraugustanum Episcopatum ex Valentino Episcopo est postulatus: eamque postulationem Innocentius I V. P. M. Neapoli A. D. IX. K. Nouembris ratam habuit. Andreas Albalatius ex instituto Prædicatorum, Petri Albalatii Tarraconensis Archiepiscopi frater, dissidente Canonorum Valentinarum cœtu, P. M. consensu, atque permissu ab Archiepiscopo Tarraconensi, & Archidiacono, & præcentore sedis Valentini A. D. II. Non. Decembr. in Arnaldi locum sufficitur. Is magnæ religionis Antistes Cœnobium Carthusiensium monachorum in agro Valentino construendum curauit: cui Portæ Celi nomen est inditum.

1287.
1249

Hispalis celeberrima, & opulentissima Hispaniarum vrbs S. Clementis festo die Ferdinando Regi deditur.

A. D. V. K. Oct. Raimundus Tolosæ Aimiliani decedit: Iohanna vnica filia Alfonso Pictonum Comitum coniuge herede relicta: nulla pactiois, quæ cum Apostolica

1287.
1249

AER.A.
NAT.
CHR.
1288.
1250

fede inita fuit, mentione facta: vt sua iura integra, atque falua Aragoniæ regibus referuare visus fit.

Aragonenses & Catalani Alcanicij conuentui agendo, Februario mense concurrunt: & de sedandis feditionibus, quæ diffidio Regis, & Alfonsi filii subortæ fuerant, deliberant. Iudices à conuentu, qui de controuersis omnibus sententiã ferant, cõstituuntur Petrus Albalatius Tarraconensis Archiepiscopus, Vitalis Canelias Oscensis, Guilielmus Ilerdensis, & Petrus Antilius Barcinonensis Episcopi, Guilielmus Cardona Templariorum Magister, Petrus Alcalanus Ampostæ præfectus, Comes Emporitanus, Raimundus Cardona, Raimundus Berengarius Agerensis, Iacobus Ceruera, Artallus Luna, Petrus Cornelius, Garcias Romæus, & Simon Focius: & aliquot ciuitatum procuratores. XII. viri ex proceribus, & ciuitatibus dignitate præstantes ex delegatis iudicibus ad Alfonsum legati mittuntur. Hispali Alfonsus, & Petrus Portugallensis iurisiuradi religione adacti pollicentur, se iudicum selectorum sententiæ parituros: sperantes fore, vti per colloquia controuersia omnes componantur: & Regnandi ius, & successionis spes Alfonso referuerur. Regi, & Iolanti Reginæ se aduersus Alfonsum fœdere adiungunt Guilielmus & Petrus Moncadæ, Petrus Cornelius, Guilielmus Entenza, Garcias Romæus, Simon Focius, Simon Perefus Arenosus, Sanctus Antilionius, & Petrus Martinus Luna.

Iudices tamen de controuersia, quam Alfonsus cum Rege patre habet hereditaria, constituunt: vti patriæ voluntati pareat, atque obediatur, & eius se potestati tradatur. Pater filium regnorum Aragonii, & Valentini procuratori præficiat. Portugallensi Tarraconensis campus, & Ebusus Insula, aliaque bona restituuntur: excipiunturque Morelia, Segorbium, Moruedrum, Alménara & Castelio: quæ oppida, atque arces iudicibus deduntur: quoad de omni controuersia definiant: quod ex iis arcibus, atque præfidiis Portugallensis bellum Regi contra ius, fasque intulisset. Rex pollicetur Rudericum Martinum, quem captiuum detinuerat, Portugallensis nepotem è custodia liberaturum. His constitutis Rex conuentum dimittit.

Martinus Perefus Artassona Præfectus Iustitiæ

Aragonum.

A. D. III. K. Iun. Cæsaraugustæ Iacobus Balearici Regis Abohii F. Gotorio oppido, & arce iure hereditario à Rege donatur. Is, vti supra memorauimus, Euam Martini Rollandi Alagoniæ gentis filiam vxorem duxit: qua ex stirpe Gotoria familia exoritur. Ex eo matrimonio Blascus Gotorius nascitur Michaelis Perefii Gotorii pater: eoque generis cognomine vetus, & illustris familia Gotoria vsa est. Hoc anno moritur Fredericus Imperator: fax quædam funesta, non Germaniæ modo patriæ, sed Italiæ communis parentis, & totius Ecclesiæ: illius enim sæculi malorum pernicies, eo opifice, atque machinatore, cum ecclesiastici ordinis, & sedis Apostolicæ calamitate coniuncta fuit. A. D. XVI. K. Ianua. Florentini, eius regionis vico, quam Capitinaram vocant, testamentum condit: mortì propinquus. Conradum filium Hierosolymitani regni consortem adscitum, Imperii, vt ipsius verbis vtar, heredem, & Siciliæ regni, omniumque quæ adeptus fuerat instituit. Huic Henricum, & Henrico Manfredū filios substituit. Manfredum Conradi absentis procuratorem, atque gubernatorem Italicis ditionibus, & Siciliæ præcipue regno præficit: & Tarentino principatu, & vrbe, atque honore S. Angeli donat. Frederico nepoti, Henrici Regis Germaniæ filio, Aragoniæ Regis consobrini, Ducatus Austriæ, & Stiria, quos à Conrado patruo teneat, attribuit. Arelatense præterea regnum condonat Henrico filio. Manfredus non iusto connubio genitus, neq; contentus in spem successionis tanti regni, à patre se fuisse euocatum, Conrado viuente, Siciliæ regnum, Brutios, Calabros, Apulos, Samnium atq; Campaniam omnem interuertit, ad seque transfert.

1289.
1251

Cum Barcinonem Catalanis conuentus esset indictus, denuo A. D. VII. K. Apr. Rex, quod Ferdinandus F. decesserat, regna partitur. Petro Cataloniam à Cinga ad Salfulas eisdem finibus, quibus Pyrenæis montibus, Arana valle, & interno mari continetur, attribuit: eiusque vsufructu referuato, in possessionem mittit Pontius. Hugo Comes Emporitanus, Bernardus S. Eugeniæ, Guilielmus Aquilonius, Albertus Cruillius, Hugo Anglesola, Arnaldus Guilielmus Carralla, Raimundus, & Calcerandus Durgii, Guilielmus Moncada, Guilielmus Ceruilionius, Iacobus Ceruera, Raimundus Moncada, Bernardus Raimundus Ribellias, & Raimundus Timorius, ciuitasque Barcinonensis, Rege adfidente, in Petri verba iureiurando adiguntur. Iacobum Valentino regno, Balearibus, & Ebuso insulis donat.

Iolans Regina Octobri mense Oscæ obfignato testamento Petro, Iacobo, & Sanctio filiis

filiis Pofanz Comitatu, qui à Bela Hungariæ Rege fratre poffidetur, legat: cuius se heredem Reginam matrem instituisse memorat. E vita hoc anno Reginam excessiffe ad D. Mariæ Salenfis sunt qui falfo confirmant: alii Leonoram, cum qua Rex diuortium fecerat, fato perfunctam tradidere. Iolans ad Vallembonam, cœnobium id Sanctimonialium ordinis Ciftertienfis est in Catalonia, humari feiubet.

AERA.
NAT.
CHR.

A. D. III. K. Iun. Ferdinandus Castellæ Rex, qui magnam Bæticæ partem ab impio Maurorum dominatu eripuit, princeps in primis sanctus & religiosus Hispali decessit. 1290.

Septembri mense Rex Biarium, munitiffimam Valentini regni arcem castris circumfider: neque tota hieme obsidionem intermittit. 1252.

101 Februarii mensis initio Biarium à Muza Almorabidio arcis præfecto deditur. Nichilo minus fœde dedito oppido, quam si captum foret, paucis data venia, qui inermes in deditioem venerunt. 1291. 1253

Setabi, & Biario in Regis potestatem traditis, arces omnes, & castella, quæ Sucrone amne, & Murtienfis regni finibus continentur, Regi deduntur:isque dies Valentini regni debellandi, & finium propagandorum finem intulit.

Alfonfus Castellæ Rex à diffidio fœderi Regis regni initiû ducit. Ab Iolante enim vxore diuertere nititur: & Christinam Regis Noruegiæ, Abroditas quidam existimant, filiam arcessendam curat futuram coniugem: quæ, cum Iolante Regina partum enixa aduentasset, qua erat animi leuitate, Philippo fratri sacris addicto, & Hispalensi Ecclesiæ præfecto Christinam despondet. Hinc indignatione, & odio concitato belli causæ inter fœcerum, & generum commouentur.

A. D. VIII. Id. Iul. Pœmpelone Theobaldus Nauarræ Rex decessit. Is Margaritam Archimbaudi principis F. vt Antistes Toletanus tradit, vxorem duxit. Quorum vero Archimbaudus hominum fuisset, nesciremus, nisi ex vetustis monumentis, vir doctiffimus, & vetustatis obseruantiffimus eruisset: quem honoris causa nominarem, si ea compellatione, qualiscunque dignitas clarissimo viro adiungi posset. Constitit enim Archimbaudum Dambetrensem ex Borbonia familia principem virum, Margaritæ Reginæ parentem fuisse. Ea viro demortuo, Regem Aragonium, vt vnicum regni, & Theobaldi, & Henrici liberorum columen ad se arcessit.

30 K. Augusti Tudelæ, Rex, & Margarita Regina ad renouanda fœdera, & confirmanda in colloquium veniunt. Paciscuntur, vt Theobaldus regni heres Constantiam, aut Sanctiam Regis F. vxorem ducat. Rex pollicetur, se Reginæ, atque Regi filio, aduersus Castellæ Regem, Nauarræ regnum appetentem opem laturum. Colloquio adfuere Alfonso Regis F. Garcias Episcopus Turiafonensis: & pactio ea iurisiurandi sacramento à proceribus Aragoniis, & Nauarris sancitur. Hi fuere Garcias Romæus, Petrus Cornelius, Simon Focius, Simon Peresius Arenosius, Ferricius Lizana, Petrus Martinus Luna, Sanctius Antilionius, Palatinus, & Artallus Focii, Guilielmus Podius, Rudericus Peresius Turiafonensis, Martinus Peresius Artassona Iustitiæ Aragonum Præfectus: Garcias Almorabidius, Sanctius Ferdinandus Montacutus, Garcias Gomecius Agonci-
40 lio, Gonzaluus Iohannius Bastanus, Corbaranus Lehetius, Martinus Garcesius Eusa, Petrus Gonzaluus Morentius, & Martinus Gonzaluus Morentius, Guerrerius Sirus, Simon Grossius, Petrus Simenius Valterra, & Lupus Arcezius Decanus Tudelensis.

Ætatis extremum erat cum copiæ ingentes à Castellæ Rege, Nauarræ regnum inuasurò coguntur: magnoque etiam à Rege adiunguntur: vt genero, extra fines regni resistat. Vt sint indutiæ Castellani ab Rege impetrant.

50 A. D. IX. K. Octob. Barcinone, coram Rege, frequenti conspectu, & consilii procerum confessu, Alfonso Regis filius ratas, firmasque sancit donationes: & Assignationes Petro, & Iacobo fratribus à Rege factas. Cavit se, neque primigenii iure, neque iurisiurandi religione, qua se Ilerdenses ciues illi obstrinxerant, atque in eius verba, tanquam veri heredis, & successoris Darocensi conuentu adegerant, vnquam Ilerdensem urbem, aut territorium repetiturum: & Iurisiurandi vinculo eos soluit. Patre Rege pollices eius de more, vinciente, atque manibus implicante, quod fœdus sacrum haberetur, fidem suam obstringit. Scribendo adfuere Archiepiscopus Tarraconensis, Episcopus Barcinonensis, Hugo Comes Rhodensis Gallie prouinciæ, Raimundus Fulco Vicecomes Cardonensis, Guilielmus, & Berengarius Anglesolæ, Bernardus Sanctæ Eugeniæ, Simon Peresius Arenosius, Galcerandus, & Raimundus Durgii, Guilielmus, & Berengarius Cardone, & Bernardus Centilias.

Aprilis mensis initio Rex, & Theobaldus Rex Nauarræ Montacuti oppido congressi, 1292.

AERA.
NAT.
CHR.

concordi amicitia fœdere adiunguntur: mutuaque caritate inter se deuinciuntur. Non. Apr. arcibus traditis, tamquam obsidibus, aduersus omnes inimicos fœdus faciunt. Mirum eo fœdere extitit: Regem, neminem suo nomine exceptum voluisse, præter Carolum Andium, & Prouinciæ Comitem: Francorum Regis fratrem germanum: qui postea Siciliæ regnum adeptus, capitales inimicitias cum Petro Regis F. gessit. Nauarrus Francorum Regem, & eius fratres excipit: & indutias in A. D. III. K. Oct. cum Alfonso Castellæ Rege paciscuntur. Ea fœdera se obseruaturos pollicentur ex Aragoniæ regno Bernardus Guilielmus Entenza, Petrus Cornelius, Garcias Romæus, Aluarus Perefius Azagra Petri Ferdinandij Azagræ, qui Albarrazini dominabatur F. Guilielmus Podius. Bertrandus Ahonesius. Hi proceres erant: & ex militari auctoramento deuinctis fœdus sanxere ex Aragonia Furtatus Lihorius, Petrus Perefius Turiasonenfis, Innicius Orizius, Petrus Iordanis ex Exea, Rudericus Simenius Luesia, Petrus Remirius Oria, & Pontius Cellius: & nouem primiciues Turiasonenfes. Ex proceribus Nauarris fidem suam obstringunt Sanctius Ferdinandus Montacutus Senescallus, Egidius Rada, Garcias Almorabicius, Ferdinandus Leratius, Gonzalius Iohannius Baztanus, Martinus Simenius Aiuarus, Ramirus Perefius Aronizius, Corbaranus Lehetius, Artallus Luna, Petrus, & Sanctius Perefios Varillæ, qui in numero procerum censebantur. At ex militari ordine se iureiurando deuinciunt Regis Nauarræ nomine Simon Sanctius Funes, Iohannes Garcias Peralta, Roldanus Perefius Aransius, Martinus Inicius Orizius: & sex primiciues Tudelani.

Mauri, qui Valentino in regno, confecto bello, Regi se subiecerant, quæ genti est animis insita, atque innata infidelitas, Regi bello externo implicito, ab eo, Alazdraco ductore deficiunt: & magna conspiratione tumultuantur. Nostri magno tumultu, atq; propinquo permoti, auxilium nusquam, nisi ab Rege petiuere.

Rex Calataiubio Valentiam properans, opera & consilio, affectis reipublicæ rebus præsto fuit. Edici imperat, vt intra mensem Mauri regni finibus excedant: quos neque maritima opportunitas, neque Almeriensium, & Granatensium vicinitas desperatis rebus, & domum reditionis spe sublata, ab armis deducit. Cum magis dolo, quam virtute niterentur, & insidiis occultis in aperta latrocinia effunderentur, XII. castella expugnant. Ad LX. demum M. exceptis mulieribus, & pueris, qui per ætatem ad pugnam inutiles videbantur, arma capiunt: ad omnia pericula subeunda paratiores. Rege bellum vrgente, equitatus ex omni regno cogitur. Publica fide Vilienam hostium maior pars emigrat: & Murtienfi, & Granatensi regno, & Spartario campo, quem Arabes Manxam vocant, & Oretanis, Carpetanisq; regionibus disijciuntur.

Alazdracus in rebellionem permanens, suis copiis bellum nostris infert: cui animos addidere Alfonso Castellæ Rex Emmanuel, & Fredericus eius fratres: vt supra biennium, cum animi obstinatione omnis spes salutis consisteret, nostris repugnaret.

Iunio mense Valentiz Aluarus Perefius Azagra, qui mortuo Petro Ferdinandio patre Albarrazini dominabatur, se Regi addicit.

Cum Alfonso à patre dissidere, in tanto rerum tumultu non intermitteret, Rex, vt eius animum regnandi cupidine inflammatum leniat, Aragonij, & Valentini regni procuratori præficit. Biario Alfonso Regi pollicetur, se Alfonso Regis causam, quam in summam expectationem perduxerat, deserturum: neq; cum eo societatem coiturum: aut fœdus facturum. Vt res componantur, & ab armis discedatur, Rex summo opere contendit.

Stellæ Nauarræ oppido, Augusto mense Didacus Lupius Pharenfis, Vizcaizæ dominus, qui à Castellæ Rege desciuerat, Iacobi Regis imperio se subijcit. Rex sacramentum apud se dicere iubet: & militaribus beneficiis ornat: quæ illi in D. equitum stipendia conferuntur. Scribendo adfuere Andreas Valentinus Episcopus, Bertrandus Ahonesius, Sanctius Gonzalius Heredia, Ortius Ortizius Stunica, Ferdinandus Ruicius Miancias, & Sanctius Martinius Bannarius.

Aragoniæ, & Castellæ Reges, cum ad id temporis facultas colloquendi non fuisset, & ea tempestate vtrobique res nouarentur, opera, & interuentu prudentissimi viri Bernardi Vitalis Befalunenfis, ad colloquium inter Agredam, & Turiasonem deueniunt. De compositione agitur: constituuntque, vt Nauarræ regnum in tutelam, ac propugnationem Regis tradatur. Magna generi inconstantia breui renouato bello, ad pristinam concertationem recidunt.

Osæ Decembris mensis initio Rex Alfonso filium iudicio Simonis Focij, Bernardi Guilielmi Entenzæ, & Simonis Perefij Arenosij iurifurandi vinculo adstrictum subijcit: qui de controuersis omnibus sententiam ferant.

Huius

Huius anni initio Rex Calataiubium contendit: veritus ne gener, mobilitate ingenii pacem, atq; bellum mutare solitus: in Navarra fines inuadat.

AERA.
NAT.
CHR.
1293.
1255

A. D. VII. Id. Mai Cæsar Augustæ Rex Exerica oppido, eiusque ditione omni Theresiam Egidii filiam Vidauriam nobilem feminam, & filium, qui ex ea nasceretur, donat: cum qua contubernii necessitudo plures annos intercessit: quæ postea Regi, cui conubi ius fuit, erupisse traditur.

A. D. VIII. Id. Septemb. cum ab Alfonso Rege Nauarrensis oppidis, atque arcibus vis, atque arma inferenda denuntiarentur, & Rex, ut omnem eius conatum propeller, Stellæ assider, Henricus Alfonsi Regis frater, & Lupus Diazus Pharenensis, qui mortuo Didaco patre Viscaia dominari cœpit, ab Rege Castellæ desciscentes, se Regi tradunt: atque eius imperio subiiciunt. Rex eorum causam aduersus generum se propugnaturum spondet. Lupum Pharensem primarii, & præstantes viri cognatione illi adiuncti comitantur Sanctius Garcias Salzedius, Didacus Lupius Mendoza, Gonzaluus Ruicius Vega, Lupus Velascus, Gonzaluus Gomezus Agüero, Gonzaluus Gonzaluius Luzius, Innicus Simenius Lanclarius, Didacus Ruicius Tresponius, Lupus Diacius Mendoza, Michael Innicius Zuacius, Sanctius Gonzaluius Heredia, Lupus Garcias Salarzal, Didacus Gonzaluius Zuallius, Sanctius Martinius Bannarius, Ferdinandus Ruicius Miancias, Didacus Lupius Francus, Rudericus Sanctius Landa, Lupus Innicius Horoscus, Fortunus Sanctius Veraffurius, Iohannes Martinius Heredia, Sanctius Perelius Gazeus, Guterrus Gonzaluus Maia: & Gózaluuus Ruicius. Omnes fidem suam obstringunt Pharensem pactis conuentis mansurum: & sacramento adacturum, cum ad legitimam ætatem perueniret: neque cum Rege Castellæ pacis fœdera initurum: quoad ea controuersia, quæ Regi cum genero vertebatur, Sanctii Garciae Salzedi, & Lupi Valasci sententia decideretur.

Martio mense, cum Rex presentibus reipublicæ temporibus potius conuenire videret, se placabilem genero præbere, quam pristinae dissensionem indulgere, & gener ad maiores se res applicuisset, & animum ad Imperii Romani gubernacula capescenda ad mouisset, ac se, statumque omnem rebus externis tradidisset, controuersias omnes, ad concordiam adduci posse sperantes, Soriz ad colloquium congregiuntur. Eo in oppido fœdera, quæ facta quondam à superioris ætatis Aragoniæ, & Castellæ Regibus fuerant, sanciantur. Recipit Castellæ Rex, se arces, eius fœderis veluti obsides traditurum. In eam pactiõnem à Rege deuentum est: quod Mauri Valentini, qui in defectione perstiterant, Castellanis, & Carpetanis auxiliis adeo niterentur, ut Alazdracus eorum ductor veterator, & impiger, & qui in Valentinos fines ferociter incursaret, in arcium propugnaculis vexilla Regis Alfonsi, & Emmanuelis eius fratris prætenderet.

1294.
1256

A. D. II. Id. Apr. Margarita Navarra Regina Theobaldi maioris Regis vxor ad Priuignum obiisse, & ad Claramuallem tumulo humata fuisse vetustis annalibus perhibetur.

Guilielmo Romanorum Rege perempto, assidentibus VII. Viris, Germanorum regni principibus, qui vetustis Othonis III. Imperatoris institutis electioni Regum, in Imperatoriam, & Augustam dignitatem sufficiendorum præficiuntur, cum in octauis Epiphaniæ Ricardus Cornubiensis Comes Regis Anglorum frater, à Coloniensi Archiepiscopo, qui suo, & Moguntini Antistitis nomine conuenerat, assidente, & consentiente Palatino Comite, Rex adscisceretur, & Aquisgrani coronatus, & inunctus fuisset, Archiepiscopus Treuerensis, Saxonie Dux, & Bohemiæ Regis procurator Palmarum Dominica die constituta, Alfonso Castellæ Regem, Philippi Imperatoris nepotem, in Imperii fastigium euehunt. Ea principum distractione, Alfonso Rege ad Imperatoriam dignitatem euocato, ipsius Regis opes, & regna discerpuntur: & dilacerantur.

Iuuat me rem maxime occultam, præclaro monumento producto, in lucem proferre: ne aliquot virorum doctrina præstantium opinione, qui nostra ætate Iohannis Auentini excitandam animaduersionem, & diligentiam operæ pretium existimauerunt, in manifestum errorem rapiamur. Neque enim quemquam in re, quæ permagni momenti est, falsa opinione, aut errore duci oportet: ut arbitretur Gregorium V. Pont. Max. & ipsum natione Saxonem, non fuisse primum, qui ad creandi Imperatoris institutionem animum adiecerit: & lege perlata, assentiente Othone III. Imperatore, qui legitima prole careret, decreuerit, ne in posterum iure successionis Imperatoria dignitas traduceretur: sed tres primarii Germaniæ antistites, totidemque procures, adscito Rege Bohemiæ, ubi paria suffragia in Imperio mandando inirentur, Augustorum

AERA.
NAT.
CHR.

comitiortum auctores, atque sequestres constituerentur: sed Frederico II. ex humanis exempto, dissentientibus Germaniæ Principibus, formulam eam creandi Imperatoris prolatam. Ego illos, inquit Auentinus, post fata Frederici II. institutos, & à Gregorio X. Pont. Max. confirmatos esse compertum habeo. Tam fidenter ius Principum Electorum id temporis constitutum pro re comperta tradidit. At Urbanus III. qui & Gregorium ipsum, & Clementem itidem III. Pontificatu Maximo antecessit, cum Ricardum, & Alfonsum, quibus eius honoris, & dignitatis certamen erat, ad concordiam reducere conatur, hortaturque, ut se iudicio Apostolico sistant, sanctionem eam antiquiorem memoria omni fuisse commemorat. Litteræ Apostolicæ dignæ maxime visæ sunt, quæ hoc in loco recenseantur.

» **U R B A N U S** Episcopus seruus seruorum Dei R. in Romanorum Regem electo. Qui
 » cælum terramque regit, is nimirum cæli nouit ordinem: & in terra potest cælestis ponere
 » re ordinis rationem. Is exempla de superis ad inferiora deriuans, sicut in firmamento
 » Cæli duo luminaria magna constituit, ut mundum vicibus suis illustraret, sic & in ter-
 » ris maxima dona sua, Sacerdotium videlicet, & Imperium ad plenum spiritualium, mun-
 » danorumque regimen, ad firmamentum Ecclesiæ militantis instituens, utriusque pote-
 » statis ita discreuit officia, ut eorum officiosa diuersitas nulla sibi aduersitate dissentiat: sed
 » in commissi executione regiminis, ex officii debito in voti vnitatem concordet: & ipsorum
 » proculdubio pro futura concordia alterutrius alternis fulta præsidii, ac utriusque munis-
 » fota fauoribus opus iustitiæ liberius operetur: pacem mundo pariens: tranquillitatem
 » inducens, & nutries vnitatem. Imperium si quidem ad salutem Sacerdotali auctoritate di-
 » rigitur: & ipsius adiutum suffragiis, sedatis procellosis interdum imminentium tempe-
 » statum turbinibus, tranquillum redditur, & quietum. Sacerdotium vero pium, & tutum
 » habere debet refugium: Imperialem mansuetudinem cum sua veneratione coniunctam:
 » ut Imperii Romani fastigium, & eius culmini præsidens, specialis aduocati, & defensoris
 » præcipui circa Ecclesiam gerat officium: & in ipsius fortitudine brachii defensentur Ec-
 » clesiæ libertates: & iura manu teneantur ipsarum: extirpentur hæreses: cultus Christianæ
 » fidei amplietur: & inimicis consternatis eiusdem, in pacis pulchritudine sedeat populus
 » Christianus: & in requie opulenta quiescat. Verum humani generis inimicus pacis im-
 » patiens, amator litium, discordiæ seminator utriusque profectibus inuidens claræ me-
 » moriæ Wilielmo Romanorum Rege rebus humanis erepto, inter te, & carissimum in
 » Christo filium nostrum Regem Castellæ, ac Legionis illustrem in Romanorum Regem
 » electum, circa obtinendam eiusdem Imperii dignitatem, contentionis materiam susci-
 » tauit: ut vobis circa hæc contendentibus, careret Imperialis regiminis commodis orbis
 » terræ: & tanti brachii, tam utilis, tam necessarij, tam cari carentiam, ex ipsius vacatione
 » diutina, molestam admodum, & nociuam damnosa experiētia ecclesiæ prædicta sentiret.
 » Sentit itaque, sentit mater Ecclesiæ tam populi sibi commissi, quam suam grauem de hu-
 » iusmodi contentione iacturam. Creuit namque peruersorum audacia, & ipsorum abun-
 » dante malitia, dum eorundem vacante Imperio, ipsi ecclesiæ defensionis debitæ suffra-
 » gia subtrahuntur: liberius peccatis insistitur: hæreses pullulant, scandala suscitantur, mul-
 » tiplicantur cædes, & strages, iniuriæ inualescunt: in persecutionum turbinibus Petri na-
 » uicula fluctuat: & interdum, qui fidelium ipsius censi nomine gloriantur, in arcum
 » peruersum, fidei debitum non seruando, conuersi, tam in suis iuribus iniuriose impetunt,
 » & molestant: illa nunc denegando pro libito: nunc illicite occupando: propter quod ea-
 » dem ecclesiæ non immerito huiusmodi vacationem deplorat Imperii: & de animarum
 » periculis, quæ peccandi libertas ingerit, ex intimis longa trahens suspiria, ingemiscit. Ex
 » eo in super quam dure, quam grauitern materna eius viscera quatiuntur, quod ipsa tam ca-
 » ros filios, tam inclitos Principes in suo sentiens vtero collidentes, prudenter aduertit tu-
 » am, & prædicti Regis potentiam in Christi blasphemos, & inimicos nominis Christiani
 » potenter, & magnifice more solito exercendam, in proprium, & græde domesticorum fidei
 » detrimentum talibus contentionibus implicari. Hæc igitur, & alia incommoda dissen-
 » sionis huiusmodi eadem ecclesiæ materno pensans affectu, in his auxilij sui dextram non
 » subtrahit: sed vigilauit attentius: & attentione sollicita vigilanter intendit: multaque sol-
 » licitudine peruigil laborauit, ut discriminibus tantis occurreret: teque: ac ipsum Regem à
 » discordiarum dispendiis præseruaret. Et licet inter vos iudicis partes assumere, non sine
 » causa distulerit, præsertim, cum tam tui, quam ipsius Regis nuntii, in recordationis felicitatis
 » Alexandri Papæ prædecessoris nostri, nostra, & fratrum nostrorum præsentia constituti,
 » super prædictis, iudicium Apostolicæ Sedis examen expresse vsque ad hæc tempora
 » declinarint, dilationem tamen huiusmodi, etiam illa utilitatis utriusque partis conside-
 » ratio,

ratio, & paternæ pietatis cautela, pro vobis consilium capiens persuasit, vt vestris animis ad hoc habilitatis, interim ad reformanda inter vos amicitiae foedera, congruentia tempora captarentur: vt remedia promptiora paterent: per quæ occasione discordiæ sublata, vos glutinum solitæ caritatis vniret: ac in vestræ soliditate concordiae, quam tractatus, qui super hoc, inter vos dicebantur haberi, promittere videbantur, sub sui Principis ductu pacifico daretur eidem sabathismus Imperio: & sedatis scandalis, quietis optatæ iucunditas proueniret: pestis exterminaretur hæretica: animarum pericula vitarentur: Ecclesia Cæsareo munita præsidio, & ab hostilibus erepta persecutorum incurilibus respiraret: ac eorum, qui sub simulate fidelitatis audacia nocent fidentius, remeraria nocendi confidentia refrænata, suorum iurium integritate gauderet. Hæc quidē hactenus expectauimus anxij, hæc desiderauimus anxia expectatione diutius: in his prædecessoris, nostra, & fratrum ipsorum sollicitudo non defuit: secundum Apostolicæ circumspectionis iudicium, de contingentibus nihil omittens. Et quamquam, vt votis nostris satis fieret in hac parte, huiusq; non fuerit ex alto cōcessum, tamen ad id nostra semper suspirauit intentio, ad id plenis desideriis anxiamur: non proponentes à cœptis desistere: quin circa negotiū huiusmodi, sub spe illius, qui facit magna, & inscrutabilia, qui facit concordiam in sublimibus, prosequi pacis semitas intēdimus: quidquid per nuntios, & procuratores patrium, corā nobis nouissime his diebus propositum, petitum ve fuerit, & responsum. Et quidem venerabilis frater noster Laur. Episcopus, & dilecti filii Guilielmus Archidiaconus Roffensis, ac Robertus de Baro procuratores, & nuntii tui, à te plenariam potestatem habentes, vt in nostro consistorio tua proponerent negocia, & peterent cū sollemnitate, qua cōueniret, vocationē tuā sollemniter ad coronā, ac vniuersa, & singula circa hæc gererent fideliter: ac procurarent: quæ per veros nuntios, ac procuratores, ad hoc specialiter deputatos legitime possent agi: peti: & etiam procurari: coram nobis, & eisdem fratribus proponere curauerunt: quasdam consuetudines, circa electionem noui Regis Romanorum, in Imperatorem postea promouendi, apud Principes, vocem in huiusmodi electione habentes, qui sunt v i i. numero, pro iure seruari: & fuisse hactenus obseruatas: à tempore, cuius memoria non existit: secundum quas infra annum, & diem, postquam vacat Imperium, talis debet electio celebrari: quacumque parte ipsorum anni, & diei, quæ ad hoc iidem Principes duxerint deputandam: & ad Archiepiscopum Maguntinum, & Comitem Palatinum Rheni, vel ipsorum alterum, altero nequeunte, vel fortitan non volente, pertinet ad electionem ipsam celebrandam, diem præfixere: ac ceteros electores Principes conuocare. Quibus omnibus, vel saltem duobus ex ipsis, die præfixa conuenientibus apud oppidum de Franckenford, intus, vel ex ipsam oppidum in terra, quæ dicitur Franckforde, loco quidem ad hoc deputato specialiter ab antiquo, ad electionem ipsam procedi potest, & debet: secundum morem ipsius Imperii approbatum: & electione taliter celebrata electus, si electioni consenserit, ante Aquisgrani per dies aliquos facta mora infra annum, & diem post celebratam electionem eandem, quando electus voluerit, per Colonensem Archiepiscopum, ad quem id ex officio suo spectat, inungitur, consecratur, & etiam coronatur. Quo facto via præcluditur contra electionē, vel electum iam Regē Romanorū effectum dicendi aliquid: vel etiā opponendi: sed idem electus prædicto modo inunctus, consecratus, & coronatus pro Rege habetur: & ei tamquam Regi debet à subditis, & vassallis Imperii obediendi: suo more homagia, & fidelitatis iuramenta præstari: assignari ciuitates: oppida: castra: & specialiter castrū de Treueris: ac alia iura Imperii infra annum, & diē, à tempore coronationis eiusdem: ita q, si qui de vassallis Imperii ea homagia non præstiterint cōsuetæ, & non reddiderint ciuitates, castra, & alia supradicta, illis, quæ ab imperio tenent eodem, sunt & ipsi priuandi. Et si votis Principum, ad quos spectat eligere, ad eligendū conuenientium, diuisis in plures, duo in discordia eligantur, vel alter electorum per potentiam obtinebit, ad prædictū Comitem Palatinum, tamquam ad huius discordiæ iudicem, est recursus habendus: nisi forsan super electione, vel coronatione huiusmodi suborta discordia, per appellationem, vel querelam prædictorum Principū ad examen Sedis Apostolicæ, quo casu, ipsius est in tali casu cognitio, deferatur. Intelligitur autem is electus esse concorditer, in quem vota omnium electorum Principum, vel saltem duorum tantum modo in electione presentium diriguntur. In discordia vero is etiam reputatur electus, de quo in loco non solito electio celebratur: & in termino, de communi consensu dictorum Principum non statuto, quæ si forsan prædicti Principes infra annum & diē, à die vacantis Imperii concorditer statuant, licet non exprimāt, quod ipsum peremptoriū esse velint terminum, terminus tamē ab eis præfixus taliter, peremptoriū reputatur. Porro iudē procuratores his,

,, AERAA
 ,, NAT:
 ,, CHR:

AERA. „ & aliis quibusdam prælibatis consuetudinibus adiecerunt, quod vacante Romano Im-
 NAT. „ perio, die per omnes prædictos Principes, pro celebranda Regis Romani in Imperatorem
 CHR. „ postea promouendi electione, statuto, in Octauis Epiphaniæ Anno Domini MCC LVI.
 „ apud memoratum oppidum de Franckenford quinque tantum de dictis Principibus,
 „ tum per se, tum per alios, videlicet bonæ memoriæ Maguntinus Archiepiscopus, qui le-
 „ gitimo impedimento detentus, ipsi Coloniensi Archiepiscopo ea vice, in hoc commise-
 „ rat vices suas, & dilectus filius nobilis vir Comes Palatinus apud Franckéford, bonæ me-
 „ moriæ vero Treuerensis Archiepiscopus, & dilectus filius nobilis vir Dux Saxonix intra
 „ dictum oppidum conuenerunt. Cumque idem Treuerensis Archiepiscopus, & Dux
 „ Saxonix præfatos Archiepiscopum Coloniensem, & Comitem nec ipsum oppidum in- 10
 „ trare permitterent, nec ad eos exire vellent, super hoc sæpius requisiti, dicti Archiepisco-
 „ pus Coloniensis, & Comes attendentes, ex lapsu temporis periculum imminere, si forsân
 „ non fieret electo illa die, quæ ad hoc fuerat peremptorie constituta, præsertim cum de
 „ anno, & die, post vacationem Imperii quindecim dies solummodo superessent, infra
 „ quos nullo modo potuissent, propter locorum distantiam, & alias facti circumstantias
 „ præfati Principes iterum conuenire, cum Prælati, Ducibus, & aliis ibidem præsentibus
 „ deliberatione præhabita, de ipsorum communi consilio, & assensu ad electionem proce-
 „ dere decreuerunt. Et tandem præfatus Coloniensis pro se, & dictis Maguntino, cuius
 „ vicem gerebat, & Comite præsentem, ac consentiente, Dei nomine inuocato, te in Regem
 „ Romanorû elegit: & mox electionem huiusmodi, Magnatum, & aliorum astantium co- 20
 „ piosæ multitudini publicauit: cui electioni, per carissimum in Christo filium nostrum
 „ Regem Bohemiæ illustrem post paucos dies consensu præstato, demum tu, ad tuorum e-
 „ lectorum, & aliorum Imperii optimatum, qui propter hoc ad te, in Angliam accesserunt,
 „ instantiam, & requisitionem instantem eidem electioni, post diligentem super hoc tra-
 „ ctatum habitum, consensisti: ac personaliter Alamanix Regnum ingressus: & moram a-
 „ pud Aquas Grani, quantum decuit, faciens, nec inueniens resistentem, post modum fui-
 „ sti per sæpe dictum Coloniensem Archiepiscopum, ad cuius id spectabat officium, con-
 „ secratus, inunctus, coronatus, ac inthronizatus regio more, in sede MAGNI CAROLI
 „ nullo se inibi, coronationi tuæ re, aut verbaliter apponente. Recepisti quoque homagia
 „ magnatum regni eiusdē: ac fidelitatis etiam iuramenta. Obtinuisti ornamenta, & insignia 30
 „ Imperialia, quibus Rex Romanorum solet ornari, cum Romæ inungitur: ac consecratur
 „ per manus summi Pontificis: & sacrum Imperii suscipit diadema: & sine quibus aliquis ad
 „ vñctionem, consecrationem, & coronationem huiusmodi non solet, nec debet admitti.
 „ Reddita insuper tibi fuerunt quam plurima oppida, castra, villæ, & iura Imperii, tamquam
 „ Regi: tuque ipsius regni possessionem adeptus ipsam tenes: & per sex annos, & amplius te-
 „ nuisti. Ex his autem procuratores tui arguere videbantur, quod cū memorati Treuerēsis
 „ Archiepiscopus, & Dux Saxonix recuando dicta die procedere, reliqui vero non veni-
 „ endo ad terminum concorditer assignatū, se alienos ab electione reddiderunt ea vice, tu
 „ ab omnib⁹ Principibus, vel saltē ab iis, in quos totaliter ius eligēdi reciderat, cēseri debes
 „ elect⁹: pro certo, ac indubitato ponentes ius in regno, & Imperio supradictis, tibi electo, 40
 „ prædictis consuetudinibus obseruatis vbi, & à quibus id fieri debuit, & nulli alii acqui-
 „ tum: ac regium nomen, & Imperii diadema indubitate deberi. Supplicauerunt instanter,
 „ & humiliter petierunt, tibi & huiusmodi nomen ascribi: maxime cum antedictus præde-
 „ cessor noster id tibi, de fratrum suorum consilio ascripsisset: te in eisdem regno, & Impe-
 „ rio, quibuslibet aliis præferendo: sicut per ipsius litteras ostendere nitebantur: teque per
 „ nos inungendum, consecrandum & coronandum in Romanorum Imperatorem, aduo-
 „ catum, ac defensorem Ecclesiæ, ad ipsum diadema, de nostris suscipiendum manibus, si-
 „ ne despendio vltius moræ, vocari, & Apostolicum tibi fauorē impendi, præsertim cum
 „ non tantum maior pars Principum prædictorum, immo omnes, excepto nobili viro Mar-
 „ chione Brandeburgensi, qui etiam paratus est tibi obedire, vt iidem nuntii proponebant, 50
 „ electioni de te factæ consentiant: & tibi, tam ipsi, quam alii magnates Alamanix genera-
 „ liter, tamquam suo Regi obediant: & intendant: petitionem suam illa indubitata, sicut
 „ asserunt, in Imperio, & iure munita consuetudine fulciant, qua dicta electione in Ro-
 „ manum Regem, secundum solitum morem Imperii, vbi, & à quibus debet, & postmo-
 „ dum per supradictum Coloniensem Archiepiscopum inuncto, consecrato, & coronato,
 „ eo ipso regiū nomen adquiri: & si electæ personæ impedimenta non obuiant, vocandum
 „ sine dilatione aliqua per summum Pontificē ad coronam: ad id non solum morē Imperii
 „ approbatum, sed etiam quamdā felicis recordationis INNOCENTII PAPÆ III.
 „ prædecessoris nostri decretalem epistolam allegantes ac dicentes: per contradictionem
 memo-

memorati Regis, vel electionem, quæ de ipso facta dicitur, petitionem præmissam non debere aliquatenus impediri: cum secundum prædictas consuetudines, & termino ad hoc statuto, de communi Principum prædictorum consensu, transacto, & post electionem tuam legitimam non cassatam, à solo nominato Treuerensi, qui propter noua pedagia, quæ in terra sua imposuit, erat tunc excommunicatione ligatus, nulla omnino forma seruata, in camera eiusdem Treuerensis Archiepiscopi, contemptis aliis principibus, clandestine acceptata: cum nullam ab eisdem Principibus, super hoc potestatem haberet: quam, etiam si ab aliquibus habuisset, sicut quædam pro parte altera exhibitæ litteræ innuebant, formam tamen ipsius, quæ secundum tenorem litterarum ipsarum, ad certam diem setarum modo extendebant, non eligendo ipsa die minime obseruauit. **EX PARTE** vero supradicti **REGIS CASTELLÆ** per venerabiles F. N. Garfiam Siluensem, & fratrem Dominicum Abulensem Episcopos, ac dilectum filium magistrum Iohannem capellanum nostrum Archidiaconum Compostellanum ipsius procuratores, actores, & negotiorum gestores generales, & speciales omnes in solidum, ita quod occupantis non sit melior conditio, mandatū habentes ab ipso, ad petendum pro eo, & suo nomine à nobis, & prædictis fratribus nostris coronam Imperii: & assignari sibi diem ad recipiendam ipsam: & ad agendum, respondendum, defendendum, & tractandum iura sua, & Imperii: & quidquid honoris ei expedire viderent: siue in ordinario, siue in extraordinario iudicio ageretur, fuit è contra propositum. **QVOD** prædictus dies Octauarum Epiphaniæ non ad eligendum, sed ad tractandum super electione futuri Regis, & Imperatoris, & ad assignandum diem ad celebrandam electionem eandem, non per omnes, sed per quosdam ex ipsis Principibus, extitit assignatus: qua die præfati Treuerensis Archiepiscopus, & Dux Saxonie per se, ac dilectum filium nobilem virum Marchionem Brandeburgensem, qui eidem Treuerensi Archiepiscopo, vices suas commiserat, nec non & procuratores memorati Regis Bohemie, ad prædictum oppidum tamquam viri pacifici accesserunt. Supradicti vero Colonienfis Archiepiscopus, & Comes cum ingenti armatorum multitudine, ad loca circum vicina ipsi oppido venientes, requisiti per Treuerensem Archiepiscopum, Ducem, & procuratores prædictos, qui eorum impressionem verisimiliter formidabant, ut idem oppidum intrarent cum societate decenti, de assignando die ad electionem celebrandam, prout terminus exigebat, si ad hoc essent habiles, vna cum ipsis pacifice tractaturi, non solum id facere contempserunt, verum etiam proprii persecutores arbitrii præsumperunt in Regem Alamanie non sine multo contemptu aliorum Principum, nominare. Memorati autem Treuerensis Archiepiscopus, Dux, & procurator nominationem huiusmodi attendentes penitus esse nullam, præsertim cum dicti Colonienfis Archiepiscopus pro eo, quod bonæ memoriæ P. S. Georgii ad Velum aureum diaconi Cardinalis tunc legati in Alamanie partibus manus iniecerat: ac venerabilem F. N. Podebiunum Episcopum præsumebat detinere captiuum; propter, quod per eundem etiam legatum extitit excommunicatus. Comes vero propter clericorum, & religiosorum cædes, & notorias captiones, & quia contra sententiam felicitis recordationis **INNOCENTII PAPÆ IV.** prædecessoris nostri, quondam Frederico, olim Romanorum Imperatori, & Corrado nato eius præstiterat publice consilium, auxilium, & fauorem, erant ipsius electionis tempore tam à Canone, quam ab homine variis excommunicationibus innodati: & Maguntinus Archiepiscopus, cuius idem Colonienfis Archiepiscopus se vices gerere asserbat, in vinculis teneretur: propter quod carens arbitrii libertate, præstare non potuit, prout iuraverunt, liberum in electione consensum: nec etiam de futuro præstitit: ad electionem celebrandam, certum terminum statuerant, subsequenter Dominicam passionis. Quo quidem termino, usque ad Dominicam proximam Palmarum, continuato de die, in diem, & memoratis Maguntino, tunc à vinculis liberato, Colonienfi Archiepiscopo, & Comite requisitis, & nolentibus interesse, dictus Treuerensis Archiepiscopus à prædictis Rege Bohemie, Duce, & Marchione sibi, super hoc potestate commissa, dictum Regem Castellæ suo, & aliorum nomine publice, ac solemniter in eodem oppido de Frankford, Dei nomine inuocato, in Romanorum Regem, & Imperatorem elegit: & electionem ipsam, omnibus absentibus publicauit: ideoque Rex Castellæ ipsa electione sibi, per complures Magnates Imperii, ad ipsum propter hoc in Hispaniam accedentes, postmodum presentata, electioni consensit eidem. Ex præmissis sane iidem procuratores, & nuntii prælibati Regis Castellæ dicentes electionem ipsam, vbi, & à quibus debuit, celebratam legitime, allegabant electionem eandem impediri non potuisse per tuam: quæ, sicut dicunt, nulla extitit ipso iure. Nam cum prædictus dies octauarum, non ad eligendum, sed ad tractandum de statuenda die & ipsam statuendum, ad electionem celebrandam noui Regis, fuerit non per omnes prædictos Principes, sed per aliquos ex eis, ut præmittitur assignatus, qui, etiam si ad eligendum statutus fuisset,

„ AERA
„ NAT
„ CHR.

AERA. „ per maiorem partem eorundem Principum, minoris partis non obstante contradic-
 NAT. „ ne, mutari, & prorogari potuit, & exstitit prorogatus, constat electione de te, maxime per
 CHR. „ pauciores de ipsis Principibus excommunicatos, ipsa die octauarum factam nullam peni-
 „ tus exstitisse. Excommunicationem etiam contra memoratum Archiepiscopum Treue-
 „ resem obiectam, & consuetudinem, quae de celebranda a tempore vacantis Imperii infra
 „ annum, & diem, Regis Romanorum electione proponitur, ac alias omnes negantes alle-
 „ gabant: quod si veritate huiusmodi propositio fulciretur, electio tua, quae xv. diebus, de
 „ ipso tempore tunc restantibus, celebrata fertur, ex hoc etiam nulla esset: cum non licue-
 „ rit minori parti, maiori contempta, diem ultimam ipsius temporis praeveneri. Per quae ap-
 „ parere dicebant, quod electores eiusdem Regis Castellae, nolendo illo die eligere, non ¹⁰
 „ fuerunt eligendi iure privati: nec si etiam, ut pars adversa proponit, ad minorem partem renun-
 „ sent exire. Nam cum infra praedictum oppidum de Frankford Romani Regis, & Impe-
 „ ratoris, & non alibi debeat electio celebrari, minor pars non poterat ad locum alium co-
 „ arctare maiorem. Adiecerunt praeterea inunctionem, consecrationem, ac possessionem
 „ praedictas, quam quidem possessionem omnino negabant, & cetera pro parte tua, indu-
 „ cta, cum ex electione tua, quae, ut praedicitur, nulla exstitit, secuta fuerint, tanquam nulla,
 „ nullum potuisse tuo munimentum afferre: aut eiusdem Regis Castellae iuri praedictum
 „ generare: subiungentes Colonensem Archiepiscopum supra dictum consecrationem, vel
 „ inunctionem, seu coronationem, quae ius tribuant, dare non posse: nisi ei, qui a maiori, &
 „ saniori parte praedictorum Principum est electus. Alioquin illa sequeretur absurditas, quae ²⁰
 „ solus Colonensis Archiepiscopus precibus inductus, vel corruptus pretio, cui vellet
 „ Imperium dare posset. Quod autem de litteris supradicti praedecessoris Alexandri praemi-
 „ nititur, in quibus tibi Regium nomen dicebatur ascriptum, teque in praedictis Regno, & Im-
 „ perio fuisse praelatam, multipliciter confutabant: tum quia, quoties coram ipso praedecessore A-
 „ lexandro, ac fratribus suis, de imperii negotio agebatur, idem praedecessor Alexander publi-
 „ ce assererat, quod super eodem negotio, nihil in dicti Regis Castellae praedictum attenderet: quod
 „ etiam ipsi Regi Castellae per litteras, & quondam A. de Ferentino suum capellanum, & nuntium
 „ intimavit: propter quod praedictae per te inductae litterae merito sunt suspectae: nec credendae,
 „ de eiusdem praedecessoris A. conscientia emanasse: tum etiam, quia si de ipsius conscientia, & fra-
 „ trum suorum consilio processissent, cum iniuriosae sint debent merito reuocari. Unde iidem ³⁰
 „ Regis Castellae procuratores, & nuntii electione de ipso facta, electione tua praedicta & his
 „ quae pro te fuerunt obiecta, non obstantibus, fore legitimam, ut pote celebratam a maiori parte
 „ ipsorum Principum, quos iidem procuratores, & nuntii variare non potuisse allegant, & variasse non
 „ credunt: immo fictione iuris ab omnibus: cum alii, ut pote inhabiles, electioni non potuerint, vel
 „ saltim noluerint in loco solito, & tempore debito interesse: ac ipsi potius in praedictis Regno,
 „ & Imperio arguetes, cum instantia postularunt ipsi Regi Castellae consuetum, fauorem & debitum in
 „ huiusmodi negotio iustitiam exhiberi: apertius exprimentes hanc fore iustitiam debitam, hunc esse
 „ fauorem in talibus consuetum: videlicet, quod quando aliqui ad Imperium in discordia Principum eli-
 „ guntur, Sedes Apostolica illum, qui electus est a parte maiori, personae impedimentis cessan-
 „ tibus, denuntiat, electum canonice: ac Regem nominat parte aliqua non citata: & ei fauorem ⁴⁰
 „ praestat, illique terminum, ad recipiendam coronam assignat: etiam si alter taliter electorum Regni pos-
 „ sessionem praesumpserit occupare: sicut in electionibus Lotharii, Corradi, Othonis, &
 „ Philippi, & aliorum plurimum observatum fuisse dicebant: ad hoc praedictam Decretalem episto-
 „ lam inducentes. Eisdem autem praefati Regis Castellae nuntiis petitioni praedictae, super de-
 „ bita iustitia exhibenda, porrectae insistentibus, nos memoratum Rosenensem Episcopum,
 „ & alios tuos procuratores, de praedictorum fratrum consilio duximus, requirendos: si vel-
 „ lent super praemissis subire tuo nomine nostrum, & Apostolicae sedis examen: qui habito
 „ consilio responderunt, quod cum sis Princeps Catholicus, nobis, & Ecclesiae Romanae devo-
 „ tus, ipsam caput Christianitatis, & fidei, tuamque matrem, & dominam recognoscens, nec
 „ intendas illius declinare iudicium, in quibus illud subire debes, & de iure teneris, & in Im- ⁵⁰
 „ perio ius habeas, ac Regni Alamaniae, & eius iurium possessionem obtineas, parati erant, in
 „ quantum praedicti mandati, quod a te habebant, se vires extendunt, pro te, ac tuo nomine,
 „ tanquam pro Rege vero, ac legitimo, priore, iudicium nostrum, & Ecclesiae Romanae subire
 „ si quis appareret, qui te super praemissis velit impetere: aut aliquid, quocumque modo pro-
 „ ponere: propter quod tibi possit aliquod praedictum generari salvis semper in omnibus,
 „ & per omnia iurisdictione, potestate, officio, auctoritate, dignitate, honore, ac libertate
 „ sacri Romani Imperii: eiusque Principum: ad quos specialiter spectat Romani Regis electio:
 „ & quibus praedictum non intendebant: vel alias quomodolibet derogare: petitionem tuam
 „ praemissam nomine nihilominus repentes. Ecce fili carissime dum ad petitionem iusti-
 „ tiae,

tix, ab vna parte proceditur, nec ab altera iudicio ceditur, sed ipsius prosecutioni con-
 stanter instatur, nos, qui sperabamus, quod per tuam, & ipsius Regis concordiam, &
 concordem supradicti ordinationem Imperij, desiderata quietis nobis serenitas aride-
 ret, in iudiciorum inquietos anfractus ingerimur: & expeditæ iustitiæ constantia in
 ipsorum nos fluctus impellit. Ecce pacem expectauimus, & non venit: requisuimus.
 bona, & turbatio strepitus iudicialis offertur. Profecto non id desiderabat Ecclesiæ, Im-
 periali auxilio releuanda necessitas: non id exigebant lacere partes Imperij: occupantibus
 expositæ manibus direptorum: non id requirebat Christianitatis, maxime his temporibus,
 miseranda conditio: quam & intrinseca, plusquam ciuilia bella concutiunt: & inhumane
 niter effecarum immanitates gentium: ac præcipue Tartaricæ feritatis affligunt: quibus
 potius de beatur, vt per tractatus pacificos, Cæsarei culminis acceleranda prouiso, in vni-
 tate capitis, viribus reintegratis Imperij, contra tot discrimina prouideret. Nos itaq; pacis
 cogitatus sollicite cogitantes, ac de illius sperantes omnipotētia, & immensa virtute, sub quo
 curuantur, qui portant orbē, qui ventis imperat: & ad eius nutū stat spiritus procellarum:
 pacis tractatibus prouidimus insistendū: & ideo hinc inde propositis à nobis, & prædictis
 fratribus nostris, in discussione exactæ deliberationis inductis, de ipsorum cōsilio, tā ad ma-
 gnificentie tuæ presentiam, quā ad dictum Regem Castellæ nuntios deliberauimus desti-
 nandos: qui vos ad pacē inuitent: ad q; dilectū filium magistrum Guilielmum capellanū
 nostrū Archidiaconū in Ecclesia Parisiensi, virum utiq; prouidū, consilij maturitate con-
 spiciū, & nobis, ac eisdem fratribus plurimū merito suæ probitatis acceptū, de cuius indu-
 stria, & fidelitate nos, & ipsi fratres plene confidētes, ad tuā magnificentiam specialiter de-
 stinamus. Et nihilominus, cū simus omnibus in iustitia debitores, nec debeamus eā perso-
 nis denegare sublimibus, qui super ipsa, etiā ab humilibus requisiti, nostri partes officij nō
 negamus, te, & eundē Regē Castellæ citandos decreuimus: & te, de prædictorum fratrum
 consilio, peremptorie præsentium tenore citamus: vt secundo die Mai proxime ventu-
 ri Apostolico conspectui, per procuratores idoneos te præsentēs: qui tuæ conscientie cō-
 scii legitimū, & plenum à te mandatum habeant: ad pacis tractatum, si Dominus dede-
 rit, ineundum: & ad procedendum in ipso negotio: prout honori Ecclesiæ, ac pensata ta-
 lis, & tanti conditione negotii, sine offensa iustitiæ, videbimus expedire.

Hæc fusius fortasse, latiusq; quā instituti mei tenendi ratio tulerat, sunt apposita: ne his,
 quæ ab Onufrio Panuino, qui Auentinianam opinionem, tota mente penitus insitam
 comprehenderat, in peculiare commentarium referuntur, in eundem errorem, qui se ve-
 tustatis amatores profitentur, induci possint.

Valentini regni arces, quæ in defectione perstiterant, à Rege vindicantur. Indutiis cū
 Alazdraco pactis, vt regni finibus excedat, constituitur.

Pontius Caprera Vrgellitanus Comes moritur: cui Ermengaudus F. succedit. Ermē-
 gaudo breui fato functo Aluarus frater sufficitur.

Illerdæ Augusto mense fœdera inter Aragoniæ, & Castellæ Reges Sorix conuenta
 confirmantur: atque denuo sanciantur. Iudicium damnorum, & detrimentorum vtrim-
 que illatorum constituitur. De eare definienda à Rege mandatum habent Martinus Pe-
 resius Artassona Præfectus Iustitiæ Aragonum, Rudericus Peresius Turiasonenfis, Simon
 Tobia Gonzaluus Lopezius Pomarius: & Valentino regno Rex Simonem Focium, virū
 inter Aragonios proceres primarium præficit.

Quod Nauarri Regis Imperio non parerent, & ab eo deficerent, neque pactis cum
 Theobaldo Rege, conuentis assentirentur, regnorum finibus bellum commouetur. Id.
 Nouemb. cum Gaufrido Beaumontio Nauarræ Senescallo indutiæ fiunt.

Rex Mompellerium contendit. Carbolio cum Ludouico Francorum Rege ad col-
 loquium deuenit: quo in loco Maio mense summæ coniunctionis vinculis deuinciuntur.
 Constituunt, vti Isabella Regis filia natu minima Philippo Ludouici F. regni successori
 nubat. Dotis, & arrarum nomine Isabellæ veruisto Gallix more, & instituto, quinta regni
 pars, arcibus, & propugnaculis receptis, assignatur.

A. D. V. Id. Mai Carbolio Reges actiones de controuersis omnibus vtrinq; cōstitutas
 remittūt: iuraq; cōdonāt. Ludouicus enim Rex, Barcinonēsis, Vrgellitanæ, Ruscinonēsis,
 Emporitane, Ceterane, Cōfluentine, Gerundensis, & Ausetanę ditionū suprema iura, po-
 testatem, & fidelitatis dominatum repetierat. Noster vero Carcasonensem, Rhodensem,
 Lauracensem, Biterensem, Leocatensem, Albigensem, Rhuensēm, Fuxensem, Cadurcē-
 sem, Narbonensem, Mineruensēm, Fonoliadensem, Saltuensēm, Perrapertusensem, Ai-
 milianā, Crodonensem, Gabaldanam, Nemausensem, Solensem, & S. Egidii ditiones, &
 earum iura, & potestates à capite arcessit. Vicissim alter alteri, iure suo cedit.

ÆRA.
NAT.
CHR.

Eo ipso tempore Rex id omne ius, quod repetere, in Gallia Prouincia Folcalqueriensi, Arelatensi, Auenionensi, & Massiliensi ditione, aut obtinere poterat, Margaritæ Francorum Reginæ, Raimundi Berengarii Prouinciæ Comitis fratris filiz attribuit: sed cum earum ditionum Carolus Ludouici Francorum Regis frater germanus, qui Beatricem Raimundi Berengarii Prouinciæ Comitis filiam natu minimam duxerat, esset potitus, eas quo iure, quæ uel iniuria, Ludouico Rege frater permittente, sibi uisurpat.

1297.
1259

Cum Alfonso Regis F. inhumane, & indigne à patre habitus, ab Aragonensibus, & Catalanis proceribus incitatus præcipiti motu, atq; impetu ruere videretur, Rex, ut commotionem sedet, Valentinum regnum Aragonie contribuit, & eorum heredem Alfonso instituit.

Quod Bonifacium Sabaudie Comitem Taurini tumultuantes comprehenderant, qui ab eius imperio defecissent, Astenenses adhibito dolo, eum sibi subtrahunt. Mox liberis in custodiam Astensibus traditis Bonifacium dimiserant. A. III. K. Mart. Rex Mompellerii, ciuitati Astensi bellum se inlaturum minatur: prouocatque: nisi intra mensem Bonifacii filios, qui misere in uinculis attinebantur, liberent: neue in Bonifacii ditionem irrumpat, comonet. Ea Regis prouocatione deterritis, & subsidiariis copiis Petrus Bonifacii patruus, & filius, eius ditionis Bonifacio uita functo potitur.

Aluaro Caprera Vrgellitano Comite à Rege dissidente Raimundus Fulcho Cardonensis, & magna Catalanorum procerum pars patrio more, atq; instituto, quod lege permissum esset, à regio dominata desiscunt.

1298.
1260

Alfonso Castellæ Rex pactis Sorie conuentis, Alfonso Lupio Pharense Ceruere, Agredæ, Aquilaris, Arnedi, & Autolis oppidorum arces earum pactio num pignora tradit. Tondem arces Aragoniæ Bernardo Guiljelmo Entenze à Rege traduntur.

Regis F. Alfonso Constantiam Gastonis Bencharnensis filiam uxorem ducit. Breuicæ nuptiæ factis sponsalibus, morte Alfonso funestantur: qui nullis superstitibus liberis decedit. Ad D. Mariæ in Cœnobio Verolensi tumulatur: princeps fortuna, cum sua, tum publica aduersa, afflictæque uersatur.

A. D. V. K. Aug. Barcinone interuentu Guiroldi Postæ, Maioris Egnatiensis, & Iacobi Mostacii, Manfredi Siciliæ Regis legatorum, Constantia Manfredi F. quam ex Beatrice Amadei Comitis Sabaudie filia uxore susceperat, Petro Regi filio despõdetur. Dos L. M. auri uinciarum Constantiæ à patre dicitur. Beatrix antea Marchioni Salasso nupsit.

Raimundus Penafortis ordinis Prædicatorum uir insigni sanctitate uenerandus à Rege ad Urbanum IIII. Pont. Max. legatur: qui eius fidem obtestetur, uti Manfredum supplicem, misericordiamq; implorantem sibi, & Ecclesiæ cõciliet. Quæ Rex summis precibus contenderat, non modo obtenta non sunt, sed nihil Pontifex, quantum eniti potuit prætermittit: quin Regem à Manfredi coniunctione, & affinitate auocet: deterreatque: ne amicitiam cum Hanfredo Principe Tarentino cõeat: Ecclesiæ inimico, atque perduelli. Eæ tamen nuptiæ diuino numine, atque prouidentia omnibus anteponuntur: quibus maximæ nostris principibus & fortunæ, & dignitatis accessiones fiunt.

Bellum maius in conspectu domi erat, quam à subita defectione, & alienatione procerum geri posse crederetur. Aluarus Vrgellitanus aliquot arces recuperat: & extra ditionis suæ fines incurrens Barbastrensibus plura detrimenta infert.

Petrus Regis F. alti animi princeps, qui indulgentia paterna, hereditario regno Alfonso fratrem natu maiorem pepulerat, nimis magna cupiditate Iacobum fratrem sua hereditate euertere cupiens, quod uereretur Valentino regno à patre donatum ita, Id. Oct. Barcinone clam ad motis aliquot familiaribus obtestatur, si firmum, ratum uel testamentum patris, donationem uel stipulationem sanciret, metu regio perterritum, inuitum, atq; maiore uis per motum fuisse: & se inuito, atq; repugnante factum.

Septembri mense uniuersæ ciuitates regni societatem, & communitatem inter se cõeunt. Vnionem uocant: quod durius, quam mores, & instituta maiorum ferunt, leges sciscunt: ut impotenti, & effrenatæ laucinantium, & grassantium audaciæ, & temeritati obuiam eatur. Cum ob eam causam, armis incitatæ ius suum exequi conatetur, consccleratorum manus grauissimas scelerum poenas reipublicæ pendunt.

1297.
1261

Id. Apr. Valentia Rex Ferdinandum Sanctum F. ex contubernio filia Sancti Antilionis, ex proceribus Aragoniæ primarii genitum, quem naturalem filium appellat, & Guiljelmum Torrelliam in Siciliam præmittit: ut iis arbitris nuptiæ Constantiæ Manfredi Regis filia sancirentur: & nurum ad se regio comitatu deducant.

Mur.

Murtienſes Mauri tumultuantes rebellionem vna die faciunt: & Regi Granatenſi adiuncti, à quo ſollicitati fuerant, prodicione vrbium, ingentem terrorem efficiunt: quod externi etiam illorum defectionem ſequerentur.

ÆRÆ.
NAT.
CHR.
1300.
1262

Sacro Pentecoſtes die nuptiarum Philippi Francorum Regis F. & Iſabellæ Regis F. ſolemnia Claramontis Aruernorum oppido celebrantur.

Constantia Manfredi Regis F. in Prouinciam Galliam denechitur: & Mompellerium à Bonifacio Anglano Montalbani Comite, Manfredi amiculo, aliſq; Siculis proceribus deducitur. A.D.XVII.K.Iul.Petro in matrimonium collocatur.

Petro, & Iacobo regiſ filijs de regnorum ſucceſſione contendentibus, atq; diſſidentibus, Rex exiſtimans ſe diſcordiarum, & ſeditionum omnium ſementem ſublaturum, ſi rato eorum aſſenſu regna partiretur, A.D.XII.K. Sept. Barcinone Aragoniæ regnum, & Barcinonenſem Comitatum à Cinga ad Pyrenæi promontoriũ, quod illa ætas Crucium caput vocat, & in Perilioſium, & Panizaſium ipſius Pyrenæi colles, Petro attribuit: & Valentianum regnum adnectit. Iacobo Balearium, & Pityuſarum inſularum regnum, Ruſenonenſi, Iliberitana, Confluentina, Cæretana, & Vallespiria ditione adiuncta, & Mompellerienſi dominio contributo, condonat. Filios heredes alterum alteri ſubſtituit: Petro de paterna iniuria conquerente, quod ſe, immenſa donatione in fratrem collata, defraudaret: cum diuideret, quæ ſeparari è re publica non eſſet. Præterea Rex minorem natu filium, eiusq; heredes, earum ditionum vſu contentos eſſe, dominium vero, & poteſtatem ſupremam penes primigenium, eiſq; poſteros redigi ſtatuit.

Cum de finibus, inter Caſtellæ, & Aragoniæ regna controuerſiæ orientur, vi. viri eis terminandis præficiuntur. E regno Caſtellæ Paſchalis Epiſcopus Iaenſis, Egidius Garceſius Aza & Gonzalvus Rudericius Atienza: ex noſtris vero delegantur Andreas Albalatius Epiſcopus Valentinus, Sanctius Calataiubius, & Bernardus Vitalis Beſalunenſis. Conſtituunt, vti Reges damnorum vltro, citroq; illatorum æſtimationem ſuis dependant.

Non. Mart. Cæſarauguſtæ Petrus Iohannius Calatrauſis militiæ Magiſter Regem conuenit: expoſcitq; vti regni finibus appropinquet: & labantibus generi rebus opem, auxiliareſq; copias admoueat. Mauri, qui ex Mauritaniis tranſmiſerant, Murtienſibus, & Granatenſibus adiuncti immanẽ tumultum, & vaſtitatem Bæticæ inferunt. Rex Catalanos Barcinone, Aragonenſes Cæſarauguſtæ ad conuentus agendos cogi imperat: vt videant, nequid in ancipiti cauſa, reſpublica detrimenti capiat.

Ilerdæ Pontius Peralta, & Bernardus Mauleo, Rege de more aſſidente, armorum iudicio inter ſe decertant. Præſuit ex maiorum inſtituto, ſingulari eorum certamini Petrus Moncada Cataloniae Senecaſſus: cuius magiſtratus iura, & prouentus cum vetuſtate obſeuiſſent, & de ea re controuerſia cum Rege oborta eſſet, eius definiendæ viri deliguntur: Simon Perexius Arenoſius, Thomas cognomento Sancti Clementis, Guilielmus Zaſala, & Arnaldus Boſcanus militarium, & caſtrenſium legũ ſcientia præſtantes.

Guilielmus Rocafullius Mompellerii procurator à Rege ea de cauſa ad Allobroges legatur, vti cum Petro Sabaudia Comite, de Beatrice Amadei Comitis eius fratris filia, Iacobo filio in matrimonium collocanda tranſigat.

Babylonæ Soldanus præclara de Rege fama commotus, Alexandria legatos ad Regem mittit: voluntatis, & ſtudij erga eum indices. Rex Raimundum Ricartum, & Bernardum Porterium eo legat: qui magnificentiſſimo apparatu Alexandria excipiuntur. Honoris, & dignitatis cauſa Soldanus Aragonium vexillum propter ſe in Arſacitarum ſolio conſtitui imperat. Certum exiſtare eiſdem ætatis auctorem comperio, qui prodiderit, Porterium, miſſarum ſolemniſus celebratis, Soldani filium, ipſius Soldani rogatu militaris cinctus auctoramento, Regis Aragoniæ nomine decoraffe.

A.D.II.Id.Feb. Cæſarauguſtæ Rex Arnaldo Barcinonenſi Epiſcopo, & Pontio Hugoni Comiti Emporiarum committit, vti de Maria filia in matrimonium filio Roberti Atrebatenſium Comitis, Ludouici Francorum Regis fratris, aut filio Ducis Burgundiæ tradenda partes ſuſcipiant. Deliberat etiam, vti Iacobus filius filiam eiſdem Burgundiæ Ducis vxorem ducat.

A.D.VI.K.Mart. cum Rex Cæſarauguſta Exeam contenderet, militariſus copiis quas Alfonſi Regis ſubſidio præmittit, Arnaldum Fontouã, Ferrizium Lizanã, Simonem Perexium Aierbium, Fortunium Ahenem, & Fortunium Perexium Iſuerrium duces præficit: toti tamen officio maritimo Petrus Ferdinandus Regis filius præponitur. Cum magnos ſumptus Rex in eam claſſem comparandam feciſſet, a prædiuiti Iudæo, & eius nationis in primis nobili Iahudano maximis facultatibus ſubleuatur.

AERA.
NAT.
CHR.

Catalani, qui Barcinone conuentui agendo interfunt, A. D. IX. K. Decemb. Bouatici tributum, quod Balearico, & Valentino bello dependerant, in sumptus bellicos Murtienfis expeditionis Regi condonant.

Cæſaraugustano in conuentu Rex, cum de subsidio Regi genero, tam affectis rebus inferendo referret, & Bouatici tributum in eos sumptus impendi æquum esse iacit, priuatas causas, publicis, & honestis rationibus nostris anteponentibus, magnæ turbæ, & noua mala miscentur: atq; concitantur: dum acerbissimam capitum exactionem, & externa, & numquam impensa, aut vsurpata tributa reiciunt. Præcipuis suasoribus, & impulsoribus Ferdinando Sanctio Regis filio, & Simone Vrræa eius socero adeo grauis excitatur tempestas: vt leges, & instituta maiorum intermissa, & violata vniuerſe proceres conquerantur: ac de libertate retinenda, & vindicanda conspirent. Plures ex proceribus vrbe egressi Alauonam, cum fœdus inter se coiissent, & societatem iniissent, secedunt: & omnia raptim atq; turbate aguntur.

Conuentu, non de more, cum celebrari, ac peragi rite desit, dimisso, sed pertumultuose dirempto, & proceribus ad arma conuolantibus, Rex suas copias, vt eorum connatus comprimar, Montione cogit. Cum proceres in eo eniterentur, vti cõtrouersia omnes, actionesq; litium Præfecti Iustitiæ Aragonum iudicio, atq; sententia transigerentur, deciderenturq; Regi æquū visum fuit, vt omnes iudiciariæ cõtrouersia, & lites quæ inter se, & regni proceres, & ingenuitatis, & nobilitatis iure fungentes verterentur, à Præfecto cõstituerentur: easq; Præfectus, & regio, & procerū, nobilūq; consilio, qui in regia aula cõmorarentur, decideret: modo ne partiū cõpotes, aut participes essent. Adhæc cū is magistratus Præfecti Iustitiæ Aragonum, & à se, & à superioribus Regibus renuntiari soleret, se cum morem in posterum retenturum pollicetur: & eum magistratum viris militaris muneris auctoramento perfunctis mandaturum. Indutiis de pactis de cõtrouersis omnibus Rex, & proceres apud Cæſaraugustanum, & Oscensem Episcopos committunt.

Rex Petro Sefesio primario, & nobili in primis viro Medianam, & vicis omnes, qui Medianæ erant contributi condonat: eo iure, quo à Petro Rege parente Petro Sefesio patris fuerant attributa.

1303.
1305

Aprili mense, peractis Exæz conuentibus, plures leges sciſcuntur. In primis sanciunt: ne Rex, eiusue poſteri Reges honores, & militaria beneficia condonent: nisi iis, qui cognatione paterna, & stirpis natura, ex procerum sanguine, & ortu procreatus sit: neue exteris hominibus tribuantur. Ne quis procerum, nobiliumve bouatici, aut scripturæ tributum herbaticum ipsi appellare consueuerant, dependat. In cõtrouersis omnibus, quæ inter Regem, & nobilitatem subortæ sint, Præfectus Iustitiæ Aragonum iudex sit: easq; consilio procerum, & nobilium dirimat: reliquas vero procerum, & militaris ordinis virorum causas Præfectus Iustitiæ Aragonum, Regis, & procerum consilio diiudicet. Rex liberis iusto matrimonio genitis honores, militariaue beneficia ne attribuat. His cõstitutis proceres ab seditione, ad bellum Murtiensibus inferendum versi.

Rege Alfonso aduersus Granatenses bellante, socer Murtiensibus bellum indicit.

MVRTIENSE BELLVM.

Nouus hostis veteri adiunctus animum Regis maxime cõmmouit: vt omni virium conatu bellum gerat. Cum in procinctu res esset, ex 11. M. equitum, quos sub signis stipendia mereri recensuerat, ad D. C. conuenisse comperit. Setabis, & Biarri finibus bellum infert.

Vilienenses, & Eldenses primi deduntur. Hos sequuntur Illicitani, Origuelenses, & Alicantenses: qui vastatis agris in deditioem venire, obsidesque dare coguntur. Traiecto Tadore flumine Alcaracii Rex cum genero ad colloquia congregitur. Cum bellum & suscipi, & geri pro dignitate regia, ac confici oporteret, Rex militares omnes copias, & veteranas, & oppidanæ exciuit.

Manfredo Siciliæ Rege execrationibus ab Ecclesia interdicto, & potestate regia, atq; imperio abrogato, Clemens III. P. M. Perusij, A. D. XI. K. Iul. Pontificatus anno I. A. Basilicæ XII. Apostolorum presbytero, R. Sancti angeli. I. S. Nicolai in carcere Tulliano, & I. S. Mariz in Cosmedin diaconis Cardinalibus committit, vt Carolo Andium, & Prouinciæ Comitæ leges imponant: quibus ad Siciliense regnum ab Ecclesia adſcisci debeat.

Delegati à summo Pont. Cardinales Romæ apud Lateranum in Basilica Saluatoris, quæ Constantiniana appellatur, ante sacratissimum altare ipsius Basilicæ, A. D. III. K. Iul. conditionibus Carolo Comiti propositis, regnū Siciliæ, & quam terrā citra Pharū vocabant, vsq; ad confinia terrarū Romanæ Ecclesiæ, quæ regio Siciliensī regno cõtributa erat,

vrbe

vrbe Beneuentana excepta, perpetuo eidem Carolo, & heredibus eius Pontificio mandato conferunt: & de more, tradito Ecclesie vexillo, in possessionem mittunt. Ea re transacta Carolus, satis magno comparato exercitu in Samnium, & Campaniam inuadit: vt Manfredum regno deturber.

Ad summam Valentini regni felicitatem, eo tempore defuit, vt ingens, & perniciofa sentina reipublice exhauriretur: Maurorum natione ab eius finibus exterminata: atque expulsa. De eare Clementem IV. P. M. magnopere Regem voti reum admonuisse accepimus: dignaque ea cohortatio visa est, quæ hoc in loco representaretur: quod non Regi modo, sed futuris etiam Regibus diuina ea commonitio se penitus insinuari videatur.

10 CLEMENS Episcopus seruus seruorum Dei I. Regi Aragonum illustri. Agit, nec immerito, mater Ecclesia, dum lætanter tua magnifica gesta commemorat, dies festos iucunditatis, & lætitię cantica replicat: tui zeli feruorem, & strenuitatis merita, tã cari, & deuoti filii, quasi recenter quotidie delectabiliter recensendo. Exultat, & iubilat in tuorum felicitium commemoratione successuum: per quos contra Sarracenos nominis sui blasphemos, & Catholicę fidei persecutores infestos, salutem populi Christiani dextera Domini virtuose in tuis manibus, & data tibi ab ipso virtute direxit. Apud bonorum omnium largitorem preces deuote multiplicat: vt in hac zeli rectitudine, in hac fidei puritate, te in tempora longiora conseruet: quod nos eo postulamus auidius, eo instantius petimus, quo tibi vinculis caritatis solidioris adstringimur: ad honorem tuum soliditate sincerioris dilectionis afficimur: & salutem tuam sincerius affectamus. Hęc quidem nos mouent efficaciter, & inducunt: vt serenitatem tuam paternis adeamus commonitionibus: & attentis exhortationibus excitemus aduersus ea, quæ grandia pericula temporaliter etiam tibi, & posteris tuis ingerere, tui nominis claritatem inficere, ac Creatorem tuum contra te possent grauitè prouocare. Considera igitur fili, considera: cum te tam experientia cogat aduertere, quam familiaria etiam exempla ignorare non sinant: quam grauibus sit res plena periculis. Sarracenorum in terra tua retentio: qui licet ad tempus occultent iniquitatis suę, necessitate cogente, propositum: illud tamen quam auide, quam ardentè, immo etiam quam inique captata opportunitate reuelant. Profecto nec discreti consilii est, nec tutum, tam perfidos, tam plenos nequitia inimicos habere domesticos: vel tenere vicinos: non magis quam nutrire serpentem in gremio: vel igne in sinu. Quod si te forsan ad huiusmodi retentionem ipsorum, aliqua ex illis proueniens inducit, immo vt verius dicamus, seducit vtilitas, tanto præponderet in tuę magnanimitatis iudicio, & recto libramine rationis acerba tui contumelia Creatoris: quam assidue patitur: Sarracenis eisdem inter Christicolos diebus singulis, clamore publico, certis horis, nomen extolentibus Machometti: quanto proculdubio ferres, & re vera ferre deberes acerbius illatas, inter tuos subditos celsitudini tuę iniurias: quam inter eos, qui tuę non essent ditioni subiecti. O quam debet esse detestabile, quam amarum, tibi præcipue qui ab annis teneris illius cultores, & cultum infra fines ipsorum totis viribus persequendo, ad eorum exterminium laborasti: nunc ipsum in regnis tuis pati, per culturam huiusmodi taliter exaltari. Nonne consideras, quod per hoc detractorum linguis exponeris: qui quasi verissimiliter asserent, quod in omnibus tuis laboribus, quos nullis vitatis periculis, in ipsorum persecutione, ab adolescentiæ tuę initiis pertulisti, non exaltationem fidei, sed tua venabaris commoda: tuis solummodo vtilitatibus intendebas. Porro etiam amicorum forte alter nabuntur iudicia: si propter vtilitatē pecuniariã, sic tuis laudabilibus actibus detrahi, tantum superni Regis opprobriũ, tantam Christianitatis infectionem, quæ ex eorundem Sarracenorum cohabitatione horribili, detestandis horroribus & horrendis spurcitiis non est dubium prouenire, amplius patiaris. Et quidem vel huiusmodi obloquētium detractiõni consentiens, vel ipse tibi contrarius videreris: si Sarracenos eosdẽ in suis partibus persequens in tuis ipsos sustines patienter. Hęc si discussa debitæ meditationis examine, in rationis consistorium introducas. ipsos, nec dubium, prout excellentiam tuam decet, prorsus abliciens, & profugans, extra tuę ditionis terminos effugabis: ad quod magnificentiam regiam, vt tuę saluti prouideas, vt tuę famę consulas, vt consultius periculis, quæ tibi, & ipsis posteris, vt præmittitur, per eos imminere possunt, occurras: & paterno affectu, & omni, quo possumus studio inuitamus: præsertim, vt reddas altissimo votum tuum, quo ad id publice diceris obligatus: sicque oppilentur ora contra te inique loquentium: tuque prout es, & fidei zelator præcipuus, & ad ipsius exaltationem labores dirigere censearis: ad quã cum feruenter intendas, regalem prudentiã oportet attendere, quod Ecclesie status, & fidei, earumque negotia, ea sunt indiuisibili vnione coniuncta, vt altera, reliqua in honore non habita, honorari non possit. Nec enim potest fidei derogari, quin nimis Ec-

ÆRA. „ clesix detrahatur: nec ipsius Ecclesix honori, ac libertati detrahi, quin & fidei, quantum
NAT. „ in detrahente fuerit, derogetur. Nec igitur tu, qui eiusdem fidei vacasti semper, & adhuc
CHR. „ vacas semper negotio, eidem si Ecclesix iniuriosus fueris, existas iniurius decet. Præterea
 „ quod Iahudanum Iudæum quæstoriis muneribus præfecerat, pia etiam illa, quæ ad Iu-
 „ dæorum peruicaciam coercendam, admonitio pertinet, minime tacita erat prætereunda.
 „ ita enim subdit.

„ Vt autem Princeps inclite zelus tuus erga defensionem eiusdem orthodoxæ fidei,
 „ quam, tamquam Christianissimus indefesse prosequeris, vndique contra ipsius hostes, &
 „ æmulos aperte reluceat, in ipsius auxilium contra Iudæos, qui præ cæteris eandem fidem
 „ persequentibus, & nomen blasphemantibus Christianum, & illud blasphemant amarius, 10
 „ & illam nequissime persequuntur, fauor tuus apertissime inualeat: vt Iudæos de cætero
 „ ad aliqua officia non admittens: ipsos in aliquo non extollas: sed in quantum concessa eis
 „ à Sede Apostolica priuilegia patiuntur, ipsorum refrenando malitiam, deprimas: & con-
 „ culces: nec præterea illorum blasphemias incorrectas: sed illius præcipue castiges auda-
 „ ciam: qui de disputatione, quam in tua præsentia cum dilecto filio religioso viro fratre
 „ Paulo de ordine Prædicatorum habuerat, multis confictis, adiectisq; mendaciis, librum
 „ composuisse dicitur, quem ad sui dilatationem erroris in varia exempla multiplicans, per
 „ regiones varias destinauit: cuius ausum temerarium sic debite censura iustitiæ, absque ta-
 „ men mortis periculo, & membrorum mutilatione castigetur, vt quod excessus meruerit,
 „ districtiōis seueritas manifestet: & ipsius exemplo aliorum audacia compescatur. Super 20
 „ his igitur serenitatem regiam monemus, &c.

Quod tamen ad Sarracenos attinet, ita diuino nutu, atque prouidentia omnia admi-
 nistrante euenit, vt leuiore opera, cum inexpiabiles hostes essent, expugnarentur: & vir-
 tute, victoriisque frangerentur, edomarenturq;: quam deuicti, & subiecti expellerentur.
 Satis constat Regem, forte vt animos Sarracenorum, qui in Aragonia permanserant, mu-
 neribus leniret, & commodorum compensatione ad pietatem traduceret, multa fuisse
 largitum: priuilegiumq; illis, posterisq; eorum Exæ, A. D. VI. K. Mart. Anno MCLXIII.
 irrogauisse: quo à primiciarum tributis, quæ ex prædiorum fructibus pendere consue-
 uerant, vindicauit.

1304.
1266

A. D. IV. Non. Ian. Rex Origuela egressus Murciam castris circumfidet. Obsidio in- 30
 de primariæ vrbis, & munitiones, & interdum per occasionem impetus oppidanorum in
 regias stationes: præliaque haud parua fieri, & tempus teri, neutro inclinante spe:
 videbaturque diuturnus futurus labor, si spatium ad opem ferendam, oppugnantes
 dedissent.

Rege urbem primo impetu oppugnare adorto, postquam is conatus parum procedit,
 opere ac vineis demum muro admotis, in Regis ditionem urbem, atque agros dedere
 pollicentur. Pactis indutiis, paratos esse imperata facere, & certam ad diem nostros pro-
 pugnaculis vrbis, atq; vicinis oppidis recipere, spondent.

Cum Manfredus bellum trahere posset: siue nimia confidentia, siue suos, ac regnum
 desperans, Carolo regni fines inuadenti ad Beneuentum occurrit. Manum cum hostibus 40
 ingenti prælio, A. D. III. K. Mart. conferens, suis pulsus, atq; in turpem fugam conuersis,
 in acie prælians mortem occumbit. Carolus omnium cis fretum regionum, & Sicilien-
 sis regni breui potitur.

Februarii mensis fine Murtienses Mauri Regi deduntur. Arces omnes ab hostibus
 ereptæ, quæ inter Murtiam, & Ilorci rebellionem fecerant, recuperantur. Insignis à Re-
 ge gloria parta: quod regnum sacro bello quæsitum, & Maurorum defectione ereptum,
 profligatis hostibus, genero in veterem dignitatem vindicauerit. Viliensibus, & Ali-
 cantensibus finibus copiarum ductores præficiuntur Artallus Luna, Simon Vrrea, Beren-
 garius Arnaldus Anglefola, & Galcerandus Pinofius.

Petrus Sanctius Præfectus Iustitiæ Aragonum.

1305.
1267

Quod æreus nummus lamina aurea perquam reui obductus pro aureo iactaretur, 50
 atq; signaretur, & adulterini ii nummi passim tota Hispania, pro legitimis expenderentur,
 & nobiles quidam viri eius criminis infamia affecti postularentur, & in eos crimen inten-
 deretur, cum iudicio conuicti essent, Rex Turiasone, A. D. VII. K. Nou. more maiorum
 in eos animaduerti imperat: eique maleficio supplicium constituitur: vt viui in flumen
 mergantur.

1306.
1268

Rex Alcanicii festum natiuitatis Domini diem celebrat. Sollemnibus incipientis an-
 ni Dertosæ peractis, Valentiam contendit.

Maria Regis F. Cæsaraugustæ moritur: & in æde Saluatoris sepelitur.

Martio

Martio mense Alvaro Caprera Vrgellitano Comite vita functo, magnæ in Catalo-
 niæ turbæ miscetur à Raimundo Fulchone Cardonensi: qui eius ditionis potiri conten-
 dit: vt Ermengaudum Aluari, & Cæcilie Fuxensis Comitis sororis filium, quem non iu-
 sto connubio natum constabat, in possessionem mittat: reiecta Leonora Aluari F. quam
 ex Constantia Moncada legitima vxore susceperat. Rex in Cataloniam omni festinatio-
 ne properat. Cerueræ subsistens oppida Vrgellitanæ ditionis sibi addicta præfidiis muni-
 ri imperat: ac reliqua inuadere nititur.

Rex cum omnium sanctorum festum diem Cerueræ celebrasset, in Carpetaniam
 proficiscitur: quod à Sanctio filio Toletano Antistite Toletum arcesseretur: vt in Nati-
 uitatis festa celebritate, primis eius missarum sollempnibus mysteriis, sancto, augustoque
 regis vrbis fano assideret. A genero Alfonso Rege Hortæ, in ipsis regnorum confiniis
 excipitur.

Regis maiestatis imperium eo reciderat, vt haud dubie virtute, ac rerum gestarum
 gloria, magnum apud vltimas gentes Regis nomen esset. Adhæc terminatis finibus, ma-
 ximis bellis confectis, cum votis nuncupatis, Rex eorum damnatus, sacrum bellum pro-
 fessus esset, classem, vt in Palæstinam nauigaret, comparauerat, & minus idoneam tem-
 pestatem nactus, in aliud tempus eam expeditionem reiecerat. Hæc cum orientis fini-
 bus peruulgarentur, à Michaële Rege, Romæorum Imperatore, Duca, Angelo, Comni-
 no, Palæologo, qui neque bello, neque pace antea Regi cognitus erat, & magno Chaa-
 mo Tartarorum Rege, quos non pia causa commotos apparuit, sed quod domesticos ho-
 stes, externo se bello auertere, & vlcisci posse arbitrarentur: Legati Valentis Regem con-
 ueniunt & de expeditione sacra Hierosolymitana, à Rege obeunda transigunt. Olan ta-
 men Tartarorum Rex, quod Urbani IIII. P. M. litteris comperimus, Iohannem Hun-
 garum ad eundem vrbani legauerat, quod summe expeteret, secundum veram, Ca-
 tholicam, Euangelicamque doctrinam, quam sancta Romana Ecclesia fatetur, & præ-
 dicat, sacri baptismatis renasci vnda: & Christiani nominis titulo insigniri. Clemens præ-
 terea Urbani successor Regem asperioribus verbis commonefacit: vt votum altissimo
 reddat: quo dicitur obligatus. Rege se totum sacre expeditioni transmarinæ addi-
 cente, lecta nomina procerum, ducumque euocantur: & omne iuuentutis robur ex-
 citur.

A. D. II. Non. Sept. Barcinone Rex classem soluit: eaque pæne tempestate euerfa,
 cum ad aquas Mortuas portum caperet, iam grandis natu, si rerum gestarum primordia,
 & progressus, & ipsa regni initia spectentur, Hierosolymitana expeditione desistit. Petrus
 Ferdinandus classis præfectus, & Ferdinandus Sanctius Regis filii contentum nauium
 cursum tenentes, in Palæstinam appellunt. Classe in Hispaniam reuigantes, cum Si-
 ciliam præterueherentur, nec liberalius, aut honorificentius à Carolo Rege accipi, atq;
 tractari possent, & Ferdinandus regia manu militis auctoramento esset insignitus: ex eo
 Petrus frater in eum hostili odio fuit: & inimicitis incensa contentio exitum fœdum, &
 perniciosum tulit. Per mihi mirum visum est, quod à Bernardo Vidone, in Pontificia hi-
 storia memoriæ proditur: Regem cum classem, & insignem exercitum anno MCLXIX.
 comparasset, vt sacram Hierosolymitanam expeditionem obiret, & eius classis pars cur-
 sum tenuisset, mulierculæ consilio, vt ferebatur, à tanto gloriæ cursu destitisse.

Burgis sollempnia nupiarum Ferdinandi filii Castellæ Regis, & Blanca Ludouici
 Francorum Regis filie celebrantur. Eo Rex filiis comitatus accedit: Ferdinando nepo-
 ti gratificaturus. Adfuere Philippus Francorum Regis, & Eduardus Anglorum Regis
 primigenii filii: & Martha Augusta Balduini Constantinopolitani Imperatoris vxor: quæ
 vt virum regno exactum restituat, & magno ære alieno oppressum in libertatem vindicet,
 eximia liberalitate ab Alfonso Rege consobriño, & præstanti beneficentia fuisse sub-
 leuatam, constanti fama, atque omnium sermone celebratur. Martha filium genuit Phi-
 lippum: qui Constantinopolitanum imperium asserere conatus, duxit vxorem Caroli
 primi Siciliæ Regis filiam: cui Catharina filia gignitur Constantinopolitani Imperii he-
 res: quæ Carolo Valesio Philippi Francorum Regis fratri nupsit: eaque filias habuit: Ca-
 tharinam, Philippi Tarentinorum Principis, & Roberti Siciliæ Regis fratris germani v-
 xorem: & Margaritam: quæ Vidoni Comiti Blesensi nupsit: Caroli Blesensis matrem.

Hoc eodem tempore in Aragoniam veniunt Constantia Augusta Manfredi Regis so-
 ror, Calo Iohannis Batazi Græcorum Imperatoris vxor, & Irene Lascaris, Theodori La-
 scaris Imperatoris F. Guilielmi Intemeliorum Comitis vxor: quæ à Rege eximia benigni-
 tate acceptæ, propter cognationem, qua Aragoniæ domui adiunguntur, Valentino in re-
 gno, ditione oppidorum, atq; aliis beneficiis donantur.

AERA.
NAT.
CHR.
1308.
1270

Rudericus Castellitolus Praefectus Iustitiae Aragonum.

Philippus Regis Alfonsi frater, Nunnus Larenfis, Lupus Diazus Pharenfis Viscaniae dominus, pluresque alii proceres, & ciuitates à Rege Castellae deficiunt: & Lermae conuenientes, multa in republica moluntur. Ingentes Maurorum manus fretum transmittunt: & aliquot arces ad traiectum sitas oppugnant.

Rege Valentiae assidente, dum inter eum, qui regnum regio nomine moderatur, & Guilielmum Scribam opibus, & factione pollentem discordiarum, & seditionum semina dissipantur, inter Bunolium, & Requenam socer, & gener Reges congressi, & Iolans Regina Valentiam contendunt. Rex cum magnum ex pernicie reipublicae discrimen trahi videret, Murcienfis regni progugnationem suscipit. Maritima omnis ora, & Bletica prouincia ingenti tumultu exarsere: aduentuque repentino transmarini hostis terror augeatur. Orimbloium prope Dianium, & Mons tabernarius in valle Albaida oppida nouis colonis frequentantur.

Iacobus Regis F. in Galliam proficiscitur: vt Niuernensis Comitris F. eius ditionis heredem in matrimonium ducat. Eorū sponsalium pactis diremptis, Selaramundam Rogerii Bernardi Comitris Fuxensis sororem ducit.

Augusto mense denuo Rex, & Alfonsus Rex gener ad colloquia congregiuntur: Alicanumque concessere. Confirmat Alfonsus aliquot Aragoniae proceres, cum iis, qui, à se defecerant, cum Mauris consensisse: societatemque conisse: vt per dolum, atque insidias petita pace, vltro bellum inferant. Rex commonet, vt indutiarum iura, quae cum Granatenfi Rege pactae fuerant, à genero obseruentur: eique opem atque operam suam benigne pollicetur.

Petrus Cadreita, & Guilielmus Colonicus ex Praedicatorum instituto haereticae prauitatis Inquisitores, à sede Apostolica delegati, in erroris Albigenfium, & aliarum haeresum suspectos, atque conuictos in dicecesi Vrgellitana, assidente Aprili Vrgellitano Episcopo seuerè animaduertunt. Arnaldum Castellbonium Vicecomitem, & Ermesendam Fuxensem Comitrem eius filiam, Rogerii Bernardi Fuxensis Comitris auiam impietatis condemnant: & eorum famam, memoriamque detestandam sanciunt. Ossaerui, atque inuri iubent. Rogerium Ermesendae nepotem, eodem crimine in iudicium arcessunt. Haereticorum fautoribus, atque affectatoribus graues poenae infliguntur. Nam cum plures ex impiorum elluue, ex Tolosatibus, Biterensibus, & Carcalonenfibus in Cataloniam migrantes labem, atque perniciem prouinciae Hispaniae Citeriori inferrent, Raimundus Pennafortius religione, & sanctitate venerandus summo opere conititur, vt Rex à sede Apostolica obtineat, vt haereticae prauitatis iudicium in hereditariis regnis, & bello partis, seuerè animaduersione, ex sacrarum sanctionum Apostolicis decretis constitutur.

Ludouicus Francorum Rex, insigni sanctitate Princeps in sacra expeditione Tuneti, A. D. VIII. K. Sept. in Caelum migrat. Classe in Siciliam appulsa, Theobaldus Nauarræ Rex Drepani, & Isabella Regina eius vxor Ludouici Regis F. nullis superstitibus liberis excessere. Theobaldum Non. Decemb. obiisse vetustis monumentis apparet: & ad Priuignum sepulchro conditum honorifico.

Eo ipso anno Isabella Philippi Regis Francorum vxor, Regis Aragoniae F. vita defungitur.

Octobri mense Guilielma Noncada Gastonis Vicecomitis Beneharnensis filia Sanctio Castellae Regis filio despondetur.

Augusto mense Saouae Alfonsus Pictorum Comes, & Tolosium, & Iohanna eius vxor nullis superstitibus liberis decedunt. In coenobio S. Mariae Garfienfis ex instituto S. Augustini, dicecesis Parisiensis Iohanna sepelitur, Galcerandae Amalrici Vicecomitis Narbonensis consobrini filiae arcem, & oppidum Insulae Nauesinae legat: Margaritae vero Galcerandae sorori, quae Arnaldo Athoni Leomaniae Vicecomiti nupta fuerat, & eius successoribus Cauillonensem ciuitatem attribuit. Carolo Siciliae Regi, & Prouinciae Comiti, eiusque ex Beatrice consobrino Regina liberis Venexiniū Comitatum condonat. Ditionis Agennensis, Cadurcensis, & Rhodensis heredem instituit Philippam Arnaldi Athonis, & Margaritae filiam: quae Archimbaudo Petrogoriorum Comiti nupserrat: omneque id ius attribuit, quod à se & Raimundo Tolosate Comite patre quaesitum, atque adeptum fuerat.

Philippus Francorum Rex ex pacto cum Raimundo Comite Tolosate conueno, Tolosatis ditionis hereditatem adit. Ciuitas eius imperium, dominatumque detrectat: Petrum Regis F. tamquam iustum dominum arcessunt: qui cum magnas equitum, pedumque copias inuito patre, compararet, vt eam ditionem asserat, à Rege commonetur,

vti ea

1309.
1271

vt ea causa desistat, Expeditionem Petro vrgente, & exercitum educere properante, Id. Octob. Cęsaragultę Rex, proceres, atq; oppidanus, & veteranorum copias ab eius signis euocat, atq; deducit. A fratribus, & ab iis, quorum auxilia implorauerat, deseritur. Ex eo summa dissidii contentio, quę inter Petrum, & Ferdinandum fratres intercesserat, acris exardescit. Petrus fratri, tanquam hosti necem machinatur: quod sibi persuasum fuerat, cum proceribus conspirasse, vt se regno exturbent: spe à Carolo Sicilię Rege Ferdinando iniecta, se illi opitulaturum, vt ad regnum, fratre à gubernaculis dimoio, adsciscatur. Ferdinando Sanctio Simon Virea socer, qui in magna potentia erat, oppresso, desperatoq; ab omnibus opitulatur. Vnus namq; Virea non modo gentis suę vires, & Corneliorum, quorum Princeps Petrus Cornelius sororis filius illustres, & splendidas clientelas Regni ad se traduxerat, & proceres pęne omnes Aragonios commouerat, sed & Catalanos continuata cognatione, & magnis necessitudinibus, ac fœderibus sibi deuinxerat. Quo fit vt totius regni concursu, quem Ferdinandi Sanctii salus concitauerat, noua quędam miscerentur mala: atque vnus inuentus sit, qui ea adniteretur, atque auderet, quod omnium fugisset, & formidasset audacia.

AERÆ:
NAT:
CHR.

Regem tot bellis perfunctum acres, & hostiles filiorum concertationes exagitant. Palam armis dimicant: magnęq; à proceribus, distractione patrium, turbę miscentur: præsertim quod Petrus, qui rem publicam pro Rege gerebat, ad summum impetiũ acerbiter naturę adiungens, Guilielmum Raimundum Odenam antiquissima stirpe ortum in confluentem demergi iusserit. Rex conuentum Exeam indicit. K. Marr. eo in conuentu Palliariensi Comiti, & generatim Catalanis proceribus, ne Fuxensi bellum cum Francorum Rege gerenti opem ferant, interdicit. Petrum filium à regni procuratione, procerum consilio cum regię dignitati, & imperii, primigenii iure, vicarius esset, subtrahit: eaque iurisdictione primigenium deicit. Ruderici Castellitoli Præfeti Iustitię Aragonum sententia Artallus Luna, eiusque affectatores, quos Rex in ius vocauerat, quod ad constitutũ nõ venissent, contumaces pronuntiantur. Rex consilio procerũ Artallum relegat: & quinquennale exilium edicit. Lupus Orticius Sentia, Simon Ahenes, Didacus Gurra, & Petrus Orticius, qui Artallum secuti Zherenses bello persecuti fuerant, exilio decem annorum solum vertunt. Maiestatis crimen à Petro Ferdinando Sanctio fratri, iudice assidente patre, intēditur: cuiusq; probri aliquot proceres accessuntur: & in quęstionē venit utrũ paratę patri insidię à filio forēt. Algizra conuētus Aragonēsiũ, & Valē inorũ peragitur: vt fraterna dissidia, & tumultus sedentur. Petrus, cũ patrē obtestat⁹ esset, ne qd de absentē, incognita causa statuat, summa animi summissione se Regi subiicit: atq; tradit. A. D. XV. K. Iul. Narbone decedit Berengaria Alfonso Comitis Molinæ Castellę Regis patris filia, Regi, cum quo contubernii necessitudo ei fuerat, Gallaica aliquot oppida, eius hereditate veniunt.

1310:
1272

Regi domesticis curis intento nouus hostis exoritur. Finitimum bellum concitur: & cum Henrico Theobaldi Navarra Regis fratre, de regni successione concertat.

Philippus Regis Castellę frater, Nunnius Larenis, & plures Castellani proceres ab Alfonso Rege desiscētes Granatam secedunt. Rex cum genero Requenę congreditur. Mutua aduersus transmarinos hostes auxilia pollicētur: q; Abeniuceffius Maurisiorũ Rex Beticę provincię immineret. Rex Mõpelleriũ proficiscitur Gaufredo Vicecomite Rocabertinio, Bertrãdo Belpucio, Ermęgãudo Durgio, & aliis proceribus comitatus: Philippo Francorum Rege bellum aduersus Rogerium Bernardum Fuxensem, & Gerardum Armeniacensem Comitē gerente, & Pamias obsidere parante, Rex & Benharnensis Fuxensis socer obuiam accurrunt: exostulantes, vt ab armis discedat. Conuenit, vt Fuxensis se regię potestati tradat: qui in Carcafonensem arcem includitur.

Petrus Ianuas Cęsaragustanus Episcopus: A. D. III. K. Feb. Rex Mompellerii edicit, vt procerum copię omnes militares finibus regni Murtiensis appropinquent: ea enim regione nostros hostes, adoriri parant: ingentemque terrorem intulere: cui Rex se opponere nititur: quod multiplex vndique bellum eodem tempore instaret.

1311:
1273

Ilerdę Regem expeditionem maturante, Cardonēsis, & alii proceres ab eo desiscunt. K. Apr. Ilerdę, cũ Rex in Beticę fines contendit, & suarum ditionum se finibus excessurum vider, Bernardum Oliueliam Tarraconensem Antistitem vniuersę procurationi regni Aragonię, & Catalonię præficit: & prouocationum cognitionem, regio iudicio referuatam committit, & delegat. Finibus hostium præsidiorum, & copiarum ductores præficit Iacobum, & Petrum filios: quos ex Theresia Vidauria, tanquam legitima vxore genuerat, Ferdinandum Sanctium, & Petrum Ferdinandum filios.

AERA. noniusto matrimonio natos, Simonem Vrream, Bernardum Guilielmum Entenzam,
 NAT. Garciam Orticium Azagram, Ferricium Lizanam, Corbaranum Vidaurium, Petrum
 CHR. Martinium Lunam, Peregrinum Montacutum, Blascum Mazam, Blascum Simenium
 Arenosium, & Petrum Simenium Simonis Perefii Arenosii filios: Simonem Perefium
 Orizium, Blascum Gothorium, Sanctium Martinium Oblitam, Petrum Iordanem Ro-
 denium, Petrum Garcesium Nueziun, & Ogerium eius fratrem: Fortunium Verguam
 Podium, Egidium Radam, Blascum Atrossilium, Rudericum Sanctium Pomarium, qui
 Fraillæ, & Olsonis dominabatur, & Gonzaluun Lupezium Pomarium, Petrum Laza-
 num, Athonem Focium, Artallum Hortam, Simonem Perefium Zapatam, & Petrum
 Zapatam Calagurritanum.

Regis monumentis apparet, Regem eo tempore cum Abeniuceffio Fecensi Rege
 foedus icisse. D. militum auxilia x. onerariis nauibus, & totidem actuariis, & aliorum
 xxx. nauigiorum classe in Mauritaniam, stipendiis Fecensis, qui Septam urbem obsede-
 rat, traiciunt.

1312.

1274

Anni noui initio Rex Murciam introiit: vt incolis animos addat: & omnes militares
 copix regni finibus prætenduntur.

Februario mense Algeziræ Petrus Alcalanus à Gregorio X. P. M. legatus summi
 Pontificis hortatu, Regis officium requirit: vt Lugdunum contendat: quo totius orbis
 Concilium cogi edixerat. Rex nimia in Apostolicam sedem pietate, & summo amore,
 grato, liberalique animo iter eo conferre apparat.

A. D. VII. Id. Mart. Rex Raimundo Fulchoni Vicecomiti Cardonensi, Petro Ber-
 gæ Galcerado Pinoso, Guilielmo, & Maimono Castellauliniis, Berengario Cardonæ, &
 Guilielmo Ragiadelio Catalanis proceribus, qui se, in expeditionem sacram proficiscē-
 tem sequi recusauerant, vt eorum contumaciam, atque insolentiam puniat, militaria be-
 neficia adimit: eosque honoribus priuat. Arcium potestatem, quæ illis, supremo iure fide-
 litatis recepto, commissa fuerat, tradi edicit. Ea enim lege, ex arces, Hispano more com-
 mitti consueuerant, vt earum potestas Regibus iratis, aut pacatis tradi deberet. Cum
 Cardonensis aliquot arces traderet, & Cardonensem, Castelauiensem, & Zatalensem,
 Camarasensem, & Cubelliam, tamquam immunes, & regii iuris exortes retineret, ad ar-
 ma cum primoribus Catalanis proceribus deuentum est.

Lugduni, quo Gregorius X. P. M. vniuersale Concilium orbi Christiano indixe-
 rat, magnificentissimo apparatu Rex excipitur. Pontifex Maxim. sacram expeditionem
 aduersus Soldanum, re cum Rege, virtutis bellicæ præstantissimo, militariumque rerum
 scientissimo, qui tot rerum gestarum gloria se, regnumque honorauisset, consulta, atque
 explorata, instaurare nititur. Frequentissimo enim illo totius orbis conuentu visus est o-
 mnis bellica laude dignus: & animi vigoris excellentia, exacta ætate venerandus: atque o-
 mnis ætatis, ac memoriæ Regum clarissimus.

Michael Palæologus cum Lascaram gentem, non modo funditus deleuisset, sed
 Balduinum Constantinopolitanum Imperatorem auito regno, & Philippum eius filium
 exturbasset, vt Gregorii, Francorum Regis Caroli Siculi, qui Philippi Imperatoris generi
 causam tuendam summo virium conatu susceperat, classes & ingentis molitionis ap-
 paratus à Bosphori faucibus, & ipsius Imperii, & Bizantinæ ciuitatis ceruicibus terra,
 marique auertat, Pontificē Maximum ludificans, vltro nobili illa, & præclara legatione
 Lugdunum missa, Ecclesiam Græcam, quæ à sacris Catholica Ecclesiæ, & sanctorū patrū
 institutis defecerat, & à maiorum sanctitate paulatim impie degenerauerat, se sacrosactæ
 Romanæ Ecclesiæ adiuncturum, & Canonicis sanctionibus obtemperaturum spondet.
 In eam rem summa ostentatione se, suamque, & Constantinopolitani Patriarchæ, & to-
 tius regni procerum fidem interponit. Libet in re memorabili, & quæ ad omnes pietatis
 causa maxime pertinet, diutius, quam nostri instituti ratio ferre visa est, immorari. Bona
 enim spes, vt ille inquit, cum omnium rerum desperatione confligit. Magna iure merito
 summis Pontificibus illorum temporum fiducia à Michaelle Palæologo, Græcorum Im-
 peratore ostentata est: quæ summopere Christianam rempublicam erexit: Græcorū sci-
 licet Ecclesiam laceram, & à capite seiunctam, Romanæ Ecclesiæ Catholicæ aliquando
 adiungendam fore. Cum vero Ecclesia nec fallat, nec vniquam falli possit, quod corde
 firmiter credit, & ore simpliciter confitetur, Imperatori plene à Clemente I. P. M. sum-
 mo Pontifice propositum fuit: & notam esse voluit descripto vniuersis professionem fi-
 dei: quam ab Imperatore, clero, & populo exigebat. In eo summa iudicij, causaque tota
 constitit: vt infinitæ, concertationumque plenæ disputationes tollerentur. Ipsius Ponti-
 ficis ad Palæologum verba, omni memoria digna apponenda cenſeo.

PORRO

Porro præscriptam purdissimam, cerissimam, & solidissimam orthodoxæ fidei veritate, Evangelicæ doctrinæ consonâ, à sanctis patribus traditam, & Rom. Pontificum, in suis synodis definitione firmatâ, sicut nec decet, sic nec volumus nouæ discussioni, ac definitioni subiicere: ipsam quasi per hoc, quomodolibet contra fas, & licitum, in dubium reuocando. Ideoque licet in præfata scriptura, de conuocatione Concilii ageretur, licet pereuas præfatas litteras Concilium in terra tua conuocari petieris, nos tamen nullo modo proponimus Concilium ad discussionem, seu definitionem huiusmodi reuocare. Non quod cuiusquam faciem vereamur, vel eandem sacrosanctam Romanam Ecclesiam Græcorum superari prudentia timeamus: sed quia prorsus indecens foret, immo nec licet, nec expedit in dubium reuocari præmissam veræ fidei puritatem: tot sacræ paginæ auctoritatibus, tot sanctorum roboratam sententiis, tot Romanorum Pontificum stabili definitione firmatam: pro cuius defensione: si necesse foret, parati essemus subire martyrium, & morti etiam exponere corpus nostrum: quam ideo ad præfens nequaquam auctoritatibus, quarum tamen satis copia nobis pro voto supererit, iuuare curabimus: sed in simplicitate veridica, sic pure, sic explicite, tam prædictis tuis exhibendam nuntiis, quam tibi decreuimus destinandam.

Pia ac sancta, & summo pastore omnibus visa digna sententia. Imperator vero, qui, vt postea apparauit, vt regnum stabiliret, per scelus partum, & ad se delatum, falso religionem obtenderat: Ludouicum Francorum Regem, cuius insignis sanctitas viri per cunctas orbis regiones se effuderat, obtestatus per nuntios suos fuerat, vt ipse Rex in tam pio, & utili negotio arbitrii partes assumens, ad ipsius confirmationem sollicita pietate intendere. Clemente P. M. vita functo Episcopi, presbyteri, & Diani Cardinales, qui Viterbii sede vacante conuenerant, Idib. Martii anni M C C L X X. per singula insignia loca Imperii Græcorum, viros idoneos destinari præcipiunt: per quos fidei professio solemniter celebrari posset. At Gregorius X. summam Apostolatus dignitatem adeptus generale conciliū in K. Mai anni huiusmodi Lugdunum indixit: & indutias inter Balduinū Constantinopolitanum Imperatorē, & Carolum Siciliæ Regē, & Palæologum fieri enixe studuit: quorum classem, & militares copias Palæologus, quoquomodo, a pernicie regni, quod inuaserat, auertere concupierat. Legantur Lugdunum Germanus ipsius Palæologi nutriticius, qui Patriarchali sedi Constantinopolitanæ præfuerat: & cœnobio monachorum se addixerat. Georgius Aeropolita magnus Logotheta, & Theophanes Metropolitā Nicænus, Bithyniæ primas summæ auctoritatis viri. Georgius Imperatoris nomine schisma ea formula, præfente patrum conuentu abiurat.

Ego Georgius Aeropolita, & magnus Logotheta nuntius domini nostri Imperatoris Græcorum Michaelis Angeli, Ducas Comnini, Palæologi habens ab eodem sufficiens, ad infra scripta, mandatū, omne schisma prorsus abiuro: & subscriptam fidei veritatē, prout plene lecta est, & fideliter exposita, nomine dicti domini nostri veram, sanctam, Catholicam, & Orthodoxam fidem esse cognosco: eam accepto, & corde, & ore profiteor: ipsamque prout eam veraciter tenet, fideliter docet & prædicat sacrosancta Romana Ecclesia, ipsam inuiolabiliter obseruaturum, nec ab ea, nullo vniquam tempore recessurum, quoquo modo deuiaturum, vel discrepaturum promitto. Primatum quoque ipsius sacrosanctæ Rom. Eccl. prout in præmissa serie continetur, ad ipsius Ecclesiæ obedientiam, nomine ipsius, & meo spontaneus veniens, pro ipso, & pro me fateor, recognosco, accepto, & sponte suscipio: & ipsum omnia præmissa, tam circa fidei veritatem, quam circa eiusdem Ecclesiæ Rom. primatum, & ipsorum recognitionem, acceptationem, susceptionem, obseruantiam, & perseuerantiam seruaturum, præstito in animam ipsius, & meam corporaliter iuramento, promitto: & confirmo: sic ipsum, & me Deus adiuuet: & hæc sancta Evangelia. Cum ab Innocentio V. postulatum esset, vt publice idem Imperator schisma abiuraret, suum munus exequi minime tenuit: nam cum Gregorio vita functo in eodem negotio summopere Innocentius idem, & Hadrianus V. Iohannes XX. & Nicolaus III. Pontifices Maximi eniterentur, vt Græcorum natio ad sacrosanctæ fidei Catholicæ rationes piis, & quisque conditionibus perduceretur, Palæologus in pristina sententia permansit: aut belle simulauit: ac schisma publice eiurauit: vt Nicolai ipsius testimonio didicimus: quod etiam apponere operæ pretium visum est.

Nicolaus Episcopus seruorum Dei Carissimo in Christo filio M. Palæologo Græcorum Imperatori Illustri salutem, & Apostolicam benedictionem. Sicut ex litterarum tuarum magnitudinis, sed Apostolicæ nouissime directarum, grata lectiōne collegimus: illud ad laudem tui nominis magis claret, immo clari fideris instar irradiat: quod ad Catholicæ fidei veritatem, quam sedes eadem tenet, & prædicat, zelo deuotionis affeceris.

AERAI
NAT
CHR

AERA. » ipsam deuotus complecteris, ad eius vnitatem cunctos tibi subditos adducere satagis, &
 NAT. » debitam ei reuerentiam inuariabili proposito conseruare promittis. Quid enim puriore
 CHR. » luce relucet in principe, quam fidei rectæ sinceritas, & vera religio: quæ cum in luminis
 » & vitæ diriguntur auctorem, tenebras respuunt: subiacere defectui nesciunt: nec veren-
 » tur occasum. Probant autem laudabilem tuæ in his sinceritatis affectum, eiusdem veræ
 » Catholicæq; fidei tua fidelis, clara, & aperta professio: primatus sacrosanctæ Rom. Eccl.
 » deuota recognitio, spontaneaue susceptio, debitæ sibi obedientiæ prompta, & humilis
 » sponsio corporaliter à te præstito iuramento firmata: schismatis abiuratio per te publice
 » facta: ac in eorundem litterarum serie, iuxta formam per eandem sedem traditam, plene,
 » ac seriatim expressas, quas ipsi Sedi per tuos apocripharios præsentatas, non solum ad ve- 10
 » ritatis testimonium, sed & ad memorabile tuæ laudis præconiura, tam præsentibus, quam
 » posteris memorandum in archiuo eiusdem Ecclesiæ facimus conseruari. Sane fili dum
 » ardorem desiderii, quod ad Latinos, & Græcos antiquo schismate separatos, in caritatis
 » mutæ vinculo, & vnitæ fidei vniendos, per sanctos patres Romanos Pontifices præ-
 » decessores nostros est suspiratum ardentius, & labores immensos, quibus est hinc inde di-
 » utius laboratū, memori memoria recensemus, q; in præmissis actū esse ab excellentia tua
 » cōperimus, rāto votis nostris cedit acceptius, quāto solet haberi gratius, & reputari p̄clari
 » q; anxie q̄ritur, & laboriosius obinetur. Et quidē cunctis Christianæ religionis cōmunio-
 » nē habētibus, in his, quæ de irrogatione religionis, eiusdē cōmunionis p̄stantur excitatiua
 » lætitiæ: sed nobis eo maioris iocunditatis, & gaudii specialior ea usa succrescit, quo magis, 20
 » dum minori fungebamur officio, eorundem fuimus laborum participes, & desiderii non
 » expertes. Quo singularius hæc à nobis ad Apostolatus culmen assumptis diligentiam pro-
 » motionis exposcunt, quæ prius cooperationis tantummodo commune nobis, & aliis mi-
 » nisterium exigebant. Sed & tu Princeps magnifice te lætanter in his considera prædu-
 » cem: & lætare, per alios etiam tuum imitatuos exemplum, tibi retributionis præmium,
 » aliis concurrentibus meritis adaugendum. Considera, quod fortes animo, nec debiles vi-
 » ribus, qui prudenter sui operis afficiuntur ad exitum, quo plus fini propinquant, diligen-
 » tius operantur. Sed & ii, qui in agone contendunt, quo minus restat de cursus instantia,
 » eo currere nituntur instantius: & quo de victoria magis sperant, ad brauium plus aspirant.
 » Eia igitur & tu fili, qui tantum in te, ac aliis, & præcipue in dilecto filio nobili viro Andro- 30
 » nico nato tuo sic desideratum dedisti principium, tantum sic accepto vnionis perutilis o-
 » pere processisti, cum præsto tibi fatearis potentiam virium, nec promptum diffitearis, aut
 » differri te deceat animum, insta opportune, immo si opus fuerit, & importunus insiste: in-
 » sta: vt quod in te ipso ccepisti feliciter, in prælatis, & aliis, & ore, & opere compleatur. Sup-
 » pleantur omnino, quæ desunt: nec vltius prætermittantur, aut differantur omissa. Cum
 » igitur, sicut non solum famæ, verum etiam missorum dudum ad te nuntiorum ipsius Ec-
 » clesiæ relatio perhibet, & veritas, & tua nihilominus habet assertio, quod totaliter à te
 » huiusmodi, eiusque dependet consummata perfectio, tuæ decet esse sollicitudinis, tuæ
 » eura, vt idem negotium celerem desiderate, sed proculdubio prorogate consequatur ef-
 » fectum. Ideoq; nos, qui ad hoc summo desiderio suspiramus, tibi singulariter innitentes, 40
 » ad id, apud tuam excellētiam, & cum ea, quin potius & per eam, apud ceteros scilicet præ-
 » latis, ac alios exacta diligentia procurandum, venerabilem fratrem nostrum Bartholo-
 » mæum Episcopum Grossetanum, & dilectos filios fratrem Bartholomæum de Sena mi-
 » nistrum Syriæ, Philippum Perusinum, & Angelum Vrbeuetanum lectores ordinis Mino-
 » rum Catholicæ fidei zelatores, scientia præditos, obseruatores voluntariæ paupertatis, &
 » veræ humilitatis amicos ad tuam præsentiam destinamus: Celsitudinem tuam rogantes
 » in domino nostro Iesu Christo, quatenus ipsos, ob reuerentiam Apostolicæ sedis, & no-
 » stram, ea, quæ tantum decet principem, benignitate recipiens, illa, quæ ad pleniorē eiuf-
 » dem negotii consummationem, soliditatem, roburq; solidius, tam per te ipsum, quam per 50
 » alios faciendā suaserint, clementer audias: & vt efficaciter impleatur, ad augendum retri-
 » butionis tuæ præmium, & ampliandum laudis titulum operosius intendas. Ceterum mo-
 » ram Apocriphariorum tuorum apud Sedem eandem, quam ipsius sedis vacatio tibi, vt cre-
 » dimus non ignota, & nostræ promotionis nouitas induxerunt, habeat tuæ mansuetudinis
 » circūspectio excusatam. Ad petitionem autem per eos, coram felicis recordationis Gre-
 » gorio, & Innocentio: V. Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris propositam, &
 » nouissime in nostra, & fratrum nostrorum præsentia repetitam, credimus per speciales lit-
 » teras eiusdem prædecessoris Innocentii plene, prout suasit facti qualitas, fuisse respōsum:
 » quam quia nulla postmodum nouitas immutauit: nec nos respōsionem putauimus im-
 » mutandam. Dat. Viterbii Non. Octob. Anno primo.

Is fuit annus incarnati Verbi MCCLXXVII: necessario enim huius anni metas tran-
scendimus. Andronicus item Palæologus Michaelis Imperatoris F. Catholicæ E. fidem
professus, primatum eius agnoscit: & sex & viginti Metropoles, si eiusdem Andronici lit-
teris fidei adhibere par est, cuius perfidia, & scelere, immane quantum religio violata
fuit, Catholicæ fidei sacris sanctionibus obtemperaturas spondet. Diuina demum quæ-
dam, & inaudita virtus Imperatoris Palæologi omnibus videri: cum nihil simile, ex o-
mnium sæculorum memoria, post imperium tot calamitatibus fractum, & affl. cum piæ
vidissent nationes. Dum tamen quæ sua sunt quærunt, & Palæologus expeditionis belli
Hierosolymitani sacramentum se dicturum recipit, & vti pax ab omnibus Latinis princi-
10 pibus sibi præstetur, efflagitat: vt Philippi Imperatoris Constantinopolitani, Balduini Im-
peratoris filii, & Caroli Siciliæ Regis eius affinis vim arceat, qui præpotentes eius imperio
nimis imminere videbantur, nefarie religionis causa proditur: & gentis leuitate, atque
insigni inconstantia, & Iosephi Patriarchæ Constantinopolitani proteruitate, & fallaci-
is, & summo Andronici scelere atque impietate, vnus omnium nequissimi, natio ad in-
genium versa sacra omnia fœdera religionis violat, confundit, & perturbat: & tenebris
sempiternæ noctis offusæ eorum mentes, imbutę inueteratę prauitatis erroribus inuol-
uuntur: quos summa, & sacrosancta religionis necessitudo in officio retinere non potuit.

Rege à summo Pontifice exposcente, vti coronę regiæ insignibus eius manu decoretur,
id renuit: nisi tributa à patre indicta, denuo Ecclesiæ fanciantur: & quæ perfolui in
20 singulos annos desita erāt, pendātur. At Rex, cum potius gloriosam mercedem, à summo
Pontifice, pro tantis rebus gestis, & tā insigni decore Christianæ republicæ patio expe-
tendā, quam regni maiestatem, & immunitatem se auctore minui æquum censeret: ab ea
re destitit: & Mompellerium regreditur.

Id. Iul. Barcinone Rex edicit, vt copię omnes militares aduersus Cardonensem co-
gantur. Eius expeditionis causam obtendit, quod Cardonensis Bertrandum Canelliam
foueret: qui immane facinus commiserat: cum Rudericum Castellitolum præfectum
Iustitiæ Aragonū contrucidasset. Cardonensis arces omnes tradit. Cū Cardonēsi contra
Regem Solsonæ coiere Hugo Emporitanus, Arnaldus Rogerius Paliariensis, Ermēgau-
30 dus Aluari F. Vrgelitanus Comites, Guilielmus Anglesola, Berengarius Puduercius, Pe-
trus Berga Berengarius Arnaldus Anglesola, & Raimundus Anglesola.

A. D. XI. K. August. Pompelone Henricus Rex decessit, Paulo ante Iohannam vni-
cam filiam, quam ex Roberti Atrebatensis Comitis, Ludouici Francorum Regis fratris
filia susceperat, à Nauarris regni heredem, iurisiurandi religione obstrictis, adscisci im-
perauerat.

Ex Nauarris, cum summa partium contentio in republica versaretur, alii Iohannam
regni heredem, Henrici Regis F. Regi Castellæ tradendam, & eius consilio in matrimo-
nium collocandam censent: alii in Galliam traducendam. Plures Regem Aragonium
ad regnum adsciscendum contendunt: Regina Nauarris tumultuantibus in Aquitani-
am cum filia traicit: vel iniquissimam conditionem Gallicam, iustissimo connubio Hi-
46 spano anteferens.

Rodolfo Asburgeni, omnium principum electorum consensione, excepto Bohe-
miæ Rege, ad Imperii gubernacula adscito, & Aquisgrani diadema adepti, Gregorius P.
M. Alfonso Castellæ Regem hortatur, vti ea causa desistat: quod illi, mortuo competi-
tore Ricardo, nullum præterea præcipuum ius quæsitum fuerit. Cum Alfonso minus
prouidenter recepisset, pollicitusque esset, se Pontificis Maximi iudicio obtemperatu-
rum, Gregorius Lugduni A. D. VI. K. Oct. consulto, & summo Cardinalium collegii con-
sensu, Rodolfi electionem ratam habet: titulo Regis Romanorum cohonestat: Imperii
principibus, vt illi dicto audientes sint, imperat: & Rodolfum in Italiam arcessit.

Nauarris ad Reginæ Pontem, id oppidi nomen est, conuentum ineuntibus, Petrus
50 Regis F. Turiasonem contendit: quod Rex eo iure, quo se Sanctius Rex in heredem fili-
um adoptauerat, promissum Regnum repetit. A. D. XI. K. Oct. Garciam Orticium Aza-
gram, Ferrerium Manresam, & Iohannem Egidium Tarinum Cæsaraugustanum Præ-
torem, legatos ad Nauarrorum conuentum præmittit. Regia causa de successione Pom-
pelonenis regni allata, frequenti conuentu Azagra perorante, inuidia eorum, qui alio
transferebant, detecta, æquissimis propositis conditionibus obineri visa. Nam Olitum
conuentu traducto K. Nou. spondent, se operam duros, vt Iohanna Henrici Regis F.
Alfonso Petri filio collocetur. Si Iohanna in eam conditionem deduci non possit, cura-
turos se pollicentur, vt filia Iohannis Britannici Ducis, & Blancæ eius vxoris, hæc Hen-
rici Regis soror erat, aut ex aliis Henrici sororibus delecta, Alfonso nubat: ad quos regni

AERA.
NAT.
CHR.

hereditas perueniat: neque permiffuros, vt ex puellæ aliis principibus adiungantur. Si id vero tranfigi nequiret, vt aliqua ex Henrici fororibus Alfonso, fratrive Alfonfi nubat, CC. M. marcharum argenti perfoluturos in eos sumptus, quos in regni Pompelonensis propugnatione Petrum expêdere oporteret, recipiunt. Ex Nauarris proceribus, & primariis viris, qui se sponsione Petro Regis filio his conditionibus deuinxerant, hi feruntur: Petrus Sanctius Montacutus, qui Cascanti dominabatur Regni gubernator, Gonçalus Iohannius Baztanus Regni signifer, Garcias Martinus Lupezus & Martinus Innicius Orisii, Aluatus Perefus Rada, Petrus Zapata, Roldanus Perefus Daranus, Martinus Valterra, Martinus Garcesius Eula, Gomezus Perefus Arronizius, Simon, & Rudericus Simenius, & Iohânes Martini^o Ollete, Aznarius Innici^o Corellia, Petrus Martini^o Mualua, 10
Didac^o Martinus Morêtius, Egidius Martinus Aiuar^o, Martin^o Diacius Mirafontius, Lupus Innicius, & Adâ Sadâ, Gôzaluus Perefus Azagra, Alfonso Diacius Morêtius, Arnaldus Raimundus Mauleo, Rudericus Sanctius, & Didacus Perezus & Roldanus Perezus Sotefii, Rudericus Lupezus Marzilla: aliiq; plures ciuitatum procuratores. Hęc & si iurisiurandi religione à Nauarris sanciantur, inania, & irrita euasere: quod Philippus Francorum Rex Iohannam Henrici F. nûrum sibi adoptauerat: & breui Nauarorum animis partibus infectis, & præcipuis arcibus à Regina Franco traditis, eius regni potitur. Petrus vero iam dudum tacita consilia alio deriuauerat.

Ferdinando Sanctio Regis F. qui coniurationem nobilitatis fecerat, & plebi maxime acceptus erat, Cardonensi, & aliis Catalanis, & Aragoniis proceribus adiuncto, ac 20
magnas turbas miscente, Petrus oppida fratris oppugnat: & militares aduersus eum copias cogit. Cardonensis, & Hugo Emporitanus, Arnaldus Rogerius Comes Paliariensis, ac pene vniuersi Catalonię proceres à regio dominatu se subtrahunt: atque Regem de more, prouocant: quos ad se æquis conditionibus perducere studet: ne ad grauiora supplicia progredi necesse habeat: non ignorans, quanta ex dissensionibus ciuilibus incommoda oriri consueuerint.

A. D. XIII. K. Dec. Barcinone x. dierum cum proceribus induciæ fuere pactæ.

A. D. VIII. K. Dec. Barcinone res eo deducitur, vt Ferdinandi Sanctii, & eorum procerum, qui eius sectam sequuntur, nuntii à regio dominatu eos subtrahi, ipsi Regi contestentur. Inde induciæ paciscuntur: & maioribus indies odiis aula regia exardescit, & fra- 30
trum dissidio cõcutitur. Cardonensi Vice comiti, & reliquis proceribus à Rege dissidentibus, vt eos ad se alliciat, iudices dati Archiepiscopus Tarraconensis, Gerundensis, & Barcinonensis Episcopi: & Fontis frigidi Abbas: totidemq; proceres Raimundus Moncada, Petrus Vergua, Gaufridus Rocabertinius, & Petrus Queraltus: conuentuq; procerum Ilerdam indicto, de iudicum sententia controuersias omnes decidi statuit.

Rex acta ferme ætate, à pacto cum Theresia Egidia Vidauria nobilissima scemina connubio diuertit. Cũ ecclesiastico iudicio ex nuptiæ legitimæ fuisse decerneretur, Rex Pontificẽ appellat. Satis cõstat Iacobũ, & Petrũ filios siue casto eo cõiugio siue cõtubernio genitos à Rege in testamẽti tabulis, quę Mõpellerii A. D. VII. K. Sep. anni MCDLXXII. cõ- 40
scrip. e fuerant, legitime susceptos ex domina Theresia Egidii de Vidaure commemorari: & legitimis filiis, posterisque eorum virili pro legitime natis in hereditario regni iure substitui: & nepotibus Reginarum Castellæ, & Galliæ, & Constantiæ filii anteponi. Iacobũ F. Exerica, Tauro, Esfida, Beho, Ahino oppidis, atque arcibus donat: & alia oppida contribuit: Petrus vero Aierbio, Lusfa, Ahuero, Liso, Artasso, Castellione, Siestico, Borota, Azuere, Cabaraiis, & Binimiena oppidis, arcibusq; donatur. Inde Exericarum, & Aierbio-
orum admodum amplæ, & regales familiæ fluxere.

1313.

1275

Alfonfus Castellæ Rex in prouinciam Galliã ad Gregorium P. M. proficiscens, Barcinone festum natiuitatis Domini diem vna cum Rege socero celebrat: non tamen eius saluberrimis cõsiliis, atque monitionibus mouetur, quin re iam desperata, & præiudicata, imperii causam vrgueat: & summum Pontificem intempestius conueniat: præsertim 50
cum Regem Francorum adeo infestum, & inimicum vereretur, vt fide publica iter peragere fuerit necesse.

Sacro Epiphaniæ die Raimundus Pennafortius Barcinone, in cœnobio Prædicatorum è vita excedit: cuius summæ religionis, & veteris sanctitatis nullum illustrius exemplum illa tempora in Hispania tulere. Eius funere Reges, & Regum filii, & inges principum turba, ad exequias cohone standas conuenere.

A. D. VII. K. Feb. Barcinone Rex Ilerdam Catalanorum, & Aragonensium conuen-
rum in A. D. II. quadragesimæ ieiunium indicit. Proceribus amicis, ac natu maioribus in consilium adhibitis insaniendi seditiosorum procerum temeritati obuiam it: quarum
pria-

principes erant Vicecomes Cardonensis, Emporitanus, & Paliariensis Comites, Ferdinandus Sanctius Regis F. Artallus Luna, & Petrus Cornelius. Hi cum affectatoribus conuentus decreta subterfugientes Corbinū secedunt. Populos, qui trans Sicorim incolunt, ad suam sententiam, & in parem iuris, & libertatis conditionem, atq; ipsi versantur, perducere nituntur. Conuentus dirimitur. A. D. II. Id. Mai Ilerdæ Rex Hugoni Emporiarum Comiti se infensum, atque inimicum, de more denuntiari imperat: & à Iacobo F. illi bellum inferri. Petrus Regis F. patris imperio, aduersus Ferdinandum fratrem, & proceres tumultuantes bellum gerit. Cum Ferdinandus animo præruptus, & præceps, earum seditionum præcipuus stimulator, & concitator esset, & mobilitate, & leuitate animi nouis rebus studeret, neque inditiarum, eis per scelus violatis, iura seruarentur, à fratre in Pomarium castellum inclusus, cum commutata persona eripere se niteretur, ex insidiis capitur. Petrus in fratrem grauius statuens, pœna postremæ desperationis, atque amentię constituta, in Cingam amnem demergi imperat: oppida, atque arces omnes Ferdinandianæ Petro deduntur. Ferdinandus ex Aldoncia Virrea vxore Philippum Ferdinandium filium reliquit: qui paternam hereditatem redditam, atq; restitutam postea adiit: & ex ea stirpe Castrorum familia regia, & illustris propagatur.

17 Multiplex inde excitus terror, omnes Hispaniarum oras concussit: quod Abeniuceffius Mauritiorum Rex à Granatensi Rege arcessitus fretum innumerabiles copias traiecit, & Hispalensem tractum incurreret. Granatensis Ianenſibus finibus bellum 20 infert Nunnius Larenſis, adeo spectatæ virtutis dux, vt maximum munimentum rerum Rege peregre profecto, esset, ad Astigim cum Abeniuceffio dimicans interimitur: eiusq; copiarum occisione caduntur. Maio mense eam pugnam commissam ferunt: qua plures bello, ac militiæ spectati viri, ducesque periere.

Dum hæc in Turdetanis geruntur, Sanctius Toletanus Antistes Regis Aragoniæ F. ex Carpetanis iuuentute excita, subsidiarias copias educens, Castulonensi saltu transgresso, Ianenſi bello occurrens, ac Larenſi adiungi sperans, in victorem hostem incidit. Cum hostibus raptim, & turbate decertans, nostrorum copiis profligatis interceptus, dū hostes de opimis spoliis ferundis, & captiuo Imperatore ducendo, inter se dimicant, Sanctius tragula confixus cadit. Nec satis stolidæ crudelitati barbarorum visum: caput, & 30 manus pontificiis annulis præfulgens præciduntur. Summo in discrimine, & incredibili rerum perturbatione omnia versantur.

Iunio mense Rex Hugonem Emporitanum Comitem in Indigetibus bello persequens, Rhodam inclusum obsidet: & ad deditiōem compellit.

Tantis subito difficultatibus subortis, Augusto mense, Villaregali Ferdinandus Regis Castellæ F. primigenius, omnis spei extremum & commune solatium, & regni columen, atq; subsidium e vita excedit. Omnia obrui visa ni vnus vir ingentis animi obstitisset, Sanctius Ferdinandi frater iuuenis acer, & expertæ virtutis: qui ruentibus rebus, patriæ opem ferens, vnicum præsidium fuit.

Ilerdæ Alfonso Petri F. Regis N. ab Aragonensibus, Catalanis, & Valentinis procedentibus, & ciuitatibus iurifurandi sacramento, vti legitimus heres, & regni successor futurus auo, & patre vita functis, renuntiat: & in eius verba omnes adiguntur.

In hac tantarum commotione rerū Petrus Regis F. tot rebus aduersis, ad caput belli subsidio properans, m. equitum, & v. m. peditum coacto exercitu, Granatensis regni fines inuadit: & Almeriensem agrum incurrit. Granatenses copiarum primo quoq; tempore Malacensibus auxilium ferunt: & Abeniuceffius ab eis se deserui videns, Algeziram freto adiacens oppidum regreditur.

Montefani, qui per se antea Regi infideles erant, Abeniuceffio bellante, & tot prosperis successibus elato, atque ruente, aperte bellum parare incipiunt: & aliquot castella 1314. 1276 præſidiis firmant. Noui Maurorum exercitus exorti ad populandos fines, per Contestanos in Ædetanum agrum transcendent.

Valentinis tam interno motu concussis, vt prope illatum mœnibus ipsis bellum videretur, repens hostis Regem ipsum exacta ætate ductorem quærebat: & quauis in morbum incidisset, & satis vehemēter, diuq; ægrotasset, multis bellis eius gentis infidelitatem expertus, cū etiā plures annos eorum vim, atq; audaciā sustinisset, Valentini A. D. III. Id. Mart. militares omnes copias cogit: & Aprili mense Algeziram progressus, inde Setabim copias educit. Hostes Alcoium oppugnant: & in ea oppugnatione Alazdrachus ille primus defectionis auctor interimitur. Nostri non satis sibi facientes, quod virili animo oppidum propugnassent, hostes persecuti, cum primæ eorum turmæ insidias intrauissent, ad vnum omnes interimuntur. Is dies, Martis fuisse constitit: adeo nostris longe grauissi-